

LIVADY OSAKEYHTIÖ

SENAATTI-KIINTEISTÖT

2023

Myllymäen torppa

RESTAURINTIKIRJA

KÄRKÖLÄ, LOHJA

Myllymäen pihapiiriä vuonna 1954. KK3055-129, MV, pääarkisto.

Oikealla: Myllymäen Kalle Museoviraston tutkijoiden Pirkko Sihvon ja Tuula Rautavaara-Braxin seurassa Myllymäen omenatarhassa vuonna 1974. Pirkko Ryömä, MV-MA, pääarkisto.

MYLLYMÄEN TORPPA – restaurointikirja

Restaurointimestari Marko Huttunen, arkkitehti SAFA
Arkkitehtitoimisto Livady, Hämeentie 4 C 11, 00530 Helsinki
huttunen@livady.fi, 050 530 6300, (09) 348 70501, www.livady.fi

 SENAATTI

LIVADY
OSAKEYHTIÖ

Perustiedot

Suojelutilanne

7.9.1989 Suojelumääräys S3: 001-015, maa-alue / S1

Rekisterinumero

3:49 (3:1)
Museoviraston muinaisjäännösten hoitorekisterin numero 540400001

Maisemamaakunta

Kiskon - Vihdin järviseu tu.

Koordinaatit

ETRS-TM35FIN (P,I): 6723137, 335142,
Peruskartta: 204202

Osoite

Lohja, Nummi-Pusula, Kärkölan kylä,
Kouvoonholmantie 238 (tiekiyltissä lukee Salovedentie).

Ajo-ohje

Ajetaan Porintietä Karkkilasta Forssaan päin ja käännyttään Seterinkulmaan vievälle tielle. Siltä käännyttään Granbackantielle, josta käännyttään länteen Kouvoonholmantielle (Salovedentie). Osoitteessa Kouvoonholmantie 236 on pysäköintilevitys, josta lähtee polku pohjoiseen kohti torppaa.

Yhteystiedot

Senaatin edustaja (2018–)

Kiinteistöpäällikkö Tarja Kumpulainen
0205811323
tarja.kumpulainen@senaatti.fi
Senaatti-kiinteistöt, Lintulahdenkatu 5 A,
00531 Helsinki

Museoviraston edustaja (2014–):

Erikisasiantuntija Päivi Eronen
029 533 6169
paivi.eronen@museovirasto.fi
Museovirasto, Kulttuuriympäristöpalvelut,
Restaurointi, Sturenkatu 2a, 00101 Helsinki.

Suomen kansallismuseon edustaja (2019–):

Amanuessi Leena Furu-Kallio
0295336174
leena.furu-kallio@kansallismuseo.fi
The National Museum of Finland / The Finnish
Heritage Agency
Mannerheimintie 34, 00100 Helsinki

Restaurointiuurakoitsija (2014–):

Yrittäjä Janne Lintukorpi
040 5949 300
lintukorpi@gmail.com,
Työjohtaja Risto Holopainen
040 510 8764
ristonkonttuuri@gmail.com

Myllymäen sijainti merkittynä Myllymäen vaateaitassa olevan karttakirjan karttaan.

Pärekatto- ja aitaurokoitsija (2016–19):

Kari Siikanen
0400 232 593
kari.siikanen@karinparejapuu.com
Karin Päre ja Puu, Siikataipaleentie 174, 41660
Toivakka/Leivonmäki

Muurausurakoitsija (2017):

Jaakko Moilanen
044 351 0833
jaakko@uuninmuuraaja.fi

Ikkunankunnostus:

Henna Lintunen
041 544 6161
henna@arvonkorjaajat.fi
Riikka Nevala
050 535 2838
riikka@arvonkorjaajat.fi
Arvonkorjaajat, Rientolankuja 12, 20750 Turku

Konservointityöt:

Kollaasi
Hanna Rotonen
050 342 0063
hanna.rotonen@kollaasi.fi

Maisemanhoito (2014–):

Toiminnanjohtaja Ursula Immonen
044 258 0598
ursula.immonen@sll.fi

Työjohtaja Tero Malinen
045 329 0855
tero.luontoluotsi@gmail.com
Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri,
Itälahdenkatu 22, 00210 Helsinki

Kantojyrsintä, puunkaato ja tienhoito:

Jarno Lehmusvuori
050 3431603
lehmusvuori.jarno@gmail.com
Kanta Hämeen asennuspalvelu
Simolantie 75, 31300 Tammela

Maansiirtoa ja kuljetusta:

Kaivuriyrittäjä Esko Kallio 0400-859976,
Matti Hirvikorpi 0400-783227
Jouko Skogberg 040-8284450.

Kärkölan kyläyhdistys:

Puheenjohtaja Seija Knuth
040 5834498
seijatknuth@gmail.com
Kärkölantie 1387, 03850 Pusula

Metsätyöt (2016, ei enää):

Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa,
metsäasiantuntija Hannu Lehtimäki
0500 447471
hannu.lehtimaki@mhy.fi

Myllymäen torpan restaurointikirja / Kustantaja: Senaatti-kiinteistöt: Selja Flink, Tarja Kumpulainen / Tekijät: Marko Huttunen, Miia Norrmén. Maisemanhoitokortit: Mathias Wahlberg. Livady, Hämeentie 4 C 11, 00530 Helsinki, huttunen@livady.fi, 050 530 6300, www.livady.fi / Julkaisupaikka ja -aika: Helsinki, 2023 / Kuvat: Livady Oy, ellei toisin mainittu (maisemanhoitokorttien asemapiirros: Markku Mattila / Etukannen kuva: Myllymäen Rinnepeltoa vuonna 1954. 3055:130, MV, pääarkisto.. / ISBN: (nid.) / ISBN: (PDF) / © Livady Osakeyhtiö

Rakennukset ja rakennelmat

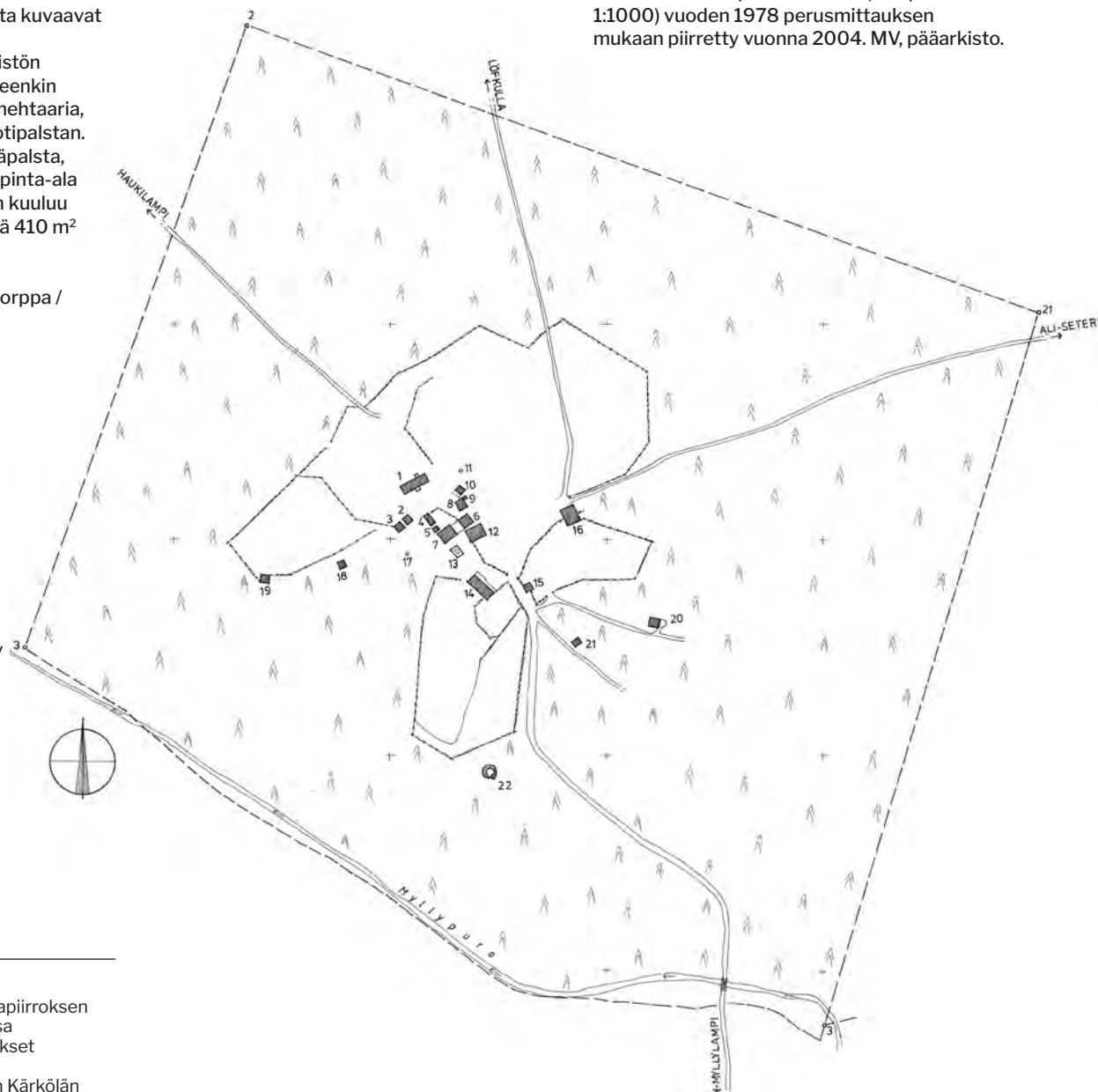
Tähän luetteloon on valittu rakennuksista eniten käytetyt ja käyttötarkoitusta kuvaavat nimitykset.¹

Piirustukseen on merkitty kiinteistön vuoden 1980 rajat, jotka ovat edelleenkin voimassa. Tilan koko on noin 12,4 hehtaaria, ja se käsittää alkuperäisen tilan kotipalstan. Tilaan kuului lisäksi erillinen metsäpalsta, jolloin tilan alkuperäinen kokonaispinta-ala oli noin 23 hehtaaria.² Kiinteistöön kuuluu 50 m²:n asuinrakennus ja yhteensä 410 m² talousrakennuksia.

1. asuinrakennus / päärakennus / torppa / tuparakennus
2. ruoka-aitta
3. vaateaitta / puori
4. halkoliitteri / halkovaja / puuvaja
5. sikakoppi / sikala / sikolätti
6. uusi pihatto / kanala
7. pihattolato / lato ja sola
8. vanha talli
9. huussi
10. uusi talli
11. pihakaivo / yläkaivo
12. vanha pihatto
13. perunakuoppa
14. riihi, luuva ja survi
15. akanakoppi / entinen vesimylly
16. makasiini
17. saunakaivo / alakaivo
18. sauna
19. pieni niittylato
20. suuri niittylato
21. perunakuoppa / maakellari
22. tervahauta

- 1 Numerointi on Museoviraston rakennushistorian osaston asemapiirroksen 540.3.52 mukainen – asiakirjoissa rakennusten numerointi ja nimitykset vaihtelevat.
- 2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

540.3.52 asemapiirros 1:2000 (alkuperäinen 1:1000) vuoden 1978 perusmittauksen mukaan piirretty vuonna 2004. MV, pääarkisto.

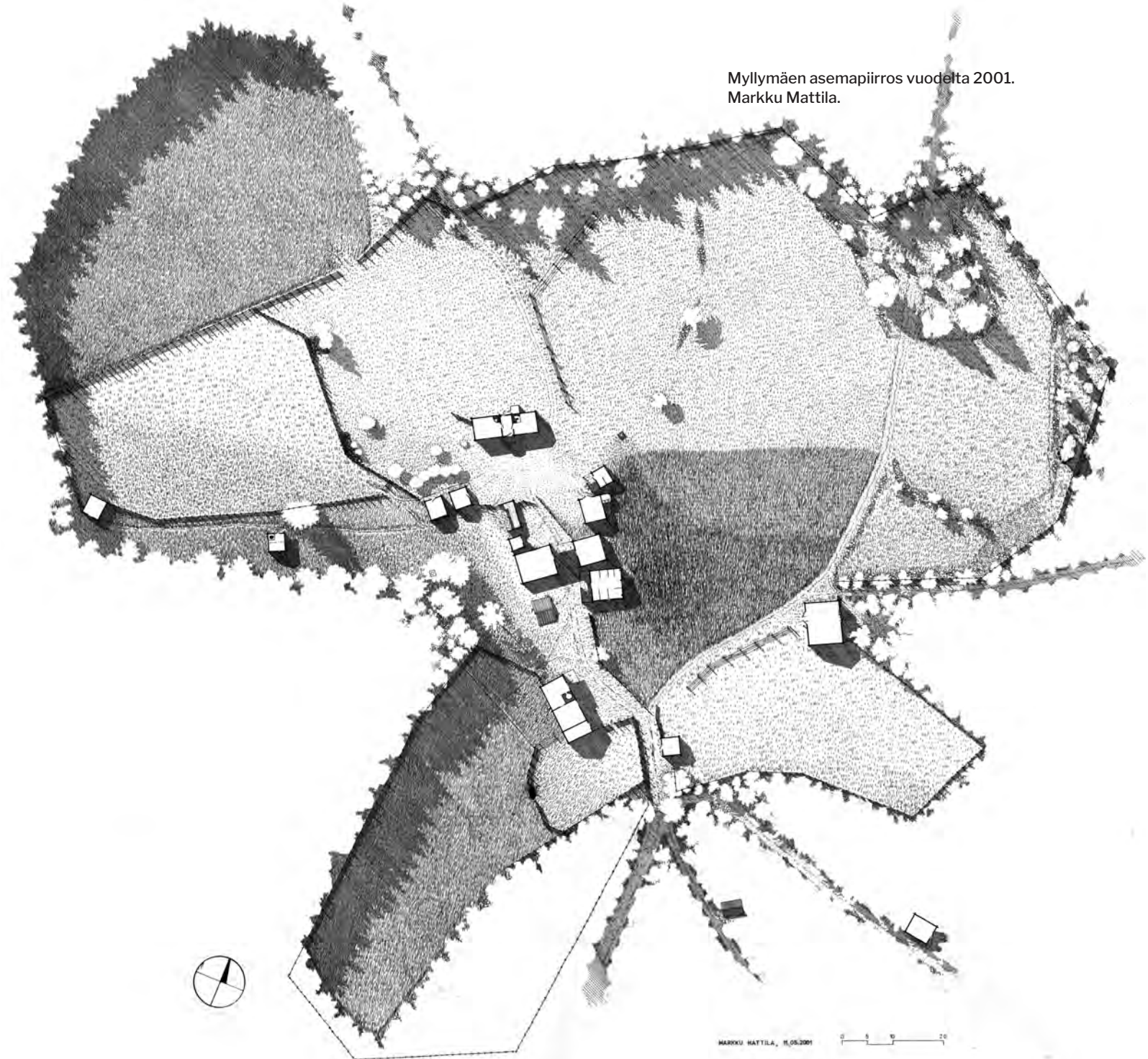

4	Perustiedot	172	Rakennelmat
10	Johdanto	186	Aidat, portit ja haasiat
18	Restaurointiperiaatteita	200	Vesikatot
22	Maisema	210	Irtaimisto
28	Maisemanhoitokortit	214	Tutkimusta
56	Kasvillisuusinventointi	222	Liitteet
58	Metsänhoitosuunnitelma	231	Lähteitä
62	Rakennukset	232	Työsuunnitelma
67	Asuinrakennus		
93	Sauna		
99	Aitat		
107	Ladot		
117	Tallit		
127	Riihi, luuva ja survi		
141	Pihatot		
155	Sikakoppi		
159	Halkoliiteri		
165	Makasiini		
169	Akanakoppi		

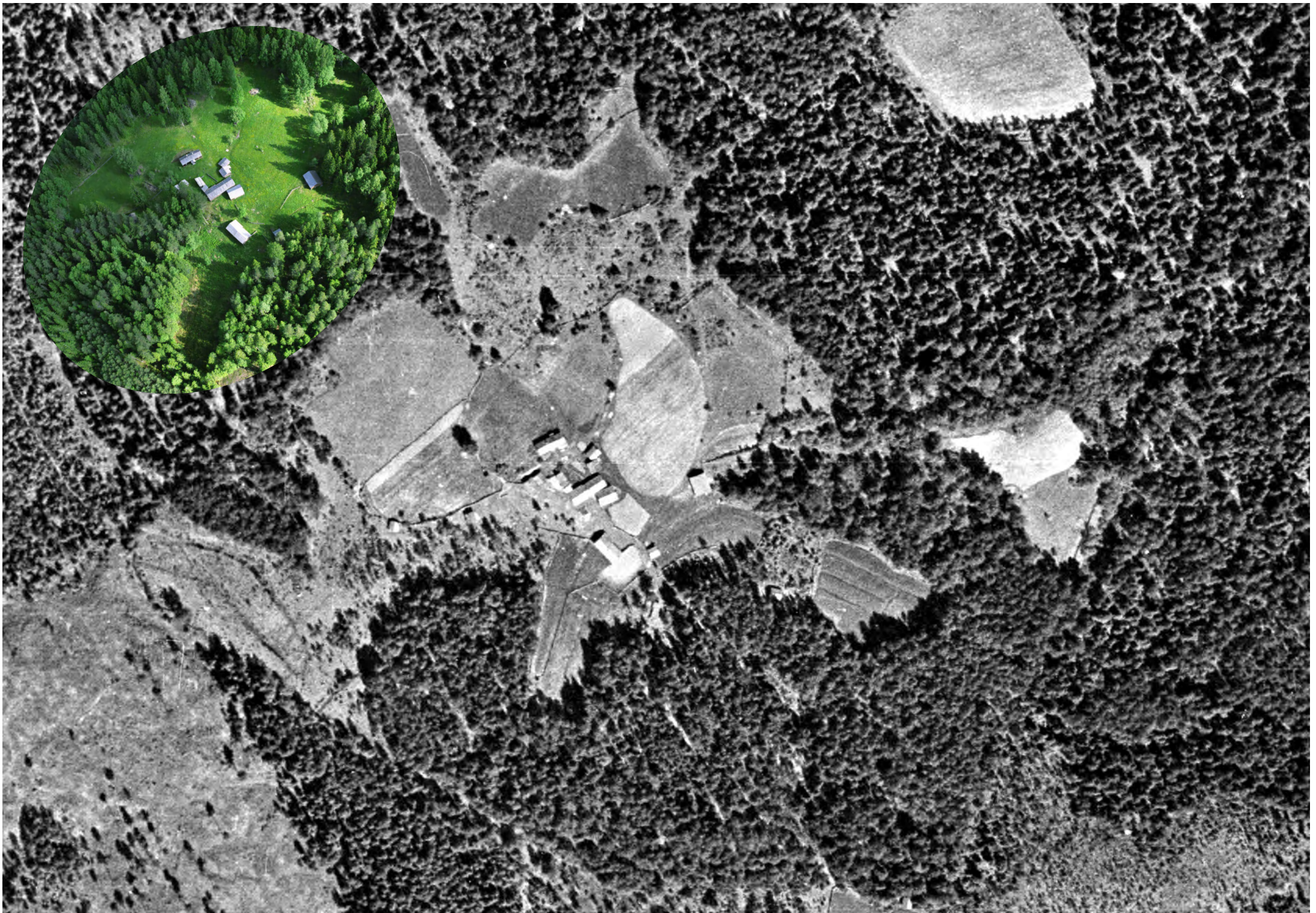

Kalle ja Manta kuistilla luultavasti 1940-luvulla.
KK7936:117. MV-MA, pääarkisto.

Myllymäen asemapiirros vuodelta 2001.
Markku Mattila.

Myllymäen torpan opastaulu pihapiirin kaakkoispuolella vanhan myllytien varrella. Opastaulu on laadittu Museovirastossa vuonna 2001. Opastaulun teline korjattiin Lintukorpi Oy:n toimesta kesällä 2015: katelauta uusittiin ja tolppien lahonneisiin alapäihin tehtiin jatkokset.

Myllymäen torppa lokakuussa 2018.
Viereinen sivu: Ilmakuvat vuosilta 2004 (MV,
digitaalinen arkisto) ja 1948 (Puolustusvoimat,
topografikunta).

- JOHDANTO -

Eteläsuomalaisen,
1900-luvun vaihteen
pienviljelijän elintapojen
ja rakennustekniikan
tutkimuskohde.

Saatteeksi

Myllymäen torppa sijaitsee Uudenmaan läänin luoteisnurkassa, nykyisen Lohjan, entisen Nummi-Pusulän pitäjän pohjoisimmassa kylässä Kärkölässä. Matkaa Karkkilaan on 25 km.

Tämän kirjan tarkoituksena on toimia museotilan ylläpidon apuvälineenä. Ajatuksena on, että kirjaa täydennetään sitä mukaa, kun tietoa tulee lisää ja kunnostustyöt etenevät: kirja on jatkuva

Asuinrakennus, vaateaitta, halkoliiteri ja sikakoppi etelästä vuonna 1954 (3055:134, MV, pääarkisto) ja vuonna 2018.

prosessi, josta ei koskaan tule valmista teosta. Vuonna 2019 tästä Restauraointikirjasta julkaistiin ensimmäinen painos¹. Nyt käsillä oleva teos jatkaa alkuperäistä ajatusta ja siihen on lisätty kirjan julkaisemisen jälkeen tehdyt restaurointityöt ja päivitetty hoitosuunnitelmat. Kuvituksesta on otettu oleellimmat mukaan.

Rakenne on pidetty pääosin samana: kirjan alussa kerrotaan tilan suojelusta ja merkityksestä museona sekä Myllymäessä noudatetuista, ajan saatossa muuttuneista restaurointiperiaatteista.

Pohdintaosuuden jälkeen esitellään ensin kiinteistön maisemakokonaisuus ja pihapiirin rakennusryhmä ja sen jälkeen yksitellen tilan rakennukset, niiden alkuperäinen käyttötarkoitus, ominaispiirteet, niissä tehdyt kunnostukset ja muutokset sekä autenttisuuden

aste. Rakennuskohtaiseen esittelyyn on liitetty restaurointisuunnittelun kannalta oleelliset rakennuksista olemassa olevat vanhat valokuvat ja mittausdokumentoinnit. Varsinkin Museoviraston toimesta 1950-luvulla otetut valokuvat ovat erinomaista lähdeaineistoa rakennusten ja niiden ympäristön ylläpidossa. Sen sijaan 1990-luvun lopulla tehdyt mittauspiirustukset ovat varsin viitteellisiä ja sisältävät virheitä. Maisemahoidon kannalta keskeinen dokumentti on Puolustusvoimien topografikunnan ilmakuva vuodelta 1948.

Kirjan loppupuolella on Myllymäen tutkimuksesta ja restauroinnista kerrottavia dokumentteja sekä listaus tilan tulevista korjaustoimenpiteistä vuoden 2023 näkökulmasta.

Kalliossa 21.1.2023 Marko Huttunen

1 ISBN: 978-952-7239-93-3 (nid.)
ISBN: 978-952-7239-94-0 (PDF)

Pihapiiri lokakuussa 2018.

Myllymäen pihapiiriä lännestä kuvattuna vuonna 1954. 3055:126. MV, pääarkisto. Lounaispäädyssä on lakutanko vuosina 1930–1940 toiminnassa olleen kidekoneen antennia varten.¹

1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, MV, 2000.

Strateginen kulttuurikohde

”Strateginen kiinteistövarallisuus on sellaista, jonka omistus on välttämätöntä pitää valtiolla ja valtion liikelaitosten omistajahallinnassa.”¹

Senaatti-kiinteistöille siirrettiin Museovirastolta 1.1.2014 yhteensä 47 kohdetta, joista 18 on luokiteltu valtion strategiseksi kulttuuri- ja nähtävyysskohteiksi. Strategiset kohteet ovat Ainola, Mäntsälän Alikartano, Cygnaeuksen galleria, Hvitträsk, Hämeen linna ja Hämeen linnan vankilamuseo, Kuusiston kar-

¹ Museoviraston tiedote: 30.12.2013
<http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto?Article=5862>

tano, Lamminahon talo, Louhisaaren kartanolinna, Lyytikkälän talo, Myllymäen torppa, Olavinlinna, Paikkarin torppa, Pyhän Henrikin saarnahuone, Turun linna ja Turun linnan makasiinit, Urajärven kartano, Tamminiemi ja Yli-Lauroselan talo.

Museovirasto vuokraa nämä kohteet Senaatti-kiinteistöiltä ja toimii niissä kulttuuriperinnön ja -ympäristön suojelusta, restauroinnista ja konservoinnista sekä muinaisjäännösten hoidosta ja valvonnasta vastaavana asiantuntijaviranomaisena. Museovirasto myös vastaa kohteiden avoinnapidosta ja esittelystä yhdessä sopimuskumppaneiden kanssa.

Kukkia tuvan kaakkoisseinustalla vuonna 1974. KK7936:66. MV-MA, pääarkisto.

Myllymäen pihapiiriä lännestä kuvattuna kesäkuussa 2018.

Navetat ja tallit vuonna 1974. KK7936:35. MV-MA, pääarkisto.

Suojelupäätös

”Myllymäen rakennusryhmä pihapiireineen on suojeltu syyskuussa 1989 valtion omistamista kulttuurihistoriallisesti merkittävistä rakennuksista annetun asetuksen nojalla.

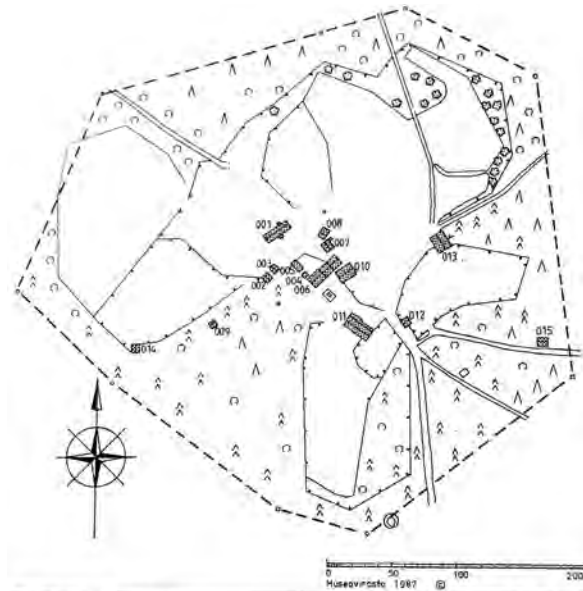
Myllymäen torppa on luokiteltu sekä valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi (Arvokkaat maisema-alueet, Maisema-alueityöryhmän mietintö, osa 2, Ympäristöministeriö 66/1992, Helsinki 1993) että valtakunnal-

Vasemmalla pihapiiri idästä vuonna 1954 (KK3055:133, MV, pääarkisto) ja alla vuonna 2018.

lisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi (Rakennettu kulttuuriympäristö, Ympäristöministeriö ja Museovirasto, Helsinki 1993). Niissä Myllymäki mainitaan Museoviraston tutkimus- ja suojelukohteena (tämä tavoite todetaan myös mm. tilan ostoa koskevissa asiakirjoissa, esim. Museoviraston kirje 29.5.1978).²¹

1 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

Käinteä tutkimuskohde VARR 540:043

Valtioneuvoston suojelupäätös vuodelta 1989. ”[...] Rakennuksia ei ole maalattu [...]” Todellisuudessa asuinrakennuksen vuorilautoissa on jäämiä valkeasta maalista. Myös osa asuinrakennuksen ikkunoista on ollut maalattu. Maakellari, perunakuoppa, tervahauta ja kaivot on jätetty suojelupäätöksessä ilman mainintaa. MV, käsiarkisto.

SUOMEN RAKENNUSKULTTUURIN YLEISLUETTELO		MUSEOVIRASTO
		suojeltu ☒
		varjeltu ☐
Vallion rakennukset (as. 480/85)		VN:n päätös 7.9.1989
LAAN- (Uudenmaan lääni)	Kunta	Nummi-Pusula
Kohde	Kiinteä tutkimuskohde	
entinen Myllymäen torppa		
Osote		
Haltija	Museovirasto	Korjaushuoltaja: Museovirasto
Kiinteistörekisteritunnus:	Kärkölä, 3:1, Myllymäki	
Peruskartan nro/koordinaatit:	2024 11; 6722/ 2499	
Rakennushallituksen rakennusluettelon nro:	540:043	
Suojelumääräys:	S3: 001-015, maa-alue / S1	valtiolle 1976

Asetuksella suojellaan museovirastolle vuonna 1976 lahjoitettu maa-alue rakennuksiineen. Lahjoituksen teki Kaarlo Nummelan perikunta tämän omasta pyynnöstä.

Museovirastolle lahjoitettu alue käsittää Myllymäen tilan kotipalstan keskellä sijaitsevan taluskeskuksen rakennuksineen, niitä välittömästi ympäröivät pelto- ja niittyaukeat sekä 15 metrin suojavyöhyke metsää tämän alueen ulkopuolella.

Rakennusryhmään kuuluvat rakennukset ovat pääasiassa 1800-luvun loppupuolelta tai rakennetut ja korjatut entisten purettujen rakennusten paikalle samasta materiaalista ja samalla tekniikalla kuin alkuperäiset. Kaikkiaan kuuluu pihapiiriin 15 rakennusta. Torpan luonteen mukaisesti kaikki rakennukset sijaitsevat lähellä tontilla, pelot välittömästi ympärillä; läpiajettava pihatto-latorakennus jakaa pihan ylä- ja rihipihaan.

001-015/ S1 Vanhimmat rakennukset Myllymäessä ovat entinen savutupa (001), riihi (011) ja vilja-aitta (003). 1880-luvulta lähtien Justus Adolf ja Lovisa Nummilan ollessa torppareina tehtiin suurimmat korjaukset ja laajennukset: savutupaan lisättiin toinen, takkakuonilla varustettu tupa, rakennettiin vaa-teaitta (002) eli puari, riihä laajennettiin luuvalla ja kaksikerroksisella survilla, pihatto-lato (006) rakennettiin. Asuinrakennuksen etelänurkalla oli ulkouuni. Aittojen länsipuolella on savusauna (009). Pienempi niitty lato (014) rakennettiin ensin, makasiini (103) ja suuri niitty lato (105) ovat myöhäisemmästä vaiheesta. Lisäksi on pihapiirissä yläpihan puolella vanha talli (007), uusi talli (008), sikala (004) ja puuliiteri (005) sekä rihipihan puolella uusi pihatto (010) ja etelämpänä akanakoppi (012), joka on 1904 puretun, yhteismylllyn Myllymäkeen siirretty rakennus.

Rakennusmateriaalina on kauttaaltaan käytetty hirrettä. Rakennuksia ei ole maalattu ja vain asuinrakennus on vuorattu. Katot ovat malke- ja pärekattoja. Eristykseen on käytetty tuotua ja turvetta. Suuressa osassa talousrakennuksia on maalattia. Tiilet uunien muuraamiseen on poltettu itse. Rakentamiseen on käytetty paikan päällä saatavilla olevaa materiaalia. Rakennuksissa on säilynyt lähes koko irtaimisto, joka kuuluu museovirastolle lahjoitettuun tilanosaan.

Myllymäen rakennusryhmä on luontevasti tarpeen mukaan kasvaneena säilyttänyt 1800-luvun lopun torpalle ja yksinäistilalle ominaiset piirteet.

Pihapiiri pohjoisesta vuonna 1954.
KK3055:127, MV, pääarkisto.

Myllymäen merkitys

Myllymäen tila sijaitsee Uudellamaalla mutta vedenjakajan hämeenpuoleisella rinteellä lounaishämäläisen kulttuurin piirissä. Hämäläisyys näkyy tilan esineistössä ja rakennusten yksityiskohdissa.¹

Metsineen, peltoineen, rakennuksineen ja irtaimistoineen Myllymäki oli aikanaan tuiki tavallinen torppa. Sittemmin se on muuttunut yksinäiseksi dokumentiksi eteläsuomalaisen pienviljelijän elinolosuhteista 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella. Toista vastaavaa kokonaisuutta ei ole

1 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.

säilynyt missään päin Suomea, vaikkakin samalta ajalta on säilynyt lukuisa joukko talonpoikaistaloja, pappiloita ja kartanoita. Kansatieteellisen kuvan täydentymisen kannalta Myllymäen torpan arvo on erittäin suuri. Tilan merkitys nimenomaan tutkimuskohteena nostettiin 1970-luvun lopussa esiin muun muassa tilan ostoa koskevissa asiakirjoissa.²

1980-luvun alussa Museoviraston arkkitehti Panu Kaila kirjoitti Myllymäen merkityksestä: ”Myllymäen torpalla on merkitystä tieteellisenä tutkimuskohdeena niin elintapojen tutkimisessa kuin rakennusteknisessä ja rakennushistoriallisessa selvityksessä. Tämänkaltaisena tieteellisenä kohteena se ei vaadi

2 Esimerkiksi Museoviraston kirje 29.5.1978.

tavalliselle museolle ominaisia suuria kustannuksia, mutta täyttää harvinaisen hyvin säilyneenä omalta osaltaan tehtävänsä 1800-luvun lopun torpan elämän ja rakennustavan kuvaajana.”³

Suojelupäätöksessä vuonna 1989 Myllymäen torppa luokitellaan kiinteäksi tutkimuskohteeksi⁴ ja 1990-luvun alussa sekä valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi⁵ että valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi⁶. Silloisissa inventoinneissa Myllymäen sanotaan olevan Museoviraston tutkimus- ja suojelukohde.

Samoihin aikoihin Museoviraston tutkija Pirkko Sihvo ja yli-intendentti Maire Mattinen katsoivat Myllymäen soveltuvan parhaiten ”rajoitettuun tutustumis- ja opetuskäyttöön”, jossa Myllymäkeä esiteltäisiin tilauksesta alan asiantuntijoille ja opiskelijoille. Myllymäen arveltiin voivan toimia myös kotiseutuopetuksen sekä koulujen ympäristökasvatuksen retkikohteena: ”[...] Myllymäki on sekä sosiaali- että kulttuurihistoriallisesti erittäin havainnollinen kokonaisuus. [...]”⁷

3 Myllymäen tila, PK 2024 11, MV käsiarkisto.

4 Valtioneuvoston suojelumääräys S3: 001-015, maa-alue / S1, 7.9.1989.

5 Arvokkaat maisema-alueet, Maisema-alueityöryhmän mietintö, Ympäristöministeriö 66/1992.

6 Rakennettu kulttuuriympäristö, Ympäristöministeriö ja Museovirasto, Helsinki, 1993.

7 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

Tutkija Teppo Korhonen kirjoitti vuonna 1993: ”Torpan merkityksen keskeinen perusta on rakennuskannan aitous. [...] Kyseessä on metsiensä keskellä uinuva helmi. [...] Kohteen tämänhetkinen merkitys onkin siinä, että kyseessä on poikkeuksellisen ehjä, alkuperäisellä paikallaan sijaitseva ja tyyppiänsä sekä sosiaali- että kulttuurihistoriallisessa mielessä erinomaisesti havainnollistava kokonaisuus, jonka arvoa lisää myös irtaimiston lähes täydellinen säilyminen. [...]”⁸

Rakennuskonservaattori Olli Cavén, joka vastasi vuosien 1995–2002 korjaushankkeen valvonnasta, kirjoitti Myllymäen merkityksestä hankkeen aikana: ”[...] Itsenäisenä, irrallisena muusta asutuksesta Myllymäen tila on valtakunnallisesti merkittävä, kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokas harvinaisuus, jonka rikkautta lisää rakennuksissa oleva lähes täydellinen irtaimisto. [...]”⁹

Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen listauksessa (RKY) vuodelta 2009 Myllymäestä sanotaan: ”Myllymäen torpan pihapiiri lukuisine rakennuksineen on parhaiten säilyneitä kansatieteellisiä kokonaisuuksia maassamme.”¹⁰

8 Myllymäen torppa, Joitakin ajatuksia sen arvosta ja tulevaisuudesta, Korhonen, 1993, MV, käsiarkisto.

9 Myllymäen Torppa, konservointi ja restaurointi EU-rahoituksella, Olli Cavén, MV, käsiarkisto.

10 http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=959

Pihapiiri pohjoisesta syyskuussa 2017.

- RESTAUROINTIPERIAATTEITA -

**Toista vastaavaa
kokonaisuutta ei ole säilynyt
missään päin Suomea.**

”Myllymäen restauroinnissa ei ole tilaa epäonnistumisille, laiminlyönneille tai kohteiden huoltovälin pidentämiselle: Myllymäki tulee siirtää tuleville sukupolville siinä asussa, jossa lahjoittaja sen valtiolle luovutti.”¹

Myllymäessä noudatettavat restaurointiperiaatteet ovat vaihtuneet tilan rakennusten säilömisestä niiden restaurointiin perinteisin menetelmin.²

Tilakokonaisuuden ylläpidon ja restauroinnin tavoite- ja periaatehistoria on välttämätöntä tuntea, jotta museon nykytilaa voi ymmärtää. Pitkäjänteinen restaurointi, jossa suunnittelijat seuraavat toisiaan vaatii edeltäjien ajatusten ja toimintaympäristön tuntemista.

- 1 Myllymäen torppa, joitakin ajatuksia sen arvosta ja tulevaisuudesta, Korhonen, 1993, MV, käsiarkisto.
 2 Panu Kailan 1976 laatima kustannusarvio osoittaa, että Museovirastossa harkittiin rakennusten kunnostamista perinteisin menetelmin. Cavénin Myllymäki-kansio, MV.

Myllymäen suojakatteilla varustettuja rakennuksia vuonna 1995. Kalervo Virkki.

Tilanhoitokunta 1977–1993

Museoviraston ylijohtaja asetti Myllymäen ensimmäisen tilanhoitokunnan 16.3.1977. Tilanhoitokunnan muodostivat tutkimusosaston osastonjohtaja Torsten Edgren, arkkitehti Panu Kaila, intendentti Martti Linkola ja tutkija Pirkko Sihvo.

Panu Kailan ehdotuksesta tilanhoitokunta nimesi Myllymäen tutkimuskohteeksi ja otti tavoitteekseen rakennusten suojaamisen museoesineiden tavoin sekä rakennusten säilyttämisen koskemattomina. Yhdeksi idean lähteeksi Kaila mainitsee Oslon Bygdøyssä suojarakennuksen sisällä säilytettävän Fram-laivan. Vuonna 1857 tehdyssä, niin sanotun Pyhän Henrikin saarnahuoneen jäännösten suojaamisessa tiilirakennuksella oli pitkälti sama ajatus.³ Myllymäen rakennuksia ei siis haluttu palauttaa käyttökuntoon eikä mitään osia vaihtaa. Päämääränä oli Myllymäen säilöminen mahdollisimman autenttise-

- 3 Nobuo Ito kertoi Icomosin puukomiteassa Norjassa 1983 pienen kullatun suojaamisesta sisätilaan. Panu Kaila 10.2.2016.

Akanakopin hirsia lähdössä kyllästettäväksi vuonna 1984. RH058729, MV, pääarkisto.

na dokumenttina tuleville sukupolville.⁴

Säilyttämisen keinoina oli huonokuntoisten hirsien kyllästäminen lahonestoaineilla, maaperän kuivattaminen ojittamalla ja suojakatosten sekä sisäpuolisten tukirakenteiden rakentaminen. Näillä toimenpiteillä rakennusten vaurioituminen saatiinkin oleellisesti hidastumaan.

Vaurioituminen ei kuitenkaan pysähtynyt kokonaan, joten tilanhoitokunta esitti kaikkien rakennusten peittämistä suojarakennuksilla.⁵ Saunasta tehtiin hankkeen koerakennus ja sen ympärille rakennettiin tilapäiseksi tarkoitettu suojarakennus vuonna 1984.⁶

Olosuhteita suojarakennuksen sisällä seurattiin alkuvuosina säännöllisesti.⁷ Viiden vuoden koejakson jälkeen tilanhoitokunta totesi: ”Koerakennus on

- 4 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993, toimintakertomus, MV, käsiarkisto.
 5 Kyllästyksyet ja suojakatokset olivat hätäratkaisuja, joihin turvaututtiin, koska suojarakennukselle ei saatu rahoitusta. Panu Kaila 10.2.2016.
 6 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993, toimintakertomus, MV, käsiarkisto.
 7 Panu Kailan raportit, MV, käsiarkisto.

Pirkko Sihvo ja Olli Cavén saunan suojarakennuksen luona vuonna 1996. RH0114670, MV, pääarkisto.

osoittanut, että puurakennusten pysyvä säilyttäminen museoesineinä, olemassa oleviin rakenteisiin ja materiaaleihin koskematta, on mahdollista ja turvallista suorittaa suojarakennusten avulla.”⁸ Koejakson jälkeen tilanhoitokunta teetti suunnitelmia pihapiirin rakennusten ja koko pihapiirin kattamisesta.⁹

Saunan suojarakennus jäi kuitenkin ainoaksi. Syynä oli paitsi suojarakennusten korkea hinta myös puurakennuksia koskevien restaurointiperiaatteiden muuttuminen 1980-luvun aikana.¹⁰ Suojarakennus jouduttiinkin purkamaan 1990-luvun jälkipuoliskolla: vitriinin ilmanvaihto oli riittämätön, eivätkä salaojat pitäneet maaperää kuivana.¹¹

- 8 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa kirjoitettu, allekirjoittamaton raportti, MV, käsiarkisto.
 9 Esikuvana oli Philippe Chaix'n Pariisiin suunnittelemat kangasrakenteiset hallit. Panu Kaila 10.2.2016.
 10 Kehittämissuunnitelma 1993: ”Rakennus on metallirunkoinen, muovilevyseinäinen. Koerakennus on ruma ja se eristää savusaunan ympäristöstänsä.”
 11 ”[...] veden paine rinteessä oli niin kova, että salaojitus ja syvä betonisokkeli eivät pystyneetkään pitämään alustaa kuivana”. Panu Kaila 10.2.2016.

Saunan suojarakennus purettiin vuonna 1996. Kalervo Virkki.

Ensimmäinen tilanhoitokunta onnistui työssään hyvin. Pihapiirin maaperän kuivaaminen, ja rakennusten suojakatotset hidastivat tehokkaasti vaurioitumista. Toimenpiteillä museo saatettiin 1970-luvun kovien restaurointikäytäntöjen ulottuvilta autenttisenä 1990-luvun lopulle, jolloin restauroijat sekä tiesivät että taisivat enemmän.

Vuonna 1993 tilanhoitokunta kirjoitti toimintakertomuksessaan seuraavasti: ”Rakennuksiin kohdistettujen toimenpiteiden onnistumista ja perusteita tulee tarkastella kriittisesti. Tilakokonaisuuden säilyminen edellyttää rakennushistoriallisten, konservointitekniisten ja kansatieteellisten näkemysten yhdistämistä kiinteistönhoidon tavoitteisiin. Rakennuksia ja rakenteita koskevaan konservoivaan tai entistävään suunnitteluun tulee kytkeä ympäristön maisemanhoito- sekä metsien hoito- ja käyttösuunnitelmat.”¹²

12 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993, toimintakertomus, Sihvo, MV, käsiarkisto.

Päärakennuksen takapuolelle kaivetaan maastoleikkausta. Panu Kaila, 1980.

Kehittämisehdotus 1993

Syksyllä 1993 Museovirastossa koottiin työryhmä, joka laati uuden suunnitelman alueen kehittämiseksi.

Työryhmä päätyi ehdottamaan ”aktiivista säilyttämistä”: ”[...]tämä vaihtoehto edellyttää huomattavaa resurssien suuntaamista lähivuosina Myllymäen suojeluun ja restaurointiin sekä jatkuvan hoidon turvaamista tulevaisuudessa. [...] Kaikkien toimenpiteiden on täytettävä tieteellisyyden vaatimukset. [...] Rakennusten restauroinnin ja konservoinnin lisäksi on pystyttävä huolehtimaan metsänhoidosta sekä maiseman- ja ympäristönhoidosta.”¹³ Restaurointivaihtoehdoista koettiin parhaaksi ”rakennuskohtainen kevyt korjaus ja konservointi”, jossa kullekin rakennukselle räätälöidään oma korjaus ja konservointimenetelmänsä.

Työryhmän ehdottama ”aktiivinen

13 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

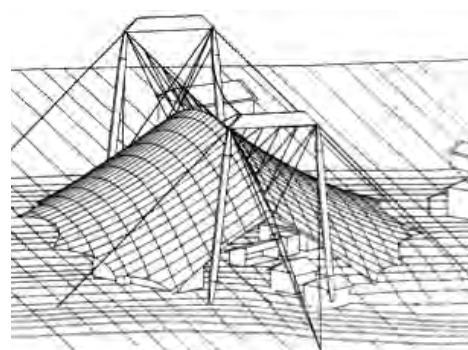

Pirkko Sihvo inventoimassa Myllymäen irtaimistoa vuonna 1984. Kansallismuseo, esinekortisto.

maisemanhoito” lienee tarkoittanut pihan, pihapiirin kasvillisuuden, peltojen ja niittyjen sekä metsien hoitoa ja aitojen palauttamista. Työvälineiksi Museovirasto teetti vuonna 1995 inventointi- ja hoitosuunnitelman sekä vuonna 2008 metsänhoitosuunnitelman.

Kehittämissuunnitelmassa esitettiin uutuutena jatkuvan hoidon ja ylläpidon järjestämistä, jonka toteuttamiseksi ehdotettiin luotavaksi ”[...] yhteistyöorganisaatio, jossa on edustajia sekä kiinteistötoimen että kansatieteen ja rakennusperinteen puolelta. Organisaatiolle annetaan riittävät resurssit ja valtuudet toteuttaa metsän- ja maisemanhoitosuunnitelmat, rakennusten restaurointi- ja konservointisuunnitelmat sekä alueen jatkuva hoito ja valvonta. Organisaatio velvoitetaan huolehtimaan alueen hoidon seurannasta ja raportoinnista.”¹⁴

14 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

Ideasuunnitelma suojarakenteesta. Tolpiksi ajateltiin vanhoja voimajohtopylväitä. Paloheimo & Ollila, 1992. MV, pääarkisto.

Kunnostushanke 1996–2001

Vuonna 1996 aloitettiin laaja ”konservointi- ja restaurointihanke”. Hanke.¹⁵ Hankkeen tavoitteeksi asetettiin ”[...] niin materiaalien kuin työtapojen ja maisemakokonaisuuden autenttisuuden vaalimista. [...] Erytystä huomiota kiinnitettiin perinteisten, juuri Myllymäen torpalle ominaisten käsityötapojen vaalimiseen. [...]”¹⁶.

Vuonna 1979 rakennetut suojakatotset ja saunan suojarakennus purettiin. Kaikkien rakennusten katot korjattiin ja hirsikehikkoja kunnostettiin. Maisemaa hoidettiin raivaamalla pusikoituneet ja osin metsittyneet pellot ja niityt, harventamalla metsien pienpuustoa ja palauttamalla pihapiiriin kuuluvat aidat. Kunnostustöiden huoltoa varten rakennettiin uusi huussi ja katettu puutavarataapeli pihapiirin ulkopuolelle.

Restauroinnissa käytettävästä puu-

15 Myllymäen Torppa, konservointi ja restaurointi EU-rahoituksella, Olli Cavén, MV, käsiarkisto.
16 [http://museovirastorestauroi.nba.fi/](http://museovirastorestauroi.nba.fi/muut-kohteet/myllymaen-torppa) muut-kohteet/myllymaen-torppa

Pihattoladon lounaissivun alin hirsi uusittiin haapana vuonna 1997. RH0118564, MV, pääarkisto.

tavarasta Olli Cavén kirjoitti vuoden 1995 tienoilla seuraavasti: ”[...] Hirsien vaihtamisessa ja paikkaamisessa tulee käyttää mahdollisuuksien mukaan kierätettyä hirsimateriaalia.”¹⁷

Korjaustyöt dokumentoitiin valokuvaamalla ja pitämällä työmaapöytäkirjaa. Lisäksi tilan rakennusten mittauspiirustustyöt jatkettiin.

Hanke siirsi tilakokonaisuuden ylläpidon vuoden 1993 kehittämis ehdotuksessa esitettyyn aktiivisen säilyttämisen vaiheeseen, joka kuitenkin hankkeen loputtua taukosi.

Uusi omistaja, uusia tapoja 2014–2019

Reilun kymmenen vuoden tauon jälkeen Myllymäkeä alettiin taas restauroida kesällä 2014.

Muuttumattomana yhteisenä tavoitteena koko Myllymäen restauroinnin

ajan on pysynyt tilan säilyttäminen mahdollisimman autenttisena. Tätä tavoitetta silmällä pitäen ovat esimerkiksi Panu Kaila ja Teppo Korhonen olleet vahvasti sitä mieltä, että mitään rakenteita ei saa parannella. ”[...] Rakennusten ja rakenteiden kunnostus tulee tehdä tarkasti alkuperäisen ratkaisun mukaisesti. Tämä koskee sekä materiaaleja että korjaustekniikkaa. Ajan, vaivan ja kustannusten säästöllä ei saa olla merkitystä.”¹⁸

Eriyisen hankalaa restauroijalle, oli pa kyseessä suunnittelija tai rakentaja, on pitäytyä parantelemasta vesikattoja. Huolimatonta, huonoista materiaaleista tehtyä työtä on vaikea toistaa. Vesikatot onkin pyritty tekemään parhaalla mahdollisella tavalla – toki alkuperäisen kaaton mallia ja tyyppi-irteitä noudattaen. Ehkä hankalin yksittäinen vesikattongelma on päärakennuksen savupiippu-

jen läpivientien saaminen vesitiiviiksi perinteisin menetelmin. Läpivientien tiivistyksessä onkin käytetty lyijylevyjä.

Vuotamaton, huoltoväliltään kohtuullinen vesikatto auttaa säilyttämään irtaimiston ja rakennusten rungon autenttisuuden. Samalla se mahdollistaa ylläpidon fokuksen edes ajoittaisen siirtymisen kohteisiin, jotka helposti jäävät lapsipuolen asemaan. Tällaisia ovat esimerkiksi irtaimiston, pihapiirin rakenteiden ja maiseman hoito. Samasta syystä kaikkein hankalimmissa paikoissa – pienen niittyladon alla ja riihen lounaissivulla – on päädytty käyttämään nykyaikaisia perustustapoja.

Toinen muutos suhteessa aiempaan on, että restauroinnissa ei käytetä enää muualta tuotuja kierrätysosia tai materiaaleja. Tulevissa restaurointitöissä käytetään aina ensisijaisesti Myllymäen omista metsistä kaadettua ja paikalla työstettyä materiaalia, ja metsiä hoideaankin luontaistalouden ajan rakentamisen näkökulmasta.

Johtoajatuksena on, että jos Kalle palaisi kotiinsa ei hän juuri muutosta huomaisi; rakennukset olisivat käyttökunnossa ja pellot kyntämistä vaille valmiina ... harmi vain, että kansallismuseo vei hotapulverin ja linimentit.

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa pellavaöljymaalin pohjustukseksi suositeltiin meillä yleensä joko raakaa pellavaöljyä tai öljyllä ohennettua maalia. 1930-luvulla vernissan käyttö uuden puupinnan suojauksena oli vakiintunut käytäntö – valitettavasti, sillä näin syntyy pinta, jossa maalia on vaikea saada pysymään.

Raa’an pellavaöljyn molekyylikoko on pieni ja öljy imeytyy syväälle puuhun eikä muodosta pinnalle kalvoa. Öljypohjustuksen jälkeen voidaan helpommin maalata ilman pohja- ja väliainin ohennusta, kun pensseli liikuu öljyisen puun pinnalla ja maalissa oleva vernissa sekoittuu tuoreeseen öljyyn. Näin maalaus voidaan suorittaa perinteiseen tapaan kokonaan ilman liuottimia, jolloin saadaan paremmin säätä kestävä maalipinta.

Julia Mikkola, Livady, 2015.

Ikkunoiden maalauksessa on vuodesta 2014 lähtien noudatettu yhden purkin periaatetta.

17 Pihapiirin rakennusten korjaustoimenpiteissä käytettävät puulajit, Olli Cavén, 1995 (?), MV, käsiarkisto.

18 Myllymäen torppa, joitakin ajatuksia sen arvosta ja tulevaisuudesta, Korhonen, 1993, MV, käsiarkisto.

Huussin vanhan pärekaton päälle tehtiin uusi pärekatto 1990-luvun lopulla.

1990-luvun lopussa museon huoltotöitä varten rakennettu huussi ja taapeli tammikuussa 2015.

Janne ja Henna Lintukorpi asentamassa kamarin kaakkoissivun ikkunan kunnostettuja ulkopuitteita joulukuussa 2015.

- MAISEMA -

**Maisemaa hoidetaan
omavaraistalouden
näkökulmasta.**

Pihapiiri metsän keskellä

Pihapiirin idänpuoleisilla pelloilla viljeltiin 1950-luvun loppupuolella kauraa talon lehmän ja mullikan rehuksi. Lehmä antoi maitoa yhtäjaksoisesti seitsemän vuoden ajan.

Pentti Lintumaan haastattelu 8.9.2016.

Myllymäen pihapiiri sijaitsee keskellä entistä Kärkölän erämaa-aluetta, Tammelan yläköä. Alue on pääosin pelto- maaksi liian kivikkoista ja karua, mutta soveltuu metsänkasvatukseen ja kaskeamiseen.¹ Pihapiirin ympärillä olevista pelloista ainoastaan itäpuolella oleva on tuottanut hyvän sadon.² ”Maaperä ravinteikasta moreenia, missä jonkin verran vaihtelevan kokoista lohkariekkoo.”³

Ympäröivät metsät hakattiin eri lähteiden mukaan joko 1920-, 1930- tai

- 1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
- 2 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.
- 3 Hoitosuunnitelma 9.7.2009, Päivi Maaranen / päivitys 17.9.2013. Museovirasto.

1940-luvulla. Hakkaaminen joko ulottui myös Myllymäen alueelle tai sitten Myllymäen metsät oli muuten hakattu; vuoden 1954 valokuvissa pihapiiriä ympäröivät melko nuoret ja laidunnetut metsät. 2010-luvulla Myllymäessä on tuoreen kankaan ja lehtomaisen kankaan metsätyyppisiä, joissa valta- puuna on kuusi, paikoin myös mänty. Lehtipuustoa on umpeenkasvaneilla niityillä ja pelloilla sekä avoimen tilan reunoilla.⁴

Museoaikana Myllymäen maisemanhoidon tehtävinä ja tavoitteina on ollut aitojen, porttien ja veräjien kunnossapi-

- 4 Hoitosuunnitelma 9.7.2009, Päivi Maaranen / päivitys 17.9.2013. Museovirasto.

to, peltojen ja niittyjen pitäminen avoimena, kaskimaiden luonteen säilyttäminen sekä pihapuutarhan inventointi ja kunnostus.⁵

Museovirasto selvisi tehtävästä joutenkuten, mutta 2010-luvulle tultaessa aidat olivat pääosin kaatuneet, yhtään porttia tai veräjää ei ollut paikoillaan, pihapuutarha oli huonossa kunnossa ja pelloilla ja niityillä kasvoi vesakkoa. Lisäksi metsä oli monin paikoin vallannut alaa aukeiden tilojen laidoilla. Senaatin omistuksessa keväällä 2016 suoritettiin hakkuut, joilla pihapiirin avoimuus ja laajuus palautettiin 1960-luvun tasolle.

- 5 Muun muassa: Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993, toimintakertomus, MV käsiarkisto.

Pihapiiri koillisesta vuonna 1954. KK3055:129, MV, pääarkisto.

Pihapiiri koillisesta lokakuussa 2019.

Hoitohistoriaa vuoteen 2018

1980-luvun alussa Myllymäessä perattiin avo-ojia ja madallettiin maanpintaa pääarakennuksen takana.⁶ 1990-luvun mittaan rakennusten ympäristöä raivattiin ja piha-alue sekä lähipellot niitettiin useamman kerran. Kaatuneita ja kiveineitä puita poistettiin ja akanakopin viereinen oja perattiin.⁷

1990-luvun puolesta välistä lähtien Myllymäen omasta metsästä saatavaa puutavaraa on hyödynnetty rakennusten korjaustyössä. Metsästä löytyy kaikki juurikoukkuihin, räystäslautoihin, malkoihin ja hirsiin sekä esimerkiksi

Myllymäen aitoihin tarvittava puutavara. Vuosina 1998–2002 riukuaitoja, portteja ja veräjiä palautettiin, metsä-alueita raivattiin vesaikosta ja niityt, pellot ja pihat niitettiin.⁸ Niittotyön suoritti vuosittain naapuri Arto Koskinen traktorilla.

Kesällä 2000 Salovedentieltä Myllymäkeen johtavan tien varrelta kolottiin mäntyjä noin hehtaarin alalla.

Vuosina 2009-2014 savusaunan edustan ketoa hoiti Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien hoitohanke (ULLA).⁹ Vuonna 2015 työtä jatkoi SLL:n

Ketosirkkahanke.

Myllymäen torppa on ollut virallisesti luomutila kevästä 2016.¹⁰

Keväällä 2016 suoritettiin hakkuut, jossa pihapiirin pellot ja niityt palautettiin alkuperäiseen laajuuteensa. Hakkuutyön ja puunajon suoritti paikallinen metsänhoitoyhdistys. Hakkuiden jälkeen SLL:n Uudenmaapiiri hoiti risusavotan ja vuosittaiset maisemanhoitotyöt. Kantojen jyrinnästä ja puunajossa vaurioituneiden teiden kunnostuksesta vastasi Kanta Hämeen asennuspalvelu.

6 Muistio 30.9.1982, Kaila, MV käsiarkisto.

7 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

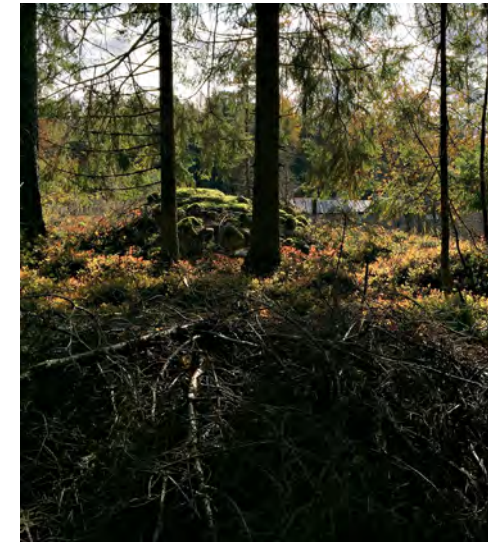
8 <http://museovirastorestauroi.nba.fi/muut-kohteet/myllymaen-torppa>

9 Sähköpostit heinäkuussa 2009: Hanna-Leena Keskinen, Päivi Maaranen, Olli Cavén.

10 Länsi-Uudenmaan maaseutuhallinnon lausunto, 10.3.2016, maaseutuasiamies Riitta Vartio.

Pihapiiri koillisesta vuonna 1974. KK7936:56 MV, pääarkisto.

Paloturvallisuuden vuoksi raivausjätteen poltto kiellettiin vuonna 2014. Jätettä oli kertynyt vuonna 2017 jo siinä määrin, että polttaminen taas sallittiin. 2019.

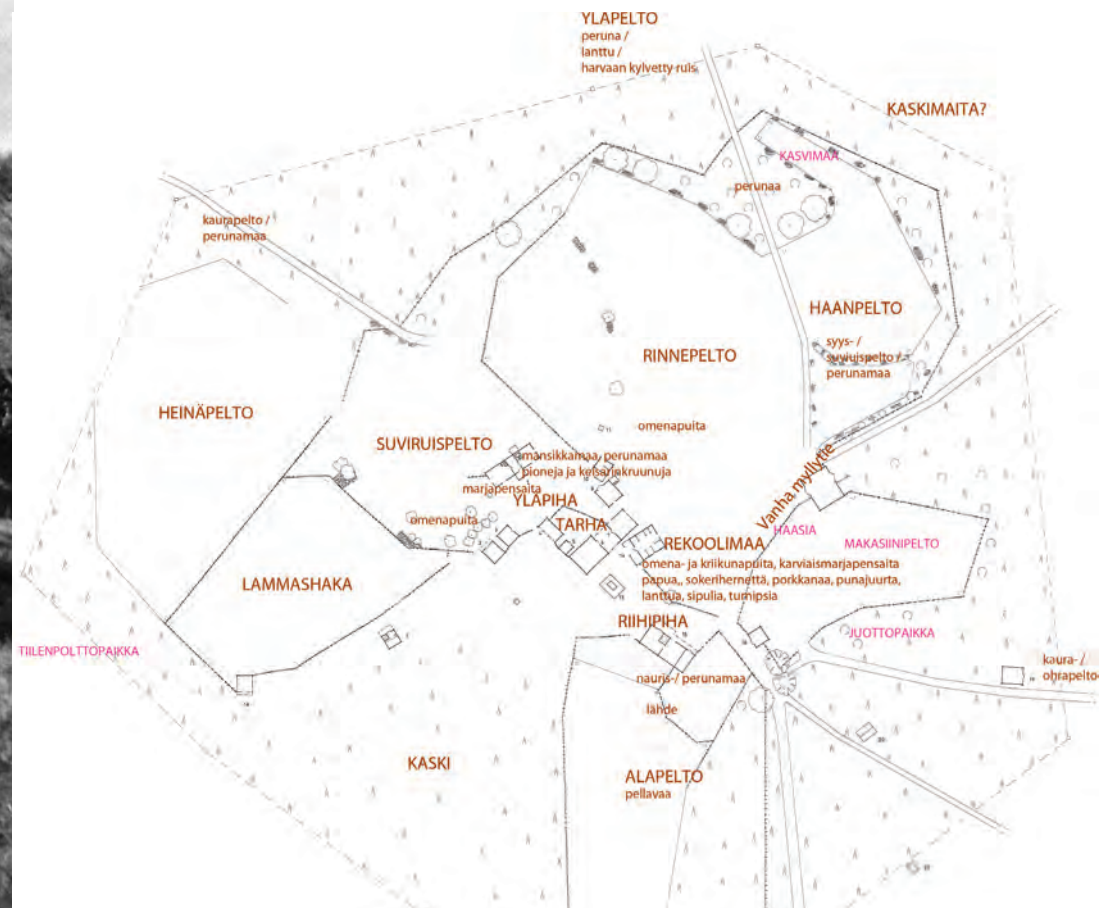

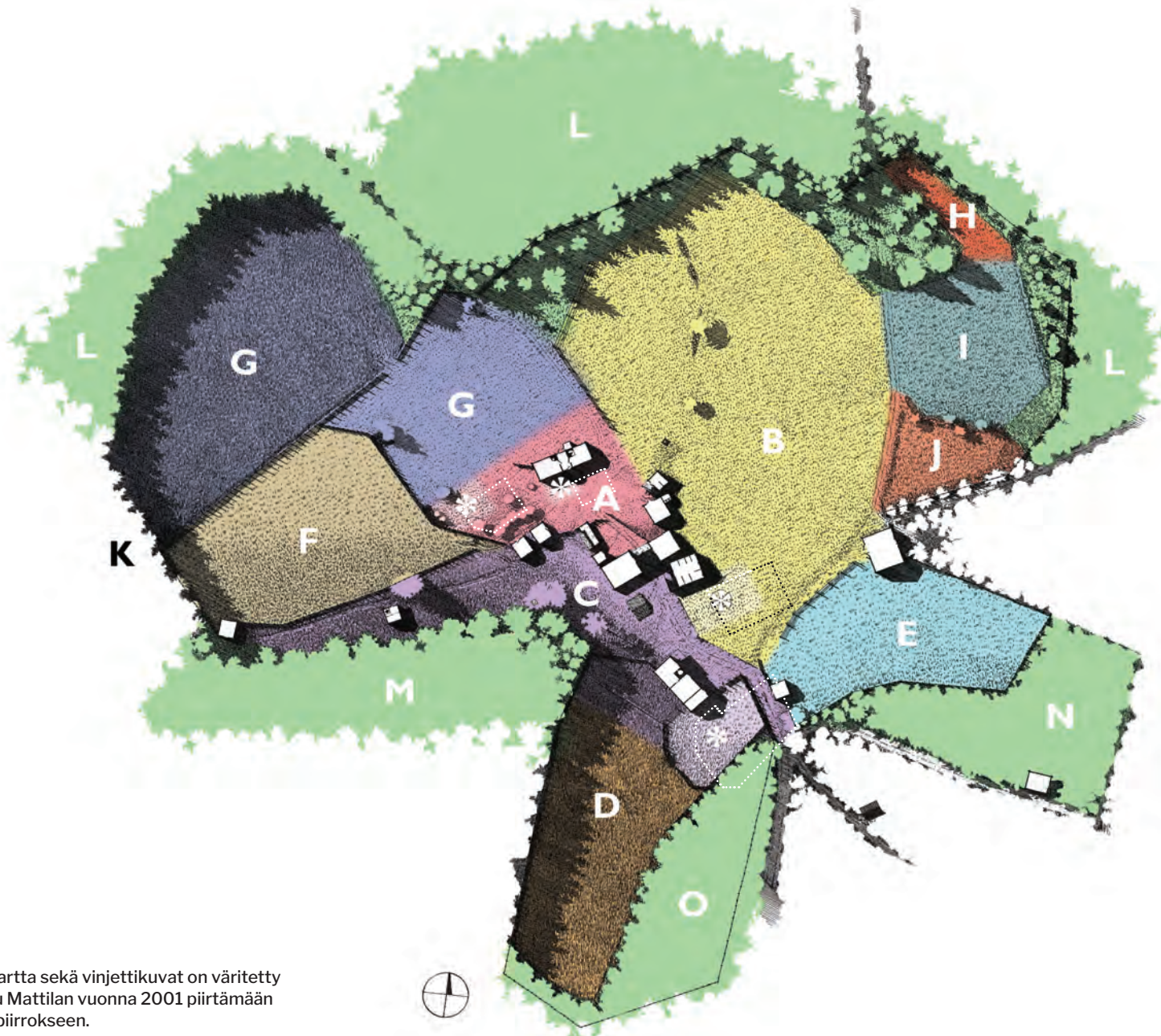
Vesakon raivausta vuonna 1996. Kalervo Virkki

Näkymä lammashaasta pihapiiriin vuonna 1954. KK3055-135, MV, pääarkisto.

Pääasiassa Pirkko Sihvon kirjasta ”Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa” kerättyä nimitystä ja kasvistoa. Makasiinipelto ja kasvimaat ovat uusia nimiä, jotka on otettu käyttöön restaurointityön aikana.

Kuviokartta sekä vinjettikuvat on väritetty Markku Mattilan vuonna 2001 piirtämään asemapiirrokseen.

Myllymäen torpan hoitokuviojako

- A Yläpiha
- B Rinnepelto
- C Riihipiha
- D Alapelto
- E Makasiinipelto
- F Lammashaka
- G Heinäpelto ja suviruispelto
- H Kasvimaa
- I Haanpelto
- J Perunamaa
- K Komposti
- L Pohjoispuolen hakamaa
- M Eteläpuolen hakamaa
- N Itäinen hakamaa
- O Myllylammintien haka
- * Kasvimaan paikka

Pihapiirin hoitosuunnitelma

Aitojen, porttien, veräjien ja haasioiden ylläpito on osa maisemanhoitoa. Ne pidetään kunnossa vuosittaisella huollolla ja tarvittaessa uusimalla.

(Ks. luku Aidat, portit ja haasiat.)

Torpan maiseman tilarakenteen korjaamiseksi palautettiin pihapiirin avotilat niiden alkuperäiseen laajuuteensa vuonna 2016. Työ jatkuu avotilan vuosittaisena ylläpitona ja hakamaiden raivauksena. Traktoriniiton lisäksi tarvitaan raivaussaha-, siimaleikkuri- ja/tai viikateniittoa, jolloin esimerkiksi pelloilla olevat isot kivet ja kivikasat sekä rakennusten kivijalat saadaan esiin. Korkeammat ruohot ja heinät niitetään siten, että ketokasvit saavat elintilaa. Parasta olisi, jos pellot ja niityt saataisiin viljelykseen ja laidunnukseen.

Ravinteikkouden vähentämiseksi leikkuutähteet korjataan pois ja viedään lammashaan länsipuolen metsänreunassa olevaan kompostiin (K) ja jätetään

Maanmittauslaitoksen ilmakeku vuodelta 1956. Vanhat hakamaat ovat jo alkaneet kasvaa umpeen.

Museoaikana Myllymäkeen on koetettu saada laiduntavaa karjaa useaan eri otteeseen tässä kuitenkaan onnistumatta. Karjan tulon on varauduttu avaamalla karjan juomavettä varten makasiinin eteläpuoliseen kosteikkoon vanha juottoallas. Aitaukset on suunniteltu tehtäväksi joko rullattavasta teräsverkosta tai aurinkoenergialla toimivasta sähköpaimenlangasta.

Ongelmana on ollut Myllymäen syrjäinen sijainti ja paimenen tilojen puuttuminen. Yhdeksi ratkaisuksi on kaavailtu yhteistyötä läheisessä Liesjärven kansallispuistossa olevan, Metsähallituksen hallinnoiman Korteniemen perinnetilan kanssa, jossa laidunnus on ollut osa maisemanhoitoa jo vuosia.

maatumaan. Kompostin ilmapuuden parantamiseksi ja mätänemisen estämiseksi on niittojätkekerrosten väliin hyvä laittaa vesakonraivausjätettä.

Metsänreunat pidetään avoimena siten, että metsän sisään näkee. Uusia reunapuita jätetään varttumaan avotilassa, suosien pihlajaa, tuomea ja raitaa.

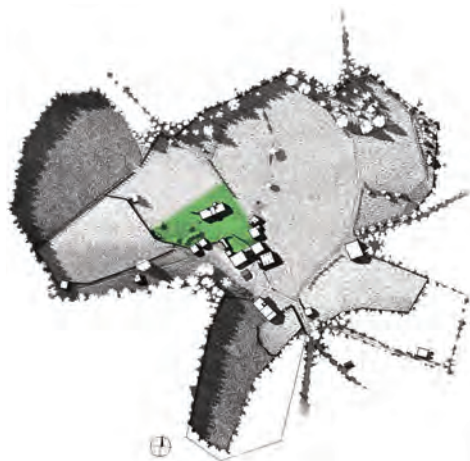
Maaperässä olevan siemenpankin kartoittamiseksi kuvioille perustetaan koeruutuja, jonka maa käännetään lapionpiston syvyydeltä ja siihen kehittyvää lajistoa seurataan.

On toivottavaa, että sama taho tekee hoitotyöt mahdollisimman pitkään ja välttämätöntä, että työn tekijät ymmärtävät hoidon tavoitteet ja periaatteet.

Vuosina 2017 ja 2018 pihapiiristä poistettiin satoja kantoja. Kuvassa Kanta-Hämeen asennuspalvelun omatekoinen kantojyräsin. Etualalla töistä vastannut Jarno Lehmusvuori.

Yläpiha (A)

YLEISKUVAUS

Kuvio on Torpan vanhaa pihatannerta ja hedelmä- ja kasvitarhaa. Pihatanner on ollut tallattua nurmea, jota ovat torpan seinustalla kaunistaneet koristekasvit. Niistä alueella kasvaa edelleen villiintyneenä ruskoliljoja, punalehtiruusua ja koiranheittä. Näistä tosin koiranheittä esiintyy Suomessa myös luonnonvaraisena ja ruskoliljoja ei mainita vuoden 1994 kasvillisuusinventoinnissa. Hyötykasveista alueella kasvaa edelleen ainakin omenapuita, ukkomansikkaa ja raparperia. Alueella tiedetään myös kasvatetun marjapensaita. Perunamaa on 1950–1970 -lukujen valokuvien perus-

teella vaihtanut vapautuneesti paikkaa pihatantereella, sijaiten milloin missäkin (ainakin tarhan aidan koillis- ja uuden tallin luoteissivulla sekä tuparakennuksen edessä). Aittojen edessä on seitsemän vanhaa ja huonokuntoista omenapuuta.

Päärakennuksen taakse on maaperän kuivattamiseksi tehty museoaikana kairanto, johon on asettunut metsäkasveja.

TAVOITTEET

Piha pyritään pitämään asutun näköisenä. Karkuteille lähtenyttä kulttuurikasvillisuutta siirretään takaisin paikoilleen ja huonokuntoisia omenapuita uusitaan. Pihaa niitetään kahdesti tai kolmesti kesässä ja alueen tallautuminen on vain eduksi. Kasvillisuuden kunnostaminen toteutetaan erillisen suunnitelman mukaan. Kaikkein parasta olisi, jos pihassa voitaisiin viljellä esimerkiksi perunaa.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laiduntamista pihalla kokeillaan, jos siihen tarjoutuu mahdollisuus. Laidunnuksen vaikutusta alueen kasvillisuuteen on kuitenkin seurattava laidunkauden aikana. Jos laiduneläimet syövät liikaa kulttuurikasvillisuutta, on alue rajattava laidunnuksen ulkopuolelle.

KEVÄT

Puuvartisten luonnonkasvien taimet poistetaan. Hyötykasveja lannoitetaan tarvittaessa. Erityisesti raparperi kaipaa keväisin voimakasta lannoitusta.

KESÄ

Piha niitetään tarvittaessa kahdesta kolmeen kertaan kesässä niiltä osin, kuin laiduntajat ovat jättäneet kasvillisuuden syömättä. Niittojätettä laitetaan hyötykasvien juurille viherkatteeksi 5–10 cm kerros. Loppukesän leikkaamisella voidaan lisätä omenapuiden satoa, mutta sille ei liene tarvetta. Kuivat oksat poistetaan kuitenkin aina, kun sellaisia näkyy.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta. Osa niittojätteestä voidaan käyttää hyötykasvien ympärillä viherkatteena.

TALVI

Omenapuita leikataan tarvittaessa lopputalvesta. Leikkaaminen rajoitetaan vioittuneiden ja huonosti suuntautuneiden oksien poistoon. Uudet omenapuut leikataan erillisen suunnitelman mukaisesti ensimmäisinä vuosina.

Yläpiha idästä 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa. PLi.

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

KUNNOSTUSTARPEET

- Kulttuurikasvillisuuden siirtäminen takaisin paikoilleen.
- Omenapuiden uusiminen erillisen suunnitelman mukaisesti.

Vasemmalla: Yläpihaa 1960(?)-luvulla. Kamarin edessä on perunamaa. KK7936:55. MV, pääarkisto.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

Timotei, *Phleum pratense* (kuva kortissa B)

Voikukat, *Taraxacum* spp.

Erittäin haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, selvä negatiivinen indikaattoriarvo jo niukkana esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

Niittynurmikka, *Poa pratensis*.
Wikimedia Commons.

Nokkonen, *Urtica dioica*.
Wikimedia Commons.

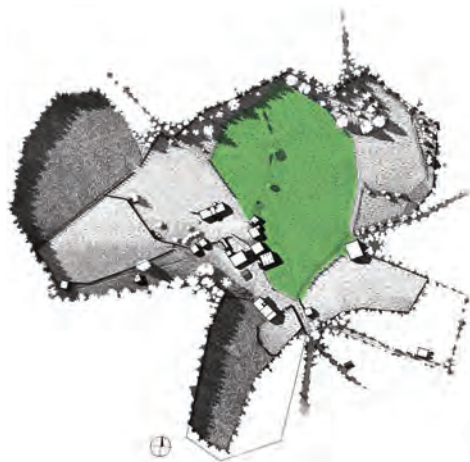

Juolavehnä, *Elytrigia repens*.
Wikimedia Commons.

Valkoapila, *Trifolium repens*.
Wikimedia Commons.

Rinnepelto (B)

YLEISKUVAUS

Kuvio on entinen pelto, jonka kivikasoissa moni kilpailukyvyltään heikko kasvilaji on saanut turvapaikan. Kuvioilla on kolme pientä omenapuuta ja rihipihan aita vasten kasvaa heikkokuntoisia kriikunoita. Kuvion eteläpäässä on ollut ”rekoolimaa”, jossa on viljelty ainakin karviaismarjaa, papua, herneitä, sipulia ja juureksia.

TAVOITTEET

Kuvio voidaan ottaa takaisin viljelykäyttöön ja rekoolimaa voidaan palauttaa, mutta ennen kuin siihen päästään, ylläpidetään kuviota kukkivana niittynä. Niityn hoito toteutetaan ensisijaisesti laiduntamalla ja toissijaisesti niittämällä. Ajatuksena kuitenkin on, että alue olisi helposti palautettavissa viljelykäyttöön, joten puuvartista kasvillisuutta ei päästetä juurtumaan alueelle.

Hedelmäpuita hoidetaan kuten omenapuita kuviolla A, minkä lisäksi ne voidaan kesän lopulla hyvin kevyesti leikata.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunpaine pyritään pitämään sopivana, jotta alue tulee syötyä riittävän tarkasti. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Alueelle ei myöskään jätetä katajia. Muuten hoitotyöt ovat vähäisiä.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Kriikunapuita voidaan leikata tarvittaessa loppukesästä, jolloin mahlavuoto on vähäisintä. Samalla voidaan poistaa alueen omenapuista kuolleet oksat. Loppukesän leikkaamisella voidaan lisätä omenapuiden satoa, mutta sille ei liene tarvetta.

Rinnepeltoa vuonna 1954. 3055:132, MV, pääarkisto.

Näkymä rinnepellon pohjoislaidalta kaakkoon vuonna 1974. KK7936:29. MV-MA, pääarkisto.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Omenapuita leikataan tarvittaessa lopputalvesta. Leikkaaminen rajoitetaan vioittuneiden ja huonosti suuntautuneiden oksien poistoon.

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

Näkymä rinnepelloilta lounaaseen vuonna 1974. KK7936:32. MV-MA, pääarkisto.

Erittäin haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, selvä negatiivinen indikaattoriarvo jo niukkana esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

Juolavehnä, *Elytrigia repens* (kuva kortissa A)

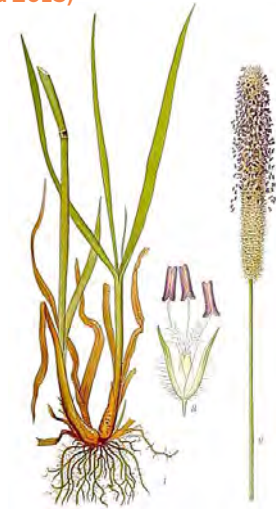
KUNNOSTUSTARPEET

- Hävinneiden karviaismarjapensaiden tilalle istutetaan uudet. Ensimmäisessä etsitään Myllymäen alueelta siemenestä levinneitä taimia, mutta tarvittaessa taimet hankitaan muualta.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

Koiranputki, *Anthriscus sylvestris*.
Wikimedia Commons.

Timotei, *Phleum pratense*.
Wikimedia Commons.

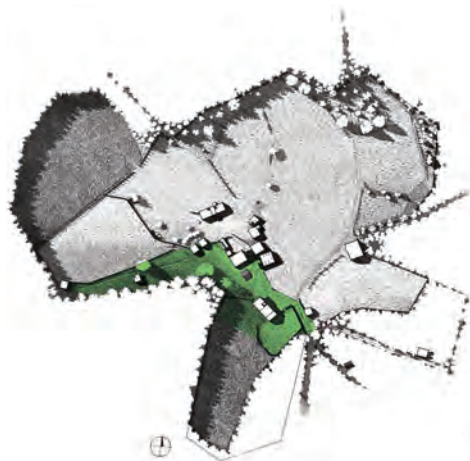

Niittyleinikki, *Ranunculus acris*.
Wikimedia Commons.

Maitohorsma, *Epilobium angustifolium*.
Wikimedia Commons.

Riihipiha (C)

YLEISKUVAUS

Kuviolla on ollut aidattu karjapiha, jonka tarkasta rajauksesta ei ole varmaa tietoa. Kuvion itäosa on ollut haka-maata. Länsiosassa Myllymäen torpan nykyisen sisääntulotien ja alapellon väliin riihen viereen sijoittuvassa erillisessä aitauksessa on puolestaan viljelty naurista ja perunaa. Viljelyala viettää etelään ja kaakkoon. Naurismaan ja alapellon välissä sijaitsee lähde. Naurismaa on merkitty karttaan asteriskilla (*).

TAVOITTEET

Ensisijaisena tavoitteena on pitää alue avoimena etenkin rakennusten läheisyydessä. Ensisijaisena hoitomuotona on laiduntaminen ja täydentävät niitot, mutta laiduntajien puutteessa aluetta hoidetaan niittämällä. Laidunnuksen vaikutusta kasvillisuuteen on seurattava, ja tarvittaessa kasvillisuudeltaan herkimmat osat rajataan laidunnuksen ulkopuolelle. Naurismaan osalta paras ratkaisu olisi viljellä aluetta entiseen tapaan, mutta toistaiseksi sitä hoidetaan niittämällä ja laiduntamalla.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Saunan ja pihan välisellä alueella on varsin arvokasta niittykasvillisuutta. Laidunpaine pyritään pitämään sopivana, jotta alueen arvokkaat kasvit eivät kärsi laidunnuksesta. Tarvittaessa alue rajataan erilleen laitumesta ja se hoidetaan niittämällä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa.

Alueen itäosaan etäämmälle rakennuksista voidaan jättää kasvamaan katajia ja mahdollinen yksittäinen itsekylväytynyt kukkiva puu kuten tuomi, pihlaja, omenapuu tai kriikuna. Muuten hoitotyöt ovat vähäisiä.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Jos kookkaat saniaiset kuten sananjalka alkavat levittäytyä riihipihalle, kepiteään ne kesäkuun loppupuolella kasvien ehdittyä kasvaa täysikokoisiksi. Tarvittaessa rakennusten lähiympäristöä niitetään jo kesällä yhteen tai kahteen kertaan, jos lampaat eivät pidä kasvillisuutta kurissa.

Riihipihaa vuonna 1974. Turun sanomat.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet kesää ja syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

KESÄ

Rakennusten ympäristö niitetään kahteen tai kolmeen kertaan kesän aikana, riippuen kasvun määrästä. Saniaisten kepittäminen tarpeen mukaan, kuten laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

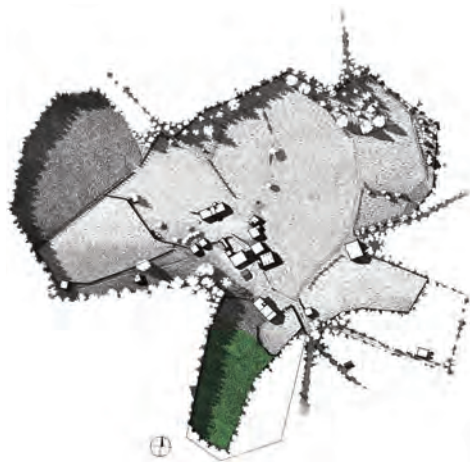
KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Myllymäki kuvattuna alapellon yli vuonna 1954. KK3055:146, MV, pääarkisto.

Alapelto (D)

YLEISKUVAUS

Kuvio on mahdollisesti suolle raivattu entinen pellavapello, joka on taas soistumassa. Kostean paikan kasvillisuus on edustavaa. Alue oli aidattu piikkilangalla vielä vuonna 2015. Pellavapellon ja naurismaan välissä on lähde (ks. luku Lähde).

TAVOITTEET

Ensisijaisena tavoitteena on pitää entinen pelto avoimena. Alapellon laskuoja on padottu ja pellosta kehitetään avoin suoniitty. Jos maa muuttuu riittävän kosteaksi, puuston kasvu tyrehtyy vähitellen, ja jokasyksyinen niitto riittää hoidoksi. Lähteen reunalle jätetään pari puuta sammakoiden varjopuiksi. Lähde tarjoaa alueen mahdollisille laiduntajille juomavettä, joten se pidetään puhtaana ja eläinten pääsy lähteen äärelle varmistetaan pitämällä pensaikkaa kurissa.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laiduneläimet suhteutuvat eri lailla märkiin laidunympäristöihin. Laiduntavasta eläinlajista, soistumisen nopeudesta ja alueen lopullisesta märkyydestä riippuen laiduntamisen lopputulos voi vaihdella suurestikin. Varsinkin seuraavina vuosina mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Muuten hoitotyöt ovat vähäisiä.

KEVÄT

Vesaikkaa raivataan tarvittaessa. lähde puhdistetaan oksista ja muista roskista ja eläinten pääsy veden ääreen varmistetaan. Laskuojan ja padon kunto tarkistetaan ja tarvittaessa patoa korjataan.

KESÄ

Lähde puhdistetaan tarvittaessa.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Varsinkin lampaat saattavat vieroksua sorkkiensa kastumista, joten aluetta joudutaan mahdollisesti niittämään laidunnuksesta huolimatta. Niittojäte kerätään pois alueelta ja läjitetään entisen laskuojan paikalle, jos siinä on painauma.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

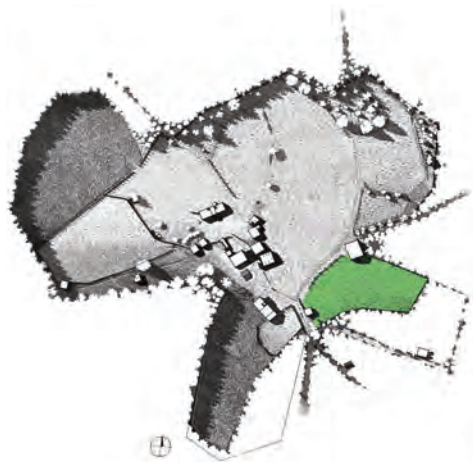
KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Vasemmalla: Alapeltoa vuonna 1974.
KK7936:26. MV-MA, pääarkisto.

Makasiinipelto (E)

YLEISKUVAUS

Märkä, tasainen ja säännöllisen muotoinen alue, joka lienee ollut laitumena. Kasvillisuus on paljolti palautunut luonnontilaisen kostean metsän lajistoksi. Kuvion eteläreunassa ollut, ilmeisesti karjan juoma-altaana toiminut, 4 x 6 m laajuinen kaivanto kaivettiin uudestaan auki vuonna 2016.

TAVOITTEET

Alue pidetään avonaisena kosteana niittynä ja sitä hoidetaan niittämällä ja mahdollisesti laiduntamalla.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Erittymisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa. Juoma-allas puhdistetaan oksista ja muista roskista ja eläinten pääsy veden ääreen varmistetaan poistamalla mahdolliset kaatuneet puut tai muut esteet.

KESÄ

Juoma-allas puhdistetaan tarvittaessa.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Varsinkin lampaat saattavat vieroksua sorkkiensa kastumista, joten aluetta joudutaan mahdollisesti niittämään laidunnuksesta huolimatta. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Makasiinipellon ja itäisen hakamaan rajalla on vanha eläinten juottopaikka, joka kunnostettiin vuonna 2016. Lammikko pidetään puhtaana ja eläinten pääsy sen luokse turvataan.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

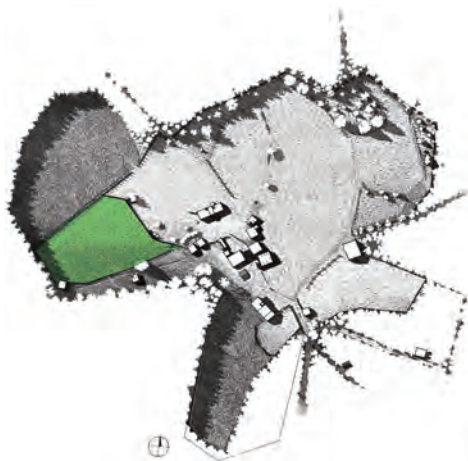
Koiranputki, *Anthriscus sylvestris* (kuva kortissa B)

Sananjalka, *Pteridium aquilinum*.
Wikimedia Commons.

Vasemmalla: Makasiinipeltoa kohti suurta niitty latoa vuonna 1974. KK7936:14. MV-MA, pääarkisto.

Lammashaka (F)

YLEISKUVAUS

Etelään viettävässä rinteessä sijaitseva avoin niitty, joka – nimestään huolimatta – lienee maan multavuudesta päätellen ollut viljelykäytössä. Niittukasvillisuus on monipuolista ja siinä on runsaasti myyrien jättämiä jälkiä. Yläpihaan rajoittuvassa notkossa on hietakastikkaa, joka luokitellaan ns. miinuskasviksi suurina esiintyminä. Lammashaan ja Suviruispellon välisellä rajalla kasvaa hienoja katajia ja komea koivu, joka on Myllymäen vanha pihapuu. Saunan ympärillä on tehty maantäyttötöitä suojarakennelman purkamisen yhteydessä, joten alueelle on voinut kulkeutua uusia lajeja siinä yhteydessä.

TAVOITTEET

Maan multavuuden takia lammashakaa voidaan harkita viljeltäväksi G- ja B-alueiden jälkeen kolmantena lohkona. Ravinteikkuudesta kertoo myös hietakastikan kaltaisten suurten heinien esiintyminen. Alueella on kuitenkin myös arvokasta ketokasvillisuutta ja sitä tulee vaalia jatkossakin esimerkiksi mahdollisen viljelyalan rajauksella. Tärkeimpänä tavoitteena on kuitenkin pitää lammashaka avonaisena ja hoidettuna. Toistaiseksi se tapahtuu niittämällä tai laiduntamalla.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Eri-

tyisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Hietakastikka ja mahdolliset muut kookkaat heinät niitetään kesäkuun loppupuolella, niiden ehdittyä kasvaa kookkaiksi. Niittojäte kerätään pois alueelta.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittukasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

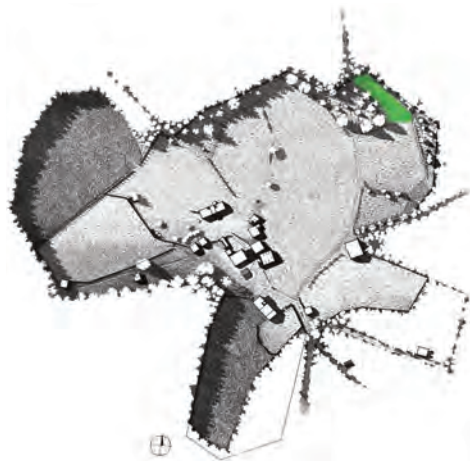
KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita ennen alueen palauttamista viljelyyn.

Vasemmalla: Näkymä lammashaasta itään vuonna 1974. KK7936:42. MV-MA, pääarkisto.

Kasvimaan (H)

YLEISKUVAUS

Kivikasojen ympäröimä, suorakulmainen ja tasainen alue ylhäällä rinteellä. Ravinteisuudesta ja muodosta päätellen paikka on ollut kasvimaana. Korkea sijainti kuivassa rinteessä on estänyt hallan tuhot.

TAVOITTEET

Alueen viljely olisi paras tapa välittää kävijälle kuva alueen historiasta ja perinteisestä maankäytöstä. Toistaiseksi aluetta hoidetaan kuitenkin niittynä. Ensisijaisena hoitotapana on laidunnus, mutta tarvittaessa alue niitetään. Mahdollista viljelyä varten laaditaan tarvittaessa erillinen suunnitelma.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Sananjalkakasvustoa torjutaan kepittämällä ja niittämällä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Erityisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

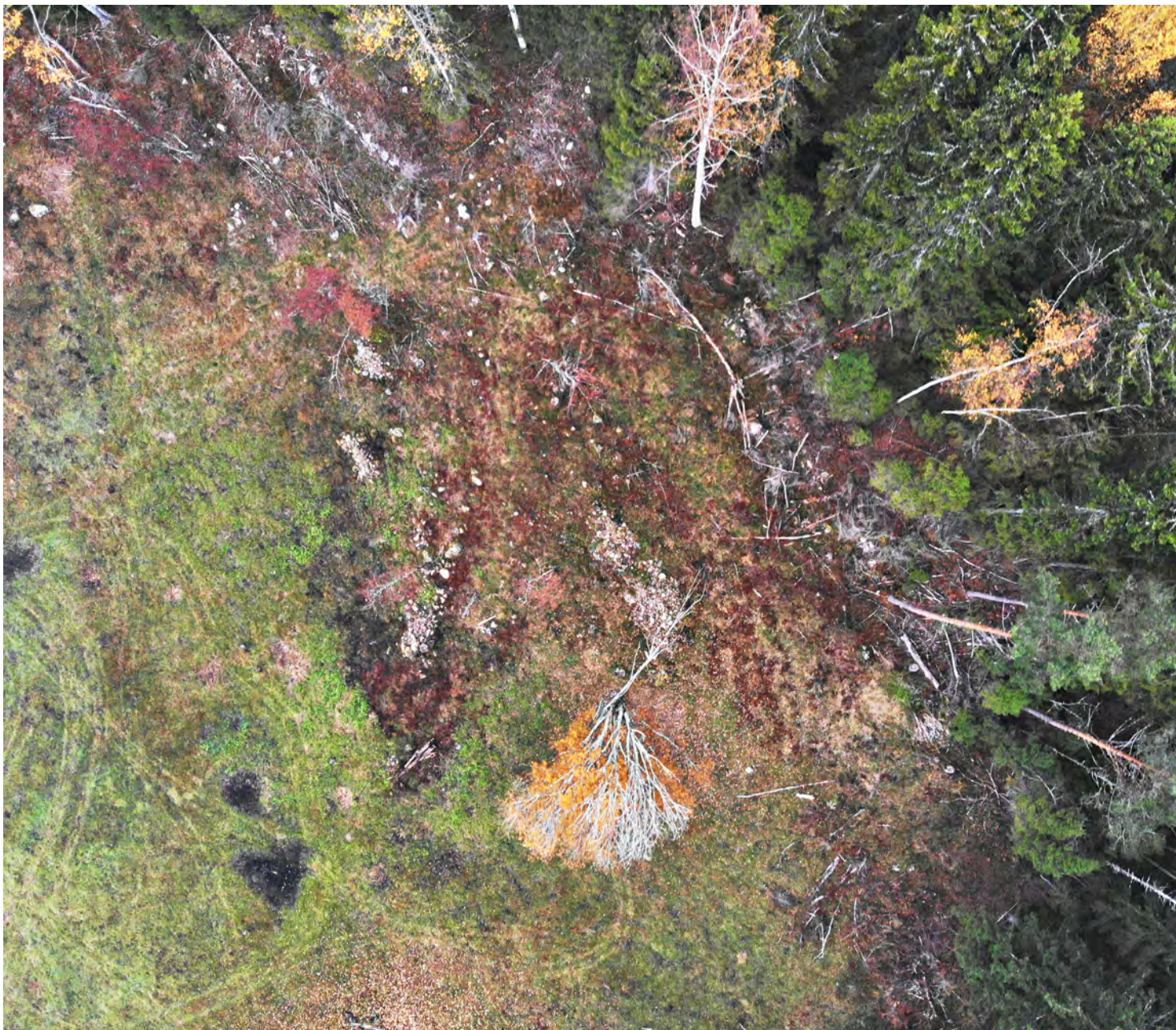
Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

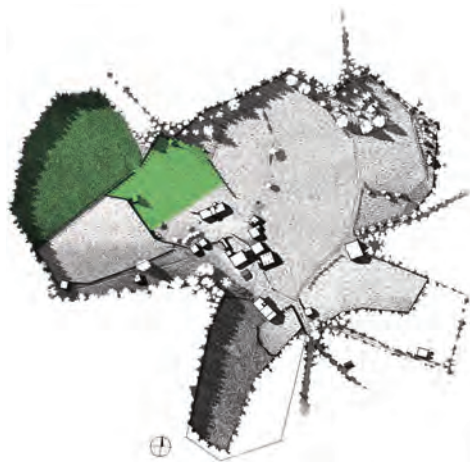
KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Vasemmalla: Ilmakuva kasvimaan ympäristöstä vuonna 2018. Kivikasat ympäröivät pitkänomaista suorakaiteen muotoista aluetta. Alue pidetään vapaana puuvartisesta kasvillisuudesta.

Heinäpelto ja suviruispelto (G)

YLEISKUVAUS

Heinäpelto lienee ollut sekä peltokäytössä (reunustavat kivikasat), että laidunmaana (katajikko). Kuviolla on useita vanhoja kulttuurin seuralaiskasveja, esimerkiksi laaja ahomansikkakasvusto. Kasvusto ylläpitää vaarantuneen mansikkavarsikoin (*Tinagma perdicellum*) elinvoimaista populaatiota. Suviruispelto on vanha pelto. Molemmilta alueilta on tavattu silmälläpidettäväksi luokiteltua ketoneilikkää (*Dianthus deltoides*).

TAVOITTEET

Suviruispelto on ensimmäisiä alueita, jotka otetaan viljelyyn tilanteen niin salliessa. Pelto pidetään vapaan puuvartistesta kasvillisuudesta, mukaan lukien katajat. Heinäpelto on jäänyt pois viljelystä aiemmin, ja se on toiminut lopuksi laitumena ennen metsittymistä ja uudelleen raivaamista. Sen lajisto on ehtinyt muuttua monimuotoisemmaksi ja siten luontoarvoiltaan rikkaammaksi. Mansikanvarsikoin säilyminen Myllymäen alueella on turvattava riittäväillä ahomansikkakasvustoilla muilla osa-alueilla, ennen kuin heinäpellon kasvusto voidaan hävittää, jos alue päätetään myöhemmin ottaa taas viljelyyn. Toistaiseksi aluetta käsitellään kuitenkin niittynä tai laitumena ja sille sallitaan kasvaa katajia.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Sananjalkakasvustoa torjutaan kepittämällä ja niittämällä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Erityisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö. Niittäessä on varottava alueen länsiosan ahomansikkakasvustoa.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Näkymä Haukilammelle johtavan tien suulta torpalle vuonna 1974. KK7936:58. MV-MA, pääarkisto.

Haukilammen suuntaan lähtevän tien suu vuonna 1974. KK7936:28. MV-MA, pääarkisto.

Näkymä päärakennukselta suviruispellolle. Heinäpellolla sallitaan katajat, mutta suviruispellolta ne tulisi poistaa.

Livady

Uhanalaisiksi luokitellut lajit hoitokuviolla

Ketoneilikka, *dianthus deltoides*.
Wikimedia Commons.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

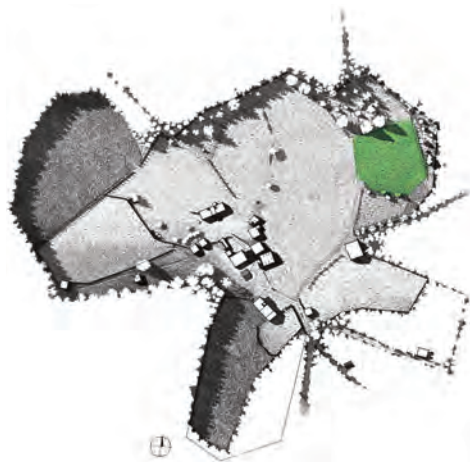
Sananjalka, *Pteridium aquilinum* (kuva kortissa E)

Hietakastikka, *Calamagrostis epigejos*.
Wikimedia Commons.

– Maisemanhoitokortit –

Haanpelto (I)

YLEISKUVAUS

Karu rinne, jonka ketokasvillisuus on ollut edustavaa vuoden 1994 kasvillisuuskartoituksen aikana. Sananjalka on sittemmin vallannut alaa pellolla ja tukahduttaa alleen muuta kasvillisuutta. Pellon reunamilla on jäljellä jonkin verran vanhempia reunapuita, jotka ovat kehittyneet säännöllisiksi runsaassa valossa. Alueen karuus voi johtua joko

maaperästä tai pidempiaikaisesta laidunnuksesta. Alueelta on tavattu mm. vaarantunutta keltamataraa (*Galium verum*), silmälläpidettävää ketoneilikkaa (*Dianthus deltoides*) ja rauhoitettua valkolehdokkia (*Platanthera bifolia*).

TAVOITTEET

Kuviota ylläpidetään kukkivana ketona. Luontoarvojensa vuoksi aluetta hoidetaan niittynä/ketona vaikka Myllymäessä muuten palattaisiin peltojen viljelyyn.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Sananjalkakasvustoa torjutaan kepittämällä ja niittämällä. Mahdolliset puiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Erityisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuun ottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

KUNNOSTUSTARPEET

- Ei erityisiä kunnostustarpeita.

Näkymä haanpellolta länteen vuonna 1974. KK7936:77. MV-MA, pääarkisto.

Uhanalaisiksi tai rauhoitetuiksi luokitellut lajit hoitokuviolla

Ketoneilikka, *dianthus deltoides* (kuva kortissa G)

Valkolehdokki, *Platanthera bifolia*.
Wikimedia Commons.

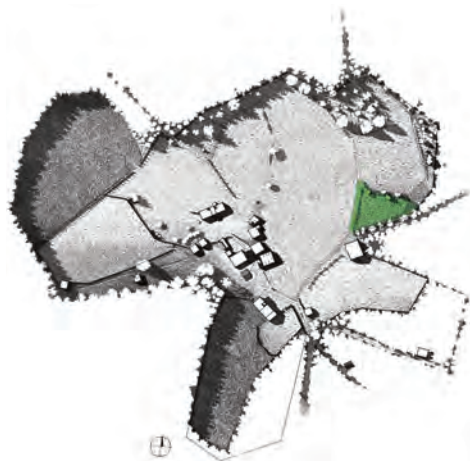

Keltamatara, *Galium verum*.
Wikimedia Commons.

Vasemmalla ylhäällä: Haanpellon yläosaa kuvattuna vuonna 2020. Sananjalkaa esiintyy runsaana haanpellon pohjois- ja itäosissa. Tiheät kasvustot tukahduttavat alleen muun kasvillisuuden.

Vasemmalla alla: Haanpelto etelästä nähtynä. Sananjalka on levittäytymässä koko pellon alueelle. Kasvustoa yritetään rajoittaa kepittämällä se kesäkuun loppupuolella ja niittämällä elokuussa.

Perunamaa (J)

YLEISKUVAUS

Nimensä mukaisesti tällä kohdalla on maan multavuudesta päätellen ilmeisesti aikanaan viljelty perunaa ja muita kasviksia. Perunamaan paikalla kasvaa nykyään tiheä sananjalkakasvusto, joka tukahduttaa muun kasvillisuuden. Brittiläisen vuoden 1995 maisemanhoitosuunnitelmassa mainittu reunapuiden rivi on ilmeisesti aidan viereen luontaisesti kylväytynyt. Alueen reunoilla on kivikasoja ja pienet ojat.

TAVOITTEET

Alueen viljely olisi paras tapa välittää kävijälle kuva alueen historiasta ja perinteisestä maankäytöstä. Toistaiseksi aluetta hoidetaan kuitenkin niittynä. Ensisijaisena hoitotapana on laidunnus, mutta tarvittaessa alue niitetään.

HOITO-OHJE VILJELTÄESSÄ

Mahdollinen viljely toteutetaan erillisen suunnitelman mukaan.

HOITO-OHJE LAIDUNNETTAESSA

Laidunnettaessa alueen muu hoito on vähäistä. Sananjalkakasvustoa torjutaan kepittämällä ja niittämällä. Mahdolliset puuiden taimet poistetaan alueelta tarvittaessa. Erityisen tärkeää on poistaa havupuiden taimet tai vesat, sillä niitä laiduntajat eivät yleensä syö. Perunamaan alueelta poistetaan myös mahdolliset katajat.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Ei hoitotoimenpiteitä

HOITO-OHJE NIITETTÄESSÄ

Alue hoidetaan niittämällä, jos laidunnusta ei voida järjestää. Hoitotoimenpiteet syksyä lukuunottamatta samat kuin laidunnettaessa.

SYKSY

Alue niitetään niittykasvien siementen kypsyttyä, yleensä elokuussa. Niittojäte kerätään pois alueelta.

KUNNOSTUSTARPEET

- Jos perunamaa otetaan taas viljelykäyttöön, sen kunnostamisesta laaditaan erillinen suunnitelma.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

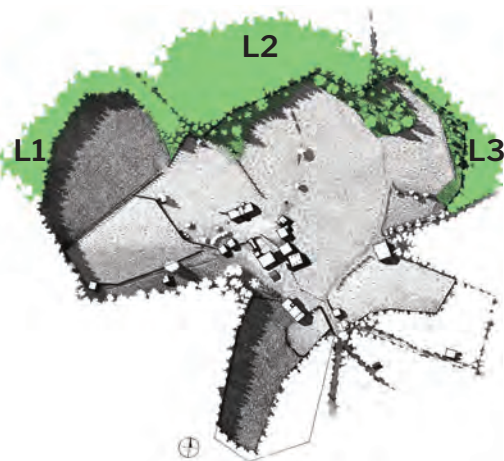

Sananjalka, *Pteridium aquilinum*.
Wikimedia Commons.

Perunamaan sananjalkakasvustoa vuonna 2020.

Pohjoispuolen hakamaa (L)

YLEISKUVAUS

Pohjoispuolen hakamaat käsittävät varsin laajan alueen, joka kehystää Myllymäen torpan peltoaukeaa pohjoisessa. Itä- ja länsiosissaan (L3 ja L1) kuvio on ollut luonteeltaan kapea vaihtumisvyöhyke peltojen ja metsän välissä, mutta keskiosiltaan haka on ollut laajalti avoin. Sen johdosta Myllymäen torpan alueen yleisilme ei ole ollut yhtä sulkeutunut kuin nykyään. Nykyiseen sulkeutuneeseen ilmeeseen vaikuttaa myös metsien havupuuvaltaisuus.

Faunatican vuoden 2018 luontoselvityksessä alue on merkitty runsaslahopuiseksi kangasmetsäksi ja luontotyyppinä mainitaan ”Vanha kuusivaltainen lehtomainen kangas, valtakunnallisesti silmälläpidettävä (NT) luontotyyppi”. Metso-valintaperusteena on kirjattu ”Lehtomaisen kankaan havupuuvaltaiset yli 100-vuotiaat metsät”. Ilmakuvien perusteella tiedetään kuitenkin, että iso osa alueesta on ollut 1940-luvun lopussa hakamaisen avointa. Kuten Faunatican selvityksessään toteaa, keskittyvät järeämmät kuuset alueen itä- ja pohjoisosiin.

TAVOITTEET

Reunavyöhykkeen hakamainen ilme palautetaan. Hakaa laajennetaan etapeissa resurssien mukaan ja aluetta ylläpidetään laiduntamalla. Ensimmäiset kunnostuskohteet ovat avoimeen alueeseen rajautuvat L1 ja L3 sekä L2-alueen eteläosa. Eteläosien jälkeen

L2:n kunnostusta jatketaan idästä, jossa kasvaa enemmän lehtipuustoa, länteen päin. Minimivaihtoehtona puuston reuna pidetään nykyisellä kohdallaan torjumalla vesaikon leviämistä. Tarvepuun ottaminen keskitetään tälle alueelle hakamaisuuden edistämiseksi. Laiduntaminen ulotetaan tälle alueelle, vaikka hakamaista ilmettä ei pystyttäisiäkään heti palauttamaan. Sekä hakamaat että metsälaitumet on määritelty äärimmäisen uhanalaisiksi vuoden 2018 Suomen luontotyyppien uhanalaisuuskartoituksessa. Siten muutostoimet voidaan katsoa perustelluiksi, vaikka ne poikkeavatkin luontokartoittajien suosituksesta.

HOITO-OHJE

Ennen hakamaan kunnostamista: Alueen hoito on vähäistä. Metsän raja pidetään nykyisellä kohdalla ja vanhat tielinjat avoimina. Tielinjoilta poistetaan vesaikkoo vuosittain. Tielinjoille kaatuneet puut raivataan tarvittaessa. Tarvepuuiden ottaminen keskitetään tälle alueelle ja erityisesti reunavyöhykkeelle, jotta avoimen ja suljetun alueen raja rikkoutuisi.

Kunnostuksen jälkeen:

Laidunnettaessa haka ei vaadi suurempia hoitotoimenpiteitä. Raivausta seuraavina vuosina vesaikkoo nousee tavallista enemmän, mutta riittävän laidunpaineen pitäisi pitää vesaikkoo kurissa. Tarvittaessa vesaikkoo raiva-

taan, jotta maisema pysyy riittävän avoimena. Yksittäisiä lehtipuita voidaan jättää kasvamaan, jotta puusto uudistuu luontaisesti. Myllymäen torpan alueella on raivausten jälkeen syntynyt laajoja sananjalkakasvustoja, joten on oletettavaa, että kasvi levittäytyy myös pohjoispuolen hakamaalle raivausten jälkeen. Sananjalka ei maistu laiduntajille, joten sitä täytyy pitää kurissa kepitämällä.

KEVÄT

Vesaikkoo raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Puustoa harvennetaan tarvittaessa.

KUNNOSTUSTARPEET

- Puustoa raivataan siten, että kuviosta tulee hakamainen. Raivausta varten laaditaan tarkempi suunnitelma.

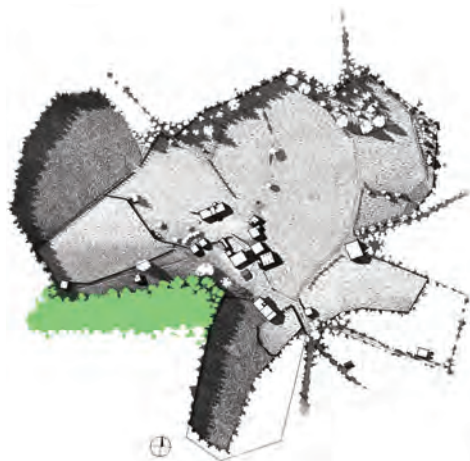
Pohjoispuolen hakamaan reuna on pahasti umpeen kasvanut. Alueen nuoria kuusia käytetään aitamateriaaliksi.

Haitalliset lajit perinnebiotoopeilla, negatiivinen indikaattoriarvo runsaina esiintyessään (Juha Pykälä: Miinuskasvit perinnebiotoopeilla 2015)

Vadelma, *Rubus idaeus*.
Wikimedia Commons.

Eteläpuolen hakamaa (M)

YLEISKUVAUS

Kyseessä on vanha hakamaa, joka näkyy hyvin vuosien 1948 ja 1956 ilmakuvissa. Alue on aikaisemmin ollut osa laajempaa hakamaista aluetta.

TAVOITTEET

Tavoitteena on palauttaa alueen hakamainen ilme ja ylläpitää sitä ensisijaisesti laiduntamalla. Jos laiduntamista ei voida järjestää, alue pidetään hakamaisena hoidon avulla.

HOITO-OHJE

Ennen hakamaan kunnostamista: Alue ei vaadi juurikaan hoitoa. Puuvartisen kasvillisuuden ei anneta levitä nykyistä laajemmalle alueelle. Havupuustoa harvennetaan tarvittaessa esimerkiksi aita- tai malkatarpeiksi.

Kunnostuksen jälkeen:

Laidunnettaessa haka ei vaadi suurempia hoitotoimenpiteitä. Raivausta seuraavina vuosina vesaikkoa nousee tavallista enemmän, mutta riittävän laidunpaineen pitäisi pitää vesaikko kurissa. Tarvittaessa vesaikkoa raivataan, jotta maisema pysyy riittävän avoimena. Yksittäisiä lehtipuita voidaan jättää kasvamaan, jotta puusto uudistuu luontaisesti. Myllymäen torpan alueella on raivausten jälkeen syntynyt laajoja sananjalkakasvustoja, joten on oletettavaa, että kasvi levittäytyy myös eteläpuolen hakamaalle raivausten jälkeen. Sananjalka ei maistu laiduntajille, joten sitä täytyy pitää kurissa kepittämällä.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

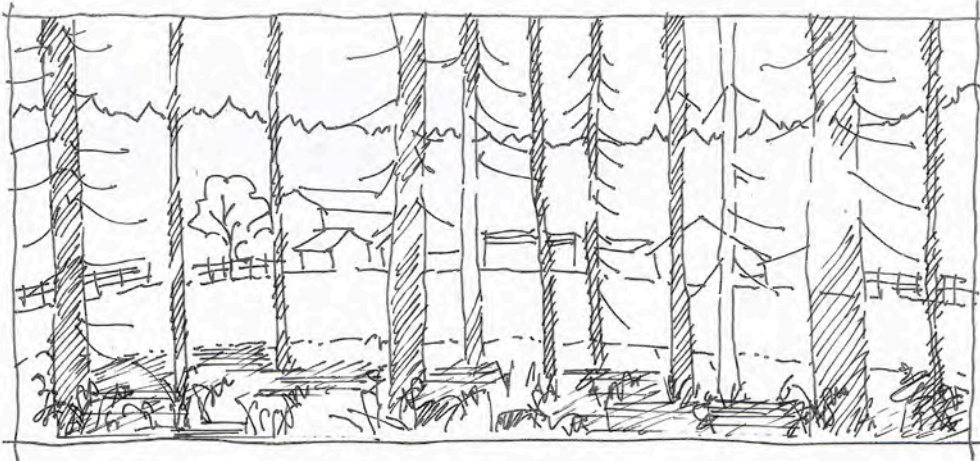
Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

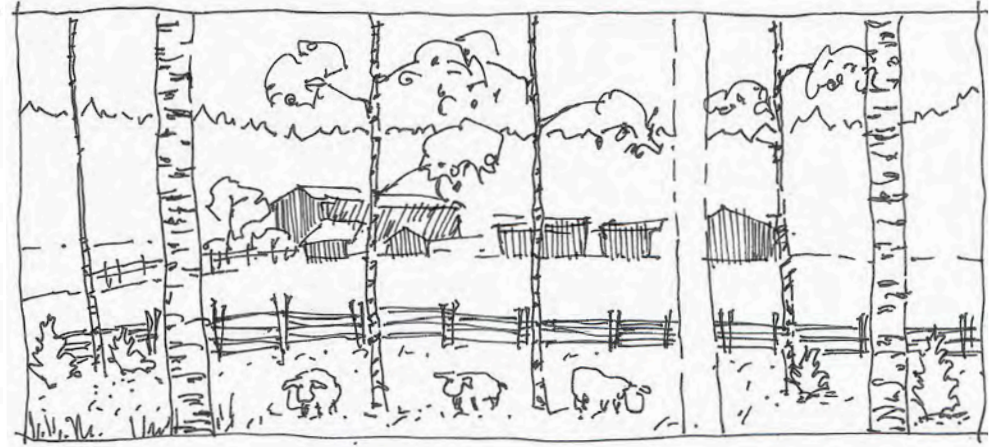
Puustoa harvennetaan tarvittaessa.

KUNNOSTUSTARPEET

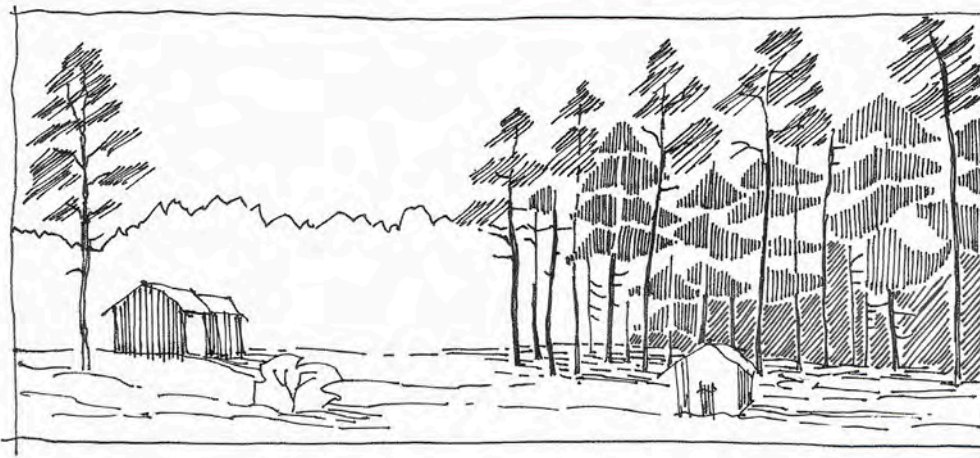
- Puustoa raivataan siten, että kuvios- ta tulee hakamainen (ks. oheiset havainnekuvat). Raivausta varten laaditaan tarkempi suunnitelma.
- Alueen oja täytetään niittojätteellä ja risuilla, jotta alapellon alue saataisiin taas soistumaan.

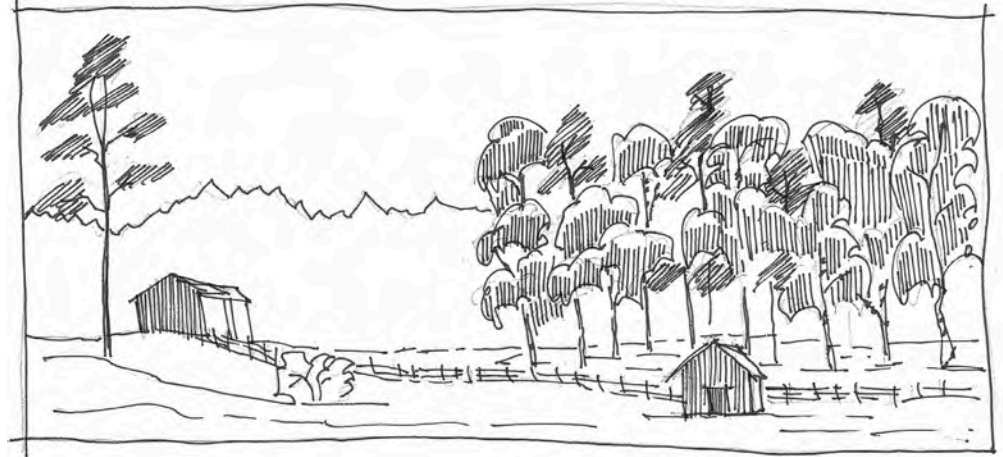
Näkymä hakamaalta koilliseen kohti rakennusryhmää, nykytila. Anna Chodurová.

Näkymä hakamaalta koilliseen kohti rakennusryhmää, tavoitetila hakamaan palauduttua. Anna Chodurová.

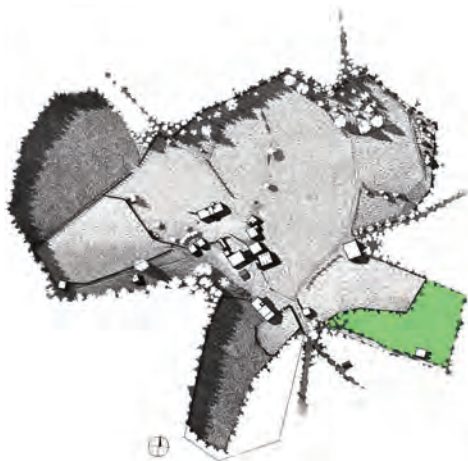

Näkymä lammashaan suunnalta itään, nykytila. Anna Chodurová.

Näkymä lammashaan suunnalta itään, tavoitetila. Anna Chodurová.

Itäinen hakamaa (N)

YLEISKUVAUS

Kyseessä on vanha hakamaa, joka näkyy vuoden 1948 ilmakuvassa lähes paljanaan. Vuonna 1956 haka on ollut ilmakuvan perusteella harvapuustoinen, mutta eroaa silti selvästi ympäröivästä metsästä. Epäselväksi jää, onko alueen laidunpaine vain laskenut vuosien mitaan, vai onko alue hakattu vuoden 1948 tietämällä ja saanut sen jälkeen kasvaa suhteellisen vapaasti. Nykyään alue on metsittynyt ja isolle niittyladolle johtava tie on hävinnyt.

TAVOITTEET

Tavoitteena on palauttaa alueen hakamainen ilme ja ylläpitää sitä ensisijaisesti laiduntamalla. Jos laiduntamista ei voida järjestää, alue pidetään hakamaisena hoidon avulla.

HOITO-OHJE

Ennen hakamaan kunnostamista: Alue ei vaadi juurikaan hoitoa. Puuvarainen kasvillisuus pidetään kurissa ison niittyladon ympärillä, ja havupuustoa harvennetaan tarvittaessa esimerkiksi aitatarpeiksi.

Kunnostuksen jälkeen:

Laidunnettaessa haka ei vaadi suurempia hoitotoimenpiteitä. Raivausta seuraavina vuosina vesaikkoa nousee tavallista enemmän, mutta riittävän laidunpaineen pitäisi pitää vesaikko kurissa. Tarvittaessa vesaikkoa raivataan, jotta maisema pysyy riittävän avoimena. Yksittäisiä lehtipuita voidaan

jättää kasvamaan, jotta puusto uudistuu luontaisesti. Myllymäen torpan alueella on raivausten jälkeen syntynyt laajoja sananjalkakasvustoja, joten on oletettavaa, että kasvi levittäytyy myös itäiselle hakamaalle raivausten jälkeen. Sananjalka ei maistu laiduntajille, joten sitä täytyy pitää kurissa kepittämällä. Tielinjaus isolle niittyladolle pidetään auki ja kulkua keskitetään sille, jotta se pysyisi paremmin näkyvissä.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kehitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

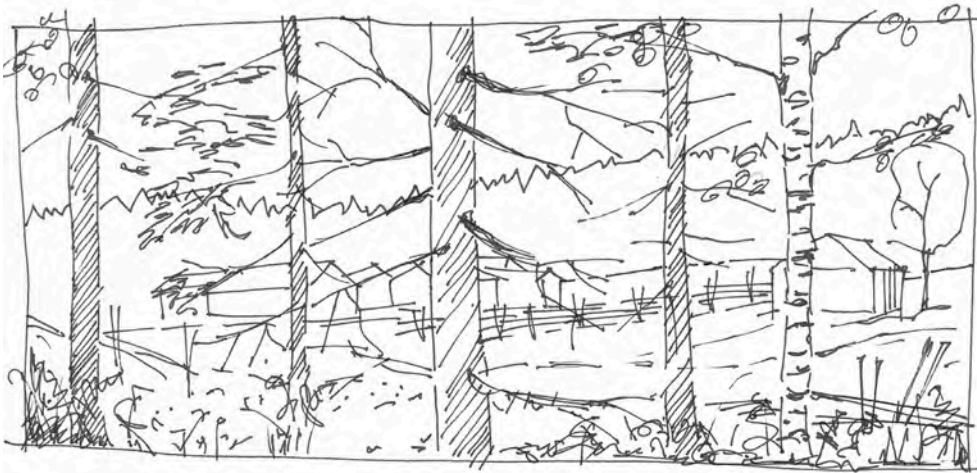
Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Puustoa harvennetaan tarvittaessa.

KUNNOSTUSTARPEET

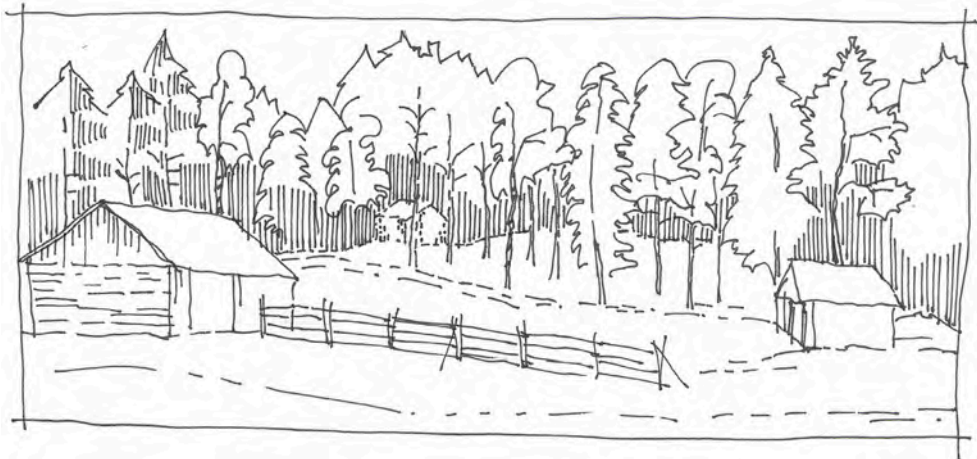
- Puustoa raivataan siten, että kuvios-ta tulee hakamainen ja iso niittylato tulee visuaalisesti osaksi pihapiiriä (ks. oheiset havainnekuvat). Rai-vausta varten laaditaan tarkempi suunnitelma.
- Ison niittyladon tielinjaus etsitään maastosta ja pidetään avoimena. Tielinjauksen löytämiseksi joudutaan mahdollisesti tekemään.

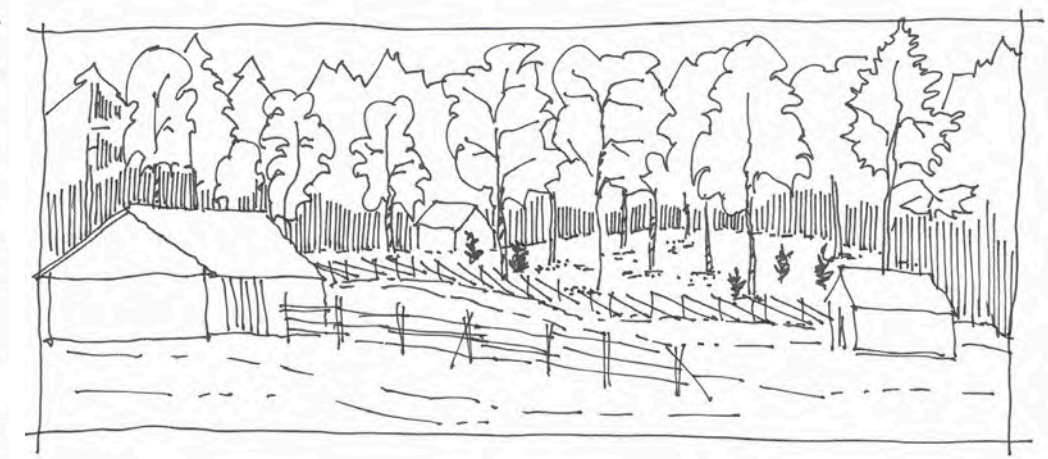
Näkymä hakamaalta länteen kohti rakennusryhmää, nykytila. Anna Chodurová.

Näkymä hakamaalta länteen kohti rakennusryhmää, tavoitetila hakamaan palauduttua. Anna Chodurová.

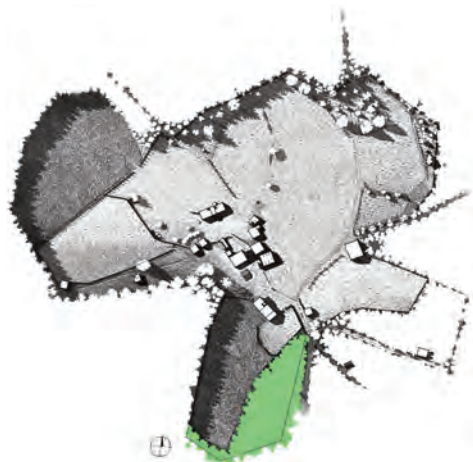

Näkymä rakennusryhmältä itään kohti hakaa, nykytila. Anna Chodurová.

Näkymä rakennusryhmältä itään kohti hakaa, tavoitetila. Itäisen hakamaan niittylato sidotaan visuaalisesti osaksi alueen rakennuskantaa. Anna Chodurová.

Myllylammintien haka (O)

YLEISKUVAUS

Kyseessä on vanha laidunalue, jonka pohjoisosaa näyttäytyy avoimena vuosien 1948 ja 1956 ilmakuvin. Alueen eteläosa on ollut puustoinen ja ilmeisesti luonteeltaan metsälaitumen kaltainen.

TAVOITTEET

Tavoitteena on palauttaa alueen haka-mainen ilme ja ylläpitää sitä ensisijaisesti laiduntamalla. Jos laiduntamista ei voida järjestää, alue pidetään hakamaisena hoidon avulla. Jako avoimemman pohjoisosan ja suljetumman eteläosan välillä palautetaan.

HOITO-OHJE

Ennen hakamaan kunnostamista: Alue ei vaadi juurikaan hoitoa. Puuvartisen kasvillisuuden ei anneta levitä nykyistä laajemmalle alueelle. Havupuustoa harvennetaan tarvittaessa esimerkiksi aita- tai malkatarpeiksi.

Kunnostuksen jälkeen:

Laidunnettaessa haka ei vaadi suurempia hoitotoimenpiteitä. Raivausta seuraavina vuosina vesaikkoa nousee tavallista enemmän, mutta riittävän laidunpaineen pitäisi pitää vesaikko kurissa. Tarvittaessa vesaikkoa raivataan, jotta maisema pysyy riittävän avoimena. Yksittäisiä puita voidaan jättää kasvamaan, jotta puusto uudistuu luontaisesti. Jos sananjalkakasvustot levittäytyvät alueelle, niitä täytyy pitää kurissa kepittämällä.

KEVÄT

Vesaikkoa raivataan tarvittaessa.

KESÄ

Sananjalkakasvusto kepitetään kesäkuussa kasvuston ehdittyä korkeaksi.

SYKSY

Laidunnuskauden loputtua alue niitetään niiltä osin, kuin se on jäänyt syömättä. Niittojäte kerätään pois alueelta.

TALVI

Puustoa harvennetaan tarvittaessa.

KUNNOSTUSTARPEET

Puustoa raivataan siten, että kuviosta tulee hakamainen. Raivausta varten laaditaan tarkempi suunnitelma.

Myllylammintien haka on kasvanut umpeen, ja kuuset rajaavat tilaa voimakkaasti. Alue palautetaan vanhaan asuunsa.

Alueen pohjoisosa (ympyröity) on ollut vuonna 1948 avoin, eteläosan ollessa puustoinen. Puolustusvoimat, topografikunta.

Hoitokorttien kuvälähteet

Niittynurmikka. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poa_pratensis_\(Billeder_af_nordens_flora_1917ff.,_v2_0383\)_clean,_no-description.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poa_pratensis_(Billeder_af_nordens_flora_1917ff.,_v2_0383)_clean,_no-description.jpg) (5.11.2020)

Nokkonen. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Urtica_dioica_Nagy_csal%C3%A1n.jpg (3.12.2020)

Juolavehnä. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Elytrigia_repens_-_K%C3%B6hler%E2%80%93Medizinal-Pflanzen-203.jpg (5.11.2020)

Valkoapila. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Illustration_Trifolium_repens1.jpg (5.11.2020)

Koiranputki. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anthriscus_sylvestris_-_K%C3%B6hler%E2%80%93Medizinal-Pflanzen-162.jpg (4.12.2020)

Niittyleinikki. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:159_Ranunculus_acris.jpg (6.11.2020)

Timotei. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:471_Phleum_pratense.jpg (5.11.2020)

Maitohorsma. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cleaned-Illustration_Epilobium_angustifolium.jpg (6.11.2020)

Sananjalka. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pteridium_aquilinum_Moore44.png (6.11.2020)

Ketoneilikka. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:344_Dianthus_deltoides,_Dianthus_superbus.jpg (4.12.2020)

Hietakastikka. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Calamagrostis_epigeios._%E2%80%94_Flora_Batava_%E2%80%94_Volume_v13.jpg (6.11.2020)

Valkolehdokki. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Platanthera_bifolia_-_K%C3%B6hler%E2%80%93Medizinal-Pflanzen-245.jpg (17.12.2020)

Keltamatarra. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/70_Galium_verum.jpg (17.12.2020)

Vadelma. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:104_Rubus_ideaus_L.jpg (6.11.2020)

Kasvillisuus- inventointi (1994)

Pitkien metsätaipaleiden eristämän alueen kasvillisuus kertoo juuri Myllymäessä harjoitetusta maankäytöstä ulkopuolisten vaikutteiden häiritsemättä.

Kasvillisuus koostuu *alkuperäisistä* ja *tulokkaista*. Alkuperäiset kasvit ovat saapuneet luontaisine levintäkeinoineen. Ne eivät yleensä vaadi ihmistoimintaa menestyäkseen, vaikka voivatkin siitä hyötyä (hemerofiili) tai kärsiä (hemerofobi). Ihmistoiminnasta hyötyviä alkuperäiskasveja ovat etenkin kallioiden, soiden, lähteiden, rantojen

ja muiden avoimien paikkojen kasvit sekä pioneerikasvit, jotka valtaavat alueita, joilta kasvillisuus on esimerkiksi palon vuoksi tuhoutunut. Nämä kasvit ovat yleensä heikkoja kilpailijoita ja niiden säilyminen edellyttää jatkuvaa kasvuston muokkausta, kuten talleausta, laidunnusta tai kaskenpoltoa. Tulokkaista ne, jotka eivät kykene kilpailemaan luonnonvaraisen kasvillisuuden kanssa tulevat ilman ihmistoimintaa katoamaan. Ihmistoiminnan laatu on myös ratkaisevaa: esimerkiksi muutos niittoajankohdassa suosii joitakin lajeja ja taannuttaa toisia.

Myllymäen kasvillisuus on edustavaa

ja tunnusomaista kulttuurimaiseman lajistoa, joskin monet ihmistoiminnasta riippuvaiset lajit ovat nopeasti taantumassa. Maaperässä olevaa siemenpankkia avaamalla voidaan mennyttä kasvillisuutta tutkia ja elvyttää.

Pihapiirin ja lähiympäristön kasvillisuus on palaamassa asutusta edeltäneeseen tilaan. Selvästi taantuvia lajeja ovat esimerkiksi kevätanhikki, ketoneilikka, piennarpoimulehti ja niittyhumala, jotka säilyäkseen vaativat laidunnusta, talleausta tai niittoa. Sen sijaan karujen, avoimien soiden kasvit, kuten sarat, ovat oijen umpeen kasvaessa jopa lisääntyneet.

Varsinaisia hyötykasveja on niukasti. Näitä ovat omena- ja kriikunapuut sekä jotkin rohtokasveja käytetyt, mutta tuskin tarkoituksella viljellyt lajit, kuten särmäkuisma, keltamatara ja rohtotädyke.

Harvinaisia luonnonkasveja ovat esimerkiksi valkolehdokki, kaunis kämmekkä Heinäpellolla (G), sekä mäkihorsma pohjoisen hakamaan länsiosassa.¹

¹ Kasvillisuusinventoinnin asiantuntijana oli MMK Pentti Alanko.

Puuiterin lounaispuolen kukkaniittyä heinäkuussa 2015.

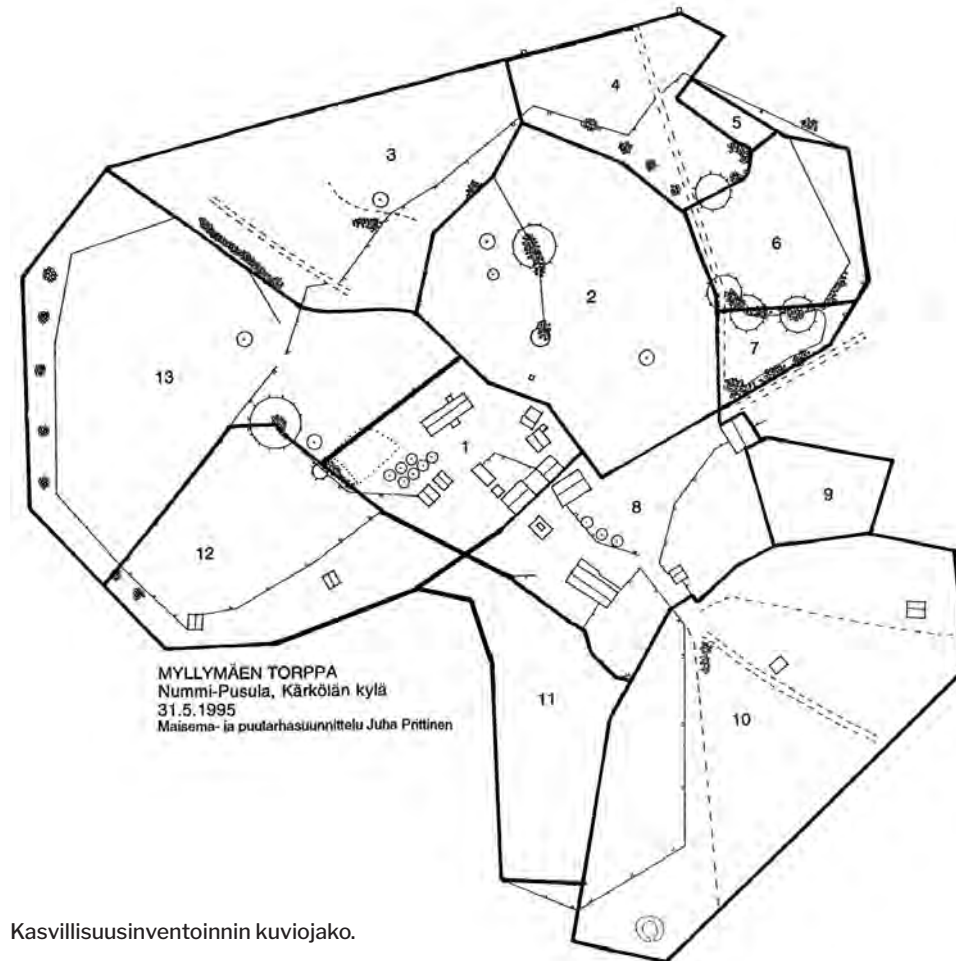
Koiranheisi lammashaassa kesäkuussa 2020.

Achillea millefolium	siankärsämö	1	k, mt
Achillea ptarmica	ojakärsämö	1	k, ut
Agrostis capillaris	nurmirölli	1, 2	k, mt
Alchemilla acutiloba	piennarpoimulehti	15	k, mt
Alchemilla monticola	laidunpoimulehti	1, 2	vk, mt
Angelica sylvestris	karhunputki	2	m
Anthriscus sylvestris	koiranputki	2, 9	k, mt
Betula pendula	rauduskoivu		m
Betula pubescens	hieskoivu	9	m
Calamagrostis epigejos	hietakastikka	14	k, ap
Campanula rotundifolia	kissankello	1, 2	m/k, ap
Campanula patula	harakankello	1, 15	k, mt
Carex globularis	pallosara	12	m
Carex macellanica	riippasara	12	m
Carex echinata	tähtisara	12	m
Carex rostrata	pullosara	12	m
Carex ovalis	jänönsara	8	vk, mt
Carex pauciflora	rahkasara	12	m
Carex nigra	jokapaikansara	12	m
Carex serotina	hemesara	9	k, ap
Carex vaginata	tuppisara	11	m
Carex pallenscens	kalvassara	1	k, ap
Cerastium fontanum	nurmihärkki		m/k, mt
Deschampsia cespitosa	nurmilauha		k, ap
Deschampsia flexuosa	metsälauha		m/k, ap
Dianthus deltoides	ketoneilikka	15, 9	vk, mt
Dryopteris cristata	korpiälvejuuri	12	m
Dryopteris carthusiana	metsäälvejuuri		m
Elytrigia repens	juolavehnä	1, 2	k, mt
Epilobium angustifolium	maitohorsma	2	m/k, ap
Epilobium collinum	mäkihorsma	3	k, ap

Torpan lähiympäristön kasvillisuus

Maastotöitä saunan suojarakennuksen purkamisen yhteydessä vuonna 1996. Kalervo Virkki.

Kasvillisuusinventoinnin kuviojako.

Kasvin nimen jälkeen olevat numerot viittaavat kuvioon, jolla kasvia ainakin esiintyy ja kirjainlyhenteet kuvaavat suhdetta ihmistoimintaan: **ap**; alkuperäinen, **mt**; muinaistulokas, **ut**; uustulokas (1600-luvun alun jälkeen), **m**; luonnontilaisten paikkojen kasvi, **k**; kasvi, joka hyötyy ihmistoiminnasta, **vk**; kasvi, joka vaatii ihmistoimintaa säilyäkseen.¹

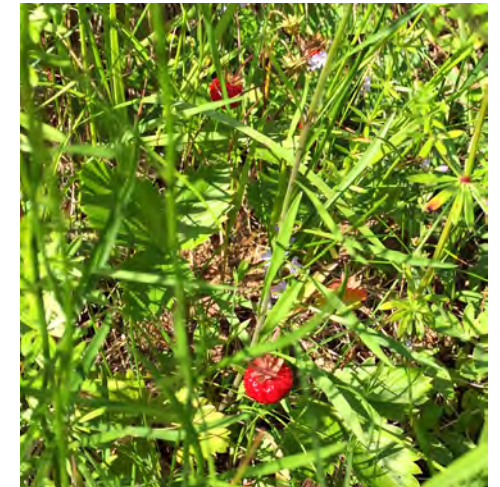
Listasta puuttuvat ainakin saunan edustan kedossa kasvavat keltamatara

ja ketonoidanlukko² sekä rakennusten seinähirsissä kasvavat ruskoneulajäkälä ja harmaanokijäkälä.³ Lisäksi: soikkokaksikko, hirssisara, jäkki, nurmitatar ja ruusu-roho, (vilukon epäillään tuhoutuneen perunamaan raivauksessa vuonna 1995).⁴

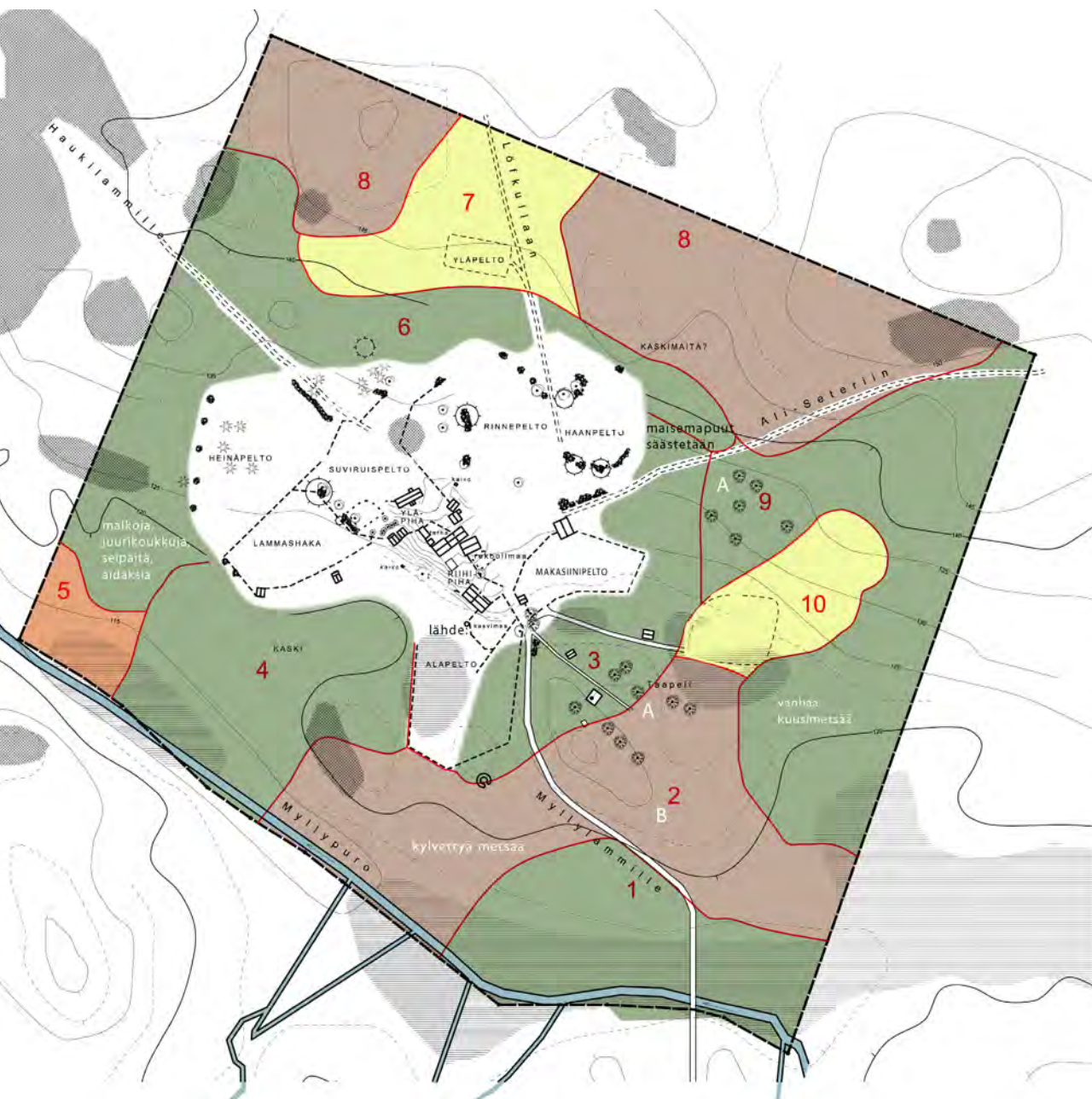
2 Uudenmaan ympäristönsuojelupiirin Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien hoitohanke (ULLA).

3 Uudenmaan perinnumaisemat, Pykälä ja Bonn, SYK, alueelliset julkaisut 178.

4 Hoitosuunnitelma 9.7.2009, Päivi Maaranen / päivitys 17.9.2013. Museovirasto.

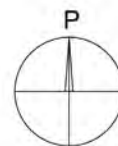

Lammashaan kasveja heinäkuussa 2015. Ylinnä päivänkakkaroita sitten ahomansikoita ja pelto-ohdakkeita.

- avokallio, louhikko, kivikko, hietikko
- helppokulkuinen suo: puuton, metsäinen
- kataja
- lehtipuu
- havupuu
- maisemassa tärkeä puuyksilö
- kivikasa
- tienpohja
- aita
- kuusimetsää
- mäntymetsää
- lehtipuumetsää
- räme

- A Yksittäisiä isoja mäntyjä n. 20 kpl.
- B Kolottuja mäntyjä saapumistien molemmin puolin sekä eniten taapelin läheisyydessä.

Metsänhoito-suunnitelma

Myllymäen metsäalueita hoidetaan luontaistalouden ajan rakentamisessa tarvittavan puutavaran valmistamiseen sopivan puuston kasvatuksen näkökulmasta. Kaikki metsätyöt tehdään maisemasuunnittelijan tai Myllymäen restaurointiarkkitehdin ohjauksessa.

Kuviot 1, 3, 4, 6 ja 9 ovat kuusimetsää, jossa valtapuiden varjossa kasvaa tiheäsyisiä aliskasvustokuusia. Nämä kuviot eivät tarvitse metsänhoitoa lainkaan; ne ovat sellaisinaan erinomaisia muun muassa malkojen, seipäiden, aidaksien, juurikoukkujen ja vuoliaisten raaka-ainepankkeja.

Kuviot 2 ja 8 ovat nuorta mäntymetsää, jota hoidetaan siten, että vuosisadan lopulta alkaen niissä kasvaa hirsiaihioksi sopivia mäntyjä. Kuviot harvennettiin vuonna 2016. Toinen ja samalla viimeinen harvennus tehdään vuoden 2036 tietämillä.

Metsänrajaa ei päästetä työntymään pihapiirin niityille ja pelloille (ks. Pihapiirin hoitosuunnitelma). Pihapiirin ulkopuolella ollutta yläpeltoa ja suuren niittyladon niittyä hoidetaan siten, että ne säilyvät lehtoina.

Näkymä heinäpellolta etelään kuviolle 4 vuonna 1974. KK7936:13. MV-MA, pääarkisto.

Yläpelto vuonna 1974 (kuviolla numero 7). KK7936:38. MV-MA, pääarkisto.

Hoitokuviot

Kuvio 1 (0,9 ha)

Kostea ja alava puronvartta, puroa seurailevaa lehtimetsää ja pohjoisosassa kuusimetsää. Puronvarren annetaan olla rauhassa, pohjoisosasta saa malkoja ja vuoliaisia.

Kuvio 2 (2,3 ha)

Tuore kangas, jolla mäntykasvatusmet-sikkö 1970-luvulta ja jokunen hieskoivu. Tien molemmin puolin on vuosisadan alussa kolottuja mäntyjä, jotka säästetään käytettäväksi erikoispuutavarana.

Metsää kuviolle n:o 1 vuonna 2015.

Kolottuja mäntyjä kuviolle n:o 2. 2015.

Metsää kuviolle n:o 2 vuonna 2015.

Kuvioiden n:o 2 ja n:o 4 välinen raja. 2015.

Kuvio 3 (0,9 ha)

Tuore kangas, jolla on valtaosin kuusia 1950-luvulta, seassa kuusia ja mäntyjä 1930-luvulta.

Kuusimetsästä saa malkoja ja vuoliaisia. Taapelin ympäristössä parikymmentä isoa mäntyä, jotka soveltuvat hirsiksi ja kolottuja mäntyjä, jotka kaikki säästetään.

Kuvio 4 (1,1 ha)

Lehtomainen, ojitettu kangas, valtaosa kuusista 1930-luvulta, vanhimmat ehkä 1910-luvulta, joukossa 40-luvun mäntyjä sekä jokunen 1970-luvun hieskoivu.

Kuusimetsää, josta saa malkoja ja juurikoukkuja. Myös joitain isoja mäntyjä, jotka soveltuvat hirsiksi. Lisäksi välikokopuuta, jonka harventamista voisi harkita. Kuvion pohjoisreunalla säästetään yksi iso mänty pihapuuksi.

Kuvio 5 (0,2 ha)

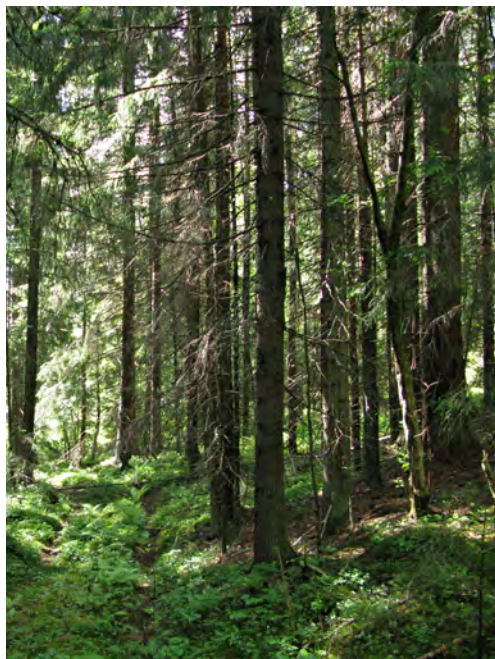
Mäntyraïme, jonka puusto on aloittanut kasvunsa 1960-luvulla. Kuvion annetaan olla rauhassa.

Kuvio 6 (1,6 ha)

Lehtomainen kangas, jossa on kuusikasvatusmetsikkö 1940-luvulta, seassa jokunen rauduskoivu ja mänty 1950-luvulta.

Valtapuiden varjossa hitaasti kasvanutta rakennuspuuta, joka soveltuu muun muassa maloiksi, juurikoukuiksi, seipäiksi tai aidaksiksi.

Metsää kuviolla n:o 3 Ali-Seterin tieltä pihapiirin suuntaan vuonna 2015.

Metsää Myllypuron varrella kuviolla n:o 4. 2015.

Metsää Myllypuron varrella kuviolla n:o 5. 2015.

Metsää kuviolla n:o 6. 2015.

Kuvio 7 (1,0 ha)

Myllymäen vanha Yläpelto. Lehtomainen kangas, jonka kasvu on alkanut 1940-luvulla. Lehtipuita, enimmäkseen rauduskoivua, myös jokunen haapa 1960-luvulta, seassa vanhoja kuusia 1940-luvulta.

Pelloilta pihalle johtava kärrypolku sekä Haukilammen tien alku ja Ali-Seterin tie pidetään auki. Kärrypolun reunoilla kasvaa vanhoja katajia.

Hoidetaan lehtona. Isot haavat soveltuvat hirsiksi.

Metsää vanhan Yläpellon paikalla kuviolla n:o 7 vuonna 2015.

Kuvio 8 (2,0 ha)

Tuore kangasmetsä, jolla on mäntykasvatusemetsä 1970/80-luvulta, mäntyjien seassa jokunen nuorempi rauduskoivu. Kuvio harvennettiin vuonna 2016 hirsitukkien kasvatusta silmälläpitäen. Vitsaksia.

Metsää kuviolla n:o 8 vuonna 2015.

Kuvio 9 (1,6 ha)

Tuore kangas, jolla 1920-luvulla kasvunsa aloittanut kuusimetsä. Vanhaa puhdasta kuusimetsää, samankokoista ja ikäistä, myös pystyynkuolleita.

Kuviolta saa rakennuskäyttöön maljoja ja vuoliaisia, myös jonkun yksittäisen hirsitukin.

Metsää kuviolla n:o 9 Ali-Seterin tieltä kuvattuna vuonna 2015.

Kuvio 10 (0,2 ha)

Kuviolla on vanha ojitettu niitty, joka on alkanut kasvaa umpeen 1980-luvulla. Lehtomainen kangas, jossa on enimmäkseen 1940-luvulla kasvunsa aloittanutta rauduskoivua, myös jokunen haapa ja kuusi 1960-luvulta, seassa vanhoja kuusia 1940-luvulta.

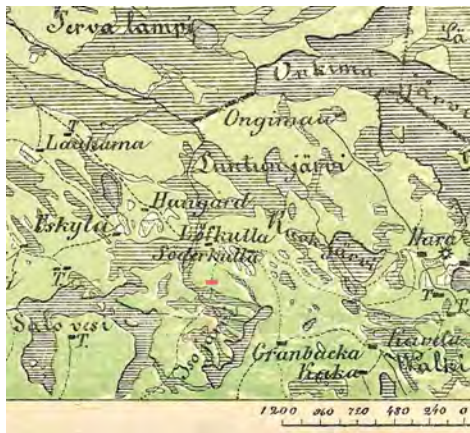
Koivulehto kuviolla n:o 10 olevalla entisellä niityllä. 2015.

-RAKENNUKSET-

Tarpeen ja resurssien
mukaan, yksinkertaisesti ja
käytännönläheisesti.

Rakentuminen

Kartta vuodelta 1855. Myllymäki on merkitty karttaan punaisella sittemmin pienentyneen Isojärven pohjoispuolelle (ks. luku Silta). www.vanhatkartat.fi

Myllymäen rakennuskanta on tarpeen ja resurssien mukaan kasvanutta, 1800-luvun lopun torpalle ja yksinäis-tilalle ominaista, melko vaatimatonta, yksinkertaista ja käytännönläheistä talonpoikaista rakentamista.

Rakennukset on tehty hirrestä, eristetty ja tiivistetty sammaleella ja hiekalla ja katettu malka- tai päreka- tolla; rakentamiseen on käytetty lähes yksinomaan paikan päältä saatavia ma-teriaaleja. Jopa uunien ja savupiippujen tiilet on poltettu itse.¹

Rakennukset ovat säilyneet alkupe- räisillä paikoillaan, eikä pihapiiriin ole tehty kokonaisuutta pilaavia uudisra- kennuksia. Tiettävästi ainoastaan yksi lato, ulkouuni ja akanakopin läheisyy- dessä sijainnut pulpettikattoinen raken- nelma ovat hävinneet.

¹ Myllymäen tila, PK 2024 11, MV käsiarkisto.

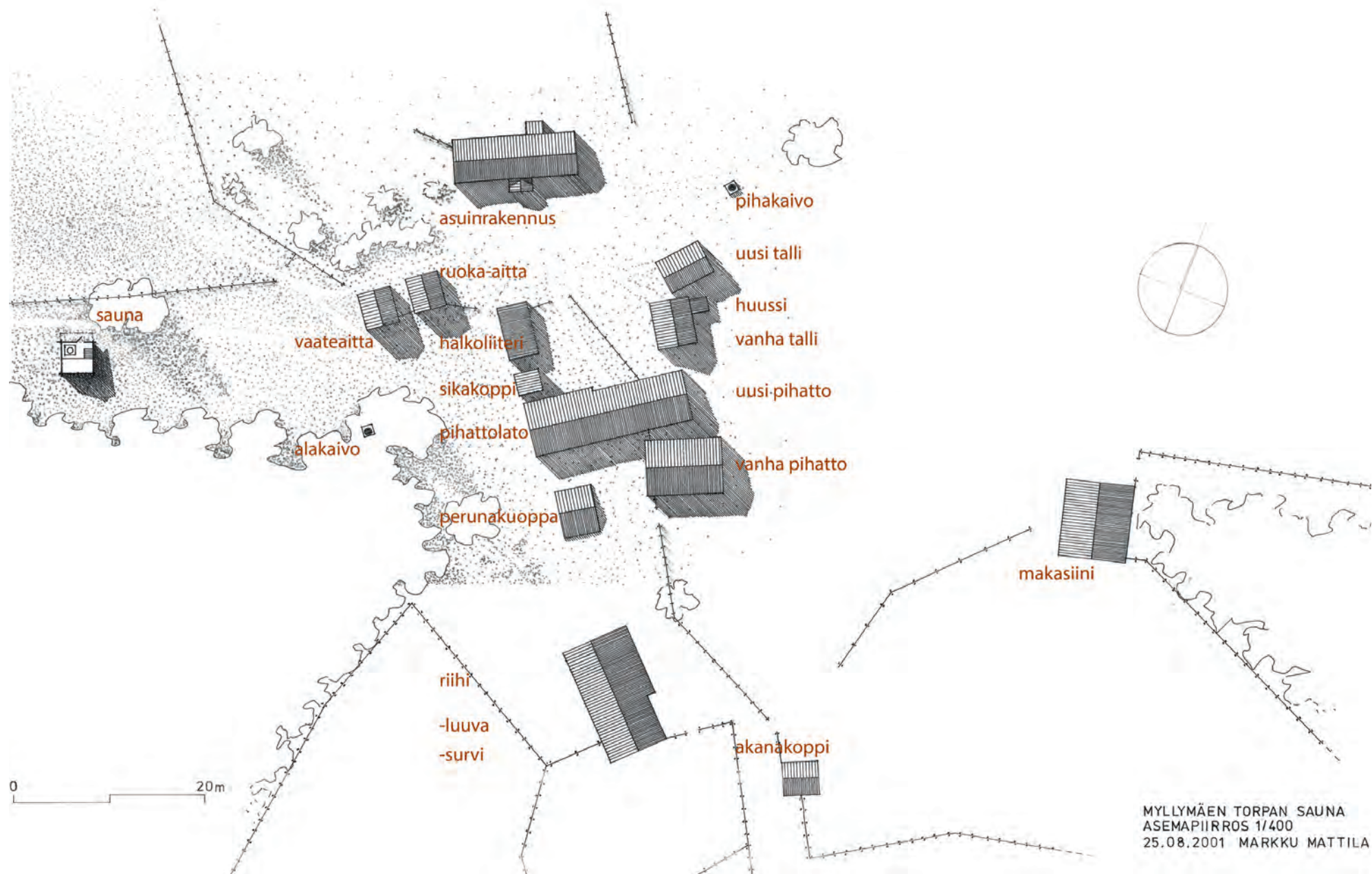
Asuinrakennus idästä vuonna 1954. KK3055:120, MV, pääarkisto.

Myllymäen torppa ehkä 1940-luvulla. KK7936:94. MV-MA, pääarkisto.

Navetat ja tallit idästä kuvattuna vuonna 1954. KK3055:131, MV, pääarkisto.

Torpan synty

Myllymäkeen rakennettiin ensimmäinen torppa vuonna 1824 tai 1825. Vuoden 1835 jälkeen torppa lienee ollut jonkun aikaa tyhjillään, kunnes vuonna 1842 sinne muuttivat uudet asukkaat ja torppa sai nykyisen nimensä.² Torpan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuuluivat kaskeamiseen perustuvan uudistilan välttämättömät rakennukset: tupa tai sauna asumiseen, mahdollisesti sauna tai riihi viljan kuivaukseen ja vilja-aitta jyvien varastointiin. Lisäksi tähän rakennusvaiheeseen lienevät kuuluneet sittemmin hävinneet ensimmäinen talli ja ulko- eli mäkiuuni.³

Myllymäen opastaulun mukaan vanhimmat rakennukset olivat noin vuodelta 1825.

- 2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölen erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
3 Teppo Korhonen: Myllymäen torppa, Rakennuskannan kansatieteellistä tarkastelua.

Yläpihaa keväällä 2018.

1850-luku

1850-luvulla torpan rakennuskantaan kuuluivat ainakin yksihuoneinen savutupa⁴, riihi⁵, ruoka-aitta⁶ ja sauna⁷. **Saunan osalta lustotutkimus on vielä tekemättä, mutta muut edellä mainitut rakennukset ovat edelleen olemassa.**

”Mäen töyräällä oli yksihuoneinen savutupa, jonka päädyssä olevan oven eteen oli riiuista kyhätty eteistila. Hiekkarinteeseen oli rakennettu ulkouuni. Mäen ahteessa oli ruoka-aitta, alempana notkelmassa savusauna, parilatojen erottamassa riihipihassa riihi.”⁸

- 4 FIU3101-FIU3115, ajoituseloste 159:1-8. Zetterberg, Pentti, Joensuun yliopisto, 1999.
5 Tuomas Aakala, Dendrokronologit, 7.6.2020
6 Tuomas Aakala, Dendrokronologit, 7.6.2020.
7 Myllymäen torpan opastaulu.
8 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölen erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Aitat vuonna 2019.

1880-luku

1880-luvulle tultaessa torpalle oli raivattu lisää peltomaata ja vanhat kaskipellot tuottivat niin paljon heinää, että torpan karjanhoitoa voitiin laajentaa.

Myllymäkeen vuonna 1873 muuttanut pariskunta⁹ muutti asuinrakennuksen parituvaksi ja varusti riihen luuvalla ja survilla. Työn valmistumisen kunniaksi ulko-oveen maalatiin vuosiluku 1881. Lisäksi rakennettiin vaateaitta sekä vanha talli, mahdollisesti myös puuliiteri, pieni niittylato ja pihattolato.

- 9 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölen erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Riihipiha vuonna 2015.

1900-luku

1900-luvulla rakennuskantaa täydennettiin vanhalla pihatolla, sikakopilla, akanakopilla, uudella tallilla, uudella pihatolla, makasiinilla ja suurella niittyladolla.

1970-luvun lopulla rakennukset varustettiin profiilipeltikatteisilla suojakatoksilla. Suojakatokset poistettiin 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun kunnostustöiden yhteydessä.

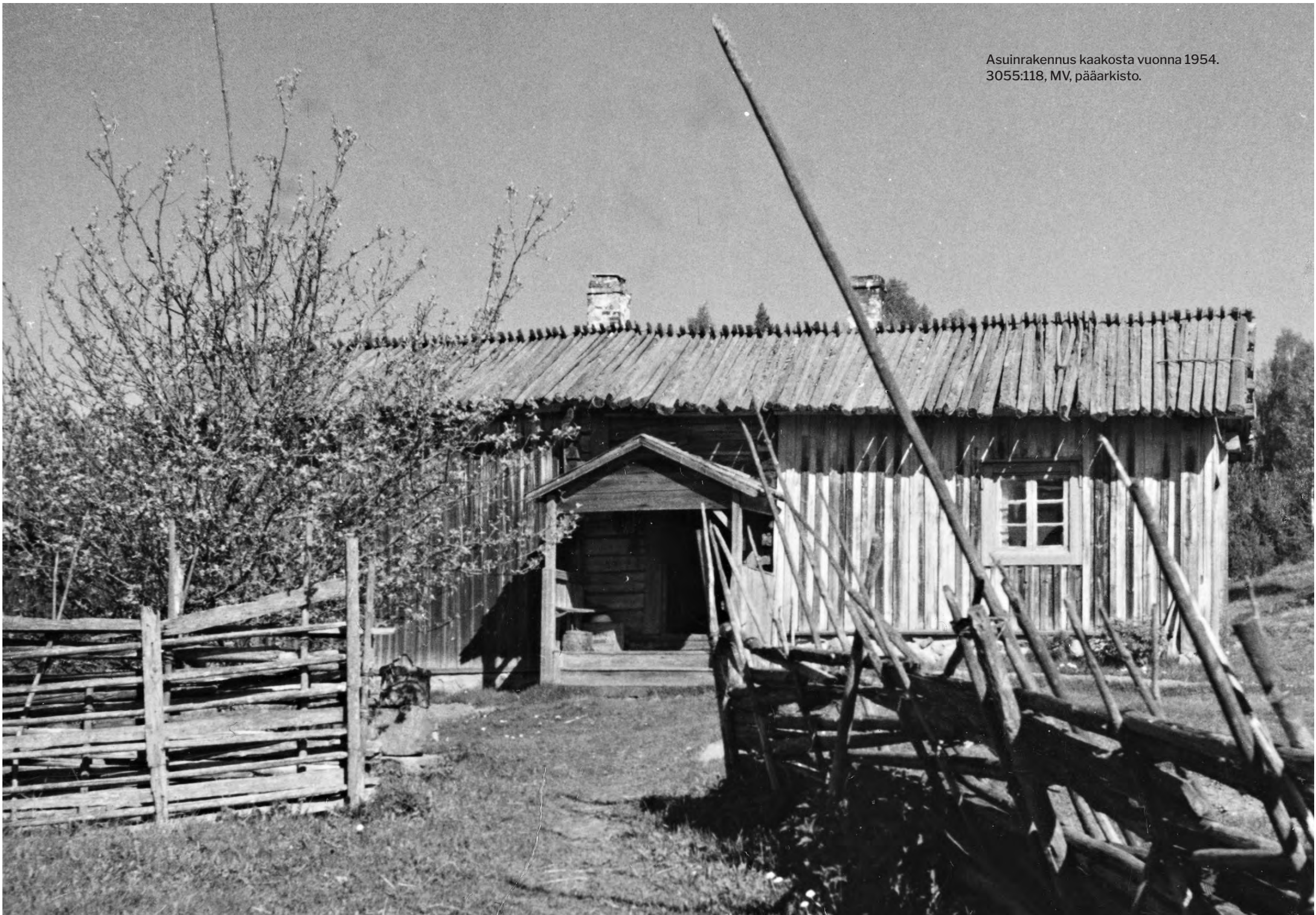
Museovirasto rakensi vuosisadan lopulla kaksi huoltorakennusta pihapiirin ulkopuolelle: huussin metsään pihapiirin eteläpuolelle ja katetun taapelin maakellarin ohi kulkevan kärrytien päähän.¹⁰

- 10 Muistio tarkastusmatkasta Myllymäkeen, Olli Cavén 20.9.2002, MV, käsiarkisto.

Asuinrakennus pohjoisesta vuonna 1974. KK7936:57. MV, pääarkisto.

Asuinrakennus kaakosta vuonna 1954.
3055:118, MV, pääarkisto.

Asuinrakennus

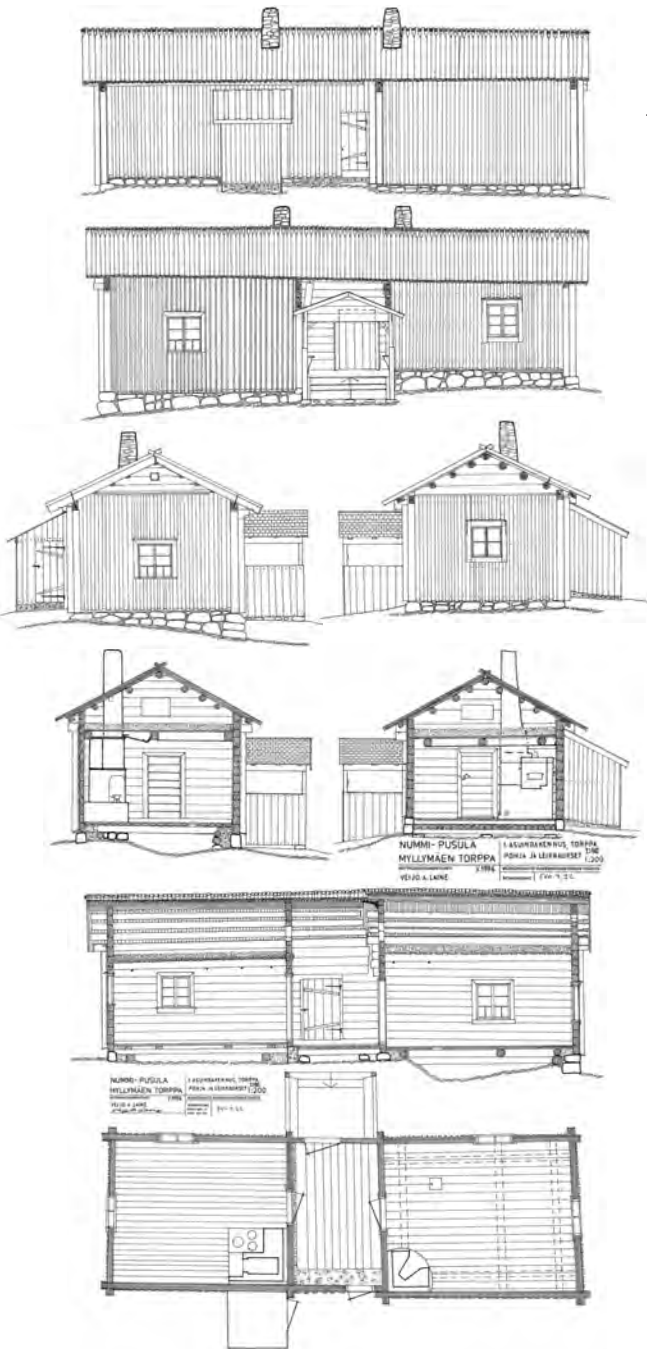
Asuinrakennus on kuistilla ja läpikuljettavalla porstualla varustettu paritupa. Rakennuksen kehikko lienee salvottu pääosin kuusihirrestä.¹ Rakennus on katettu tuohimalkakatolla, kuisti pärekatolla ja luoteissivulla oleva kellarikomero lautakatolla.

Koillispuolen vanhempaa asuinhuonetta on ainakin Museoviraston aika-

na kutsuttu tuvaksi ja lounaispuolen uudempaa asuinhuonetta kamariksi. Vuonna 1964 tehdyn haastattelun mukaan Kalle käytti kamaria asumiseen ja tupaa verstaana sekä eläinten ruoan valmistuspaikkana.²

¹ FIU3101-FIU3115, ajoituseloste 159:1-8. Zetterberg, Pentti, Joensuun yliopisto, 1999.

² Lehtileike ilmeisesti jostain paikallislehdestä, Cavénin Myllymäki-kansio, entinen Cavénin työhuone, MV.

Museoviraston mittausdokumentointi vuodelta 1997. MV, pääarkisto.

Kurkihirren koillispuolella on hakattu risti, kuva vuodelta 1974. KK7936:74. MV-MA, pääarkisto.

Kuisti vuonna 1974. KK7936:88. MV-MA, pääarkisto. Oven piilessä olevassa lapussa lukee: Odota HETKINEN.

Rakentamisen vaiheet

Nykyisen asuinrakennuksen vanhempi puoli rakennettiin kesällä 1850¹, ja varustettiin tuolloin savu-uunilla². Ilmeisesti lounaaseen avautunutta ulko-ovea suojasivat hirsikehikon nurkan ohi jatkuvat sivuhirret, katoksena jatkunut vesikatko ja riu'usta koottu etuseinä.

Kesällä 1879 talo laajennettiin parituvaksi rakentamalla vanhan kehikon lounaispuolelle uusi kehikko. Uuteen kehikkoon muurattiin takkauuni ja

- 1 FIU3101-FIU3115, ajoitusloste 159:1-8. Zetterberg, Pentti, Joensuun yliopisto, 1999.
2 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.

Porstuan takaoven päällä on kirveshäkki vuonna 1974. KK7936:70. MV-MA, pääarkisto.

vanhan puolen savu-uunin tilalle savu-piipullinen uuni ja hella. Uutta puolta kutsuttiin takkapuoleksi tai kamariksi ja vanhaa puolta kyökki- tai hellapuoleksi tai tuvaksi.³ Rakennuksen ulko-ovi siirtyi kaakkoissivulle ja suojustiin katetulla kuistilla ilmeisesti viimeistään vuonna 1881, jolloin uudistusvaiheen valmistumisen kunniaksi ulko-oveen maalattiin tilan nimi ja parituvan valmistumisvuosi. Asuinhuoneiden väliin jäi porstua, joka on ollut ainakin 1950-luvulta asti läpikuljettava.

Rakennuksen kivijalka tiivistettiin sementtipitoisella laastilla 1930-luvulla.⁴ Tuvan alla ollut kellari täytettiin 1950-luvun alussa, ja rakennuksen luoteissivulle kaivettiin uusi, komerolla katettu

- 3 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
4 Tarkastusmuistio 24.11.1980, Kaila, Sihvo, MV, käsiarkisto.

Porstuan takaovi vuonna 1984. KK7936-11, MV, pääarkisto.

kellari.⁵ Kamarissa on multapenkkirakenne, porstuassa on eristämätön lattia, jonka palkit lepäävät suoraan maan päällä ja tuvassa on täytepohja.⁶ ”Tuvan multahirtenä on käytetty vanhaa mustunutta ja reunaprofilein varustettua ent. kattotiskaa.”⁷

Osa rakennuksen julkisivuista on maalattu valkoisella kalkkimaalilla (kamaripuolen ikkunaseiniä ei ole maalattu). Maalaus lienee tehty 1930-luvulla. Tupapuolen ikkunat on käsitelty ulkopuolelta keltaokrapigmentoidulla pellavaöljymaalilla. Kamaripuolen ikkunat ovat olleet ulkopuolelta maalattomat, sisäpuolelta ne on käsitelty

- 5 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
6 Tarkastusraportti 24.11.1980, Kaila, Sihvo, MV, Cavénin huoneen mappi.
7 Tarkastusraportti 1.-2.12.1980. Kaila, Sihvo, Koskinen, Jama, Luotonen, MV, Cavénin huoneen mappi.

Pääovi porstuan puolelta vuonna 1984. KK7936-10, MV, pääarkisto.

punamultapellavaöljymaalilla.⁸

Asuinrakennus oli käytössä vuoteen 1976 asti.

- 8 Materiaalitutkimukset, Hanne Mannerheim, Livady, 2014.

Asuinrakennuksen lounaispääty vuonna 1974. KK7936:93. MV-MA, pääarkisto.

Kaappi porstuan nurkassa vuonna 1984. KK7936-12, MV, pääarkisto.

Vanhan savutuvan kiuasuuni muutettiin 1880-luvulla uloslämpiväksi, liedelliseksi raakku-uuniksi, jonka tilalle muurattiin 1930-luvulla uusi, rautahellalla varustettu uuni. Huonosti vetäneen rautahellan tilalle hankittiin uusi, mutta sitä ei koskaan asennettu paikoilleen. Uunin alaosassa näkyy 1880-luvun uunin alaosaa.¹ Savupiipulla on oma erillinen rakenteensa. Tuvan leivinuuni vuonna 1984, L13065, MV, pääarkisto.

Oikealla: Tuvan luoteisseinää vuonna 1974. KK7936:80. MV-MA, pääarkisto.

1 Lähde: Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, MV, 2000.

Alla oikealla: Tuvan itänurkkaa vuonna 1974. KK7936:73. MV-MA, pääarkisto.

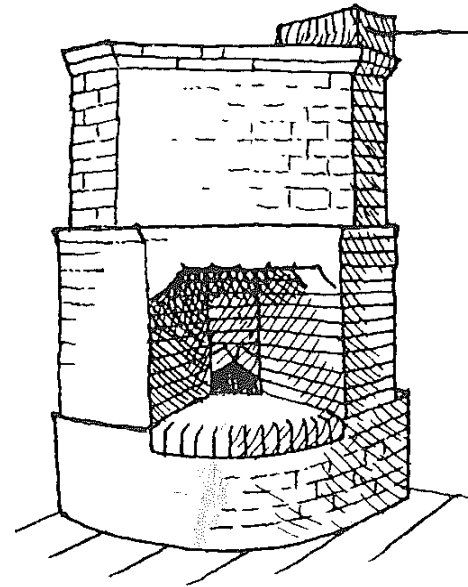

Uunin savukanava nousee ensin tulisijasta ylös, laskeutuu sitten vasenta sivua alas ja nousee oikeaa sivua savupiippuun. Piippu on rakennettu uunin varaan. Uunin tulipesän perällä on syvennys, johon peiteltiin tuhalla viimeiset hielet uudelleen sytytystä varten. ”Manta paistoi syvennyksessä kakkuja.”¹

Alla pystyuuni vuonna 1954. 3055:125, MV, pääarkisto.

Oikealla Myllymäen pystyuuni Niilo Valosen kirjassa Zur Geschichte der Finnischen Wohstuben, Suomalais-ugrilainen seura, 1963.

1 Pentti Lintumaan haastattelu 8.9.2016.

Tuvan pohjoisnurkka vuoden 1980 tienoilla. KK7936:51. MV-MA, pääarkisto.

Kamarin uunin perustuksia kuvattuna lattiarakenteiden kunnostuksen aikana marraskuussa 2015. Uuni oli täysin suorassa. Uunissa on muuratut ”nokiluukut”.

Kamari kesällä 2016: Lattia on kunnostettu, paperointi konservoitu ja vaneriluukkujen tilalle on asennettu kalterit ja verhot.

Näkymä kamarista porstuaan vuonna 1984.
KK7936-8, MV, pääarkisto.

Kamarin etelänurkka vuonna 1984.
KK7936-5, MV, pääarkisto.

Kamarin lounaispääty vuonna 1984.
KK7936-4, MV, pääarkisto.

Kamarin lattiarakenteen korjaustyöt vuosina 1980–86

Alapohjassa havaittiin vuonna 1980 laajalle levinnyt, aktiivinen lattiasieni.¹

Paikalla käynyt VTT:n edustaja totesi rakennuksessa elävän myös kuolemankellon ja jonkin jumilajin.² Rakennus päätettiin varustaa räystäskouruilla³, kivijalka kaivettiin esiin ja maata leikattiin rakennuksen luoteispuolelta kaatojen aikaansaamiseksi. Lisäksi lattiarakenteeseen järjestettiin tuuletus kivijalkaan tehdyillä aukoilla.

Vuonna 1984 lattiasieni oli vielä kituliaasti hengissä. Yhtenä syynä sieni- ja tuholaisongelmaan pidettiin ikkunoiden suojuukkuja, joiden arveltiin aiheutta-

- 1 Panu Kailan päiväämätön 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.
2 Myllymäki, koneella kirjoitettu allekirjoittamaton ja päiväämätön muistio, MV, käsiarkisto.
3 Muistio 14.11.80, tilanhoitokunta, MV käsiarkisto.

van sisätilojen kostumista.⁴ Asuinrakennuksen alustan puurakenteet käsiteltiin kreosoottijyllä⁵. Näiden toimenpiteiden jälkeen rakennuksessa ei ole enää havaittu elävää lattiasientä.⁶

Vuosien 1993 ja -96 kuntoarviot

Vuonna 1993 asuinrakennuksesta todettiin, että tuohimalkakatto on uusittava, kuisti ja ovet korjattava, porstuan lattia uusittava, alapohjan tuuletusta lisättävä, huoneet siivottava, uunit ja takka korjattava ja piipuille on tehtävä hatut.⁷

Vuoden 1996 kartoituksessa todettiin, että kamarin takaseinän alin hirsi on tuhoutunut.

- 4 Muistio, Panu Kaila, 30.5.1984, MV käsiarkisto.
5 Vuonna 1985(?) kirjoitettu, allekirjoittamaton ja päiväämätön raportti, MV, käsiarkisto.
6 Muistio 27.9.1986, Kaila, MV käsiarkisto.
7 Törmi ja Laine 11/1993. MV, käsiarkisto.

Korjaustyöt vuosina 1996–2001⁸

1996 Virkki, Ahonen; 1997 Virkki, Makkonen, Castrén.
2001 Virkki, Siekkinen, Lintukorpi, Vihavainen.

1996: Porstuan maapohjaa kunnostettiin ja lattianiskat nostettiin uusille kiville. Lattialankut olivat lahonneet keskimäärin noin puolen metrin matkalta toisesta päästään. Lankut korjattiin lohennyprstö-tappiliitoksella, jolloin vanha pinta voitiin jättää jäljelle lähes kaikkiin lankkuihin. Liitoskohdat lankuissa tervattiin ja kiinnitettiin takonauloin.

Kuistin portaan hirsikehä uusittiin ilmeisesti kokonaan. Tolppien lahonneet alapääts uusittiin. Pärekatteen uusimisen yhteydessä räystäältä uusittiin ja tervattiin ruodelaudat molemmin puolin.

Kuistin penkkien kunnostuksen

- 8 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

yhteydessä penkkien tukipuiden mallia muutettiin.

1997: Ikkunaluukut ja suojaovi uusittiin. Tuvan lattiasa ollut aukko täytettiin vanhalla lattialankulla.

2001: Savupiiput purettiin vesikaton tasalle ja muurattiin uudestaan 35/65 kalkkisementtillaastilla, jota lihavoitettiin hieman rakennuskalkilla. Noin puolet alkuperäisistä tiilistä käytettiin – uudet tiilet olivat kierrätystiiliä (jostain). Kamaripuolen piippuun muurattiin alaosan levitys ja yläosan kruunu. Tupapuolen piippu muurattiin suoraksi.

Vesikatto uusittiin. Vuoden 2000 suunnitelmassa todetaan: ”Tuohimalkakaton pinta-ala on noin 88 m². Painomalkoja on 234 kappaletta ja niiden pituus on noin 3,25 metriä.”⁹

- 9 Vesikaton kunnostussuunnitelma, M. Järvitalo, 2000, MV, käsiarkisto.

Lattiasienen valtaama alapohjarakenne vuonna 1980. Panu Kaila.

Yllä vasemmalla porstuan lattialankkujen korjausta. Kalervo Virkki, 1996. Yllä oikealla porstuan lattia altapäin kuvattuna kesällä 2015.

Yllä vasemmalla kuisti ennen vuonna 1996 tehtyä korjausta. Risto Holopainen, 1995.
Yllä oikealla korjattu kuisti vuoden 1997 tienoilla. RHO118582, MV, pääarkisto.

Kuistin korjaustyöt vuonna 2015

Karin Päre ja Puu uusi pärekaton heinäkuussa 2015. Katteet tehtiin kolminkertaisina tiukkasyisestä, talvikaadusta kuusesta. Yhtään ruodelautaa ei uusittu.

Lintukorpi oy vaihtoi lahonneen askelmalaudan uuteen joulukuussa 2015. Sekä pärekatto että askelmalauta oli edellisen kerran uusittu vuonna 1996.

Kuistin portaiden alin astinlauta uusittiin marraskuussa 2015.

Malkakaton uusiminen vuonna 2001. Kalervo Virkki.

Kuistin uusittua pärekattoa kesällä 2015. Pärekattoon tehtiin hirsikehikon nurkkien kohdalle vastakaadot.

Ruokakellarin korjaustyöt vuosina 2015 ja 2017

Kansallismuseon konservointilaitoksen henkilökunta (Intendentti Risto Hakomäki et al.) oli ottanut komerosta ja kellarista arvokkaimmat esineet talteen ennen kunnostustöitä. Livadyn väki tyhjensi kellarin pohjalle jätetyn lahomujun heinäkuussa 2015. Tyhjennys tehtiin välipohjan ja portaan rakenteen selvittämiseksi sekä kellarin kuivaamiseksi. Mujun seasta seulotut artefaktit palautettiin kellariin.

Lintukorpi Oy oikaisi ja kunnosti ruokakomeron rungon ja uusi vesikatkon kesäkuussa 2015. Vanha ulkolautoitus säilytettiin kokonaisuudessaan, osa alasidepuista uusittiin.

Lautakate tehtiin edellisen katteen ja vuoden 1974 valokuvissa näkyvän alkuperäisen katteen mukaisesti siten, että 22 mm:n vahvuisten aluslautojen saumojen päälle asetettiin pinnakkaiset.

Tarkoituksena oli uusita myös kellarin paperointi, mutta tätä ei pidetty mielekkäänä katteen vuotamisen takia: ruokakellarin vuoden 1974 lautakatemallia ei ole mahdollista tehdä vedenpitäväksi.

Vuotavan lautakatteen päälle päätettiin vuonna 2017 tehdä vuoden 1954 valokuvissa näkyvän katteen mukainen uralautakatto. Ruokakomerossa on siis kaksi lautakatetta päällekkäin. Tilanne on samankaltainen kuin huussissa, jossa alkuperäisen pärekatteen päälle on tehty uusi pärekate.

Kansallismuseon suorittaman kellarin tyhjennyksen jäljiltä kellariin jäänyttä irtaimistoa heinäkuussa 2015. Kuvassa myös kellarin luukku ja permantolautoja.

Tyhjennetty ruokakellari heinäkuussa 2015.

1. Nykyisen vesikatkon räystäitä lyhennetään siten, että räystäiden pituudeksi tulee noin 5 cm (päälle tulevan uuden katteen räystäät mitoitetaan vanhan katteen mukaan).
2. Katteen päälle asennetaan kaksi vaakasuuntaista 50x50 rimaa uuden katteen ruoteiksi. Rimat lovetaan nykyisen katteen päällilautoihin siten, että rimat saavat riittävän tuen. Rimojen ja aluslautojen väliin tulee jäädä vähintään 20 mm tuuletustila. Alempi rima kiinnitetään tukevasti lämpän yläsidepuuhun.
3. Uusi vesikate tehdään 28-38 mm vahvuisista, vähä- ja terveoksisista, höylätystä mäntylautoista. Lautoihin tehdään 20 mm leveät ja 10 mm syvät urat 15 mm etäisyydelle reunoista. Ylempään kerrokseen urat tehdään sydänpuolelle ja alempaan kerrokseen pintapuolelle lautaa (tai molempiin sydänpuolelle). Molemmat kerrokset asennetaan urapuoli ylöspäin. Lautojen leveys siten, että molempiin kerrokseen tulee 9 täyslevyä ja yksi halkaistu lauta ja lautojen väliin jää parin sentin rako.
4. Laudat asennetaan pääasiallinen sukasuunta myötämään veden kulkua. Kukin lauta kiinnitetään kahdella naulalla. Naulat lyödään laudan keskelle esiporattuun reikään. Ylemmästä lautakerroksesta tehdään kolmisen senttiä alemmaa pitempi.
5. Katteeseen asennetaan tuulilaudat vanhan mallin mukaan.

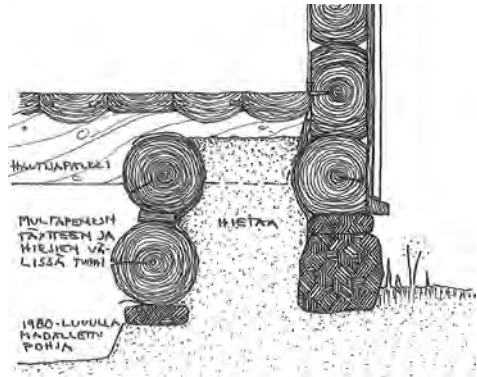
Ruokakomeron lämpän katteen uusimissuunnitelma, Livady, 2017. Kuvat Museovirasto, 1954.

Vasemmalla ruokakomeron lämpä vuonna 1974 (KK7936:83. MV-MA, pääarkisto). Keskellä marraskuussa 2015 ja oikealla lokakuussa 2018.

Kamarin lattiarakenteen korjaustyöt vuonna 2015

Keväällä 2014 kamarin lattia oli alkanut voimakkaasti joustaa, luoteissivun jatkettu lattilankku oli pudonnut alustaan ja koko lattia oli kallistunut luoteeseen. Kesällä 2015 lattiarakenteen kunto tarkastettiin, Kansallismuseon konservointilaitos siirsi kamarin irtaimiston

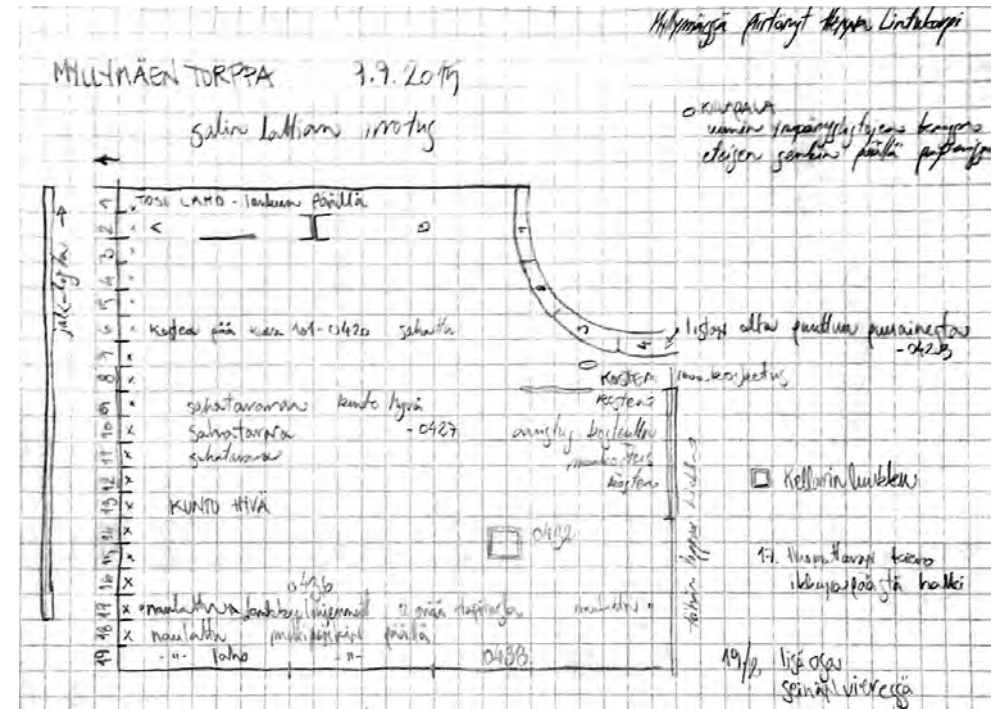

Kamarin multapenkkirakenne 1:10.

tupaan ja saman vuoden syksyllä tehtiin seuraavat korjaustoimenpiteet:

Unin perustuksen vieriltä ja luoteissivun, täysin lahonneen tai vuoden 1980 avausten yhteydessä puretun, multapenkin kohdalta poistettiin hienoa maa-ainesta, jotta multahirsikehikon uudet hirret eivät olisi maakosketuksessa ja hirret saataisiin perustettua kiville.

Kamarin hirsikehikon luoteissivua nostettiin hieman, jolloin laipion kantoa saatiin pois pystyvuonin päältä. Samalla kivijalkaa korjattiin siten, että alin hirsi sai kaksi kantavaa tukipistettä. Alimman hirren alapinnasta oli lahonnut viitisen senttiä puuta pois; hirteen kiinnitettiin tukipisteiden kohdalle pätkät parin tuuman vahvuista soiroa jakamaan kuormaa. Koko luoteissivun alla ollut kivijalka koottiin uudestaan. Kivijalkaa ei saumattu, jotta lattiaraken-

Linturkopi Oy:n lattian purkuinventointipiirros. 2015.

Lattiarakenteen melko hyvä kuntoinen etelänurkka heinäkuussa 2015 ennen korjaustyötä.

Lattiarakenteen itänurkassa on porstuan alle johtava, 1980-luvulla tehty tuuletus- ja tarkistusaukko, jonka tieltä on poistettu multapenkkikehikon hirsit.

Lattiarakenteen länsinurkka heinäkuussa 2015 ennen korjaustyötä. Multapenkin täyteenä on hiesua; seinähirret ja multakehikon hirret on suojattu tuohella.

Kamarin lattiarakennetta ennen korjaustyötä syyskuussa 2015.

ne tuulettuisi paremmin. Uudet kivet kerättiin metsästä tuulen kaatamien puiden juurakoiden alta.

Multapenkkikehikon luoteishirsi uusittiin kokonaan ja tuettiin kivien päälle. Multapenkkikehikon lounaissivun ylimmän hirren sekä haltijapalkin lahonneet luoteispäät uusittiin, ja ne tuettiin luoteissivun multapenkin uusitun hirren päälle. Pystyuuinin lounaissivulla ollut lattiarakenteen tukihirsi uusittiin kokonaisuudessaan. Hirsi tuettiin toisesta päästään luoteissivun multapenkkihirteen ja toisesta päästään kivelle. Multapenkkikehikon ja haltijapalkin korot asetettiin siten, että lattialistat voitiin asentaa alkuperäisille paikoilleen – uunin kohdalla tämä ei täysin toteutunut, sillä listoja oli korjat-

Multapenkin uusi hirsi ja niskojen jatkokset tehtiin Myllymäen taapeliin varastoidusta kierrätysshirrestä, jossa oli vanhoja, veistettyjä koloja. 2015.

tu lattian vajoamisen mukaan.

Multapenkkikehikon lounaissivun ylimmän hirren alle syntyneitä rakoa ei tukittu mitenkään, sillä kaksi alinta hirttä olivat niin pahoin lahovaurioituneita, ettei niihin voinut varata; multapenkin vuorauksena käytetyn tuohen ansiosta täyte pysyi paikoillaan raosta huolimatta. Multapenkkien yläpinnasta poistettiin viitisen senttiä täytettä kamarin itänurkassa ja oven edustalla, jotta lattialaudat eivät olisi suorassa kosketuksessa kosteaan täytteeseen.

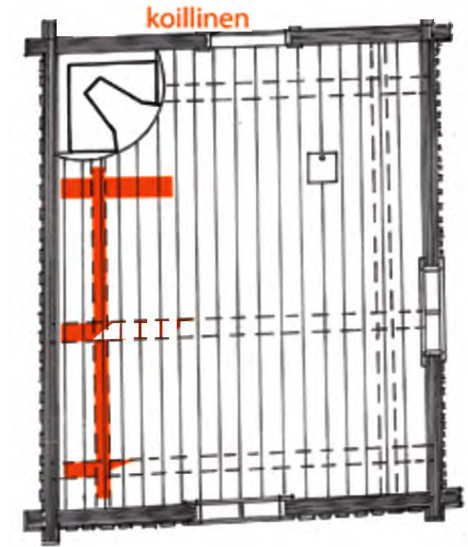
Kahdesta luoteisimmasta lattialaudasta poistettiin vannesahalla lahonnutta alapintaa. Poistettu puuainesta korvattiin liimaamalla lautojen pohjaan uutta puuta polyuretaaniliimalla. Tarvittavat täytöt tehtiin kahdelle eri tavalla: aluksi

käytettiin pu-liimaa, jonka vaikeasti ennustettavan turpoamisen takia siirryttiin käyttämään pvac-liiman ("erkki") ja sahanpurun seosta.

Korjaustyön yhteydessä keskusteltiin mahdollisuudesta käyttää ympäristöystävällisempiä tuotteita tulevaisuudessa – esimerkiksi kaseiiniliimaa.

Luoteissivun reunimmaisista lattialankuista säästyi vain ohut pintaosa. Marraskuu 2015.

Lattiarakenteen uusitut osat on merkitty piirroksen punaisella.

Kamarin luoteissivun kivijalkaa marraskuussa 2015. Kivet on aseteltu suoraan pintamaan päälle. Alimman hirren alareunasta on lahonnut useita senttejä pois. Oikealla sama kohta korjauksen jälkeen.

Kamarin vaurioituneita lattialankkuja heinäkuussa 2015. Tumma väri lankkujen pohjassa lienee 1980-luvulla levitettyä kreosoottia.

Kamarin kaakkoissivun ikkunan kunnostus vuonna 2015

Kamarin kaakkoissivun ikkunan ulkopuitteet ovat alkuperäisiä, sisäpuolelta punaiseksi maalattuja urapuitteita. Puitteiden ulkopinnasta ei ole löydetty pigmentti- tai sideainejäämiä.¹ Puitteiden korjauksen lähtökohtina oli saavuttaa kohtuullinen tekninen toimivuus, säilyttää mahdollisimman paljon vanhaa puuainesta ja pidentää käyttöikää.

Paikkapalat liitettiin vanhoihin osiin puuliitoksilla ja polyuretaaniliimalla. Liitokset suunniteltiin myötämään veden valumista. Puitteiden koloja ja halkeamia ei kitattu. Puitteiden alaturkkaliitoksissa jouduttiin käyttämään

liimaa eli puitteita ei vanhaan tapaan voi enää seuraavassa kunnostuksessa purkaa.

Puitteet kyllästettiin raa'alla pellavaöljyllä ja niiden ulkopinnat maalattiin pellavaöljymaalilla punaisiksi Juulia Mikkolan ohjeiden mukaan (ks. s. 19). Ulkopinnat maalattiin, vaikka pintatutkimuksessa niistä ei löydettykään pigmentti- tai sideainejäämiä. Näin puitteille saatiin suojaava maalipinta ja lisää käyttöikää. Lintukorpi Oy sekoitti maalin, jonka sävy vastasi sisäpuolen punaista ja oli valööriltään lähellä ympäröivää ulkoseinälaudoitusta (kamarin kaakkois- ja lounaissivujen ulkolaudoitusta ei ole koskaan maalattu toisin kuin rakennuksen muu ulkolaudoitus).

¹ Materiaalitutkimukset, Hanne Mannerheimo, Livady, 2014.

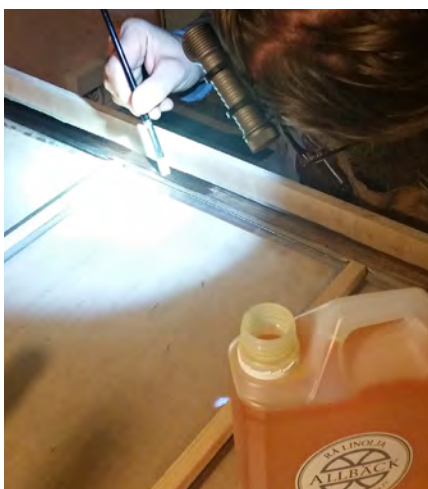
Ulkopuitteen pystyvälipuite ennen korjausta.

Kamarin kaakkoisikkunan ulkopuite suojalaatikossa Lintukorpi Oy:n verstaalla ennen kunnostusta kesäkuussa 2015 (vas.) ja puuvalmiina lokakuussa 2015.

Kamarin kaakkoisikkuna vuonna 1974 (KK7936:98. MV-MA, pääarkisto) sekä vuonna 2015 ennen ja jälkeen korjauksen.

Kamarin kaakkoisivun ikkunan ulkopuitteiden kunnostusta syksyllä 2015; pellavaöljykyllästystä, värimalleja ja maalausta. Korjauksessa käytetyn maalin resepti on: 1 dl vernissaa ja 0,75 dl punamultaa (Rakennusapteekin italianpunainen).

Kamarin pintojen korjaustyöt vuonna 2016

Konservointi ja Restaurointi Kollaasin Tanja Lindfors ja Hanna Rotonen tekivät kamarin pinnoille konservointitöitä kesällä 2016. Tämän aukeaman kuvat ja teksti on leikattu Rotosen laatimasta konservointiraportista ellei toisin mainittu.

Lattiapinta puhdistui huomattavasti

KAMARIN KUNTO ENNEN KONSERVONTITÖITÄ

Kamarin kaikki pinnat ovat pahoin likaantuneet, lähinnä irtopölystä. Seinäpahveissa on runsaasti vanhoja vesivauriojälkiä. Pahveissa on myös paikoitellen reikiä ja repeämiä sekä liimauksesta irronneita saumoja. Tiiliuunin maalipinta lohkeilee kauttaaltaan, mutta varsinkin uunin yläosasta.

PUHDISTUS

Seinä- ja kattopinnot sivellinpuhdistettiin imuria apuna käyttäen. Katto pyyhittiin lisäksi nihkeällä mikrokuituliinalla. Seinäpahvien puhdistukseen kokeiltiin pinttyneemmällä alueella Akapad puhdistussieniä, mutta niillä ei saatu aikaan näkyvää muutosta. Maalatut puupinnat ovissa ja ikkunoissa pyyhittiin nihkeällä mikrokuituliinalla. Uunista sivellinpuhdistettiin vain

Itäseinä ennen konservointia

Jälkeen

Eteläseinä ennen konservointia

Jälkeen

ne osat, joissa maalipinta oli hyvin kiinni. Lattia imuroitiin ja pyyhittiin kostealla sienellä.

SEINÄPAHVIN PAIKKAUS JA RETUSOINTI

Visuaalisesti häiritsevät repeämät ja reiät paikattiin japaninpaperilla. Paikkaukset tehtiin pintapaikkoina ja liimaukseen käytettiin vehnäitärkkelysliisteriä, jota notkistettiin metyyli-selluloosalla. Paikatut alueet retusoiitiin muuhun seinäpintaan sointuviksi vesiväreillä.

UUNIN MAALIPINNAN KIINNITYSKOKEILUT

Uunin maalipinnan kiinnitystä kokeiltiin kylmällä kalaliimalla sekä HV 498 liimalla. Liima injektoitiin irtoilevan maalin alle

ja pinta painettiin kiinni tiilipohjaan lämpölusikan avulla. Injektointia kokeiltiin suoraan kuivalle pohjalle ja siten, että maalipinnan alle injektoitiin ensin etanolia avaamaan tietä liimalle.

Kylmä kalaliima muutti jonkin nykyisen pinnan alla olevan maali- tai silotekerroksen hyvin pehmeäksi, eikä kiinnitys onnistunut tarpeeksi siististi. Kalaliima myös kellasti kiinnitettävää pintaa. HV 498 kiinnitti pinnan hyvin, mutta myös se kellasti maalipintaa paikoitellen.

Kumpikaan liimoista ei siis tuottanut täysin haluttua lopputulosta vaan Myllymäen vaativiin olosuhteisiin sopivaa liimaa joudutaan vielä pohtimaan. Valintaa helpottaisi mahdollisesti se, jos uunin kerroksista tehtäisiin materiaalianalyysi.

Länsiseinä ennen konservointia

Jälkeen

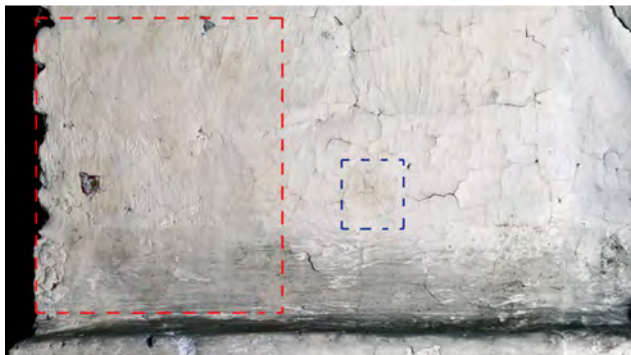
Pohjoisseinä ennen konservointia

Jälkeen

Unin sivu ennen kiinnitystä

Kiinnityksen jälkeen. Punaisella merkitty HV 498 kiinnitetty alue, sinisellä kalaliimalla

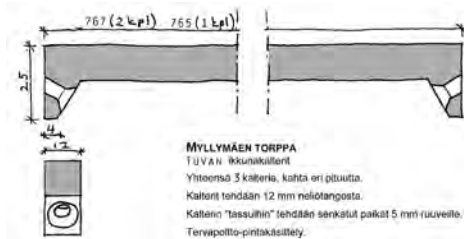
Ruokakellarin läöpän seinäpaperointia heinäkuussa 2015. Lääpän paperoinnin kunnostus päätettiin tehdä vasta läöpän katteen uusimisen jälkeen. Livady.

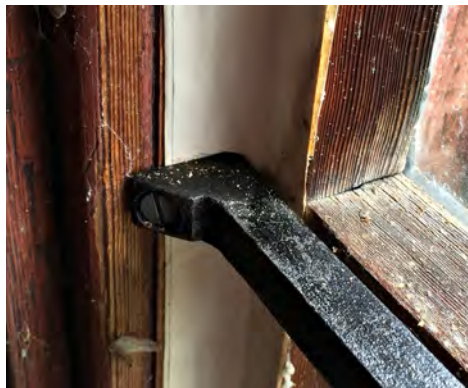
Mikrobikasvustoa kamarin itänurkassa kesällä 2018. Livady.

Torpan ikkunoiden uv- ja murtosuojauksen uusiminen vuonna 2016

Suunnittelu- ja asennustyön teki Livady, kalterit toimitti Rautapiha (Kim Sundqvist) ja kaihtimet Gardin.

Piirros tuvan ja kamarin ikkunoiden kaltereista.

Kamarin ikkunoihin asennettiin tervapoltetut, 12 mm neliötangosta valmistetut kalterit ja Screenmerkkiset kierrekaihtimet (SCR40) harmaalla kankaalla (5000-7).

Museoviraston aikana asuinrakennuksen ikkunoihin oli asennettu vaneriluu- kut suojaamaan esineistöä murtomie- hiltä ja auringolta. Luukkujen saranat oli kiinnitetty täkkipulteilla paperoinnin läpi hirsiseiniin. Luukut olivat epä- miellyttävät sekä käyttää että katsoa, ja niiden arveltiin edesauttavan homeen kasvua sisätiloissa.

Luukut poistettiin kesällä 2016 ja nii- den tilalle asennettiin kierrekaihtimet uv-suojaksi ja teräskalterit murtosuo- jaksi.

Tuvan kaakkoissivun ikkunan ulkopuitteiden kunnostus vuonna 2017

Työn teki Lintukorpi Oy

Ikkunan ulkopuitteet kunnostettiin nou- dattaen samoja periaatteita ja käytäntö- jä, kuin kamarin kaakkoissivun ikkunan ulkopuitteiden kunnostuksessa pari vuotta aiemmin.

Tuvan ikkunat olivat kamarin ikku- noita paremmassa kunnossa ja ne oli ul- kopuolelta maalattu keltaokran värisellä pellavaöljymaalilla.¹

Rikkoutuneen ruudun tilalle asennet- tiin uusi, kierrätyslasiä oleva ruutu.

¹ Myllymäen torppa, julkisivun materiaalitutkimukset, Hanne Mannerheim, Livady, 2014.

Kaakkoissivun ikkunan rikkoutunut ruutu sekä karmivälistä löytyneet esineet kuljetuslaatikossaan. Lintukorpi Oy.

Kolme kuvaa oikealla:
 Vasemmalla tuvan kaakkoissivun ikkuna
 vuonna 1974. KK7936:97. MV-MA, pääarkisto.
 Keskellä ikkuna vuonna 2014.
 Oikealla kunnostettu ikkuna keväällä 2017.

Kaakkoissivun ikkunan ulkopuite
 kuljetuslaatikossaan. Lintukorpi Oy.

Yllä vasemmalla vaurioituneen puitteen alareuna vuonna 2014 ja oikealla kunnostettu ikkuna keväällä 2017. Oikeanpuoleinen puite asennettiin
 ylösalaisin, jolloin pahimmin vaurioitunut osa saa paremman suojan.

Torpan päätyikkunoiden kunnostus talvella 2018–19

Työn teki Arvonkorjaajat Oy (Henna Lintunen ja Riikka Nevala). Uusien puitteiden puuosat valmisti puuseppä Pirkka Mellanen (Mella-set). Lounaissivun ulkopuutteet oli Museoviraston toimesta irrotettu paikoiltaan 1980-luvulla ja säilytetyt

kamarin nurkkaan. Arvonkorjaajat kunnostavat lounaissivun ikkunan puitteet vuoden 2018 lopulla.

Ikkunat kunnostettiin tarjouspyynnön mukaisesti.

Koillispäädyn pokien alasarjat ja toisen pokan sivusarjan alapää uusittiin. Vanhat osat varastoitettiin säilytys-

koteloon. Korjatut puitteet kyllästettiin raa'alla pellavaöljyllä ja maalattiin maalilla, joka valmistettiin vernissasta ja keltaokraasta. Lasit kitattiin Glarmester Kit -pellavaöljykitillä. Lounaissäädyn uusiksi laseiksi leikattiin vanhaa, kierrätettyä lasia. Puitteiden sisäpintaa sävytettiin hieman puukorjausten kohdalta.

Puitteet asennettiin paikoilleen vanhoilla nauoillaan. Lounaissäädyn ikkunan edessä ollut lahonnut vaakapuu korvattiin uudella, vanhan mallisella katajakepillä.

TARJOUSPYYNTÖ

Pyydän Senaatti-kiinteistöjen puolesta ikkunatyötarjousta seuraavanlaisesta kokonaisuudesta:

1. Koillispäädyn ikkunan ulkopuutteiden (2 kpl) kunnostus.
2. Lounaissäädyn ikkunan ulkopuutteiden (2 kpl) ja ulkopuolisen tukipuun uusiminen.
3. Säilytyskotelon valmistaminen lounaissäädyn vanhoille, käytöstä poistettaville, puitteille.

Lounaissäädyn ulkopuutteet ovat sisäpuolelta punaiseksi maalattuja urapuitteita.

Kaakkoissivun kunnostuksessa (2015) käytettiin reseptiä:

1 dl vernissaa ja 0,75 dl punamultaa (Rakennusapteekin italianpunainen).

Koillispäädyn puitteiden korjauksen lähtökohdina on saavuttaa hyvä tekninen toimivuus, säilyttää mahdollisimman paljon vanhaa puuainesta ja pidentää käyttöikää. Puitteet kyllästetään raa'alla pellavaöljyllä ja niiden ulkopinnat maalataan pellavaöljymaalilla, jonka pigmenttinä on keltaokra.

Tarjouksen tulee sisältää kaikki työvaiheet, materiaalit, pintakäsittelyt ja suojarakenteet puitteiden kuljetuksesta niiden takaisasennukseen.

Koillispäädyn ikkuna. Tarjouspyyntö koskee kahta kitillä lasitettua ulkopuutetta, joista toinen on varustettu sarakoilla ja sormihailla. Puitteet kunnostetaan ja käsitellään pellavaöljymaalilla.

Lounaissäädyn ikkuna. Tarjouspyyntö koskee kahta lasiurallista ikkunanpuutetta. Vasemmalla ikkuna tukipuineen vuonna 1974 ja oikealla ikkunan jäänteet. Puitteista tehdään kopiot, jotka maalataan sisäpuolelle näkyviltä osiltaan pellavaöljymaalilla. Vanhoille puitteille tehdään kotelo.

Lounaissäädyn uusittavissa lasiurapuitteissa on koristeellinen profiili. Oikeanpuoleisessa kuvassa lounaissäädyn nykyiset puitteet, jotka ovat ikkunan vanhat sisätuplat. Sisätuplat varastoidaan samaan koteloon ulkopuutteiden jäänteiden kanssa.

Alla koillispäädyn ikkunat puukorjausten ja lasituksen jälkeen. Arvonkorjaajat Oy, 2018.

Kunnostetut päätyikkunat huhtikuussa 2019. Vasemmalla lounais- ja yllä koillispäädyn ikkuna.

Vasemmalla kuvia säilytyskotelosta, joka talletetaan Myllymäen asuinrakennuksen vintille. Teksti säilytyskotelon välikannessa:

"Tämä laatikko sisältää Myllymäen torpan käytöstä poistetut lounaispäädän ikkunat (puitteet ja punaiset puitteen osat sekä lauta karmin alaosasta). Lisäksi mukana on koillispäädän vanhat alapuut ulkopuitteista sekä sisäpuitteiden ikkunaliimapaperit.

Kunnostuksen aikana valmistettiin uudet lounaispäädän ulkopuitteet ja tukipuu, lisäksi kunnostettiin koillispäädän ulkopuitteet.

15.2.2019

Henna Lintunen

Riikka Nevala

Arvonkorjaajat Oy"

Savupiippujen korjaustyöt vuonna 2017

Työn suoritti Jaakko Moilanen, Uuninmuuraaja, 2.-8.5.2017. Ennen korjaustöitä Moilanen arvioi muurien kunnan ja antoi kustannusarvion.

Korjauksen lähtökohtana oli, että savupiiput palautetaan käyttökuntoisiksi, jolloin huoneiden ilmanvaihto paranee ja kamarin takassa on mahdollista pitää tulta. Tuvan leivinuuni ja hella pitää erikseen korjata ennen niiden käyttöön-ottoa. Piippujen tiilet olivat vajaapolttoisia ja pahoin rapautuneita – kamarin piippu oli lähtenyt kallistumaan.

Tuvan savupiipussa on kaksi hormia, jotka yhtyvät ullakolla yhdeksi koko kiven hormiksi. Yläpohjan läpiviennin kohta on eristetty peltireunaisella hiekkalaatikolla. Savupiippu seisoo omalla perustuksellaan. Kamarin savupiippu

on perustettu kamarin uunin varaan. Piipussa on yksi koko kiven hormi. Savupiippuja ei ole rapattu ullakon osuudelta.

Molemmat piiput purettiin laipion alapinnan tasolle asti. Piiput muurattiin tummaksi poltetuista, käsinlyödyistä tiilistä ja rapattiin vesikaton yläpuoliselta osuudelta. Laastina käytettiin Weberin hydraulista kalkkilaastia.

Myllymäessä vanhastaan käytetty tiilikoko on 65*110*220 mm. Täysin samaa kokoa ei löytynyt eikä saatu teetettyä. Suurin piirtein oikean kokoisia, käsinlyötyjä tiiliä saatiin Potilan tiilitehtaalta 300 kpl ja loput 150 kpl Restart Oy:n varastosta.

Teräsosat tilattiin Uuninmuuraajan kautta, jotta niiden mitat, toimitus ja asennus saatiin synkronoitua muuraus- töiden ja lopullisen tiilikoon kanssa.

Toimitetut osat eivät vastanneet piirustuksia – erityisen häiritsevää oli tuvan piipun yläkranssin liian suuri suojus.

Päätettiin, että Uuninmuuraaja toimittaa uuden yläkranssin suojuksen, jonka asennus tehdään malkakaton uusimisen yhteydessä.

Vuoden kuluttua muuraustöistä havaittiin, että kamarin savupiipun yläpäästä oli irronnut laastia.

Museoviraston Päivi Eronen esitti mahdollisena syynä rappauksen irtoamiseen työn tekemistä liian kylmässä. Moilanen sanoi kuitenkin suojanneensa piiput kylmältä ja piti todennäköisempänä syynä materiaalivalintoja: rautapoltettu tiili ja kalkkirappaus. Työmaata suunniteltaessa Moilanen oli ehdottanut, että piiput rapattaisiin kalkkilaastin sijaan kalkki-sementtilaastilla, jotta rappaus tarttuisi kovapintaisiin tiiliin

paremmin. Rappaukseen kuitenkin käytettiin hydraulista kalkkilaastia, sillä Huttunen ei pitänyt mahdollisia tulevia rappausvaurioita torpan savupiipuissa yhtä ongelmallisina kuin sementin käyttöä laastissa. Päinvastoin rappausvauriot ovat jossain määrin jopa toivottavia, jotteivat piiput näyttäisi liian hienoilta suhteessa ympäristöönsä.

Päätettiin, että piippujen rappaukset kunnostetaan aina malkakaton kunnostuksen yhteydessä.

TEHTY TYÖ	Määrä	Yks.hinta	Alv 0 %	YHTEENSÄ Alv 0 %
telinetyöt	32,00	39,52		1264,64
piipun purku	10,00	39,52		395,20
piipun muuraus ja rappaus	61,00	39,52		2410,72
malkakaton korjaus	6,00	39,52		237,12
matkat	18,00	39,52		711,36
MATERIAALIT				
käsinlyöty tiili Potila	300,00	5,00		1500
rahti Potila	1,00	150,00		150,00
käsinlyöty tiili Restart	150,00	3,50		525,00
hydraulinen kalkkilaasti Weber	18	15,03		270,54
rahti Weber	1,00	70,00		70,00
kuljetus torpalle Matti Hirvikorpi	1,00	251,10		251,10
lyijypeltti 3mm	1,00	400,00		400,00
piipun hattu	2,00	150,00		300,00
levikepeltti	4,00	150,00		600,00
telinepuutavara	88,00	0,80		70,40
YHTEENSÄ				9156,08

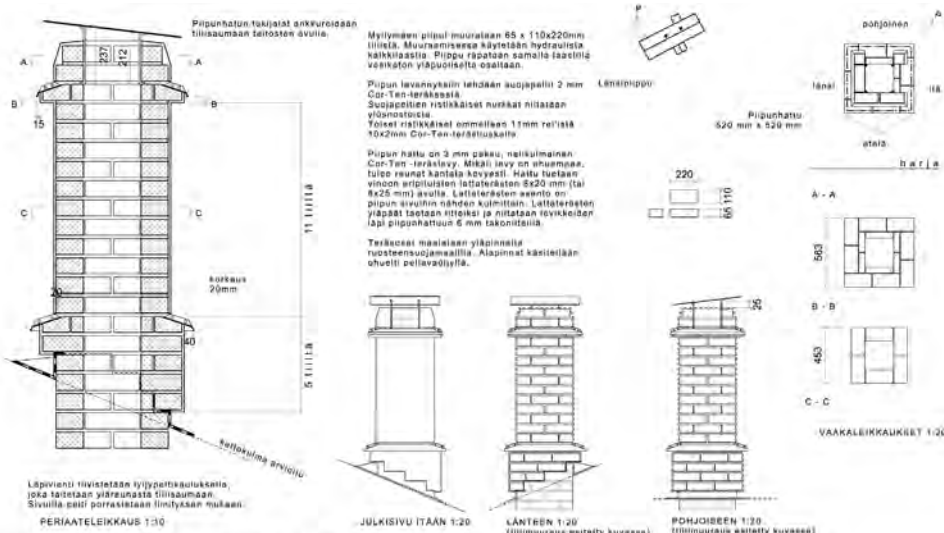
Savupiippujen korjaustyön kustannukset.

Savupiippujen helmoista tehtiin lyijypellillä vedenpitävät.

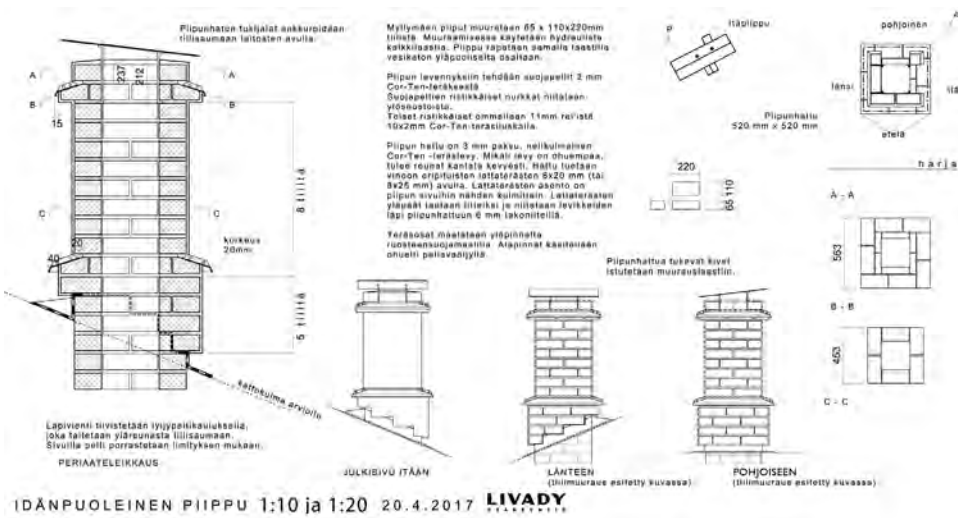
Helmapellitys ulotettiin harjan yli. Parittomiksi jääneet malat ripustettiin uudella puikolla viereisistä maloista.

LÄNNEPUOLEINEN PIIPPU 1:10 ja 1:20 20.4.2017 LIVADY
Piirustusten leikkauspiirroksissa piipunhatu on piirretty kallistumaan väärään suuntaan. Piippujen hatut toteutettiin virheellisten piirrosten mukaisesti. Piirustukset eivät ole mittakaavassa.

Kamarin piippu korjaustyön jälkeen vuonna 2017. Piippujen ylimmistä tiilivarveista jäi puuttumaan niissä vanhastaan olleet ja suunnitelmiin piirretyt savuaukot. Puute päätettiin korjata malkakaton uusimisen yhteydessä, jotta vältytään ylimääräiseltä telinetyöltä.

Tuvan piippu korjaustyön jälkeen vuonna 2017. Piipun hatuilla ja suojapellityksillä haettiin piipuille aiempaa pitempää käyttöikää. Esikuva hatun muodolle haettiin vanhoista valokuvista. Tuvan piipun ylileveä suojakranssi on tarkoitus vaihtaa.

Julkisivujen värityskaavio

Julkisivupintojen luultavasti varhaisin väri on ulko-oveen punamaalilla sudittu kirjoitus: 1881 „Mylly Mäki”.

Osa seinistä on maalattu – ilmeisesti

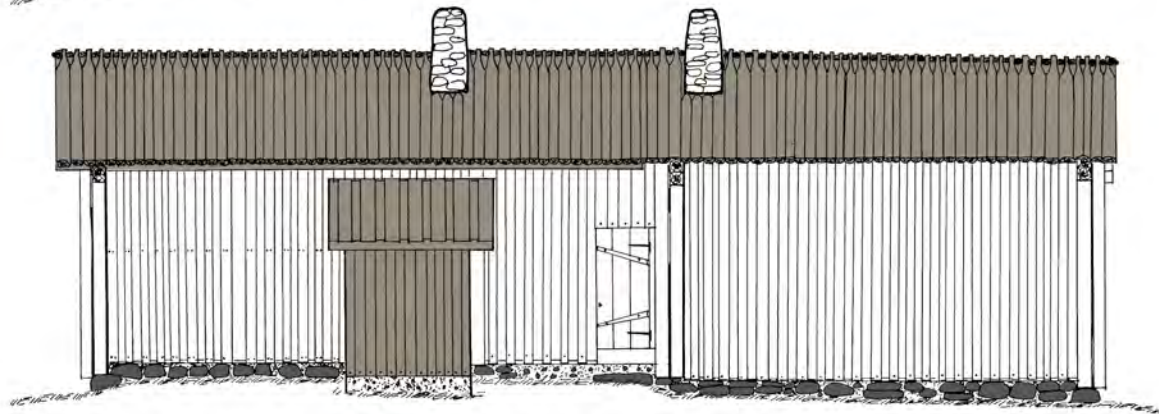
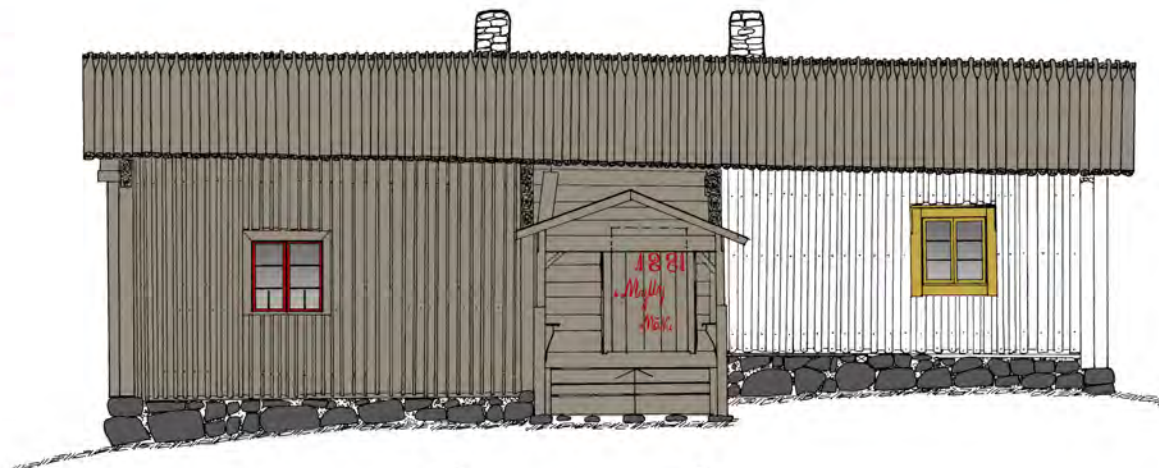
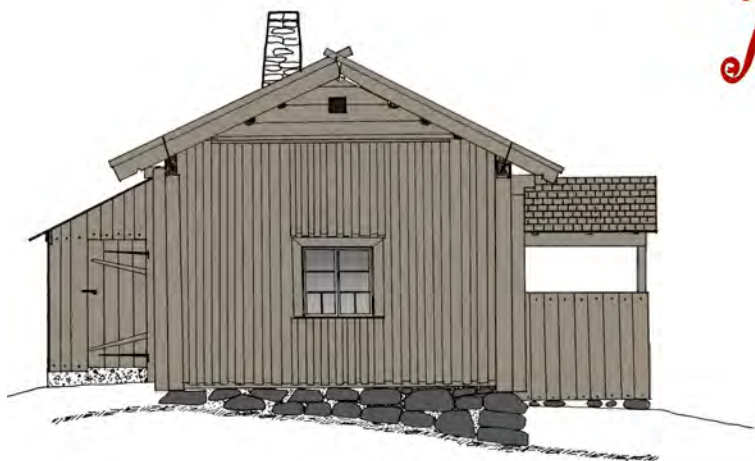
1881
Mylly
Mäki

1930-luvulla – valkealla kalkkimaalilla ja mahdollisesti samassa yhteydessä tuvan ikkunat on maalattu keltaokralla.

Lisäksi savupiipuissa on ollut valkea rappauspinta viimeistään 1950-luvulla.

Kamarin kaakkoisikkuna maalattiin punaiseksi vuoden 2016 kunnostuksen yhteydessä.

– Asuinrakennus –

Kuvat: Ote piirustuksesta Myllym Asuinrakennus piir. 19970000 julkisivut kaakkoon ja koilliseen MV RHO VL a 540.3.44
ja Myllym Asuinrakennus piir. 19970000 julkisivut luoteeseen ja lounaaseen MV RHO VL a 540.3.43

Kesällä 2021 lampaat rikkoivat kuistin penkit.

Kalle ja lapsia (vasemmalla Sisko ja oikealla Seija Knuth) asuinrakennuksen kuistilla 1950-luvun lopulla. Kuvan otti lasten isä, maatalousneuvoja Selim Knuth. KK7936:127. MV-MA, pääarkisto.

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella.

Vuoden 2020 korjaussuunnitelma

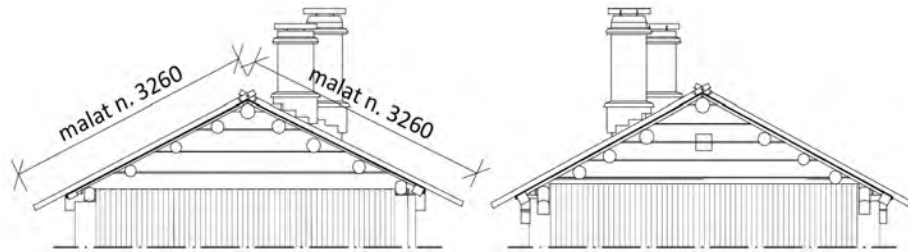
Asuinrakennuksen malkakatto tulisi korjata. Nykyinen malkakatto on tehty vuonna 2001. Kuistin pärekatto ja ruokakellarin lautakatto uusittiin vuonna 2015.

Malkakaton painomalat uusitaan, vanhaan tuohitukseen puututaan mahdollisimman vähän. Vanhan tuohituksen päälle tehdään tarpeen mukaan 2-4-kertainen uusi tuohitus.

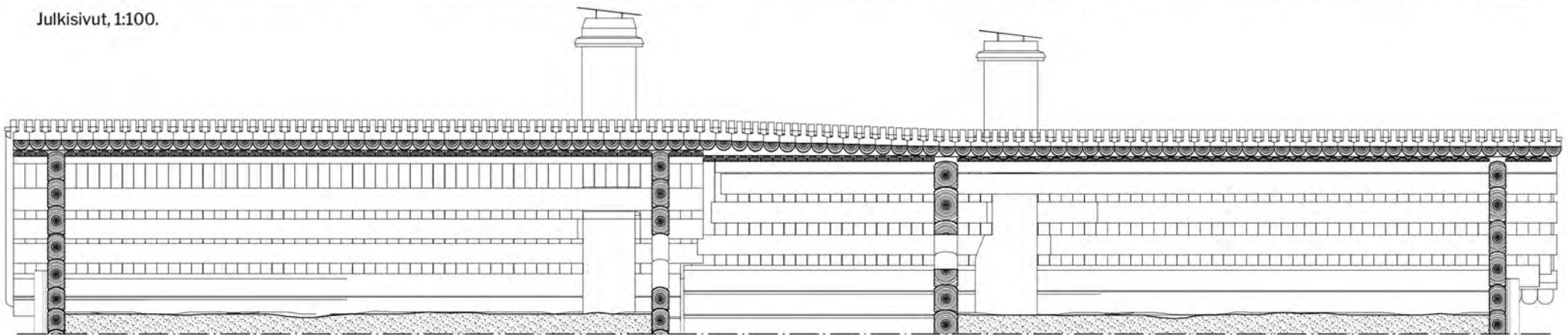
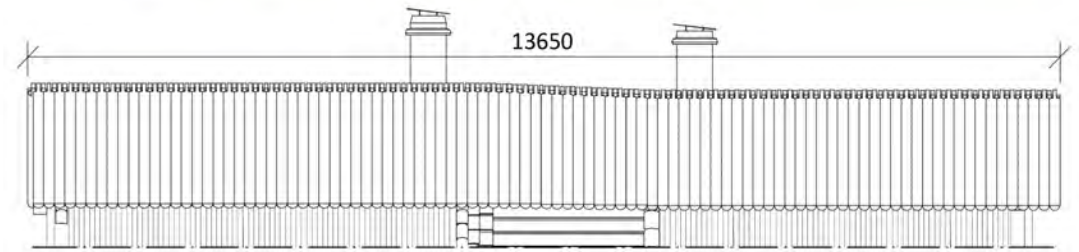
Halkaistuja malkoja tarvitaan noin 220 kappaletta. Malkojen pituus on noin 3300 mm ja tyvipään leveys noin 120 mm. Harjapuikko tehdään katajasta tai kuusenoksasta.

Asuinrakennuksen katto lokakuussa 2018.

Julkisivut, 1:100.

Ullakon pituusleikkaus, 1:50.

Myllymäen torppa

Päärakennuksen malkakaton korjaus

TARJOUSPYYNTÖLUONNOS

Nykyinen tuohimalkakate on tehty vuonna 2001. Malkakaton painomalat uusitaan, vanhaan tuohitukseen puututaan mahdollisimman vähän. Vanhan tuohituksen päälle tehdään tarpeen mukaan 2–4-kertainen uusi tuohitus. Halkaistuja malkoja tarvitaan noin 220 kappaletta. Malkojen pituus on noin 3300 mm ja tyvipään leveys noin 120 mm. Harjapuikko tehdään katajasta tai kuusenoksasta.

Tarjoukseen tulee sisältyä kaikki materiaalit, rahat, telineet, purkujätteen kokoaminen tilaajan osoittamaan paikkaan tontilla, sekä työn dokumentointi ja raportointi – toisin sanoen kaikilta osin valmis malkakatto kaikkine töineen ja tarvikkeineen.

Urakoitsija on velvollinen keskustelemaan tuohimalkakaton rakennedetaileista Myllymäen museoalueen restauroinnista vastaavan suunnittelijan ja restauroinnin valvojan kanssa ennen töiden aloittamista ja huolehtimaan siitä, että museorakennukset, irtaimisto tai ympäristö eivät vahingoitu työmaan aikana. Esimerkiksi telineiden kiinnittäminen rakennuksen seinään on kielletty.

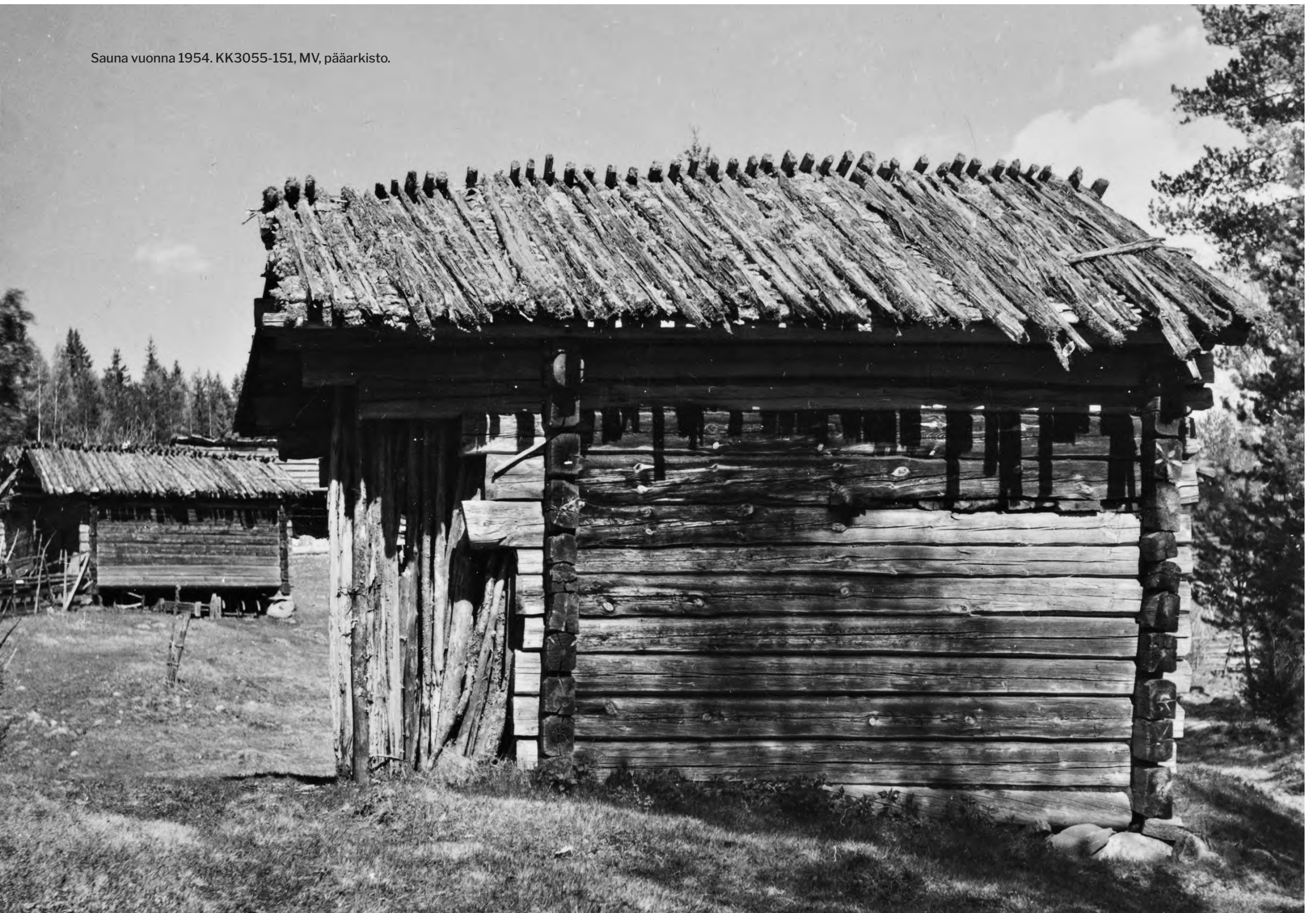
Tarjous tulee jättää xx.xx.202x mennessä.

Työn tulee olla kaikilta osiltaan valmis x.x.202x mennessä.

Työmaalla ei ole sähköä eikä vettä. Työmaalle johtava kärrytie ei sovellu raskaalle kalustolle, ja toisaalta tiellä tarvitaan reilu maavara. Tilaaja varmistaa ennen töiden alkamista, että Myllypuron yli johtava silta kestää esimerkiksi mönkijällä suoritettavan tarvikkeiden kuljetuksen työmaalle. Työmaalla on ulkokuusi, muttei muita sosiaaliloja. Työkaluja voi työmaan aikana säilyttää lukittavassa mesorakennuksessa, mutta tilaaja ei järjestä kohteeseen vartiointia.

Tähän restaurointi-
raportti, kun työ on
tehty.

Sauna vuonna 1954. KK3055-151, MV, pääarkisto.

Sauna

Myllymäen opastaulussa kerrotaan, että nykyinen sauna olisi ollut olemassa jo vuonna 1850. Näin ollen sauna on Myllymäen vanhimpia rakennuksia.

Saunaa käytettiin peseytymisen lisäksi ainakin lihan palvaamiseen ja sahtiin tarvittavien maltojen imellyttämiseen.

Alun perin parvelle nousiin kaksijaksoisia portaita pitkin, mutta vanhojen portaiden paikalle asennettiin uudet yksijaksoiset portaat vuonna 1997.¹ Vanhat

1 Työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

portaan varastoitiin saunaan.

Saunan edellinen kiuas oli tehty kokonaan luonnonkivistä ja se oli huomattavasti nykyistä kookkaampi. Vesi lämmitettiin saunan edustalla olleessa padassa ja peseytyminen suoritettiin ulkona.²

Alapohja ja alimmat hirret olivat lahoja 1980-luvun alussa.³ Vuonna

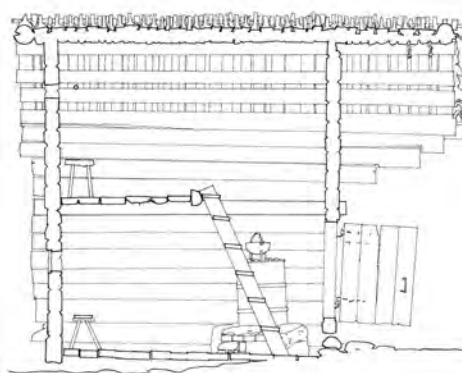
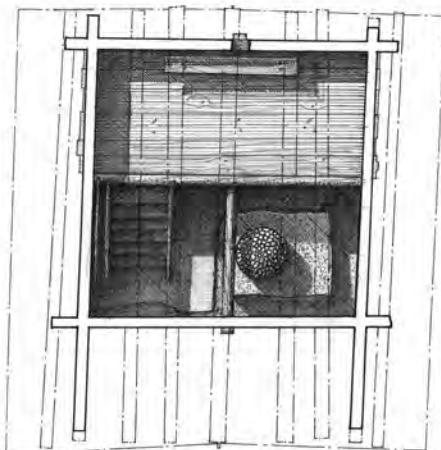
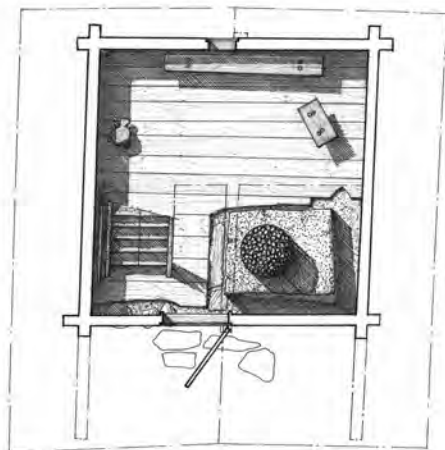
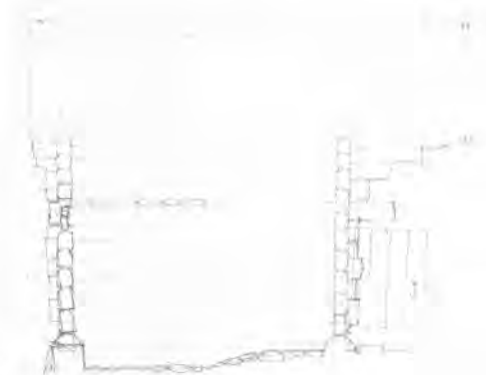
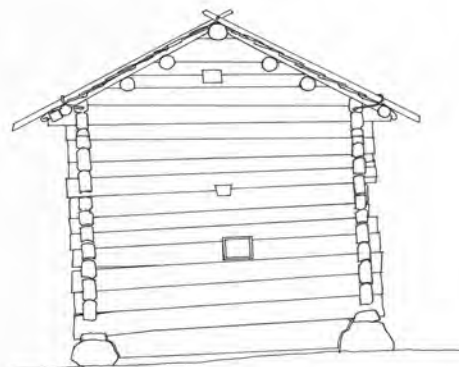
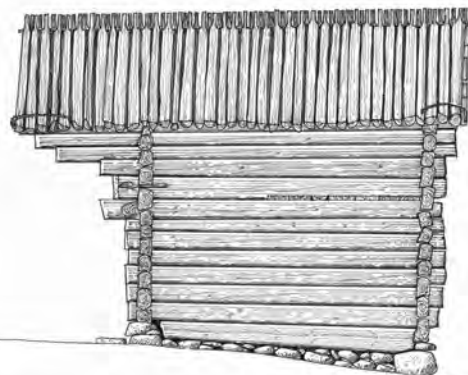
2 Pentti Lintumaan haastattelu 8.9.2016.

Lintumaa oli töissä Myllymäessä 1950-luvulla.
3 Panu Kailan päiväämätön 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.

1984 saunalle tehtiin suojarakennus ja saunan ympäryys ojitettiin.⁴ Suojarakennuksen rakennusaikana perustusten kaivauskuopasta näkyvän maaperän sanottiin olevan hiekkaista eikä ollenkaan niin märkää, kuin oletettiin.⁵

4 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993 (toimintakertomus), MV käsiarkisto.

5 Muistio 9.12.1983, Kaila, Sihvo, MV käsiarkisto.

Saunan mittauspiirustukset 1:100 (orig. 1:25) vuodelta 2001. Markku Mattila, leikkaukset Simo Freese.

Sauna vuonna 1954. KK3055:150, MV, pääarkisto.

Vuoden 1993 kuntokartoitus

Vuoden 1993 kuntoarviossa saunasta todettiin: ”Rakennus ”ansaroitu”, joka poistettava ja ympäristö palautettava vanhaan asuunsa.”¹

Korjaustyöt 1996–2000²

Virkki, Ahonen, Makkonen, Castrén, Järvitalo, Autio, Lintukorpi.

1996: Suojarakennus purettiin. Vanhat lahonnet lattialankut poistettiin ja maapohja puhdistettiin. Lattian kivievämäri kunnostettiin.

Etu- ja takaseinän alin hirsi sekä sivuseinien kaksi alinta hirttä uusittiin. Samalla rakennus oikaistiin ja nurkka-kivet asemoitiin uudelleen. Tasaker-tahirsiens ulkoreunoja kunnostettiin paikkaamalla.

Vanhat kattomalat, tuohet, hiekka, ja sammal sekä laipiohaljakset purettiin. Räystäshirret uusittiin kokonaan. Noin

1 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio /korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
2 Työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

Sauna vuonna 1974.
KK7936:82. MV-MA, pääarkisto.

puolet laipiomaloista uusittiin ja niiden päälle haettiin lähimetsästä sammaleet ja hiekkamaata noin 5–10 cm paksu kerros. Tuohet ladottiin 5–6-kertaisena ja niiden päälle aseteltiin harjapuikoin liitetyt painomalat.

1997: Lattian kannatushirret, lattialankut ja tikkaat uusittiin. Uudet lattialankut ja tikkaat saatiin Kärkölästä puretusta ”Sirenin” riihestä.³

2000: Sauna oikaistiin ja kivijalkaan aseteltiin uusia täyttökiviä.

Korjaustyöt vuosina 2016–17

Työt suoritti Lintukorpi Oy. Janne Rämö, Ari Nieminen, Sami Rauhaniemi, Risto Holopainen.

2016: Sauna nostettiin ja oikaistiin. Samassa yhteydessä kivijalka ladottiin uudestaan ja alimmat hirret eristettiin kivijalasta tuohella. Korjaustöiden lopuksi konsolihirsiiä vasten koottiin maloista tuulensuoja.

2017: Saunan vesikatto kunnostettiin.

3 Olli Cavénin haastattelu, huhtikuu 2018.

Sauna vuonna 1996. Kalervo Virkki.

Lähiympäristön metsittyminen oli johtanut malkojen ennen aikaiseen lahoamiseen. Malkojen alta paljastui hyväkuntoinen rakenne, joka koostuu alhaalta lukien alusmaloista, seinäsammaleesta, hiekkasta ja tuohista.

Päätyräystäitä levennettiin siirtämällä uloimpia alusmalkoja viitisen senttiä ulospäin ja vaihtamalla viereiset malat leveämpiin. Näin räystäas antaa hirsikehikolle paremman suojan.

Vuonna 1996 pantu sammal oli pysynyt hyvin paikoillaan, mutta hiekka

Yllä vasemmalla: Alkuperäiset, vuonna 1996 käytöstä poistetut rappuset varastoituna saunaan. Yllä oikealla: Vuoden 1996 korjauksessa uusitut alusmalat erottuvat vaaleina. 2014

Vuonna 1996 uusitun kateen malat olivat täysin lahonnet, mutta tuohitus oli kunnossa vuonna 2017.

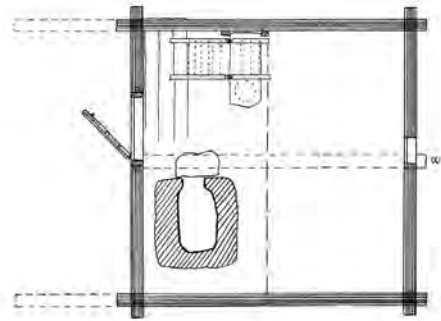
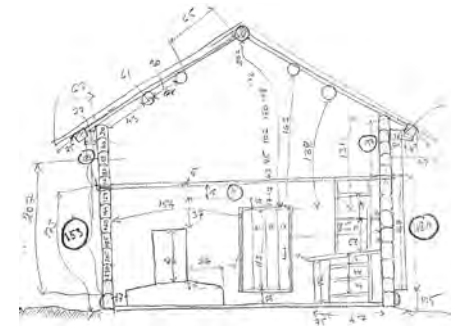
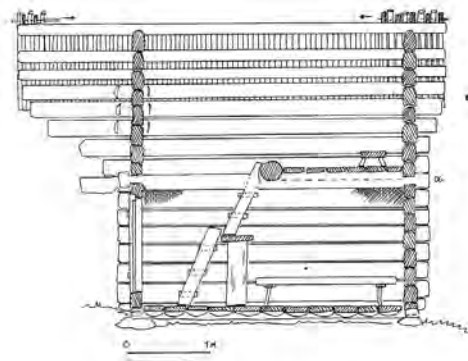
oli paikoitellen hieman valunut, jolloin tuohet olivat päässeet notkahtamaan muodostaen vettä kerääviä painanteita. Painuneisiin kohtiin lisättiin hiekkaa.

Vuoden 1996 tuohikerrosten määrä vaihteli kahdesta neljään – kurkihirren päällä oli vain yksi kerros. Vanhat tuohet jätettiin paikoilleen ja niiden päälle ladottiin kaksinkertainen tuohitus.

Päällysmalat tehtiin Myllymäen metsästä kaadetuista kuusista vanhoista valokuvista näkyvän mallin mukaan.

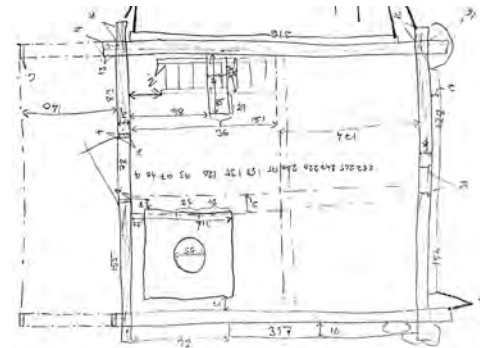

Kunnostettu sauna syksyllä 2018.

Yllä ja vasemmalla Alfred Kolehmainen piirustukset vuodelta 1978¹ ja oikealla Maire Heikkisen mittausdokumentti paria vuotta myöhemmin².
Kolehmainen on piirtänyt saunaan rauniokiukaan, kun taas Heikkisen piirustuksessa on esitetty tynnyrikiuas.

- 1 Kolehmainen, Laine: Suomalainen talonpoikaistalo
- 2 MV, Cavénin huoneen mappi)

Sauna korjaustöiden jälkeen syksyllä 2017.

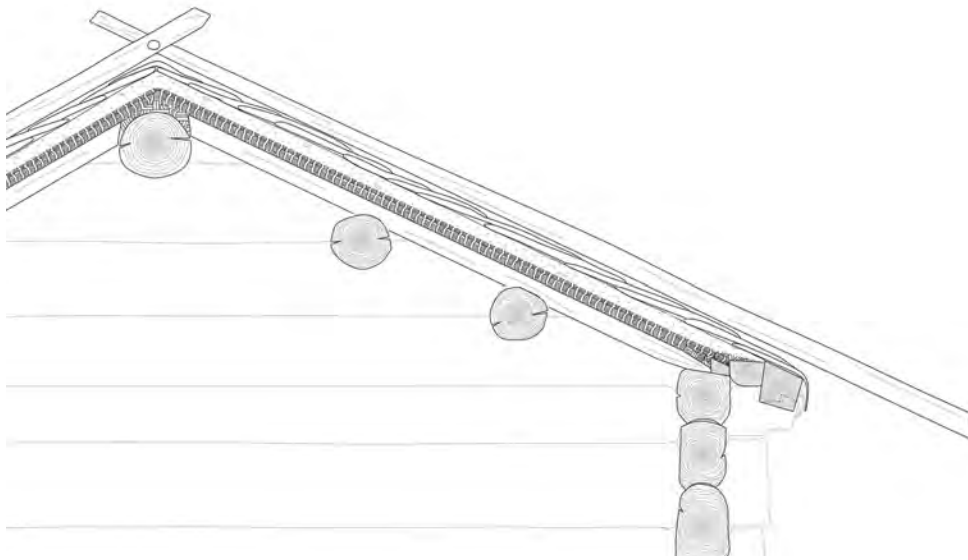
Sauna noin vuonna 1980.
RH057458, MV, pääarkisto.

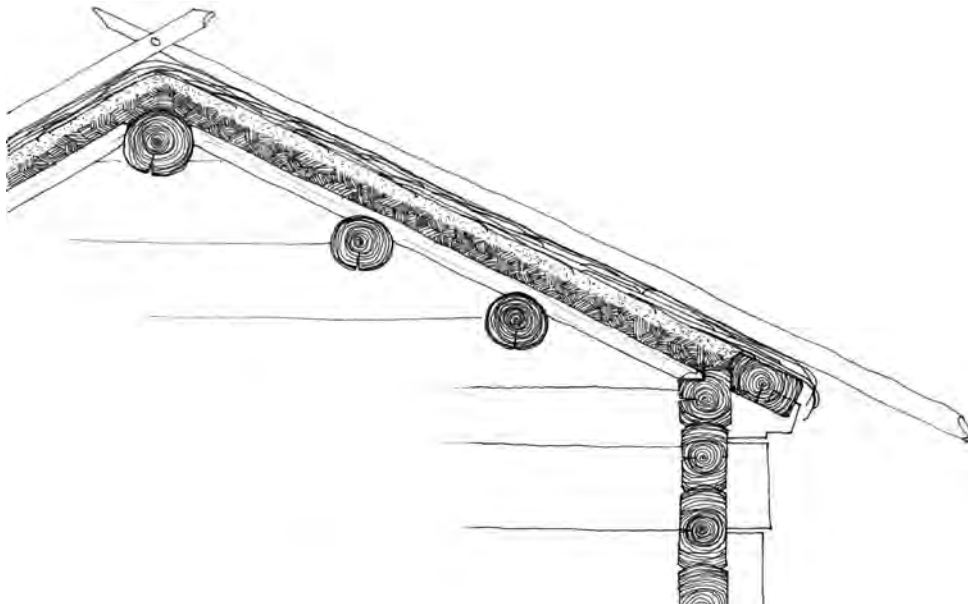
Saunan kurkhirren alkuperäinen korjaus vuoden 1996 kuvassa. RH0117824, MV, pääarkisto.

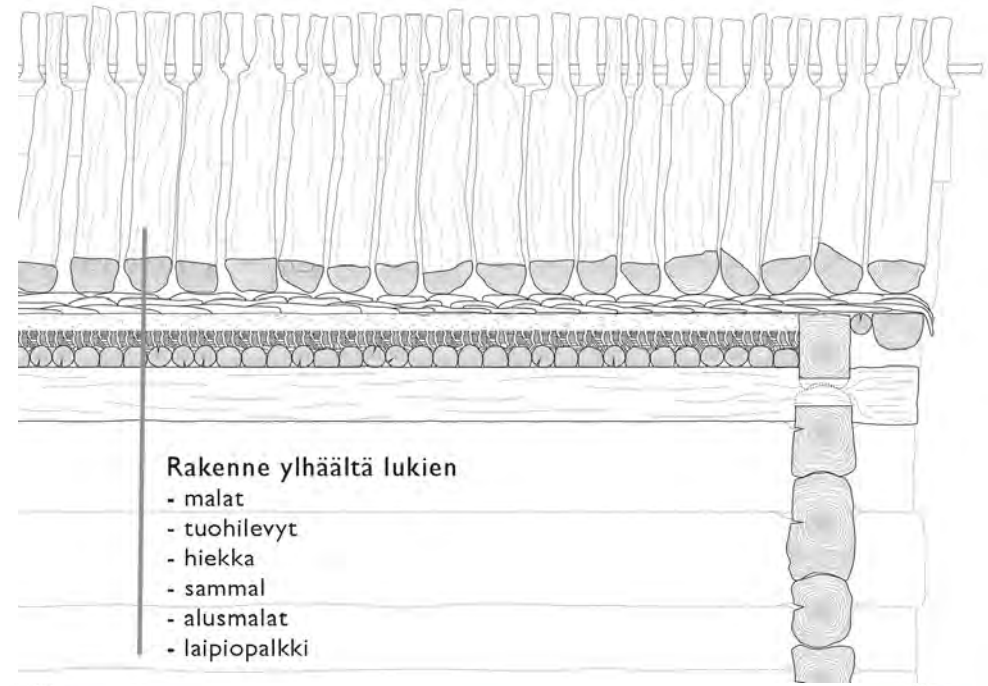
Saunan vesikaton alkuperäistä rakennetta kuvattuna vesikaton uusimisen yhteydessä vuonna 1996. Kalervo Virkki.

Yllä ja oikealla: Kaaviokuva saunan vesikatteen rakenteesta vuonna 2017. Molemmista siihirsistä on korjauksissa poistettu alkuperäinen pykälä. Alun perin alusmalat on lovettu vuoliaisiin ja asetettu kurkikirteen puskuun, jolloin täytteelle on saatu enemmän tilaa. Uudet malat on asetettu kurkikirren päälle viitisen senttiä vanhaa rakennetta ylemmäksi.

Ennallistuspirstustus saunan vesikaton alkuperäisestä rakenteesta.

Rakenne ylhäältä lukien

- malat
- tuohilevyt
- hiekka
- sammal
- alusmalat
- laipiopalkki

SAUNA

MV
Sisätilä
Epiänmaa

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä ja vuosien 2014 ja 2018 punaisella. Kiuas on luultavasti uusittu 1970-luvun lopulla. Saunan ikkunaan asennettiin uusi kierrätyslasi vuonna 2021.

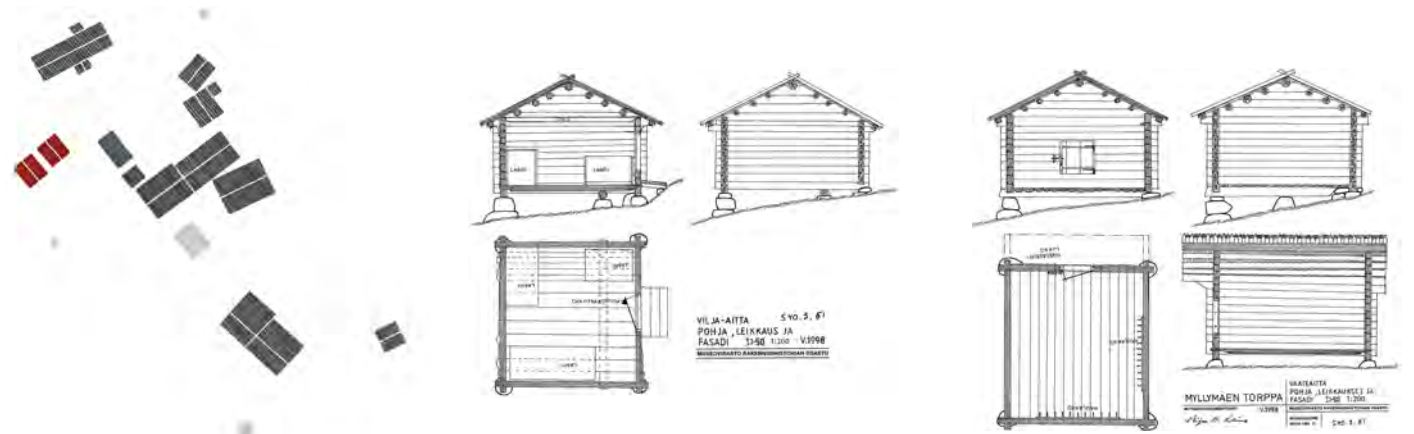
Aitat vuonna 1954. 3055-148, MV, pääarkisto.

Aitat

Myllymäessä on kaksi aittaa: Vilja- eli Ruoka-aitta ja Vaateaitta.

Vuonna 1839 rakennettu Ruoka-aitta on Myllymäen vanhin rakennus. Vaateaitta lienee rakennettu vuoden 1880 kieppeillä.

Aittojen mittauspiirustukset vuodelta 1998. 1:200 (orig. 1:50). MV, pääarkisto.

Aitat vuonna 1974. KK7936:69. MV-MA, pääarkisto.

Aittojen väli vuonna 1974. KK7936:72. MV-MA, pääarkisto.

– Aitat –

Vaateaitta vuonna 1984.
RHO 64471, MV, pääarkisto.

VAATEAITTA

Vaatteiden säilyttämisen lisäksi aittaa käytettiin kesäaikana yöpymiseen.

Vuoden 1993 kuntokartoitus

Vuoden 1993 kuntoarviossa todetaan, että: ”Yleiskunto hyvä. Runko oikais- taan. Tuohimalkakatto uusitaan. Ovi ryhdistetään.”¹

1 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

Korjaustyöt vuonna 2000²

Kalervo Virkki, Marko Järvitalo, Raimo Autio.

Vuoden 1999 kunnostussuunnitelmassa todetaan: ”Vesikaton painomalat on poistettu. Tuohikerroksen päälle on asennettu muovisäkkejä ja kattohuo- paa sekä painomalkojen tilalle harjan- suuntaisia lautoja. Rakennuksessa on profiilipellistä tehty suojakate. Päätyrä- ystäiden alusmalat joudutaan ehkä uu- simaan. Vesikaton pinta-ala on 32 m² ja

2 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

painomalkoja on noin 100 kappaletta.”³ Suojakate poistettiin, tuohitus täyden- nettiin ja paino- malat uusittiin.

Korjaustyöt vuonna 2019

Risto Holopainen, Sami Rauhalinna

Vaateaitan oven käyntiä parannettiin saranapuolen karapuuta tiukkaamalla.

3 Vesikaton kunnostussuunnitelma, Marko Järvitalo, 1999?, MV, käsiarkisto.

Vasemmalla aitat noin vuonna 1998 , RHO 125397:9, MV, pääarkisto.

Yllä oikealla kunnostettu ovi vuonna 2019. Karapuu vaatii säännöllistä tiukkaamista.

Oikealla Vaateaitan salpa vuonna 1974. KK7936:96. MV-MA, pääarkisto.

Ruoka-aitta vuonna 1954. KK3055:149, MV, pääarkisto.

RUOKA-AITTA

Ruoka-aitta on tehty vuonna 1839.¹

Vilja säilytettiin laareissa eli tallo-reissa, kuivattu leipä puuastioissa ja palvatut siankontit varastoitiin aitan kattoon riippumaan.²

Katselmuksset 1993 ja 1996

1993: ”Yleiskunto hyvä. Runko oikais-taan. Tuohimalkakatto uusitaan. Ovi ryhdistetään.”³

1996: ”Ylärinteen puolelta lattialankku-jen päät ja niitä kannattanut alin hirsi ovat lahonneet.”⁴

-
- 1 Dendrokronologinen tutkimus, Aakala, 2020.
 - 2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
 - 3 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio /korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
 - 4 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Salminen, Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

Ruoka-aitan räystäshirren tukia kesällä 2014.

Korjaustyöt 1998–2000⁵

Virkki, Castrén, Toivonen. Järvitalo, Autio.

1998: Lattian kannatushirsi ja koko rakennus nostettiin kiville.

2000: ”Profiilipeltikaton alla on päällimalkoja 62 kpl á 2,8 m. Alusmalkoja on 84 kpl. Päätyräystäillä olevia alusmalkoja uusitaan 10–15 kappaletta.”⁶

Räystäshirren tueksi asennettiin yksi koukku lisää – erotukseksi vanhasta koukkuun jätettiin kuori päälle. Räystäshirsi uusittiin. Malkakatto uusittiin.

-
- 5 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.
 - 6 Vesikaton kunnostussuunnitelma, Marko Järvitalo, 1999?, MV, käsiarkisto.

Räystäshirren tukia noin vuonna 1998. RHO 120872, MV, pääarkisto.

Yllä ja alla: Ruoka-aitan katon kunnostusta vuonna 2000. Raimo Autio.

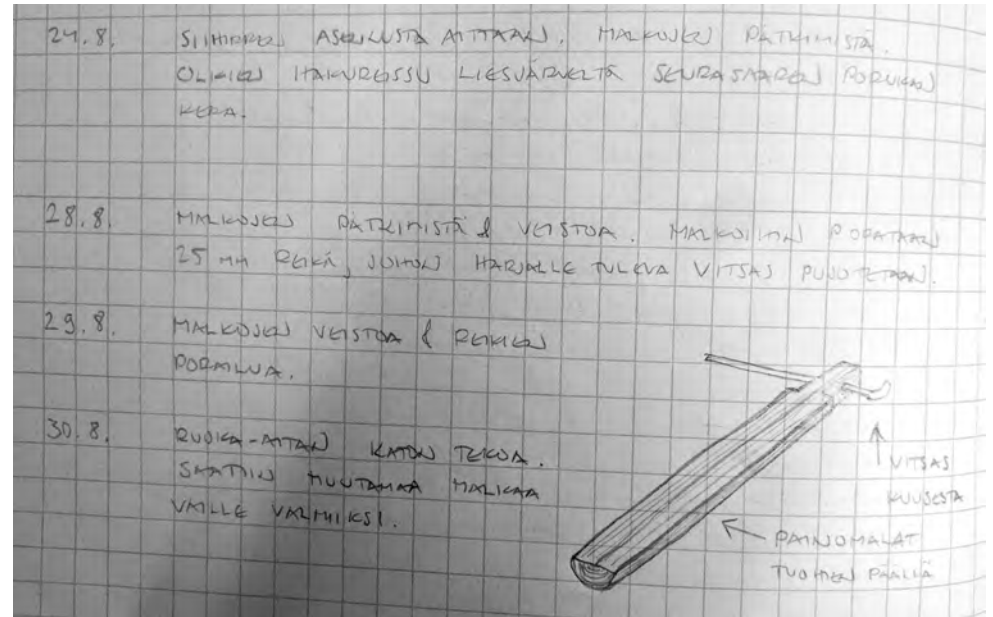

Vaateaitan oven rikkoutuneen Verrokkivetimiä Hermanin talomuseosta (Kumlinge). Jäljistä vetimen kiillattu perä. 2015. päätellen Myllymäen aittojen ovissa on saattanut olla vastaavanlaiset vetimet.

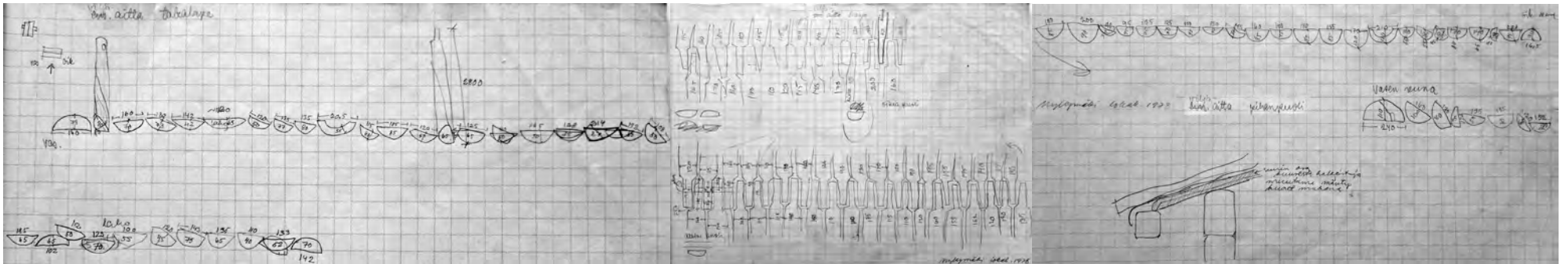
Oikealla muistiinpano ruoka-aitan malkojen valmistuksesta. Ote työmaapöytäkirjasta vuodelta 2000. Repro, MV, pääarkisto.

Portti ruoka-aitan ja halkoliiterin välissä 1950(?)-luvulla. KK7936:16. MV-MA, pääarkisto.

Aitarakenteita aittojen ja puuliiterin välillä vuonna 1974. Pystytolppien välissä lienee varastoitu polttopuuta rankoina ennen niiden sahausta ja halkomista. KK7936:20. MV-MA, pääarkisto.

Ruoka-aitan malkakattoa. Repro Maire Heikkisen piirroksesta vuodelta 1978. MV, käsiarkisto.

Vaateaitta vuoden 1960 tienoilla. , MV, pääarkisto.

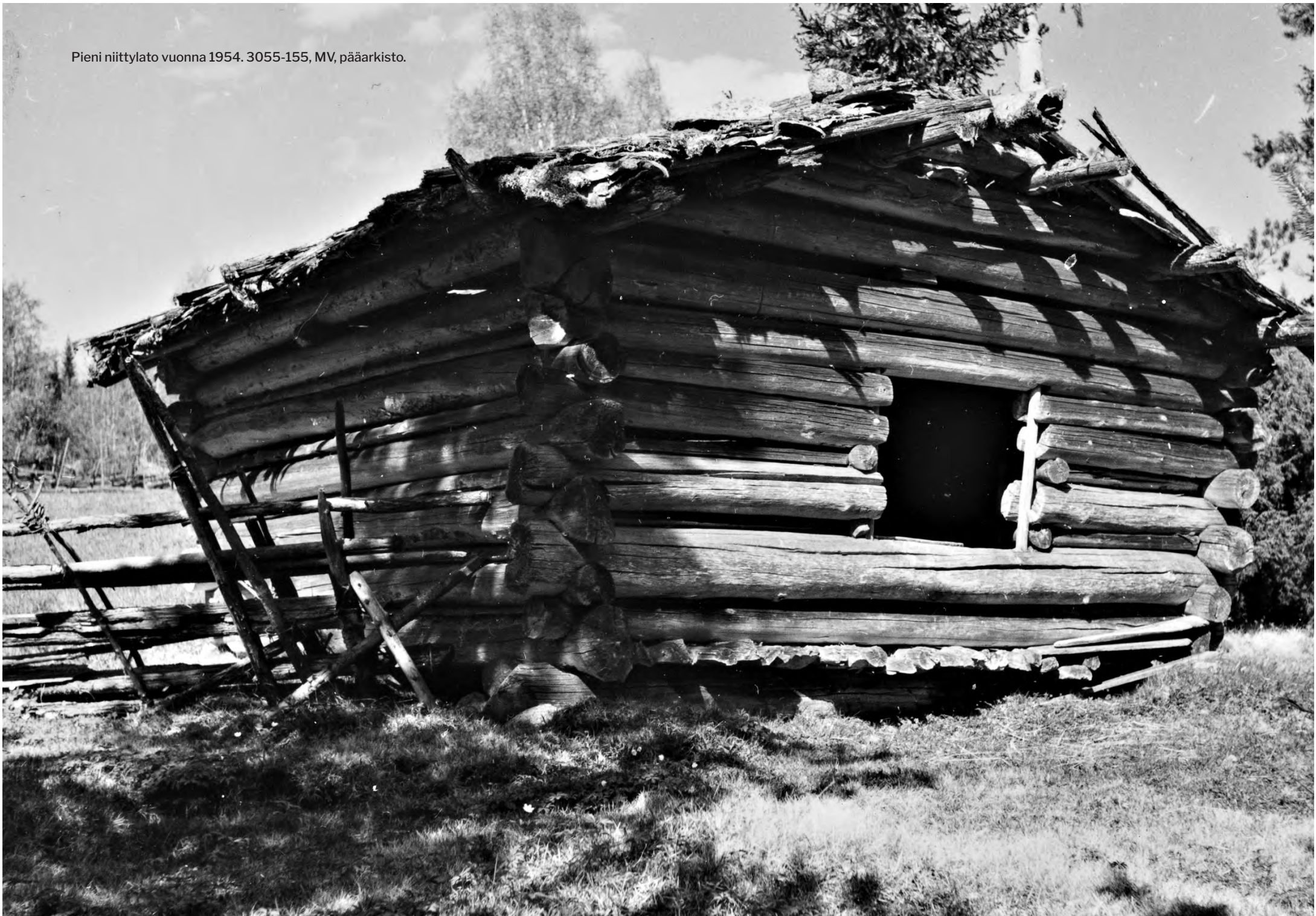

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella. Punainen piste osoittaa hirsiseurannan kilven paikan.

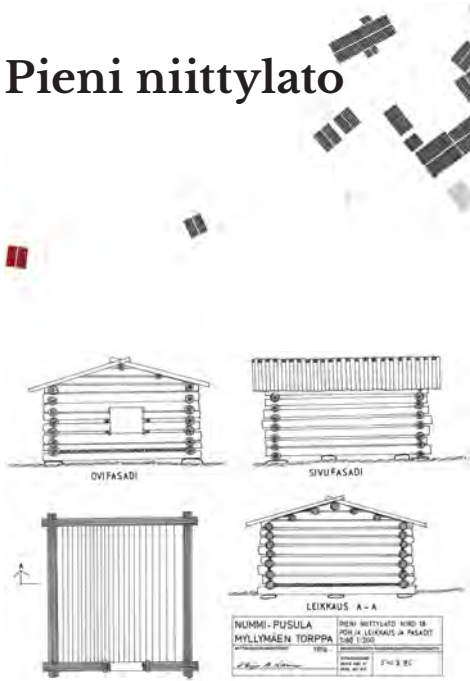

– Aitat –

Pieni niittylato vuonna 1954. 3055-155, MV, pääarkisto.

Pieni niitty lato

Mittauspiirustuksessa pienen niittyladon päällysmalat risteävät harjalla todellisuudesta poiketen. 1:200, MV, pääarkisto, 1996.

Pieni niittylato lienee Myllymäen ladoista vanhin.

Rakennuksen runko ja lattiarakenne on tehty kokonaisuudessaan männystä. Rakennuspuut lienee kaadettu kaskaista, sillä niissä on palojälkiä, pääosin tyvisiä, muutamassa rungossa myös koko rungon matkalla. Myös maaperä ladon alla on palanut ja sama palokerros löytyy myös ympäristöstä.

Vuoden 2016 korjaustöiden yhteydessä maata vasten pudonneita permantorakenteita tutkittaessa havaittiin, että maassa oli kaksi eri-ikäistä permantoa päällekkäin. Näistä vanhempi eli alempi oli tehty pääosin kuorimattomista halaksista – pienempiä runkoja oli käytetty pyöreinä.

Ladossa säilytetään kahta rekeä.

Vuosien 1993 ja 1996 kuntoarviot

Vuoden 1993 kuntoarviossa todetaan: ”Yleiskunto hyvä. Runko oikaistava. Tuohimalkakatto uusittava.”¹ ja vuonna 1996: ”Lattian kannattajat ovat pudonneet ja lahonneet. Samalla lattialankut ovat joutuneet maahan ja osittain tuhoutuneet. Kynnyshirsi on lahonnut poikki. Kurkihirren ja kattokannattajien päät ovat lahonneita ja putoamaisiltaan.”²

Korjaustyöt vuosina 1997–2001

*Kalervo Virkki, Makkonen, Castrén, Siekkinen, Lintukorpi, Vihavainen, Ahonen, Holopainen.*³

Vuoden 1997 työt: Rakennus nostettiin uusille nurkkakiville.

Vuoden 2001 työt: Vesikatkon vanha tuohitus täydennettiin ja uudet painomalat asennettiin.

1 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio /korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
2 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Salminen, Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

Pieni niittyladon permantorakenteita vuonna 2014. Kuvassa näkyvien permantohaljasten alta löytyi varhaisempi permanto.

Vanhimpien permantohaljasten alla oli palanutta maata. Lintukorpi, 2016.

Pieni niittylato vuonna 1996. RHO 120885, MV, pääarkisto.

Korjaustyöt vuosina 2016–2017

Työt suoritti Lintukorpi Oy: Risto Holopainen, Janne Rämö, Ari Nieminen, Sami Rauhaniemi.

Vuoden 2016 työt: Rakennuksen nurkkakivien alle tehtiin pehmeän ja märän silttikerroksen läpi kantavaan kerrokseen asti ulottuvat kaivannot. Kaivantojen pohjat tasattiin suodatinkankaalla ympäröidyllä murskeella. Leca-harkoista ladottiin perustuspilarit, joiden yläpään valettiin nurkkakiville teräsbetonipeti. Uudet perustusrakenteet jäivät kokonaan maanpinnan alapuolelle.

Sivujen alimmat hirret sekä kolme permantovuoliaista uusittiin. Rakennus oikaistiin ja nostettiin osin uusille, osin alkuperäisille nurkkakiville.

Itäsivulta irronneen välimalan tilalle asennettiin uusi, koska vanha oli ajan saatossa vääntynyt, eikä se enää mahtunutkaan hirsien väliin.

Pintamaan alla oli noin 70 senttiä hienoa silttiä. Suodatinkangas, murske ja kevytsoraharkot aseteltuina perustuskuoppaan.

Permantorakenne kokonaisuudessaan oli pahoin vaurioitunut, mutta jäänteiden perusteella alkuperäinen rakenne oli vielä hahmotettavissa. Permanto uusittiin rakennuksen pohjan kaivauksissa löydetyn vanhimman permannon kaltaiseksi: kuorimattomia mäntyhaljaksia – joukossa muutama pienempi, halkaisematon malka. Permantovuoliaiset tehtiin taapeliin varastoidusta puutavarasta, muita osia varten puut haettiin Myllymäen metsästä.

Oviaukon idänpuoleinen, kadonnut kara uusittiin.

Vuoden 2017 työt: Vesikatto uusittiin lähes kokonaisuudessaan – ainoastaan muutama vanha alusmalka säilyi. Uusi puutavara haettiin Myllymäen metsästä.

Perustuksen tekemisen vaiheita. Alarivin kuvat: Lintukorpi, 2018.

Lato syksyllä 2016. Uusittu välimalka erottuu ruskeana harmaalla seinällä.

Uusi oviaukon kara syksyllä 2016.

Päätyräystästä huhtikuussa 2018. Räystäälle on asennettu apuvuoliaisia, jotta alusmalat saisivat paremman tuen ja vuoliaisten päät saataisiin sateen suojaan.

Livady

Pieni niittylato syksyllä 2018 kunnostuksen jälkeen.

Kuvat yllä vasemmalla: Risto Holopainen latoo tuohia pienen niittyladon katolle elokuussa 2017. Tuohet ladottiin pystyvarveittain vähintään neljään kerrokseen. Alusmalkojen yläpäät viistettiin, jotta tuohille saatiin myös harjalla hyvä alusta. Päälysmalkojen alapäät teroitettiin paremman tuuletuksen saamiseksi räystäälle. Malat eivät risteä harjalla.

Pieni niitty lato ja sen kaakkoispuolella ollut aukio vuonna 1974. KK7936:78. MV-MA, pääarkisto.

Pieni niitty lato kesällä 2014.

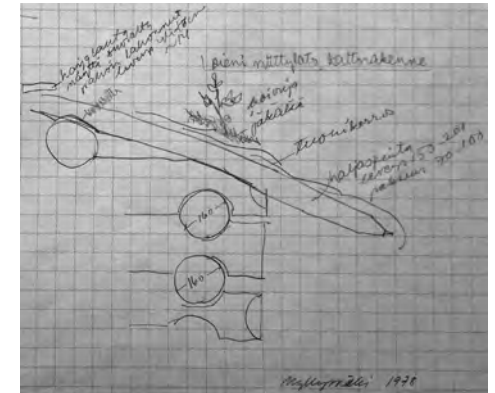
Kunnostettu lato syksyllä 2018.

Pieni niittylato vuonna 1974. KK7936:110. MV, pääarkisto.

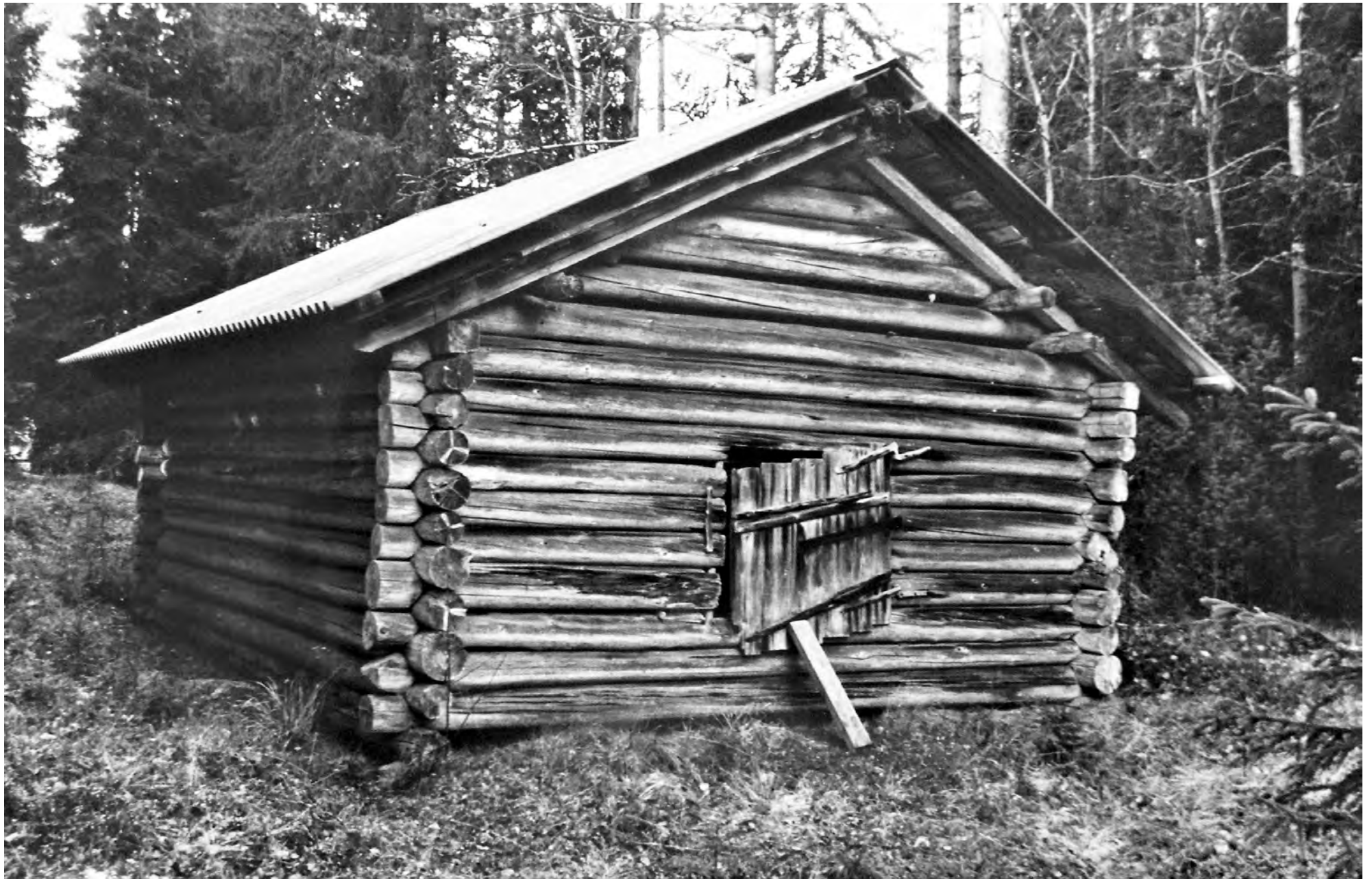
Pieni niittylato vuonna 1996 kuusen kaatamisen jälkeen. Kalervo Virkki.

Pienen niittyladon malkakattoa. Repro Maire Heikkisen piirrokselta vuodelta 1978. MV, käsiarkisto.

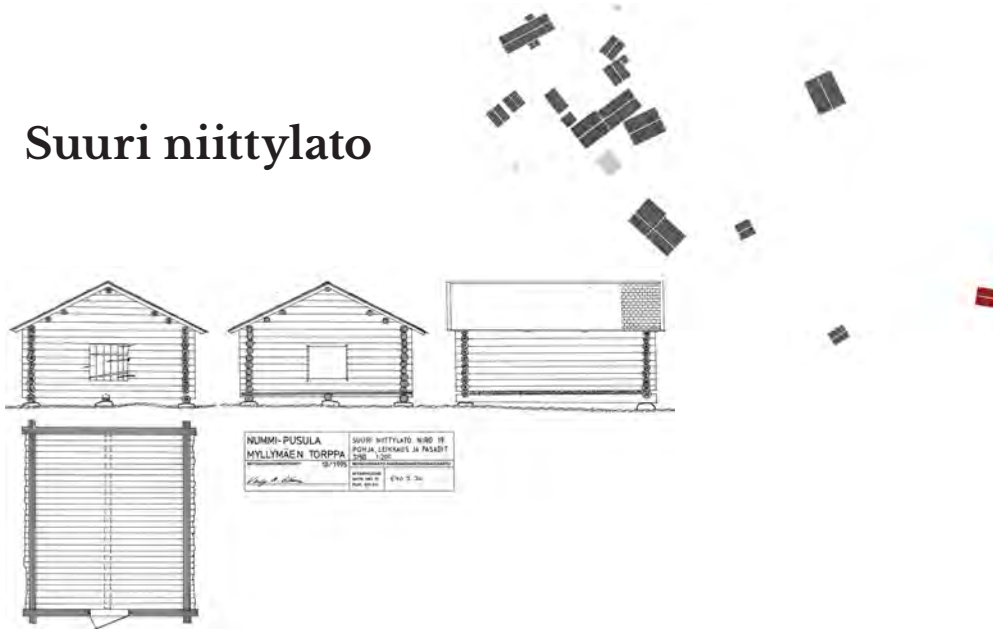

Ajoituskaavio
Vuosien 1976–2013 välisenä aikana uusitut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014–2018 punaisella.

Suuri niittylato vuonna 1974. , RHO 125397:12 MV, pääarkisto.

Suuri niittylato

Mittauspiirustus vuodelta 1995. 1:200. MV, pääarkisto.

Suuri niittylato on entinen heinälato, jossa nykyään säilytetään kolme rekeä. Yhdessä reessä on puuhiiliä.

Maaperä niittyladon alla on pehmeä ja routiva: nurkkakivet luiskahtavat helposti alta pois ja lato vajoaa alaspäin.

Vuoden 1993 kuntoarvio

”Yleiskunto hyvä. Rakennus ryhdistettävä. Lattia osin uusittava. Pärekatto uusittava.”¹

¹ Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

Korjaustyöt vuosina 1995–96²

22.5.1995 15.10.1996 Kalervo Virkki, Satu Taivaskallio, Risto Holopainen, Veli-Matti Ahonen.

Vuoden 1995 työt: Uudet lattiankantimet tehtiin pystyyn kuivuneista männystä. Muutama vanha lattiapuu säilytettiin, uudet tehtiin halkisahatuista maloista.

Oviseinää lukuun ottamatta kaikki alimmat hirret uusittiin. Kehikko nostettiin ja nurkkiin asetettiin uudet kivet.

Pärekatto uusittiin.

Vuoden 1996 työt: Ovi ryhdistettiin. Alempi katajasarana uusittiin.

² Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

Yllä ja vasemmalla: Suuressa niittyladossa säilytetään kolme rekeä, joista yhdessä on lastina sysiä. Latoon on lisäksi varastoitu museoaikaisia koloamistelineitä. Tammikuu 2015.

Oikealla lato juuri kengitettyä ja pärekate uusittuna vuonna 1995. Ladon vasemmalla puolella näyttäisi kulkevan tie, joka on sittemmin hävinnyt maastosta. Panu Kaila.

Korjaustyöt vuosina 2015–19

Karin Päre ja Puu uusi pärekaton elokuussa 2015 ja Lintukorpi Oy korjasi muut vauriot kesäkuussa 2015 ja heinäkuussa 2019. Maaston muokkauksen teki Kanta-Hämeen asennuspalvelu.

Vuoden 2015 työt: Lato ryhdistettiin ja nostettiin uusille nurkkakiville, minkä lisäksi permannon haltijapalkin tuentaa parannettiin.

Katajaisten saranoiden uroskappaleet uusittiin ja ovi asennettiin paikoilleen.

Uusi pärekate tehtiin kolminkertaisena talvikaadetusta kuusesta. Aluslaudoitusta jouduttiin uusimaan parikymmentä metriä. Ennen vesikaton uusimista irtaimisto suojattiin lautojen varaan asennetulla pressulla.

Ladon oven katajapuisten saranoiden uroskappaleet uusittiin kesällä 2015.

Vuoden 2019 työt:

Latoa jälleen oikaistiin ja nostettiin. Ladon nurkkien alle kaivettiin halkaisijaltaan noin metrin kokoiset ja reilu puolimetriä syvät kuopat, jotta uuden perustan ja kantavan maan väliin ei jäänyt löysää ”ketunmultaa”. Pohjalle juntattiin 0–35 mm rakeista sora murskaa, minkä jälkeen tyynykivet asetettiin monttuihin ja tiivistettiin soralla. Tyynykivien päälle asetettiin edellisiä kookkaammat nurkkakivet. Perustus suunnitelmassa ajatuksena oli, että mikäli nurkkia joudutaan vielä nostamaan, tehdään nosto asettamalla kiviä tyynykivien ja nurkkakivien väliin – ei

siis nurkkakivien ja hirsikehän väliin.³

Maastoa ladon ympärillä madallettiin siten, että vedet valuvat pois päin rakennuksesta.

3 Raportti: Risto Holopainen, Lintukorpi Oy:n työt Myllymäessä 2019.

Tyynykivet murskeen päällä. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Uudet nurkkakivet ovat entisiä kookkaampia. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Suuri niittylato oikaistiin ja nostettiin syksyllä 2019.

Vuoden 1995 kunnostuksessa lattiaan asennettu niska poistettiin vuonna 2020. Niskan poiston seurauksena lattiamalat notkuvat kiusallisen paljon.

Karin Päre ja Puu uusi ladon pärekaton vuoden 2015 lämpimän ja kuivan kesän lopulla..

Suuri niittylato oikaistiin ja nostettiin kesällä 2015.

Suuri niittylato vuonna 1996. RHO 120888, MV, pääarkisto.

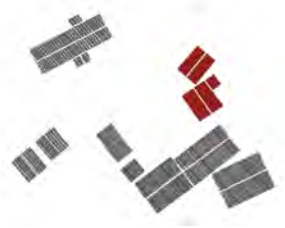

Ajotuskaavio: Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella.

Uusi ja Vanha talli vuonna 1954. 3055-136, MV, pääarkisto.

Tallit

Myllymäessä on kaksi tallia: Vanha talli ja Uusi talli. Vanhaa tallia ei ole käytetty tallina enää 1930-luvun jälkeen, jolloin Uusi talli rakennettiin. Vanhan tallin yhteydessä oleva huussi oli kuitenkin käytössä museoaikaan asti.

Vanha talli ja huussi

Vanha talli on suunniteltu kahdelle hevoselle. Lattialankut on lounaispuolella aseteltu kaltevasti pituussuuntaan, koillispuolella poikittain. Ovi oli alun perin yksilehtinen.¹ Alkuperäinen yläpohjarakenne oli poistettu jo ennen museoaikaa.

1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Vuonna 1981 todettiin, että talli on varustettava kunnolla suljettavissa olevalla lautaovella.² Seuraavana vuonna ehdotettiin seinäsuojausten rakentamista ja kourujen asentamista rakennusten välisiin soliiin.³ Tuolloin alapohja ja alimmat hirret olivat jo lahonneet.⁴ Alimmat hirret kyllästettiin 1980-luvun alussa.^{5 ja 6}

2 Muistio 23.9.1981, Kaila, MV käsiarkisto.

3 Muistio 30.9.1982, Kaila, MV käsiarkisto.

4 Päivämätön raportti, Kaila, MV käsiarkisto.

5 Muistio 30.9.1982, Kaila, MV käsiarkisto.

6 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.

Katselmukset 1993 ja -96

1993: Yleiskunto heikohko. Runko oikaistava ja kengitettävä. Sisä rakenteet ja tuohimalkakatto uusittava. Huussi ryhdistettävä ja pärekatto uusittava.⁷

1996: ”Oven vasemmanpuoleinen seinä on pahoin lahonnut. Uuden tallin katto nojaa Vanhan tallin seinään. Kynnyshirsi on maaton. Takapäädyssä lahovaurioita maasta välipohjaan asti. Välikkato pysyy paikoillaan väliaikaistuennalla.”⁸

7 Törmi, Laine, kuntoarvio/korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

8 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Salminen, Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

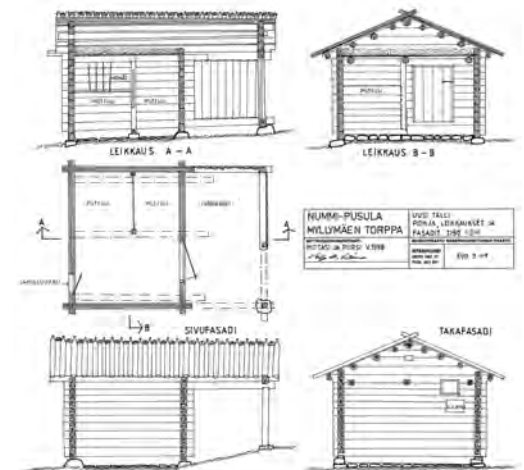
Uusi ja Vanha talli lokakuussa 2018.

Tallit vuonna 2014 uuden tallin kunnostuksen aikana.

Mittauspiirustukset vuodelta 1998, 1:200 (orig. 1:50). Vasemmalla Vanha talli ja oikealla Uusi talli. MV, pääarkisto.

Vanhan tallin päätyä vuonna 1954. 3055-141, MV, pääarkisto.

Vuoden 2000 vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma

Oven oikeanpuoleisista hirsistä alin on osittain lahonnut. Lahoa sontaluukun alla ja salvaimissa. Parioven vasenpuolisko on huonossa kunnossa. Yläpohjan kannattajat ja haljakset ovat hyväkuntoiset. Yläpohjan päälle varastoidut esineet siirretään pihattolatoon.

Katossa on painomalkoja 84 kpl ja alusmalkoja 110. Koukkupuita on kaikkiaan 6 kpl ja ne ulottuvat harjalle asti.

Huussin katon pinta-ala on noin 5 m². Huussin päreet ovat höylättyjä kuusipäreitä, joiden pituus on noin 38–39 cm.

Kolminkertaisen katteen sivusuunnan limitys on 3 cm.¹

Korjaustyöt vuonna 2001²

Kalervo Virkki, Siekkinen, Lintukorpi, Vihavainen.

Vanha talli oikaistiin ja etuseinän alin hirsi uusittiin. Välipohjaa vahvistettiin pystytuennalla. Ovet ryhdistettiin. Vesikatto uusittiin.

Huussin vanhan pärekaton päälle tehtiin uusi pärekate.

¹ Tallien vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma, Marko Järvitä, 2000.

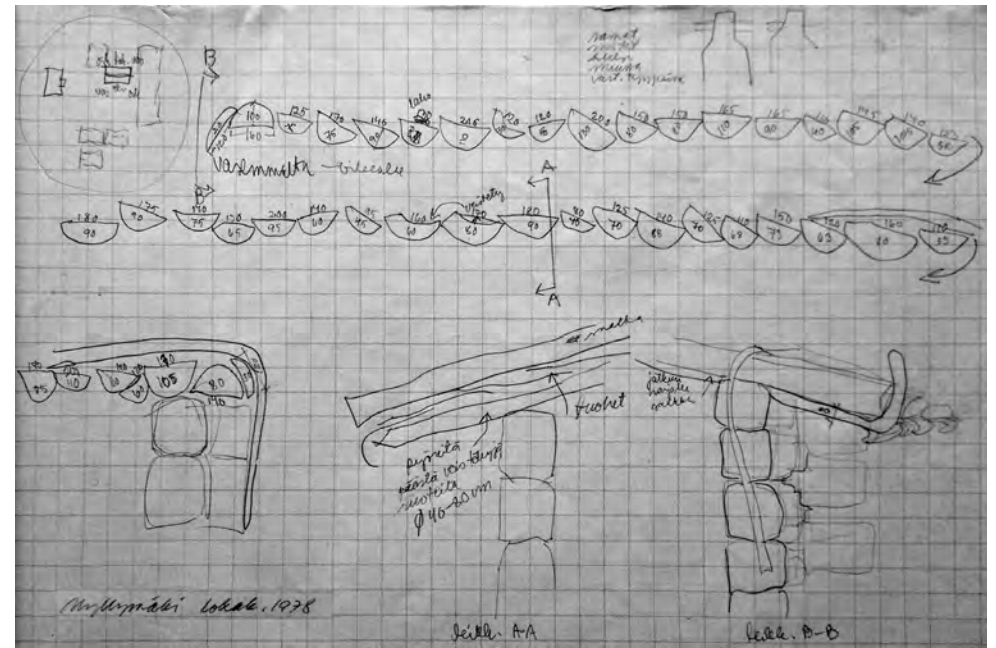
² Myllymäen työmaapäiväkirja 1995–2001

Huussin ovi on varastoitu huussiin sisään. 2015.

Vanhan tallin permantoa vuonna 2014.

Vanhan tallin malkakattoa. Vanhan tallin juurikoukullinen katto oli jo ennen museoaikaa muutettu harjapuikolliseksi. Repro Maire Heikkisen piirrokselta vuodelta 1978. MV, käsiarkisto.

Vasemmalla: Vanha talli vuonna 1996. RHO 120893, MV, pääarkisto.
Yllä: Huussi vuoden 1998 tienoilla. , RHO 125397:6. MV, pääarkisto.

Uusi talli

Uusi talli on rakennettu 1930-luvulla¹ yhtä hevosta varten.² 1950-luvun jälkeen tilalla ei enää pidetty hevosta.³

Kattorakenteesta puuttui harjan-suuntainen jäykistys kokonaan, minkä vuoksi haljaksista tehdyt päätykolmiot kallistuivat toistuvasti vinoon. Haljaksia ei ole varattu toisiinsa juuri lainkaan, ja ne painuvat helposti lomittain.

Alapohja ja alimmat hirret olivat lahonneet jo 1970-luvun lopulla⁴ ja vuonna 1982 alimmat hirret käytettiin kyllästettävänä ilmeisesti kupari-kromi-arseeni-liuoksella (K 33).⁵

1 Myllymäen torpan opastaulu.

2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

3 Pentti Lintumaan haastattelu 8.9.2016.

4 Päiväämätön raportti, Kaila, MV käsiarkisto.

5 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993 (toimintakertomus), MV käsiarkisto

Uuden tallin etunurkan tolppa lienee jo alun perin tehty kierrätysmateriaalista. 3055-137, DET, 1954. MV, pääarkisto.

Katselmukset 1993 ja -96

1993: ”Yleiskunto hyvä, kohotettava ja ryhdistettävä.”⁶

1996: ”Pihanpuoleinen alahirsi laho.”⁷

Vuoden 2000 vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma

Itäseinän painekyllästetty maahirsi on lahonnut. Rakennuksen päätykolmiot ovat kallistuneet länteen. Vesikatossa on n. 100 kpl n. 2,9 m pitkiä painomalkoja. Katon pinta-ala on n. 35 m².

Eteläseinän räystäshirren lahonnut pää paikataan. Alusmalkoja, pääasiasa kuusihaljaksia, uusitaan tarpeen mukaan.⁸

6 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

7 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Leila Salminen ja Heikki Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

8 Tallien vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma, Marko Järviotalo, 2000.

Korjaustyöt vuonna 2001⁹

Kalervo Virkki, Siekkinen, Lintukorpi ja Vihavainen.

Vesikate uusittiin. Vanhaa tuohitusta ei kuitenkaan poistettu, vaan sitä täydennettiin tarpeen mukaan.

Korjaustyöt vuonna 2014-2022

Janne Lintukorpi, Risto Holopainen, Lintukorpi Oy

2014: Rakennuksen kehikko oikaistiin ja päätykolmiot vedettiin pystyyn. Kurkihirttä tukenut väliaikainen pilari poistettiin. Vesikattorakenne jäykistettiin kahdella rakenteeseen lisätyllä vinotuella.

2019: Ovi ryhdistettiin.

2022: Rakennus oikaistiin. Luoteis- ja koillissivun maahirret uusittiin.

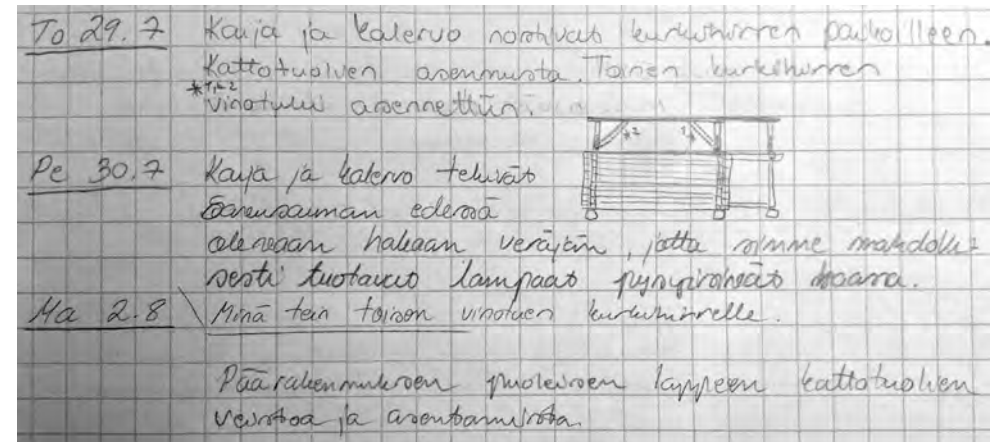
9 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

Uuden tallin luoteis- ja koillissivujen maahirret uusittiin vuonna 2022.

Uuden tallin ovi ryhdistettiin ja pienojen puunauloja uusittiin vuonna 2019.

Ote työmaapäiväkirjasta vuodelta 1998. Repro, MV, pääarkisto.

Vanha talli, huussi ja Uusi talli vuonna 1984. RHO 644851. MV, pääarkisto.

Uusi ja vanha talli vuonna 1987. RHO 101810. MV, pääarkisto.

VANHA TALLI JA HUUSI

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, myöhempien vuosien punaisella. Punainen piste osoittaa hirsiseurannan kilven paikan.

Vanhan tallin ja huussin korjaussuunnitelma 2020

Työt on aloitettu vuonna 2022. Suunnitelmat tarkentuvat työn aikana.

Nurkkakivet

Nurkkakivet perustetaan kantavaan maahan (6 kpl: tallin nurkat ja huussin pohjois- ja itänurkka). Perustuksissa käytetään betonianturoita ja pilariharkkoja, mikäli perustussyvyys tätä edellyttää. Näkyviin jääviltä osiltaan nurkkakivet tehdään aina luonnonkivistä.

Alapohja

Poikkisuuntaisten lattianiskojen (3 kpl) tilalle tehdään peruskivien varaan uudet niskat siten, että ne ulottuvat hirsikehikon alle, jotta niitä voidaan hyödyntää apurakenteena rungon oikaisussa. Rungonkunnostuksen loppuvaiheessa katkaistaan uudet niskat siten, että lattiasta jälleen tulee erillinen rakenne.

Sontaluukun tappi vuonna 2019 ja sontaluukkusuunnitelma (Marko Järvitalo, 2000). Repro, MV, käsiarkisto.

Alkuperäiset lattianiskat siirretään uusien niskojen viereen kiville ja varustetaan merkintälapuilla.

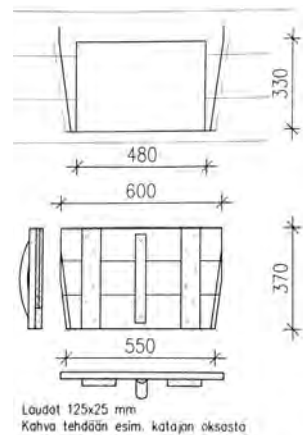
Katkaistujen pituussuuntaisten niskojen (2 kpl) jatkoksi asetetaan puskuun peruskivien varaan uudet niskanpätkät.

Lattialankut palautetaan alkuperäisille paikoilleen.

Vanhan Tallin hirsirunko, Huussin kehikko ja uusi suojaseinä

Vanhan Tallin hirsirunko ja Huussin kehikko oikaistaan sen verran mikä on mahdollista vaurioittamatta rakenteita. Työssä tulee varautua päätyseinien alimpien hirsien ja sivuseinien maahirsien vaihtoon. Muutoin pyritään säilyttämään alkuperäiset hirret paikoillaan.

Luoteissivun hirret ovat erittäin huonossa kunnossa, sillä Uuden Tallin katto valuttaa sadevettä niiden päälle. Hirret pyritään säilyttämään, ja niitä suojaamaan rakennetaan tiivis seinä

Vanhan talli ja huussi vuonna 2020.

pontatuista soiroista.

Malkakaton uusiminen

Ks. luku Malkakatto Myllymäessä.

Vanhaan tuohitukseen puututaan mahdollisimman vähän. Vanhan tuohituksen päälle tehdään tilanteen mukaan 2-4-kertainen uusi tuohitus.

Halkaistuja malkoja tarvitaan n. 41 kpl/lape. Niiden pituus on n. 3400 mm ja tyvipään leveys n. 180 mm. Ennen malkojen asentamista tulee dokumentoida juurikoukut ja niiden paikat.

Harjapuikko tehdään katajasta tai kuusenoksasta. Päätyräystäät kiinnitetään juurikoukuilla, joiden päät tapitetaan malkaan. Juurikoukkujen päälle asetetaan kivet painoksi.

Pärekaton uusiminen

Huussin alkuperäisen pärekaton päälle on tehty vuonna 2001 suojapärekatto.

Suojakate puretaan ja alla oleva al-

kuperäinen pärekatto dokumentoidaan huolellisesti.

Alkuperäisen pärekaton päälle tehdään uusi suojapärekatto alkuperäisen mallin mukaan.

Alkuperäisen pärekaton aloittamista paan räystäällä on erityisesti kiinnitettävä huomio. Jos työmaalla ei ilmene tästä poikkeavaa aloittamistapaa tehdään suojakaton aloitus räystäällä seuraavasti: 1. täyspitkä vastapäre, 2. puolikas päre, 3. täyspitkä päre, 4. täyspitkä päre (alhaalta lueteltuna).

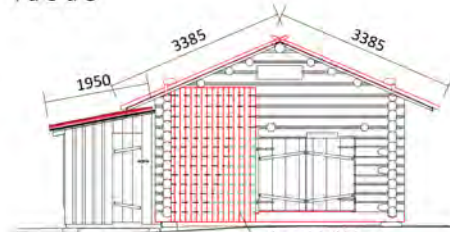
Ovet ja sontaluukku

Oviaukkoja ryhdistetään rungon korjauksen yhteydessä ja ovet korjataan.

Vanhan Tallin koillispuolella olevaan aukkoon tehdään sontaluukku mukailleen Marko Järvitalon vuoden 2000 suunnitelmaa.

luode

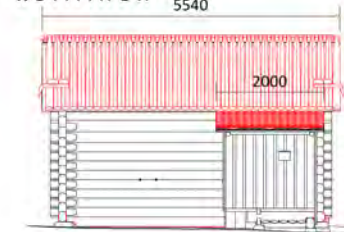
kaakko

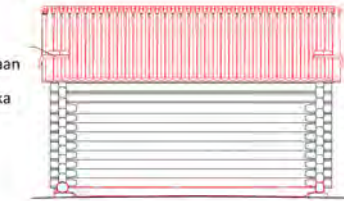
luoteisjulkisivun huonokuntoiset hirret pyritään säilyttämään

päätyräystäät kiinnitetään malkaan tapitulla juurikoukulla, jonka päälle asetetaan kivet painoksi

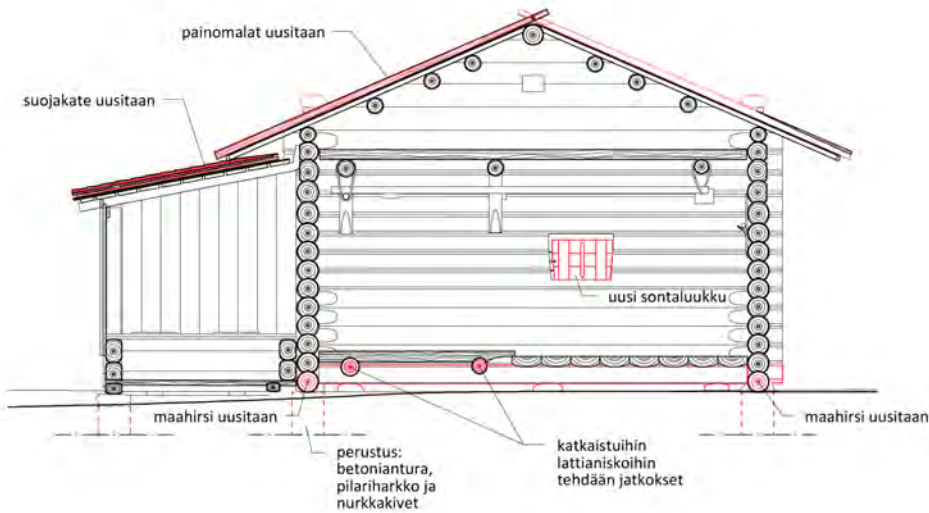
koillinen

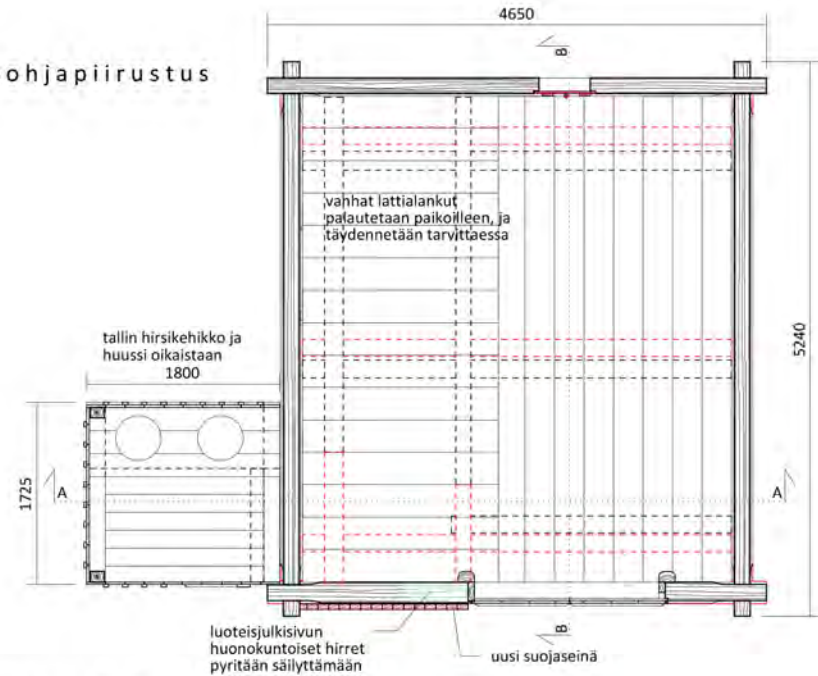
lounas

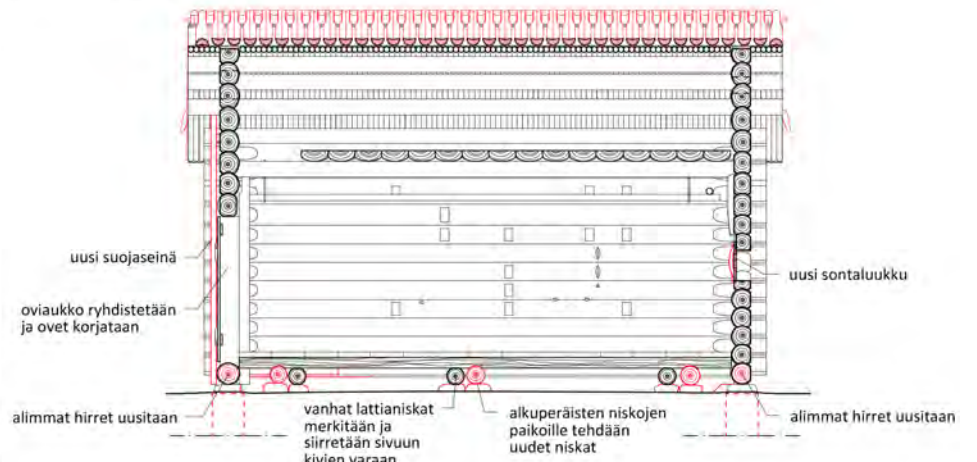
leikkaus A-A

pohjapiirustus

leikkaus B-B

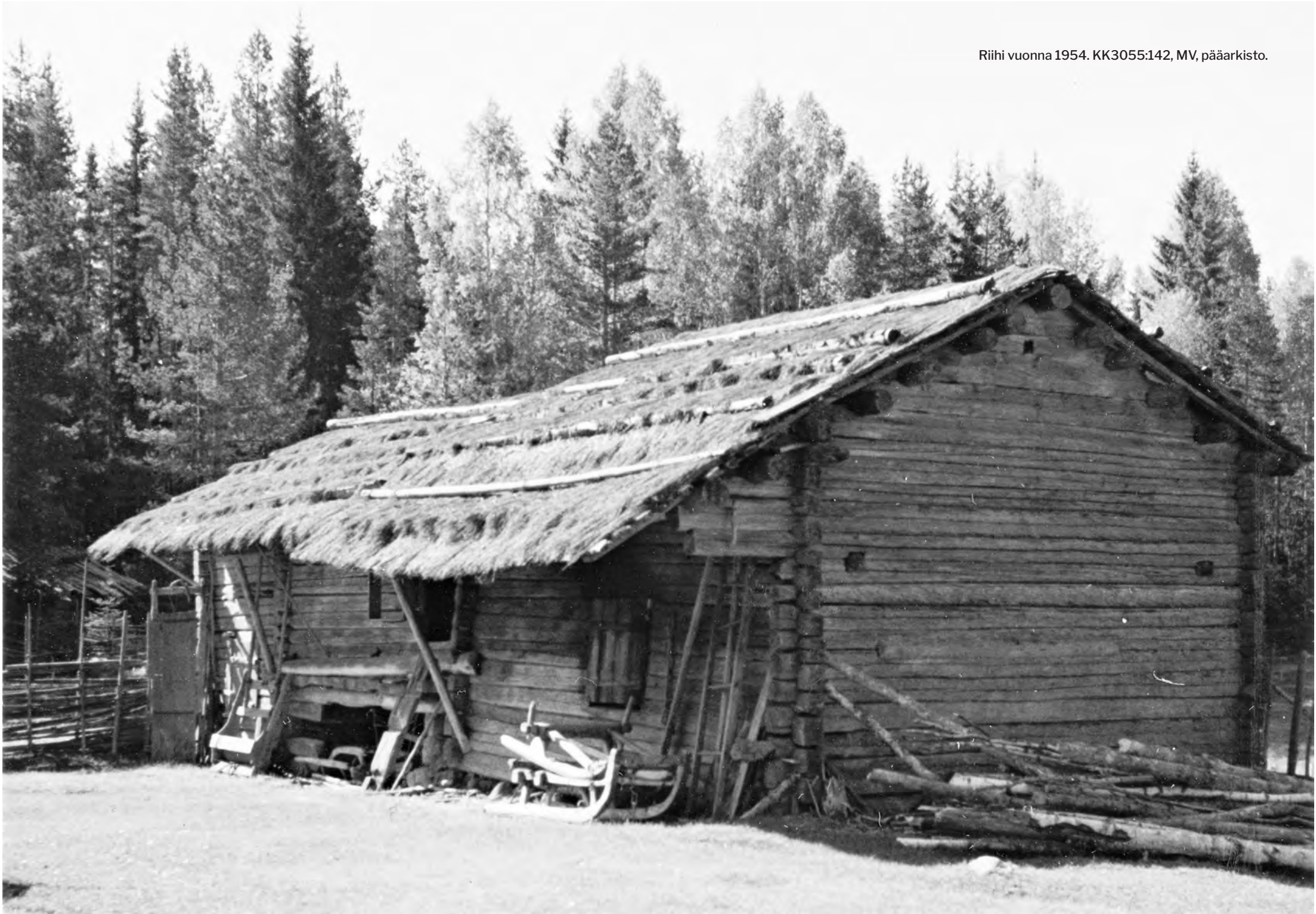
Kunnostussuunnitelma. Livady, 2020.

Tähän restaurointi-
raportti, kun työ on
tehty.

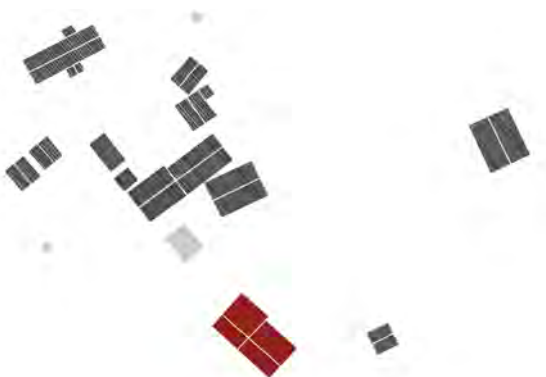

Riihi vuonna 1954. KK3055:142, MV, pääarkisto.

Riihi, Luuva ja Survi

Puulustoajoituksen¹ perusteella Riihi on rakennettu 1850-luvun lopulla. Riitä jatkettiin 1800-luvun lopulla Luuvalla ja Survilla², jolloin Riihi oli ilmeisesti jonkin verran vinoissa.

1 Tuomas Aakala, Dendrokronologit, 7.6.2020
2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Puinnin jälkeen Luuvan puolelta työnnettiin kuumat oljet Survin yläkertaan, missä ne samantien katkottiin ja pudotettiin alakertaan. Siellä niistä jauhojen, ojien varsilta niitettyjen heinien ja akanoiden kanssa valmistettiin lehmille haudetta.³

Riihen vanhan katon päälle tehtiin vuonna 1939 olkikatto.⁴ Tämä tarkoittaa, että Riihessä oli alun perin tuohimalkakatto, jota korjattiin asentamalla katon päälle ohut olkikatto. Riiheen tehtiin pärekatto 1950- ja 1960-lukujen vaihteen tienoilla. Vuoden 2000 hirsija vesikatekorjaustöissä Riihen asento lukittiin asentoon, jossa permannon etelänurkka on puolisen metriä pohjoisnurkkaa alempana: rakennuksen oikaisu ei liene enää mielekäästä.

3 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.
4 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Vuosien 1993 ja -96 kuntoarviot

1993: ”Yleiskunto hyvä. Rakennus ryhdistettävä sekä perustukset vahvistettava. Pärekatto uusittava. Etukatos rakenteineen varmistettava.”⁵ ”Riihen nurkka on vaarassa sortua.”⁶

1996: ”Riihiosassa näyttäisi olevan tuohimalkakatto pärekaton alla. Etupihan puolella kiukaan puoleisen nurkan salvokset lahonneet luuvan lattian korkeudelta. Survin pihanpuoleinen alahirsi on lahonnut.”⁷

Vuoden 2000 vauriokartoitus

Riihi: Kaakkoisseinän 7, 8 ja 10–14 hirsien koillispäät ovat lahonneet. Koillisseinän ylimmän hirren yläpuoli ja

hirsien 7–13 kaakkoispäät ovat lahonneet. Lounaisseinän ylimmän hirren yläpuoli ja alimman hirren luoteispää sekä vitoshirren pitkänurkka ovat vaurioituneet. Yläpohjan alusmaloista on koillislappeessa oven kohdalla kymmenisen katkennut.

Survi: Lounaisseinän 15 ja 16 kaakkoispäät ovat heikot, alimman hirren kaakkoispää on laho.

Luuva: Lounaisseinän kaksi ylintä hirttä ovat vaurioituneet.

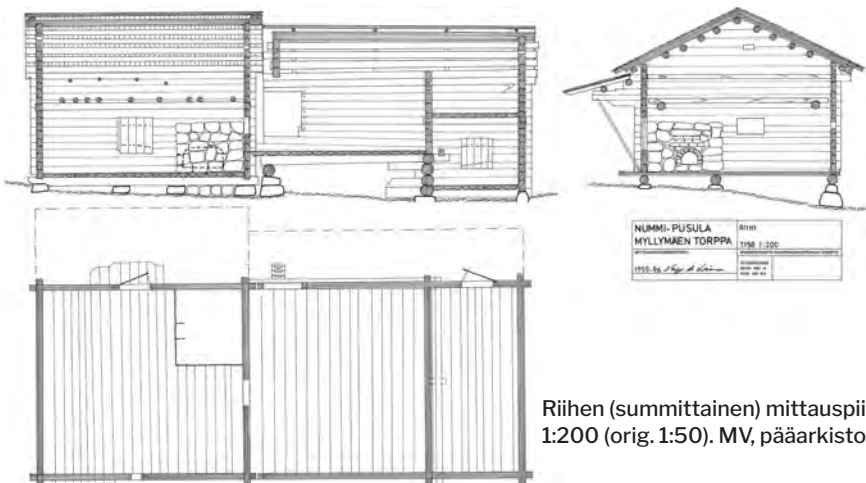
Sidehaljas on vaurioitunut.

Katosta on tuettu puupilareilla, koska neljästä selkäpuusta kaksi on katkennut.

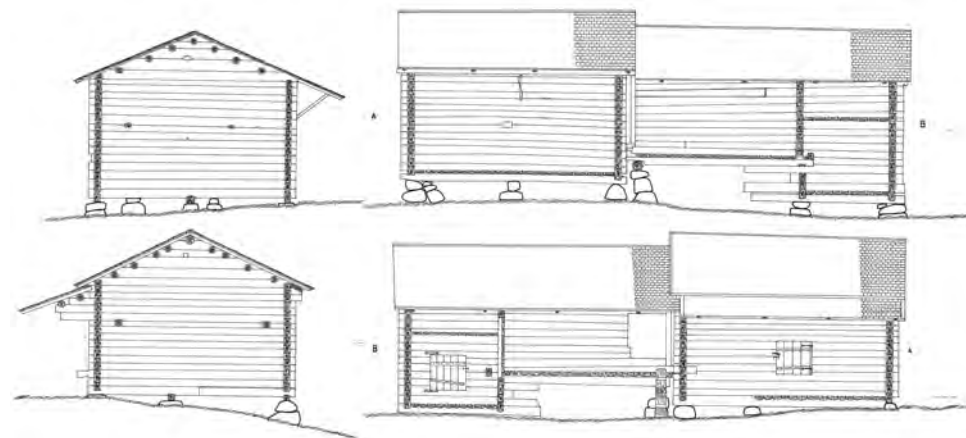
Räystäiden alusmalat ovat heikkokuntoiset. Lounaanpuoleisin vuoliainen on kaakkoispästäään katkennut, muutenkin vuoliaisten kaakkoispäissä on vaurioita.⁸

5 Törmi, Laine, kuntoarvio/korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
6 Kokousmuistio 16.11.1993, Sihvo, Mattinen, Kairamo, MV, käsiarkisto.
7 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Salminen, Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

8 Vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma, Marko Järvtalo, 2000.

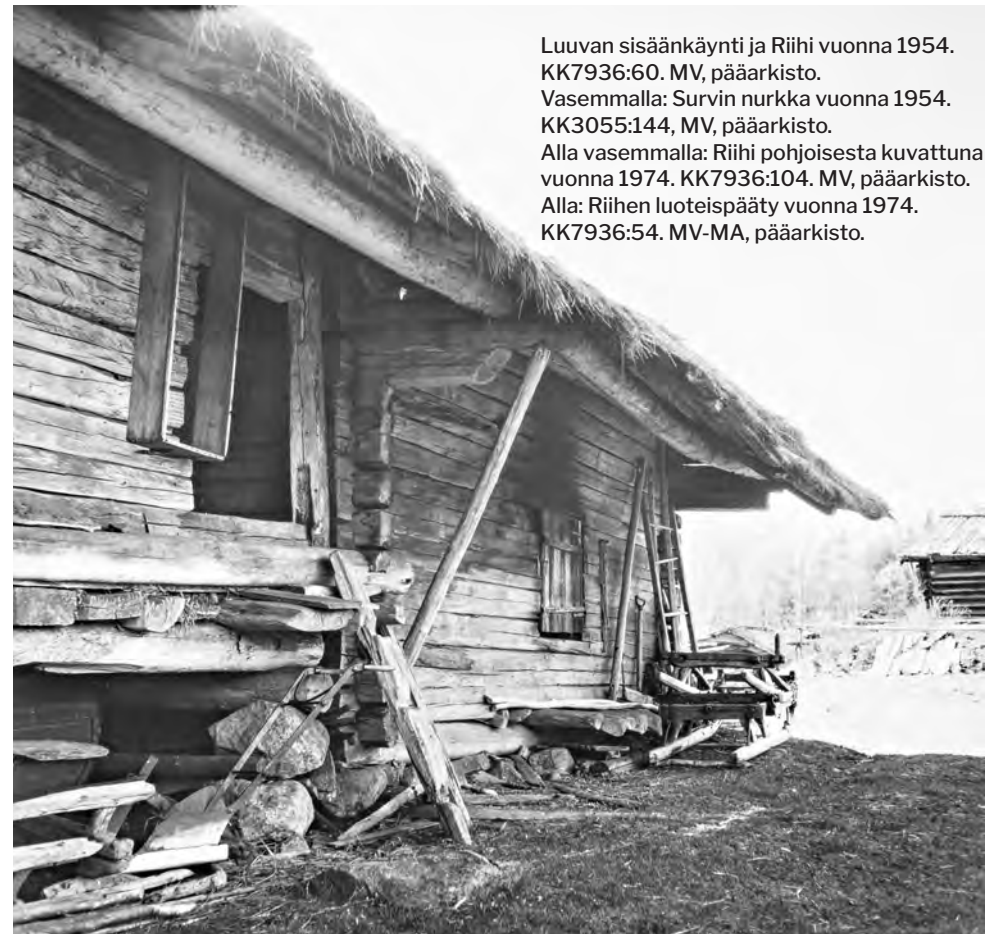
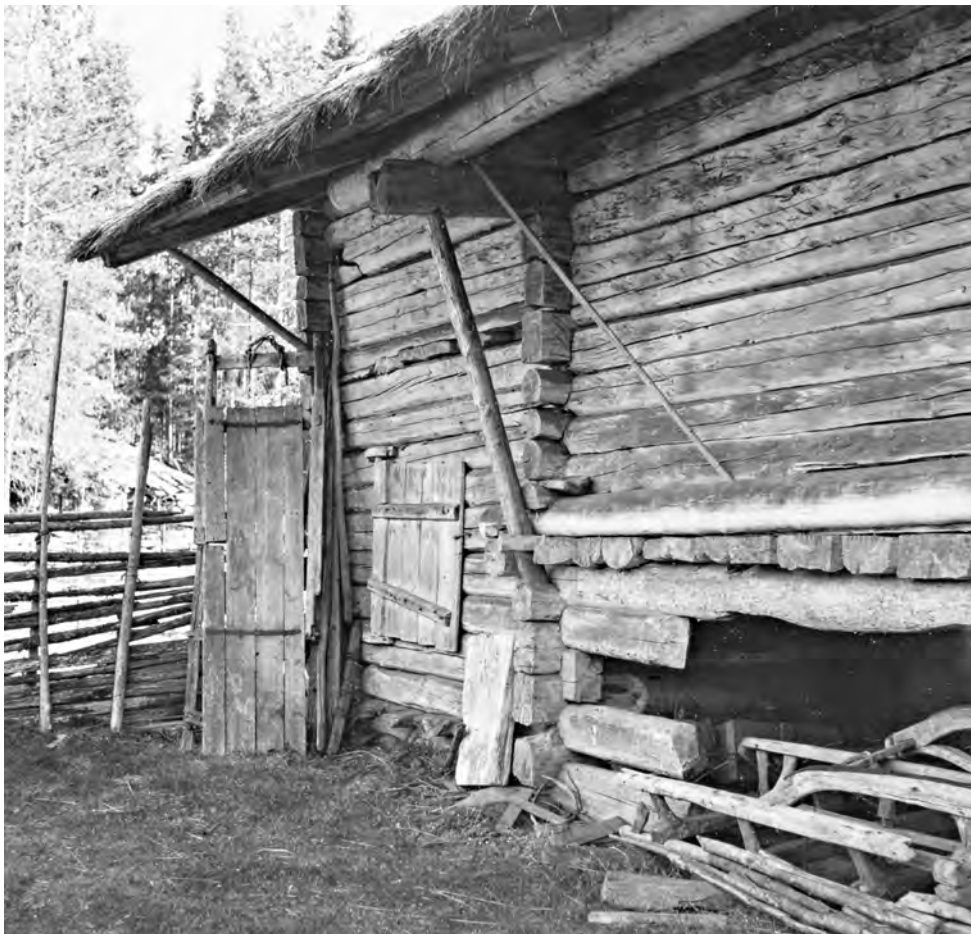

Riihen (summittainen) mittauspiirustus, 1996. 1:200 (orig. 1:50). MV, pääarkisto.

Riihi vuonna 1954. KK3055:143, MV, pääarkisto.

Luuvan sisäänkäynti ja Riihi vuonna 1954.
KK7936:60. MV, pääarkisto.
Vasemmalla: Survin nurkka vuonna 1954.
KK3055:144, MV, pääarkisto.
Alla vasemmalla: Riihi pohjoisesta kuvattuna
vuonna 1974. KK7936:104. MV, pääarkisto.
Alla: Riihen luoteispääty vuonna 1974.
KK7936:54. MV-MA, pääarkisto.

Korjaustyöt vuonna 2000¹

Kalervo Virkki, Marko Järvitalo, Raimo Autio

Pintamaata kuorittiin ja maa tampattiin. Riihen takaseinää nostettiin ja aseteltiin kiviä.

Alahirsiä vaihdettiin uusiin kierrätys-hirsiin. Luoteispäädyn alahirreksi valittu kierrätys-hirsi paikattiin ja ohennettiin ennen asennusta. Alahirren salvaimeen tehtiin kiila. Riihen kulmaan asennettiin täyttöhirsi. Rihipihan puoleisen seinän (alin?) hirsi vaihdettiin. Lounaisseinän ylähirteen (tasakertaan?) tehtiin jatkopala. Pahoin lahonnut uuninurkka korjattiin. Riihen (Luuvan?) aukkokohtaan veistettiin pätkähirsi. Riihen yläpohjan kohdalla(?) olevaa hirttä paikattiin.

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

Seppä Muurusen tekemät uudet sideraudat asennettiin, ja vanhat pannat sekä suojalaudat pantiin takaisin.

Riihen katolta poistettiin hiekkaa ja turvetta. Kattoon asennettiin uusi vuoliainen. Katon malkoja uusittiin. Riihen kattoon pantiin sammalta ja tuohta.²

Luuvan ja Survin katolle jätettiin fragmenteiksi vanhaa olkea, pärettä ja huopaa.

Riihen lipaan asennettiin koukku-puutuki. Luuvaan veistettiin uusi porras vanhan lahonneen tilalle. Ovensuuhun asennettiin pannoilla kourupuu. Riihen ovea korjattiin uusilla katajatapeilla.

Pärekatto uusittiin.

² Vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma, Marko Järvitalo, 2000: Alusmalkojen päälle tehdään 5–10 cm sammalkerros ja sen päälle levitetään hiekkaa. Täytteiden päälle ladotaan tuohikerros suojaamaan täytteitä varsinaisena vesikatteenä toimivan pärekatteen vuotaessa.

Katoksen rakenteita vuoden 1998 tienoilla. RHO 120868 ja 120871 (oik.). MV, pääarkisto.

Alla kunnostettu Riihi ja yllä vanhan kattorakenteen purkutyötä vuonna 2000: "Peltikatteen alla oli vanha pärekate, huopakatetta, vanhan olkikatton rippeitä harjalla [...] katemateriaalina oli käytetty myös muovia ja avattuja pahvilaatikoita."¹ Raimo Autio.

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

Korjaustyöt vuonna 2020

Lintukorpi Oy. Urakoitsija laati työstä raportin¹

Kehikon oikaisu ja perustustyöt

Rakennusta oikaistiin ja perustuksia vahvistettiin. Riihen korkeusasema pysyi suurin piirtein ennallaan, Luuvan länsinurkkaa nostettiin parisenkymmentä senttimetriä.

Rakennuksen lounaissivulle valettiin kolmen nurkan alle betonianturat tiivistetyn soramurskekerroksen päälle. Maan alle, anturoiden päälle ladottiin valupilariharkot ja näkyvälle osalle perustukset peltokivistä.

Muiden painuneiden nurkkien alle tehtiin perustukset latomalla kookkaat kivet tiivistetyn soramurskekerroksen päälle.

Riihen ja luuvan nurkat kesällä 2014. Riihen nurkka on painunut, mutta Luuva on vajonnut viitisentoista senttiä enemmän.

Noston aikaisia teluksia. Lintukorpi Oy, 2020.

¹ Myllymäen restaurointi 2020, 1.6.-12.6., 15.6.-25.6. ja 26.6.-13.7., Holopainen, Lintukorpi Oy.

Alla: Lounaissivun perustustöitä vasemmalta lukien: anturan muotti ja rauditus, valuharkkojen muurausta sekä nurkkakivien asettelua valuharkkojen päälle. Nurkkakivet istutettiin perustusrakenteisiin valamalla. Lintukorpi Oy, 2020.

Riihen lounaissivun keskimäinen perustuskivi ei ollut painunut lainkaan, jolloin länsinurkka oli noussut kiveiltään. Kesäkuu 2020. Lintukorpi Oy.

Survin alin hirsi uusittiin kierrätysshirrellä vuonna 2000. Raimo Autio.

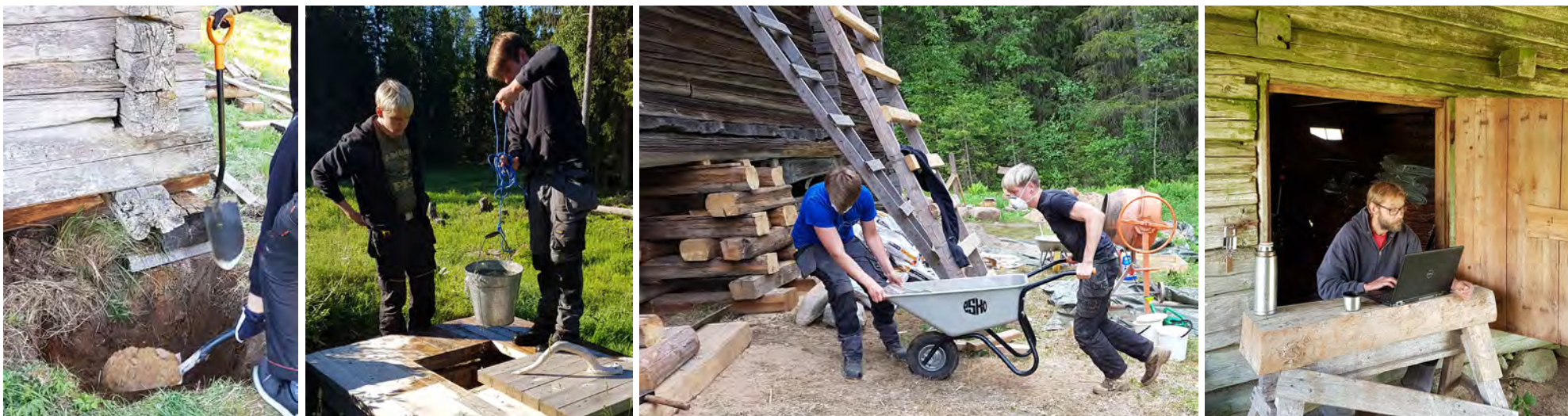

Viereisen kuvan kierrätysHIRSI UUDella nurkkakivellä vuonna 2020. Lintukorpi Oy.

Survin perustustöitä vasemmalta lukien: Lattianiskan luoteispää, kehikon itänurkka ja kehikon etelänurkka. Lintukorpi Oy. 2020.

Kiukaan perustusta tuettiin asettamalla sen vastapainoksi kiviä ja maata. 2022.

Riihen kunnostuksen suoritti Lintukorpi Oy:n ryhmä kesätyöntekijät Onni Lintukorpi ja Kasper Holopainen sekä kirvesmies Aapo Ylitalo rakennuskonservaattori Risto Holopaisen johdolla. Kaivutyöt tehtiin lapiolla, raudoitukset ja betoni tehtiin työmaalla, vesi laastiin saatiin Saunakaivosta. Lintukorpi Oy, 2020.

Alla: Luuvan alle varastoidut museoesineet siirrettiin perustustöiden tieltä suojaan muihin tiloihin – pääosin Makasiiniin. Perustustöiden lopuksi lampaat ottivat luuvan alustan käyttöön. 2022. Oikealla Riihi perustustöiden ja oikaisun jälkeen vuonna 2020. Lintukorpi Oy.

Pärekaton uusiminen vuonna 2020

Lintukorpi Oy

Vuoden 2000 päreet poistettiin ja ruodelaudoitusta kunnostettiin. Uusi kate tehtiin nelinkertaisena Karin päre ja puun toimittamista kuusipäreistä.

Riihen lounaissivun räystästä keväällä 2022.

Vuoden 2000 räystääs:

1. täyspitkä päre
2. täyspitkä päre
3. puolikas päre
4. täyspitkä päre

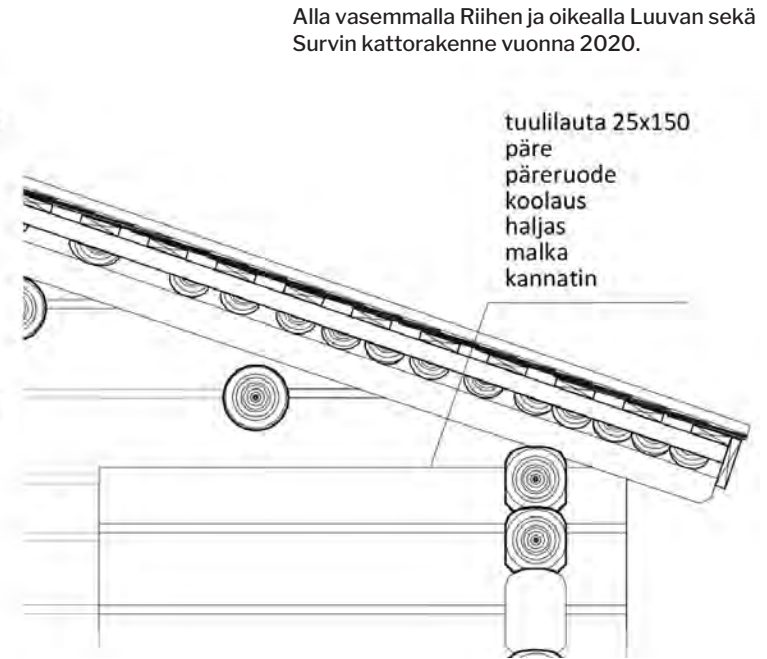
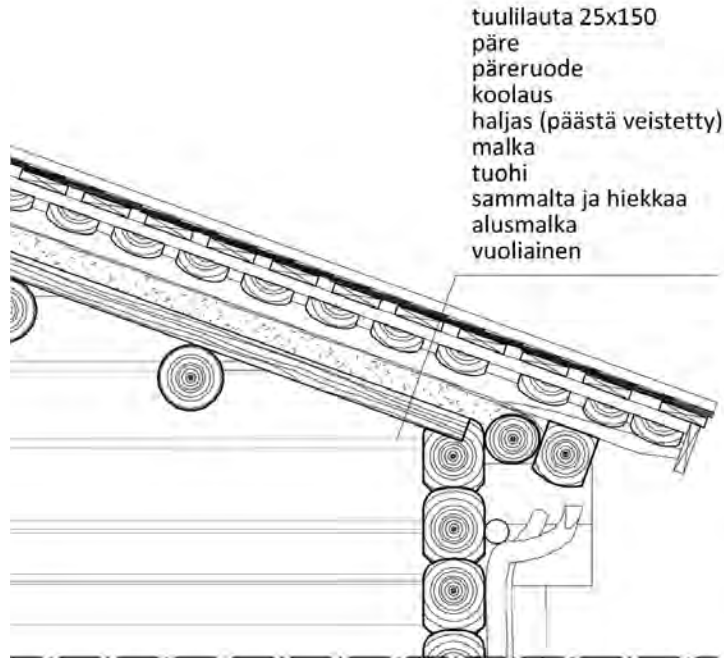

Vuoden 2020 räystääs tehtiin Huussin katossa säilyneen, Myllymäen alkuperäisen mallin mukaisesti (altapäin):

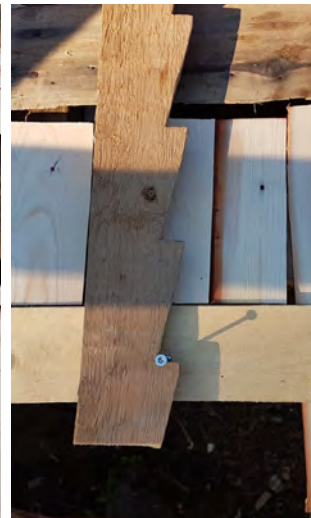
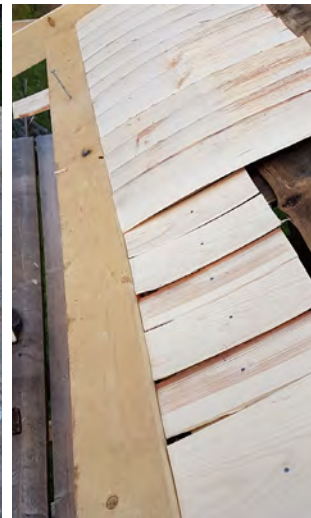
1. täyspitkä vastapäre
2. puolikas päre
3. täyspitkä päre
4. täyspitkä päre

Vai tehtiinkö sittenkään? Kuvassa näyttäisi:

1. puolikas vastapäre
2. 3/4 päre vai täys?
3. täyspitkä päre

Alla vuoden 2020 pärekate työomaan vaiheita vasemmalta lukien: Linjalauta tukipäreiden varassa ja puolikkaat vastapäreet, seuraavat pärevarvit oikein päin, linjalaudan kannatus hammaslaudalla ja tuohilevyjä harjan tiivisteenä. Lintukorpi Oy.

Yllä vasemmalta lukien: vuoden 2000 katetta puretaan lapiolla, korjatun ruodelaudoituksen alta pilkoittaa olkikatteen jäänteitä, valmis kate kesällä 2020. Keskimmäistä kuvaa lukuun ottamatta, Lintukorpi Oy.

Oikealla valmis katto syyskuussa 2020. Lintukorpi oy.
Alla Riihen lipan räystästä keväällä 2022.

– Rihi, luuva ja survi –

Yllynnä näkymä Luuvasta Surviin ja yllä Riihi vuonna 2014.

Riihen luoteispääty kesällä 2014.

Leikkauskuva Riiehen infomallista.

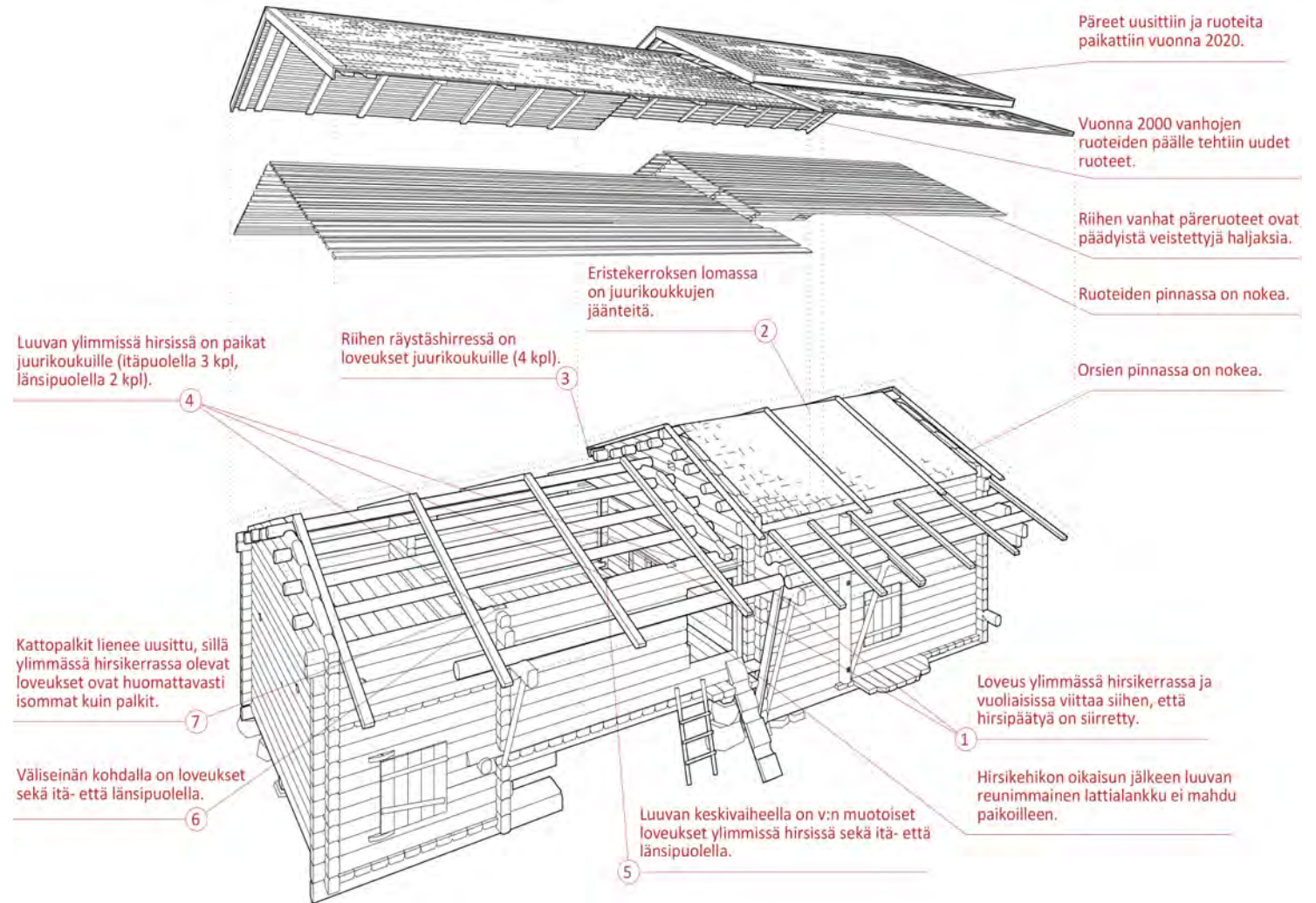

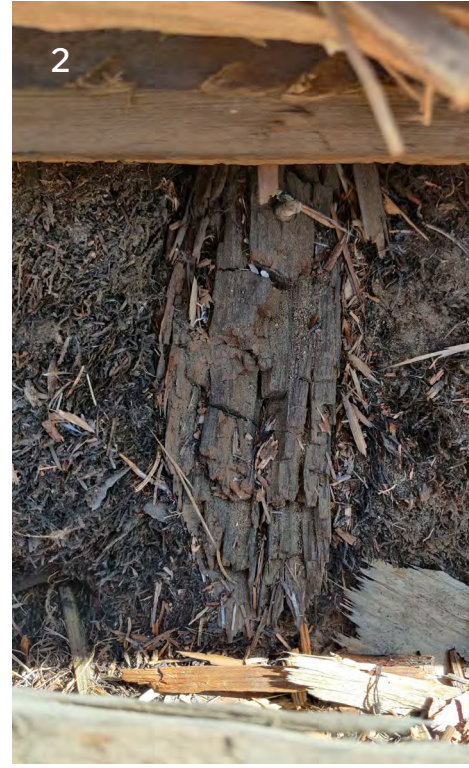
Havainnot vuoden 2020 rakennetutkimuksista

Numerot viittaavat valokuvain viereisellä sivulla.

Oikealla on ote Korteniemen tilan (Liesjärvi) inventoinnista (lähde epäselvä). Tilan riihi on samankaltainen ja -ikäinen kuin Myllymäen riihi. Rakenteiden ja niissä olevien jälkien puolesta myös Myllymäen riihen lipassa on voinut olla palkkikate.

8 RIIHI (7,2 x 17,6 x 3,0), S1
Hirstakenne, nurkkakivet, pärekatto. Sisältää riihen, olkiladon ja luuvan.
Riihi rakennettiin vuonna 1885. Tuolloin se oli tuohikattoinen rakennus (5,5 x 5,5 x 3,5), jonka kapealla oli katos. Ainakin vuoteen 1892 katos oli palkkikattonen. Riihi korjattiin vuonna 1913 ja sen jatkoksi rakennettiin olkilato ja luuva. Riihen kiuas korjattiin vuonna 1988.
Huopakatto vaihdettiin pärekatoksi 1998.

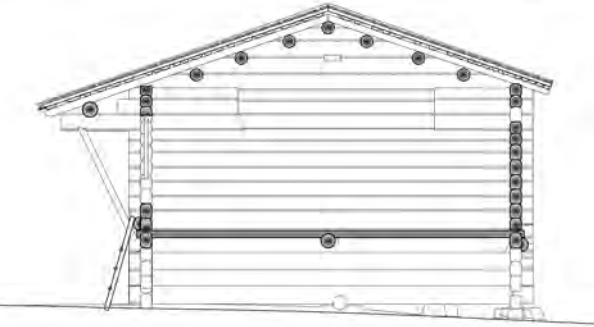
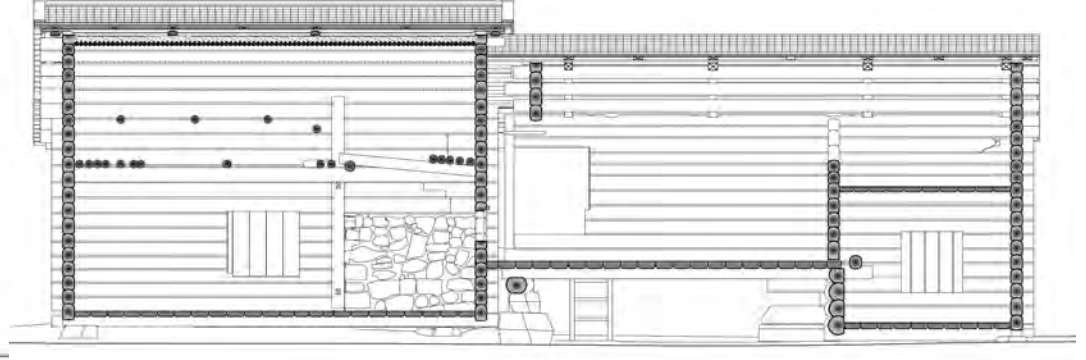
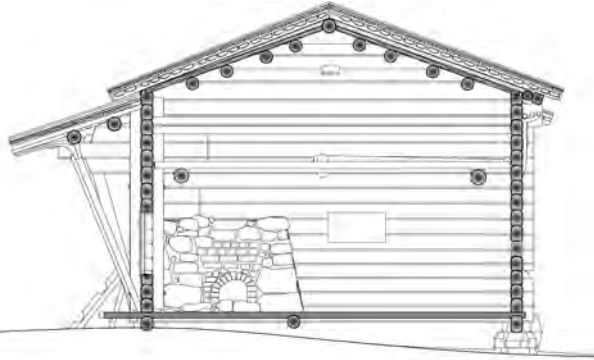

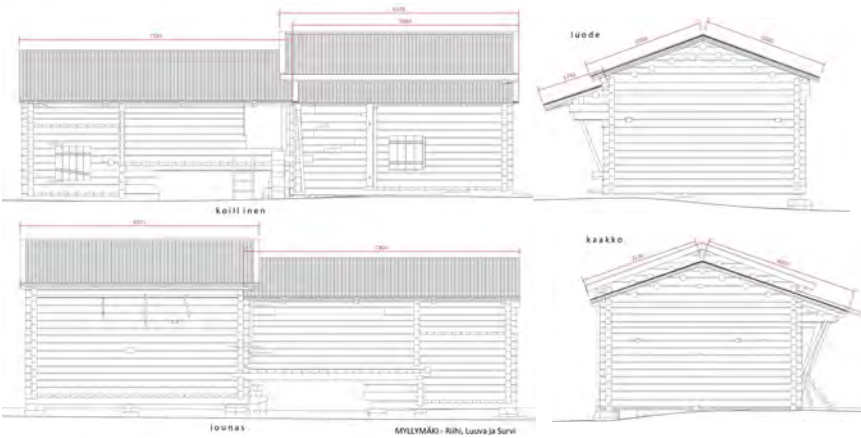
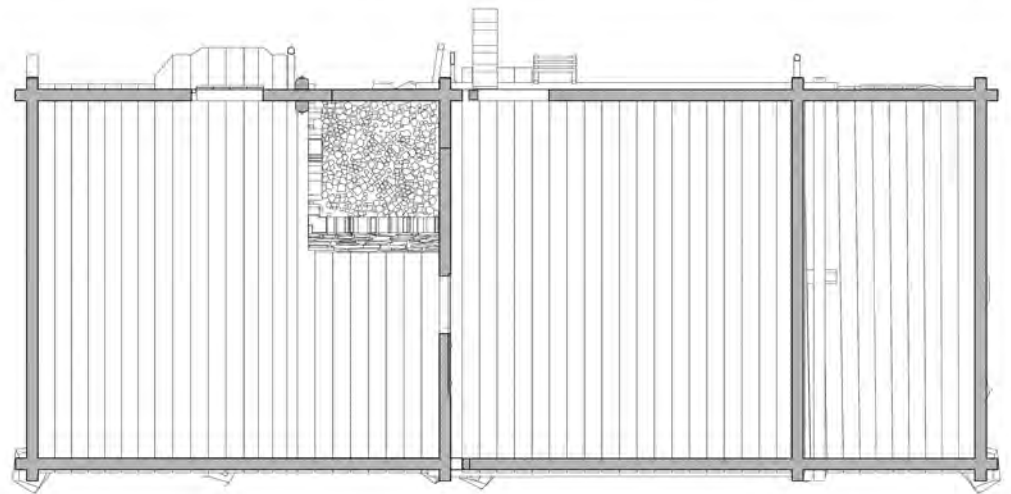
– Rihhi, luuva ja survi –

Riihen sisäänkäynti, 2014.

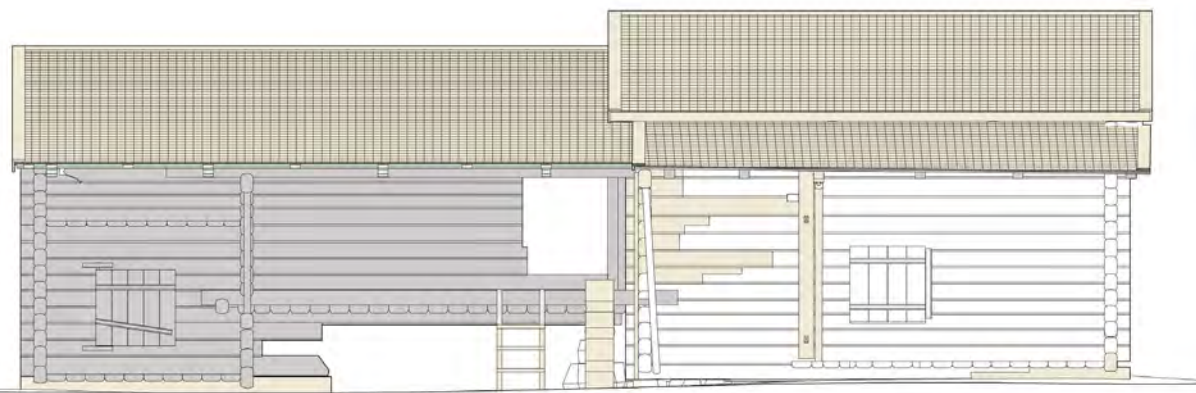

Riihen oikeistut piirustukset.
Julkisivut 1:200, muut 1:100. 2020.

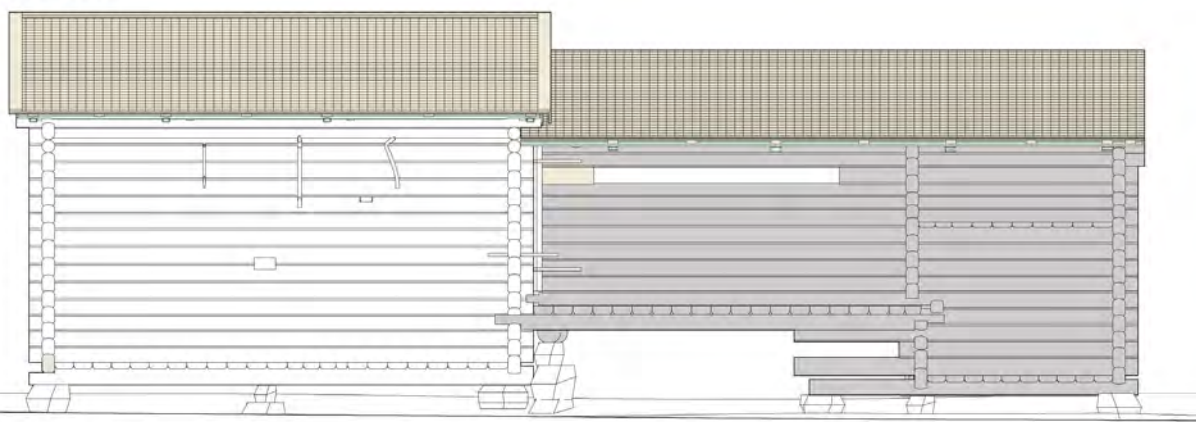

Oikealla Riiehen esineistöä elokuussa 2015.
Äärimmäisenä oikealla: Riiehen kiuas vuonna 1974. KK7963:115. MV-MA, pääarkisto.
Kiuas on säilynyt pääosin alkuperäisenä (Virkin ja Cavénin haastattelut).

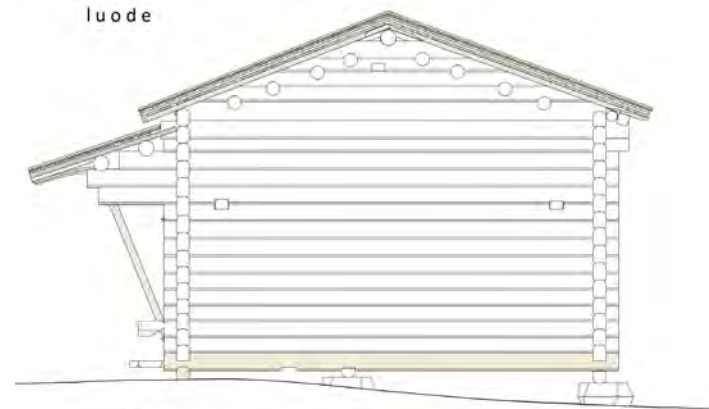

koillinen

lounas

1850-luku
1880-luku
1960-luku
2000-luku

0 50 250 500 cm

MYLLYMÄKI - Riihi, Luuva ja Survi
26.8.2020
Huttunen, Norrmén
LIVADY
OSAKEYHTIÖ

Riihen, luuvan ja survin rakentumisen vaiheet.

– Riihi, Luuva ja survi –

Navetat, vanha talli ja Kalle vuonna 1974. KK7936:112. MV-MA, pääarkisto.

Vanha pihatto

Vanha pihatto eli alapihatto rakennettiin vuonna 1920 vielä vanhemman pihatton paikalle. Pihatossa on tilaa viidelle lehmälle ja vasikoille. ”Lehmiä on Kallella kaikkiaan kolme kappaletta, joista niistäkin vanhin on iältään yli kaksikymmenvuotias.”¹

Lehmien parret ovat ovesta vasemmalla, vasikoiden karsina oikealla. Parsien aidat on tehty vitsaksilla sidotuista riu’uista. Maalattialla oli kuivikkeena olkia ja pieniksi hakattuja hakoja eli havuja. Lanta kuivikkeineen luotiin oikeassa peränurkassa olevaan aitaukseen

1 Lehtileike vuodelta 1964, Cavénin Myllymäkikansio, entinen Cavénin työhuone, MV.

kasaksi, joka lämmitti navetan: toisinaan kovillakin pakkasilla piti lypsyn ajan pitää ovea auki. Vanhan pihatton puulukko on peräisin samalla paikalla olleesta vielä vanhemmasta pihatosta.²

Vanhan pihatton vesikate oli tuhoutunut ja alapohja sekä alimmat hirret lahonneet, kun rakennus vuonna 1979 varustettiin suojakatoksella.³ Panu Kaila ehdotti vuonna 1982 seinäsuojauksen ja räystäskourun rakentamista vanhan pihatton ja uuden pihatton väliin.⁴

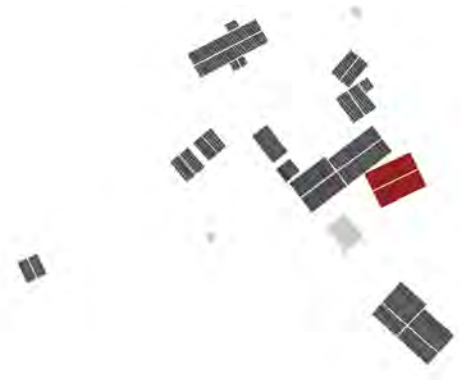
2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
3 Panu Kailan(?) päiväämätön 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.
4 Muistio 30.9.1982, Kaila, MV käsiarkisto.

Vuosien 1993 ja 1996 kuntoarviot

1993: ”Pihakentän huonokuntoisin rakennus, jossa molemmat päät sortuneet. Välilaipiot nojaavat väliaikaisiin tukiin. Rakennus entistettäessä pääosin purettava ja hirsiiä ym. rakenteita uusittava. Kattorakenteet ja pärekatto uusittava.”⁵

1996: rakennus pysyy pystyssä vain tukemalla, ja se on elinkaarensa päässä.⁶

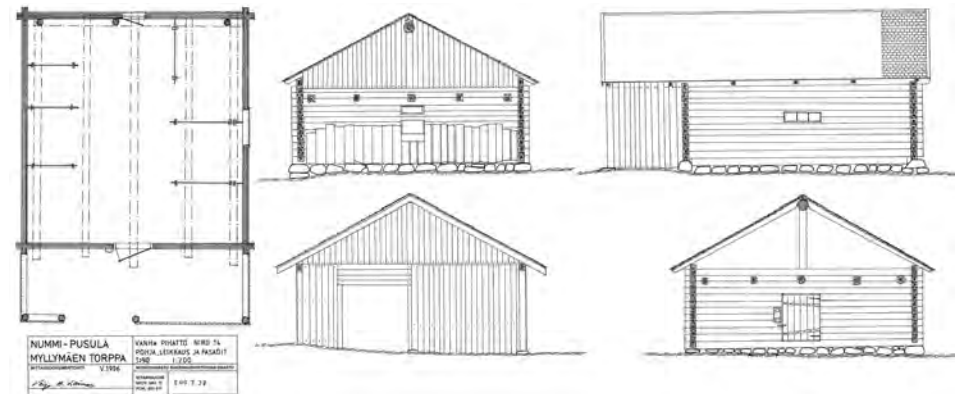
5 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
6 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Leila Salminen ja Heikki Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

Vanhan pihatton puulukko vuoden 1998 tienoilla. RHO 120863, MV, pääarkisto.

Vanhan pihatton eteinen vuonna 1954. KK3055:140, MV, pääarkisto.

Mittaus- tai rekonstruktiopiirustus vanhasta pihatosta vuodelta 1996. 1:200 (orig. 1:50). MV, Pääarkisto.

Korjaustyöt kesällä 1999¹

Kalervo Virkki, Marko Järvitalo, Janne Toivonen, Kaija Mäkitalo.

Rakennus purettiin kokonaan ja rakennettiin uudestaan. Kehikon 50 hirrestä voitiin käyttää 19. Alimmat varvit tehtiin Seurasaaresta saaduista kierrätys-hirsistä, keskelle tuli rakennuksen alkuperäisiä hirsistä ja ylimmät varvit tehtiin kuusi-hirsistä², jotka veistettiin Myllymäen metsästä kaadetuista puista. Eteisosan hirsissä on sekä uusia että vanhoja. Kaikki välipohjan haljakset uusittiin. Vesikattorakenteet uusittiin ilmeisesti kokonaan ja rakenteeseen lisättiin

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

² Työharjoitteluraportti, Marko Järvitalo, 1999, MV, käsiarkisto.

vinotuet. Pärekatto tehtiin naapuri Arto Koskisen kuusipäreistä.³ Navetan laudoitukseen lienee käytetty alkuperäiset laudat, ja ne lienee sijoitettu alkuperäisille paikoilleen.

Sontaluukusta työmaapöytäkirjassa sanotaan ensin, että se kunnostettiin, mutta vähän myöhemmin, että se uusittiin vanhoista laudoista.

Sontaluukun yläpuolella oleva ikkunanpuite uusittiin, mutta toinen ikkunanpuite korjattiin.

Ovi korjattiin ja siihen tehtiin uudet sivukarmit. Puulukon avaimesta ja salvasta tehtiin kopiot.

Kunnostetut parret asetoitiin paikoilleen.

³ Työharjoitteluraportti, Marko Järvitalo, 1999, MV, käsiarkisto.

Kärryt kunnostetun vanhan tallin seinustalla vuonna 2000. Raimo Autio.

Vanha pihatto ennen sen purkamista. Valokuviin on merkitty vuosi 1995, mutta näyttää siltä, että purkutöitä on jo aloitettu, joten ehkä kyseessä onkin vuosi 1999. Kalervo Virkki.

Korjaustyöt vuonna 2019

Karin Päre ja Puu

Pärekate (72 m²) uusittiin kolminkertaiseksi kuusipärekatteeksi. Katteen neliö hinnaksi tuli 135 € (alv. 0 %).

Kaksi parsiaitaa oli kaatunut, koska niiden alapää oli lahonnut. Aidat nostettiin pystyyn ja niihin lisättiin uudet seipäät. Uudet seipäät tehtiin kuusesta ja ne sidottiin teräslangalla.

Uusittu pärekate vuonna 2019.

Vanhan pihaton räystääs jää uuden pihaton räystäään alle. Vanhassa pihatossa on pärekatto. 2018.

Vanha pihatto lokakuussa 2018.

Kunnostetut parsiaidat vuonna 2019.

Pirkko Sihvo ja ehkä Tuula Iivonen vanhan pihaton edustalla vuoden 1984 tienoilla.
KK7936:114. MV-MA, pääarkisto.

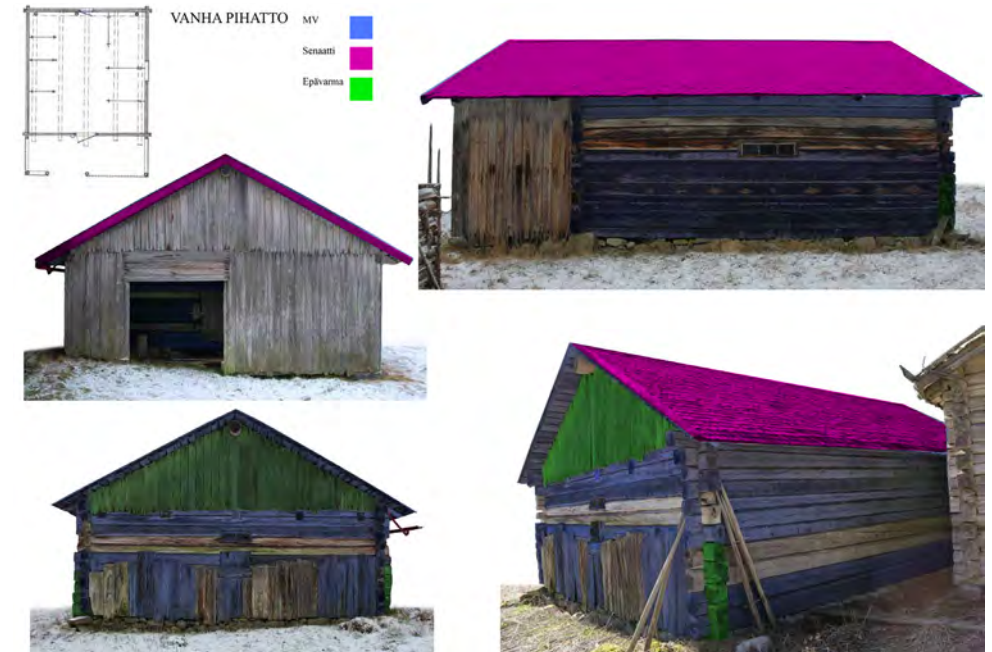
Lintukorpi Oy uusi pihattojen välissä olevan vesikourun vuonna 2015.

Vanha pihatto ennen sen purkamista. Valokuvaan on merkitty vuosi 1995, mutta kyseessä lienee vuosi 1999. Kalervo Virkki.

Vanhan pihaton purkutöitä. Valokuvaan on merkitty vuosi 1995, mutta kyseessä lienee vuosi 1999. Kalervo Virkki.

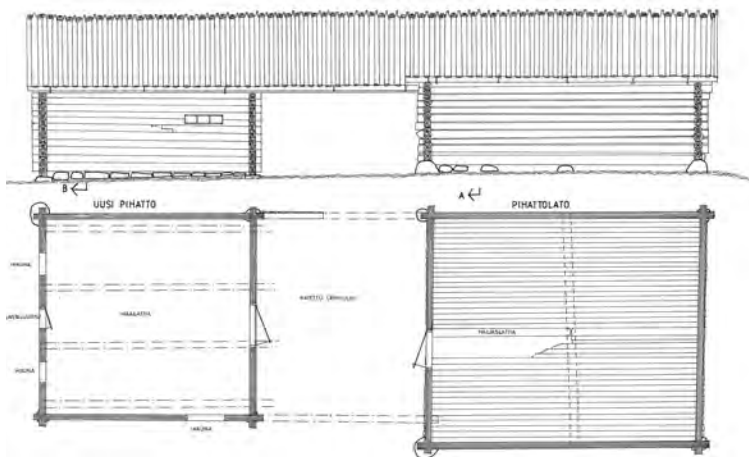
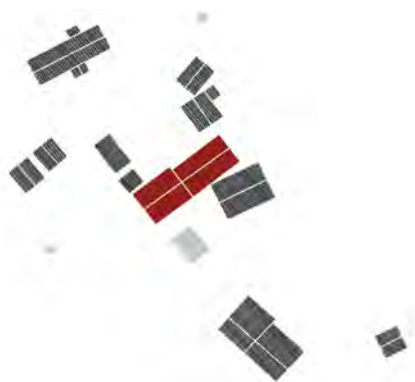

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä. Pärekkate uusittiin vuonna 2019.

Pihattolato ja uusi pihatto vuonna 1954.
KK3055-137, MV, Pääarkisto

Uusi pihatto ja pihattolato

Summittaiset mittauspiirustukset uudesta pihatosta ja pihattoladosta vuodelta 1998. Ainakin vesikaton detaljit on piirretty väärin. 1:200 (orig. 1:50). MV, Pääarkisto.

PIHATTOLATO PÄÄYFASADI

NUMMI-PUSULA MYLLYMÄEN TORPPA	UUSI PIHATTO JA PIHATTOLATO LEIKKAUKSET JA PÄÄYFASADI 1:200
MITTASUUNNITUS VUOSI 1998	PIIRITTEI 1998
NUMMI-PUSULA MYLLYMÄEN TORPPA	UUSI PIHATTO JA PIHATTOLATO PÄÄYFASADI 1:200
MITTASUUNNITUS VUOSI 1998	PIIRITTEI 1998

Pihatot rihipihalta kuvattuna vuonna 1974. KK7936:22. MV-MA, pääarkisto.

Uusi pihatto ja pihattolato eli pihattoheinälato jakaa pihan kahtia yläpihaan ja rihipihaan, joiden välissä on läpiajettava sola.

1880-luvulla nykyisen pihattoladon ja uuden pihaton paikalla oli parilato.¹ Uudempi pihatto on rakennettu vuonna 1939 entisen pariladon toisen ladon paikalle. Toisen tiedon mukaan uusi pihatto on rakennettu kaikkein vanhimman pihatton paikalle.² Uutta pihattoa ei koskaan saatu valmiiksi eikä siellä pidetty lehmiä, vaan se toimi maalattaisena kanalana.³ Kallen suurin ylpeys on kuitenkin yli kolmikymmenvuotias kana: ”Väittivät mulle taannoin, ettei kana elä kun kahdeksantoistiaaksi. Mää jo silloin sanoin niille, että olen sitä

mieltä että kana elää niin vanhaksi kun sitä vaan viittii katella.”⁴

Pihattoladon ikää ei tiedetä, mutta ilmeisesti se kuitenkin on uutta pihattoa vanhempi rakennus. Rakennusta on käytetty heinälatonä. Nykyään pihattoladossa säilytetään Myllymäen esineistöä.

Kuntoarviot 1993 ja 1996

1993: ”Rakennus oikaistava ja kengitettävä. Ladon lattia osin uusittava. Pihatton sisätilat uusittava. Katto uusittava.”⁵
1996: ”Sikalan puoleisen seinän alin hirsi on lahonnut, kynnyshirressä oven vasemmalla puolella on paha lahovaurio. Pihatton vanhan tallin puoleinen alin hirsi on lahonnut.”⁶

- 1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.
- 2 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.
- 3 Myllymäen torpan opastaulu.

- 4 Lehtileike vuodelta 1964, Cavénin Myllymäki-kansio, entinen Cavénin työhuone, MV.
- 5 Törmi, Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.
- 6 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996, Salminen Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

Korjaustyöt 1997–2000¹

1997 Kalervo Virkki, Tarmo Makkonen, Mikko Castrén.
2000 Kalervo Virkki, Marko Järvalto, Raimo Autio.

1997: Ladon lounais-, luoteis- ja koillisseinien alimmat hirret uusittiin. Lounais- ja luoteisseinillä käytettiin tuoretta haapaa, koillis- eli oviseinällä kelomäntyä. Lounaisseinän kakkoshirteen tehtiin paikkapala ja oviseinän ylärinteen puolelta lahoon kakkoshirteen tehtiin jatkos. Uuden pihaton riihen puoleisen seinän alin hirsi vaihdettiin.

Lato tyhjennettiin heinistä ja heininällä täytettiin ojaa maisemanhoitosuunnitelman mukaisesti. Lato oikaistiin ja nurkkakivet asemoitiin uudelleen.

Työmaapäiväkirjaan on lattian uusimisesta kirjoitettu, että metsästä haettiin kuusimalkoja sekä riukuja, ja

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja
22.5.1995–12.6.2001.

Pihattoladon luoteissivun alin hirsi uusittiin haapana ja koillissivun alin hirsi kelona vuonna 1997. RHO 118579, MV, pääarkisto.

että halkomista yritettiin. Epäselväksi jää oliko alkuperäinen lattia tehty halaspuolikkaista ja nyt tekivät pyöreistä, kun halkominen ei onnistunut.

2000: Vesikatto uusittiin. Vanhaa tuohitusta poistettiin ainoastaan koukkujen kohdalta.

Vuoden 2000 vesikatto tehtiin konehalotuista maloista. Työtä säästy, mutta malat kiertyivät liikaa sekä ulkonäön että toimivuuden puolesta. Vasen kuva Raimo Autio, 2000.

Korjaustyöt 2014–15

Osa lammuskaiteista oli pudonnut huonokuntoisten koukkujen takia, ja malat päässeet paikoin valumaan altistaen harjan tuohet auringolle. Lisäksi poikkeuksellisen kuiva ja kuuma kesä oli aiheuttanut tuohien kipristelyä laajemminkin ja johtanut lukuisiin vuotokohtiin vesikatossa.

Vesikatto kunnostettiin: katkenneet juurikoukut vaihdettiin uusiin, hyväkuntoiset vanhat lammuskaiteet käytettiin uudestaan ja lahonneiden tilalle tehtiin uudet entisenlaiset. Vesikaton vuotokohdat paikattiin uusilla tuohilla. Tarvittava määrä uusia malkoja tehtiin kirveshalotuista haljaksista. Vanhaan tuohitukseen puututtiin niin vähän kuin mahdollista.

Marraskuussa 2015 pihattoladon ja uuden pihaton vesikatteessa oli jälleen useita vuotokohtia.

Vanha tuohitus poistettiin koukkupuiden kohdalta ja ladottiin takaisin koukkupuiden asennuksen jälkeen. 2018.

Korjaustyöt 2018

Vuoden 2000 päällysmalat, räystäslaudat ja -koukut poistettiin. Vanha tuohitus poistettiin uusien räystäskoukkujen kohdalta koukkujen asennuksen ajaksi. Lisäksi vanhasta tuohituksesta poistettiin liiaksi käpertyneet levyt tai niiden käpertynyt reuna leikattiin pois, jotta uudelle tuohitukselle saatiin tasainen alusta. Vanha aluslaudoitus säilytettiin kokonaisuudessaan.

Tuohet oli hankittu Jespuu Oy:ltä vuonna 2014, uudet koukkupuut ja päällysmalat tehtiin Myllymäen metsistä haetuista kuusista. Räystäslaudat tehtiin männystä.

Työt teki erityisellä huolella Lintukorpi Oy ankarana tavoitteenaan katteen pitkä käyttöikä ilmastomuutoksesta huolimatta.

Vanhat päällysmalat poistettiin suojaamasta vanhaa tuohitusta vasta sitä mukaa, kun uutta tuohitusta ladottiin. Myös uusien malkojen alapääät jätettiin suoralle sahapinnalle. Livady

Mäntypuiset räystäslaudat asennettiin siten, että sydänpuuosuus vastaa, kuvassa vielä vanhoihin, kuusipuisiin malkoihin. Kuviolta numero 1 kaadetut malka-aihiot kuorittiin kuorimaraudoilla, halkaistiin kirveillä ja kiiloilla ja taapeloitiin rihipihan perunakuopan päälle odottamaan käyttöä. Kuvan keskellä kuusipuisia koukkuaihoita, vasemmalla kantataan räystäslauta-aihiota.

Uuden pihaton ja pihattoladon uusittu katto lokakuussa 2018 Malkojen määrä on sama kuin vuoden 1954 valokuvissa, mutta laatu vaihtelee vähemmän.. Vuoden 1954 valokuvissa näkyviä

Uusi nelinkertainen tuohitus ladottiin pystyvarveina vanhan päälle ja peitettiin heti maloilla. Näin tuohien käpristyminen ei päässyt helteisenä asennusaikana alkamaan. Risto Holopainen johti malkakattotyömaata.

harjalautoja ei tehty uuteen kattoon, koska lautojen tulkittiin olleen paikkaus – ei siis osa alkuperäistä katemallia.

Pihattolato ja perunakuoppa vuonna 1954.
KK3055-139, MV, pääarkisto.

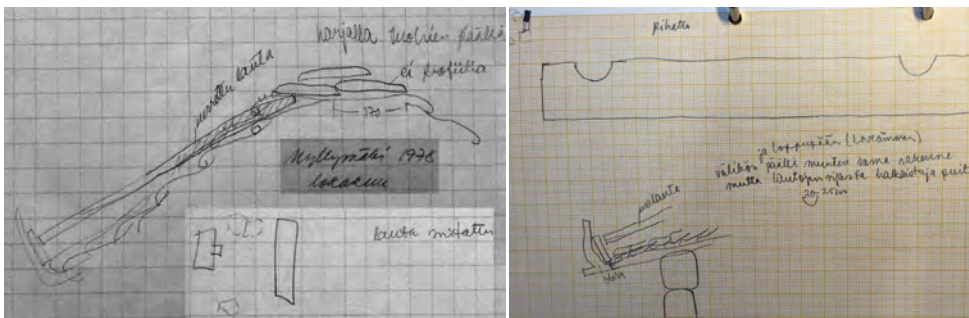
Pihattoladon irtaimistoa vuonna 1974. KK7936:101. MV-MA, pääarkisto.

Pihattoladon oven sarana vuoden 1998 tienoilla. RHO 120862, MV, pääarkisto.

Alla: Maire Heikkisen piirroksessa vuodelta 1978 Pihattoladon harjalla malat eivät risteä, vaan harjaa peittävät pitkittäiset laudat. Päällismalkojen joukossa oli yksi uralauta, josta tehtiin mittapiirros. MV, käsiarkisto.

Oikealla: Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella. Punainen piste osoittaa hirsiseurannan kilven paikan.

Uuden pihatton ikkunat

Koillispäädyssä on kaksi kaksiruutuista ikkunaa ja luoteissivulla yksi kolmiruutuinen ikkuna. Kaikissa ikkunoissa on sisätuplat.

Ikkunoissa ei ole karmeja eikä heloja. Puitteiden välissä on hirsikehikkoon naulatut pystypuut, joita vasten puitteet on asennettu. Puitteet pysyvät paikoil-

laan vinoon lyödyillä nauloilla.

Luoteissivun ikkunan yläreunassa on lista sekä ulko- että sisäpuolella, koillispäädyn ikkunoissa ainoastaan ulkopuolella.

Ikkunarakenteissa ei näy jälkiä pintakäsittelyistä. Puitteet on lasitettu pellavaöljykitillä.

Kunnostussuunnitelma 2020

Puitteiden korjauksen lähtökohtina on säilyttää mahdollisimman paljon vanhaa puuainesta ja pidentää ikkunoiden käyttöikä.

Ikkunoiden listat kunnostetaan.

Ulkopuitteet kyllästetään raa'alla pellavaöljyllä ja niiden ulkopinnat maalataan lunnanvalkoisella pellavaöljy-

maalilla (kuten Allbäck, 50004 mantelinvalkoinen, NCS 0502-G50Y).

Työn tulee sisältää kaikki työvaiheet, materiaalit, pintakäsittely ja suojarakenteet puitteiden kuljetuksesta niiden takaisin asennukseen.

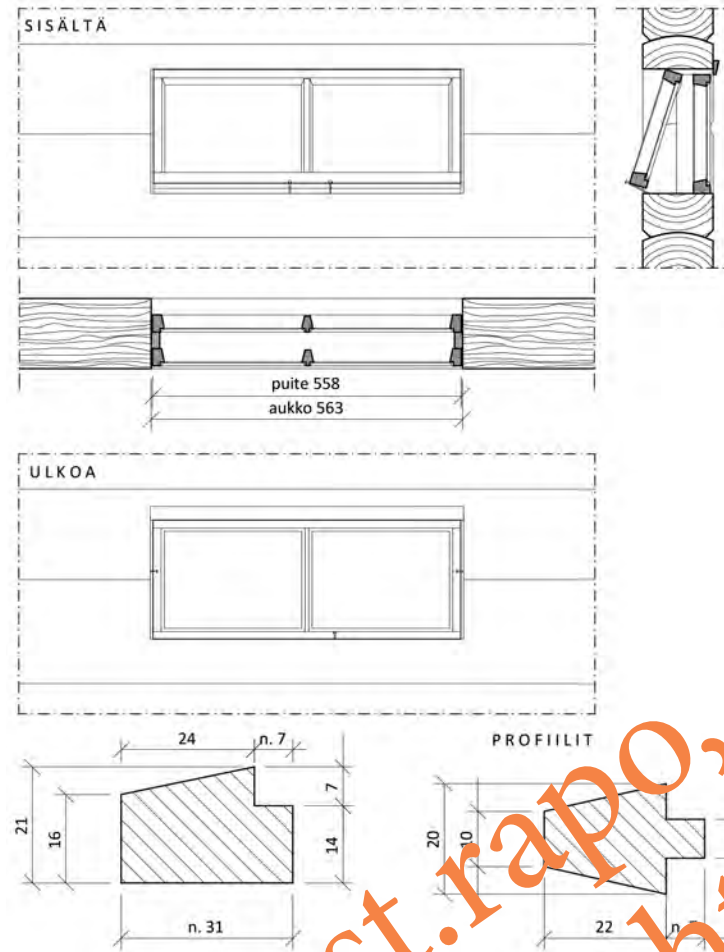
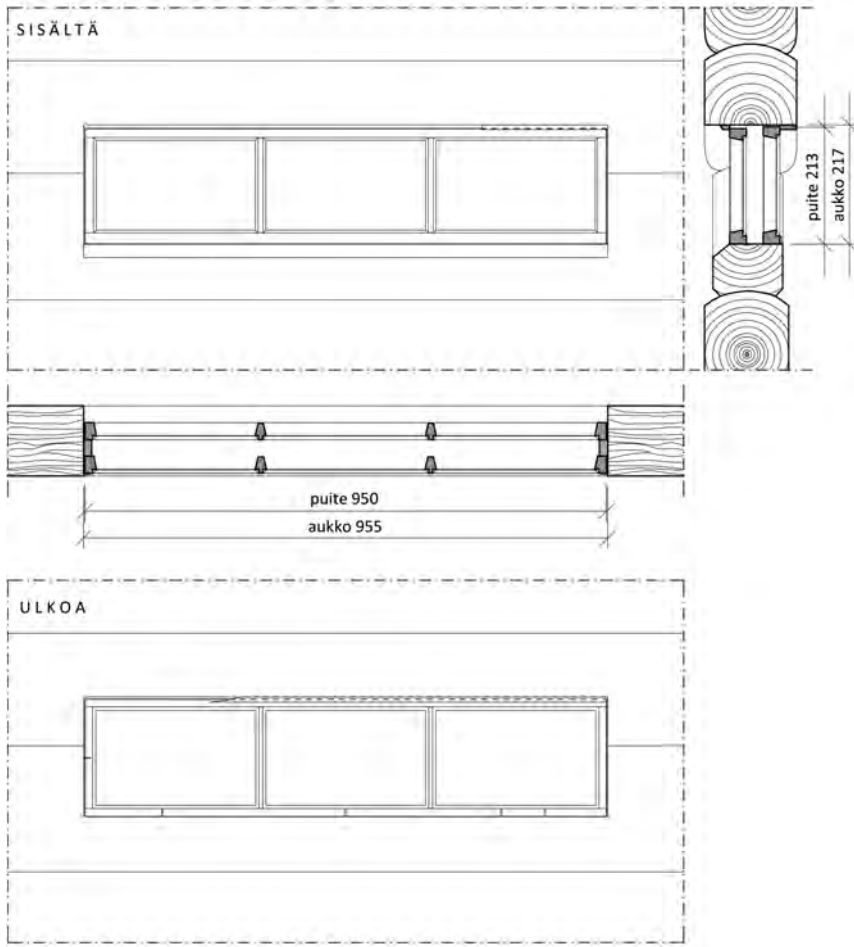
Uuden pihatton koillispääty vuonna 1984. MV RHO VLa RHO64484.

Luoteisikkuna ulko- ja sisäpuolelta vuonna 2020.

Vasemmalla koillispäädyn vasemmanpuoleinen ja oikealla oikeanpuoleinen ikkuna vuonna 2020.

Tähän rest.rapoo,
kun työ on tehty

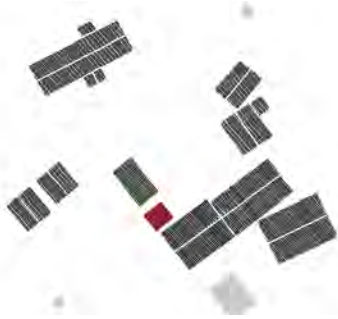
Luoteisikkuna. Mittauspiirustus Livady 2020.

Koillisikkuna. Mittauspiirustus Livady 2020.

Sikakoppi vuonna 1974.
KK7936:133. MV-MA,
pääarkisto.

Sikakoppi

Myllymäessä kasvatettiin vuosittain kaksi sikaa: toinen lahdattiin syksyllä ja toinen keväällä.¹ Nykyinen sikakoppi eli sikala on rakennettu 1920-luvulla.² 1950-luvulla sikoja ei enää pidetty, ja sikala varattiin vasikoille.³

Sikalan vesikate oli tuhoutunut jo 1970-luvun lopussa, kun rakennukselle tehtiin suojakatos.⁴

1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

3 Pentti Lintumaan haastattelu 8.9.2016.

4 Panu Kailan päiväamäton 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.

Kolme kuvaa alla: Sikakoppi vuonna 1954. Kuvat vasemmalta lukien: KK3055-141, det., KK3055-138, det., KK3055-134 det., MV, pääarkisto.

Oikealla: Sikakoppi 1980-luvulla. RHO 125397:5, MV, pääarkisto.

– Sikakoppi –

Kuntoarviot 1993 ja 1996

1993: ”Yleiskunto huonohko”.¹

1996: ”Ovi repsahnut ja laho”.²

Korjaustyöt vuonna 2000

Kalervo Virkki, Marko Järvitalo, Raimo Autio.

”Rakennuksessa on aluksi ollut lautakat-
to, jonka tilalle on myöhemmin tullut
pärekatto. [...]. Yläpohjan eristettä ei ole
mutta eristeenä ”on ilmeisesti ollut olkia
ja lantaa”.”³

1 Törmi, Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys.
11/1993”. MV, käsiarkisto.

2 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996 Salminen,
Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

3 Vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma
Marko Järvitalo, 1999. MV, käsiarkisto.

Sikakoppi purettiin kokonaan ja
kasattiin uudestaan. Alimmat hirret ja
yläosa uusittiin. Kaksi välikaton kannat-
tinta uusittiin.⁴ Korjauksessa käytettiin
kierrätysshirsiä, jotka mustuutensa ja
rapeutensa mukaan lienevät vanhoja
riihen tai savusaunan hirsiiä.

Kattorakenteeseen lisättiin vinotuet,
ja vesikattoon tehtiin otsalauta, joita
siinä ei aiemmin ollut.

Korjauksessa myös uusittiin sikako-
pin ovi; vanha ovi varastoitiin kopin
vintille.

4 Myllymäen työmaapäiväkirja
22.5.1995–12.6.2001.

Ikkuna-aukkoon asennettiin lasi vuonna 2020.

Korjaustyöt vuonna 2019–20

2019: Karin päre ja puu 2020: Lintukorpi Oy

2019: Pärekatte (9 m²) uusittiin: ”Katot
uusittiin kolminkertaisella pärekatteel-
la joka toinen päre vasaralla naulaten.
Päreenä käytettiin tiukkasyistä, talvi-
kaatoista kuusipärettä.

Lahonneet ruoteet vaihdettiin uusiin,
purkujätteet kuljetettiin kaatopaikalle –
eli normaali pärekattoremontti.”¹
Neliöhinnaksi tuli 135 € (alv. 0 %).
2020: Rakennus oikaistiin ja porrasas-
kelma uusittiin

Ikkuna-aukkoon asennettiin lasi.

1 Raportti kunnostustyöstä, Karin Päre ja Puu,
2019.

Sikakoppi vuonna 2000. Vasemmalla runko korjattuna ja oikealla korjauksen viime vaiheessa. Raimo Autio.

Uusittu pärekate syksyllä 2019.

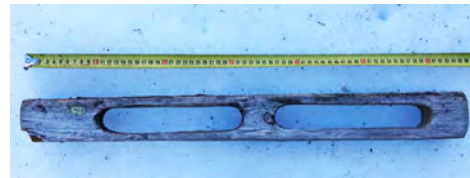
Salpa Seurasaaren Niemelässä. 2020.

Salpa Seurasaaren Niemelässä det. 2020.

Salpa Hermansin talomuseossa Enklings saarella. 2020.

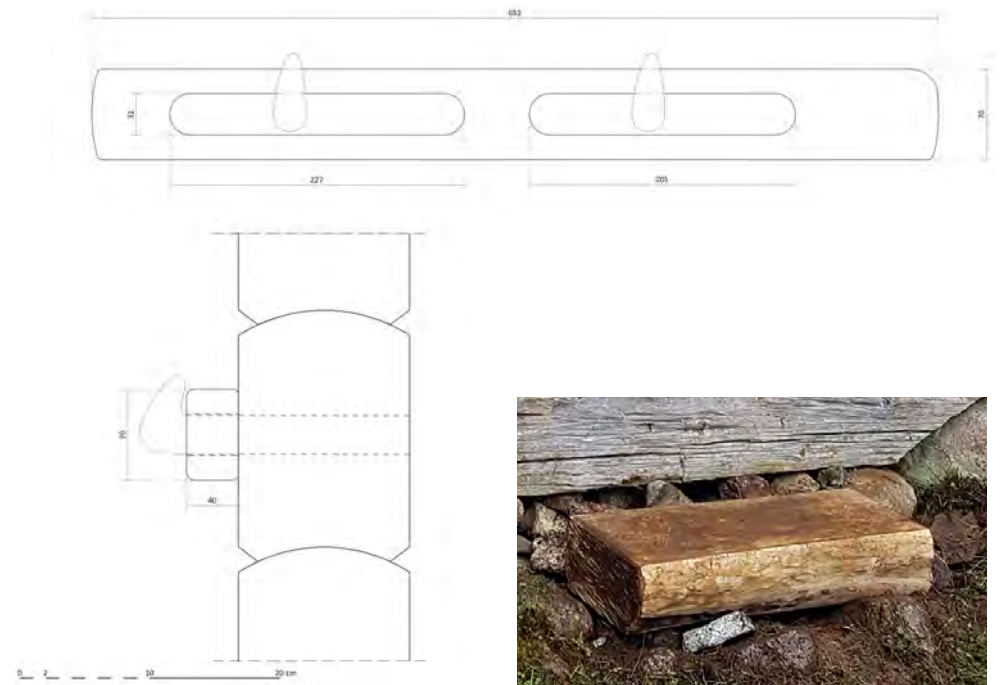

Myllymäen torpan salpa keväällä 2019.

Sikakopin salpa vuoden 1998 tienoilla.
RHO 120866, MV, pääarkisto.

Livady

Salvan rekonstruktiopiirustus.

Porrasaskelma uusittiin vuonna 2020.

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä. Pärekatto ja lasi uusittiin vuonna 2019, porrasaskelma vuonna 2020.

– Sikakoppi –

Halkoliiteri ja kivet vuonna 1974. KK7936:21. MV-MA, pääarkisto.

Halkoliiteri

Halkoliiterissä on pulpettikatto ja tuohikate. Aukioleva sivu oli alun perin yläpihalle päin. Rakennus käännettiin, koska hakoja ja rankoja oli hankala ajaa solan kautta halkoliiteriin hakotarhassa

yön yli lepäävien lehmien takia.¹ Kääntämisen ajankohtaa ei tiedetä; valokuvien perusteella se on tapahtunut ennen vuotta 1954.

Vuosien 1993 ja 1996 vauriokartoitukset

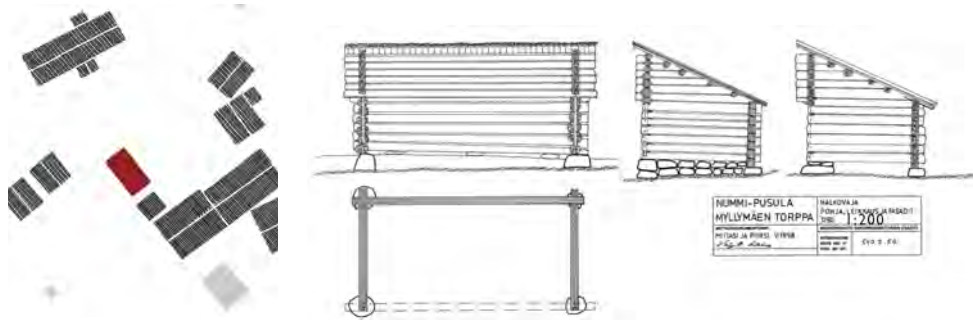
1993: ”Yleiskunto on huonohko. Runko on oikaistava ja kengitettävä. Katto on uusittava.”²

1996: ”Päätyseinän kaksi alinta hirttä ja tasakerta ovat lahonneet.”³

1 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Pirkko Sihvo, MV, käsiarkisto.

2 Törmi, Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

3 Kunto- ja vauriokartoitus, 14.11.1996, Salminen ja Mustikkamaa, MV, käsiarkisto.

Halkoliiterin mittauspiirustukset, 1998. 1:200 (orig. 1:50). MV, pääarkisto

Halkoliiteri lokakuussa 2018.

Halkoliiteri lounaasta vuonna 1954. 3055-134 det., MV, pääarkisto.
Ylinnä Halkoliiteri lounaasta vuonna 1974. KK7936:59. MV-MA, pääarkisto.

Yllä Halkoliiteri suojakatoksen alla 1980-luvulla (RHO 125397:10, MV, pääarkisto) ja alla vuonna 1998 suojakatoksen purkamisen jälkeen. Kalervo Virkki.

Korjaustyöt vuosina 1998–99¹

1998: Virkki, Mikko Castrén(?), Janne Toivonen.

1999: Virkki, Järvitälo, Toivonen, Kaija Mäkitalo.

Rakennus purettiin kokonaan ja rakennettiin uudestaan. Osa vanhoista hirsistä hyödynnettiin paikkaamalla ja jatkamalla.

Rakennukseen tehtiin särkylaudoilla päällystetty tuohikatto, jossa on lammuskaidet räystäskoukkujen varassa ja vitsaksilla vuoliaisiin sidotut halkaistut painomalat.

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja
22.5.1995–12.6.2001.

Korjaustyöt vuonna 2014

Rakennuksen vesikaton päätyräystäät huollettiin: Pudonneet särkylaudat asetettiin takaisin paikoilleen ja painopuut vitsaksineen uusittiin. Uudet painopuut tehtiin mäntyhaljaksista. Työt teki Lintukorpi Oy.

Halkoliiteriin painomaloista uusittiin kaksi kesäkuussa 2015. Puuttuvaa lammuskaidetta ei vielä palautettu, koska katto oli muutoin hyvässä kunnossa ja liisteet pysyivät katolla muutenkin.

Korjaustyöt vuonna 2021

Lintukorpi Oy.

1990-luvulla katteen korjauksessa oli päädytty käyttämään särkylautoja. Särkylaudan valmistus Myllymäessä ei kuitenkaan ainakaan 1900-luvulla ole ollut kovin todennäköistä: Tilan muissa rakennuksissa ei ole viitteitä särkylautojen tai liisteiden käytöstä, minkä lisäksi Myllymäen metsien nykytilan ja historian tarkastelu osoittaa, että tilan metsissä tuskin on ollut särjettäviksi kelpaavia honkia. Korjaustyön aluksi särkemistä kuitenkin varmuudeksi kehitettiin tilan lupaavimmalta näyttäneen

hongan tyvitukista. Ei onnistunut kovin hyvin puun kierteisyyden vuoksi.

Vuoden 2021 korjauksen lähtökohtina oli säilyttää katteen vakiintunut ulkoasu, säästää 1990-luvun korjauksessa tehty tuohitus ja tuohien aluslaudoitus sekä tehdä rakenteellisesti järkevä kate, jonka Kallekin voisi hyväksyä.

Vuoden 1954 valokuvaa (KK3055-141) tulkittiin nyt siten, että liiterissä onkin alun perin ollut juurikoukullinen tuohimalkakate, jonka päälle on myöhemmässä korjausvaiheessa ladottu sekalaista puutavaraa lisäkatteeksi ja -painoksi.

Korjauksessa ladottiin 1990-luvun tuohien päälle uusi tuohitus, jonka suojaksi tehtiin kaksijuoksuinen ja yksikerroksinen lados sekalaisista särky- ja sahalaudoista. Päättyihin ja alaräystäälle asennettiin katteen alle juurikoukkuja painomalkoja varten.

Halkoliiteri vuonna 1954. KK3055-141, det., MV, pääarkisto.

Kuvasarja vuoden 2021 korjaustyöstä. Uudet koukkupuut kiinnitettiin naulaamalla – päädyissä vuoliaisiin ja sivuilla kehikon ylimpiin hirsii vanhojen lovien kohdalle. Päällilautoina käytettiin kokeeksi lohkoituja lautoja, sahalaudoja sekä 1990-luvulla huoltotaapeliin varastoituja lohkolautoja (tummat). Koukkupuut ja painomalat ovat kuusta ja ne kaadettiin tilan metsistä. Lintukorpi Oy.

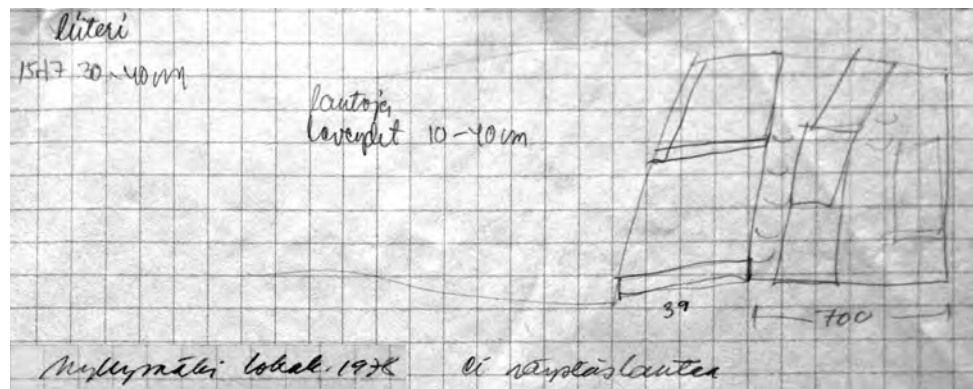
Sisäkuva ois kiva.

Viereisellä sivulla ja yllä: Halkoliiteri keväällä 2022.

Halkoliiteri lokakuussa 2018.

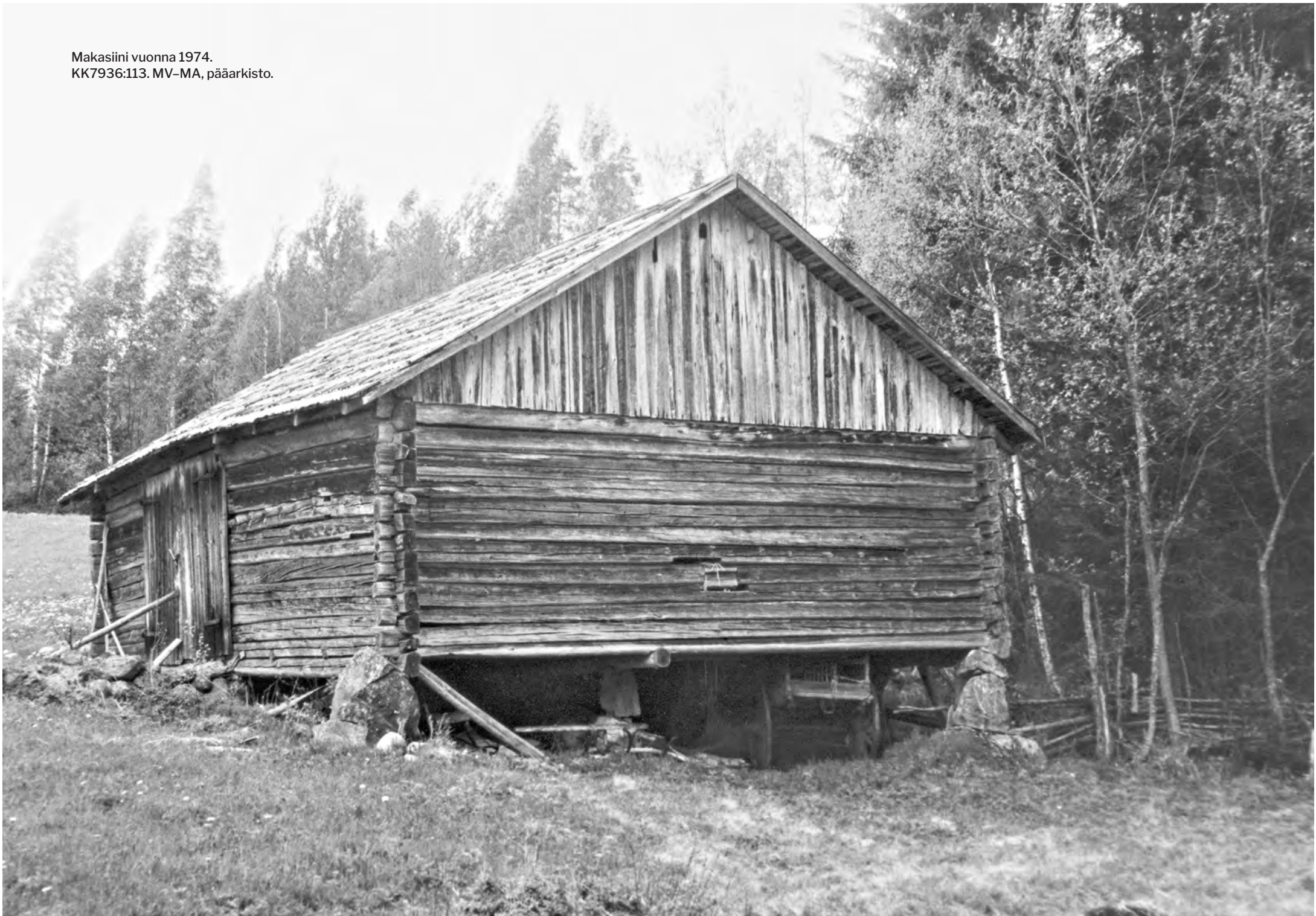
Halkoliiterin kate. Maire Heikkisen piirros vuodelta 1978. Repro, MV, käsiarkisto.

HALKOLIITERI

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella.

Makasiini vuonna 1974.
KK7936:113. MV-MA, pääarkisto.

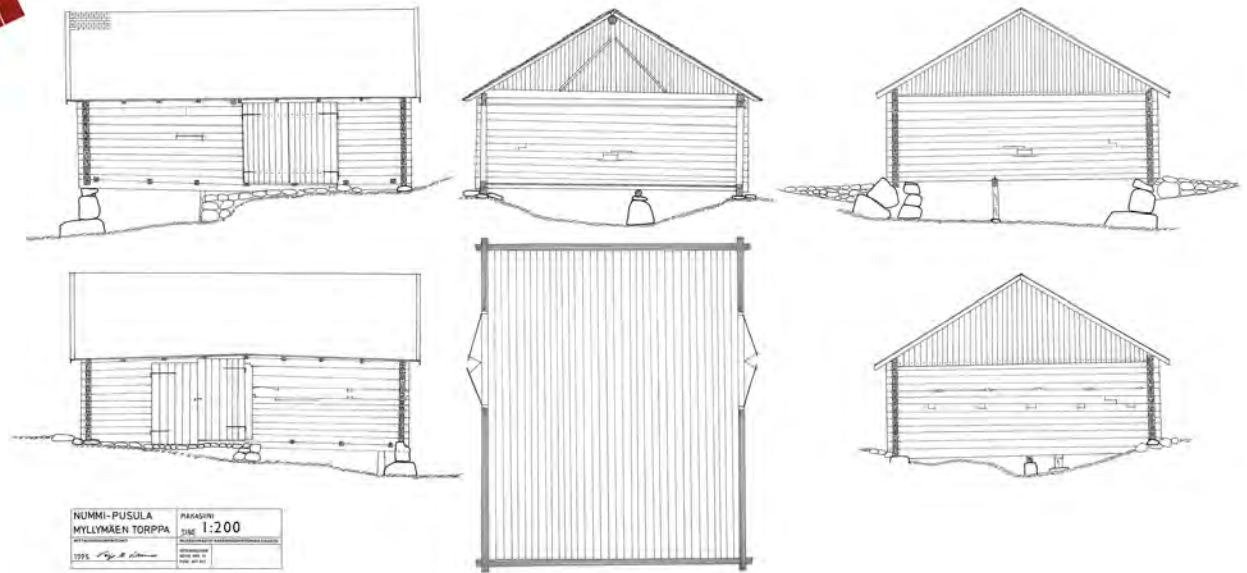
Makasiini

Makasiini eli läpiajettava heinä- ja kärelylato on rakennettu vuonna 1950 huutokaupasta ostetuista vanhoista hirsistä.¹

Vuoden 1993 kuntoarviossa todetaan, että: ”Perustus kiireesti tarkistettava rakennuksen sortumisen estämiseksi. Pärekatto uusittava. Ovet korjattava.”²

1 Myllymäen torpan opastaulu.

2 Törmi, Laine, kuntoarvion / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

Makasiinin mittauspiirustuksen vuodelta 1995. 1:200 (orig. 1:50). MV, pääarkisto.

Makasiini lokakuussa 2018.

Makasiini vuonna 1974. KK7936:47. MV-MA, pääarkisto.

Irtaimistoa makasiinin luoteisseinustalla vuonna 1974. KK7936:100. MV-MA, pääarkisto.

Korjaustyöt kesällä 1995¹

Kalervo Virkki sekä rakennuskonservaattoriopiskelijat Satu Taivaskallio ja Risto Holopainen. Töitä valvoi Olli Cavén.

Rakennuksen runko oikaistiin ja nostettiin uusituille nurkkakiville. Luoteispäädyn alin hirsi uusittiin kokonaan(?) ja sivuseinien alimmat hirret kivisilloista luoteispäätyn. Jatkoskohtiin tehtiin katajatapeilla lukittu puuliitos. Etelänurkassa tehtiin hirsipaikkausta.

Lattiavuoliaisten lahot päät poistettiin ja jatkokset tehtiin pystyynkuolleiden

kuusien rungoista. Liitoskohta tehtiin pääkannattajan päälle katajatapein. Lattiaa korjattiin rakennuksen pohjoisnurkassa. Ovet ryhdistettiin, salpa korjattiin ja saranapukit kunnostettiin. Makasiinin sisällä olleella heinällä täytettiin oja. Pärekatto uusittiin.

"[...] alustaan kaivettiin pieni oja pinta- ja valumavesien ohjaamiseksi pois rakennuksen alta. Ovet varustettiin sisäpuolisilla haoilla ja salvoilla murtautumisen estämiseksi. Tyhjennettyyn ja siivottuun makasiiniin kannettiin suojaan niin paljon ulkona olevaa irtaimistoa, kun sinne siististi saatiin sopimaan."

Karin Päre ja Puu uusi makasiinin pärekaton kesällä 2015 (ks. luku Pärekatto Myllymäessä). Katteen uusimisen jälkeen urakoitsija siivosi makasiinin.

Vuoden 1995 korjauksen yhteydessä makasiinin luoteissivulta läheisen kuusen alle siirretyt heinäseipäät siirrettiin takaisin. Peltojyrä oli jo niin laho, ettei sitä voinut enää siirtää.

Makasiinin pärekattotyömaa kesällä 2015. Kaiken kaikkiaan kymmenisen ruodelautaa uusittiin. Karin Päre ja Puu.

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

Korjaustyöt kesällä 2015

Makasiiniin sijoitettua irtaimistoa vuonna vuonna 2014.

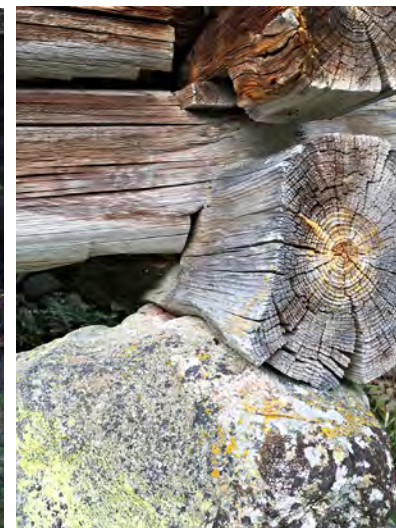
Makasiini tyhjennettiin heinistä vuoden 1995 korjaustöiden yhteydessä. Risto Holopainen.

Korjattu nurkkakivipino vuonna 1995. Kalervo Virkki.

Makasiinin alustaa vuonna 1995. Makasiini on tuettu pönkillä paikoilleen. Risto Holopainen.

Itänurkka syksyllä 2019.

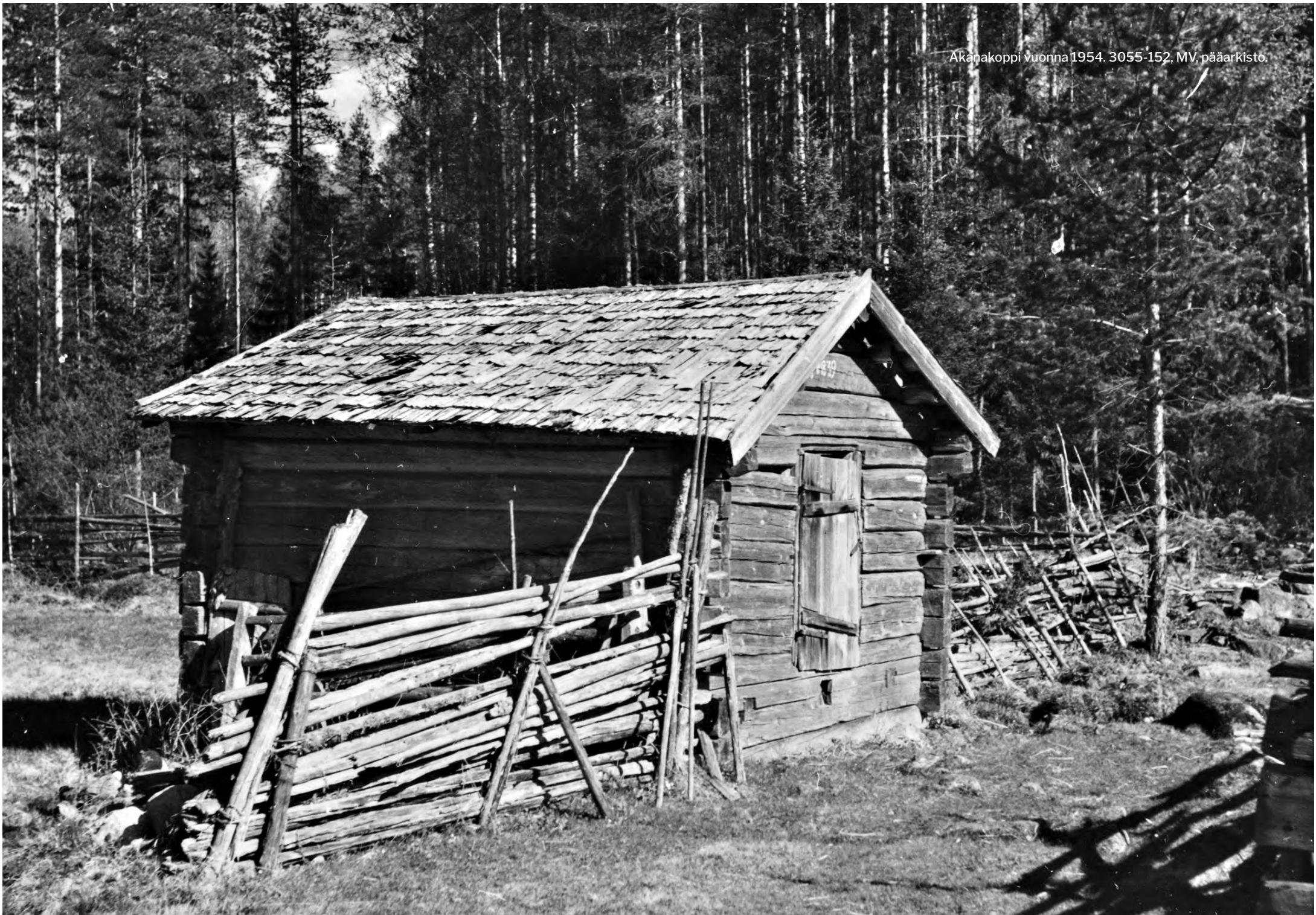

Haasia makasiinin luona mahdollisesti vuonna 1974. KK7936:33. MV-MA, pääarkisto.

Ajoituskaavio. Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella.

Akanakoppi vuonna 1954. 3055-152, MV, pääarkisto.

Akanakoppi

Myllymäen torppa on saanut nimensä Myllylammesta virtaavan joen mutkassa sijainneen myllyn mukaan.¹ Akanakoppi eli entinen vesimylly on rakennettu vuonna 1839. Rakentamiseen käytettiin edellisen, vuonna 1770-rakennetun myllyn hirsiiä.² Nykyiselle paikalleen rakennus siirrettiin vuonna 1904.

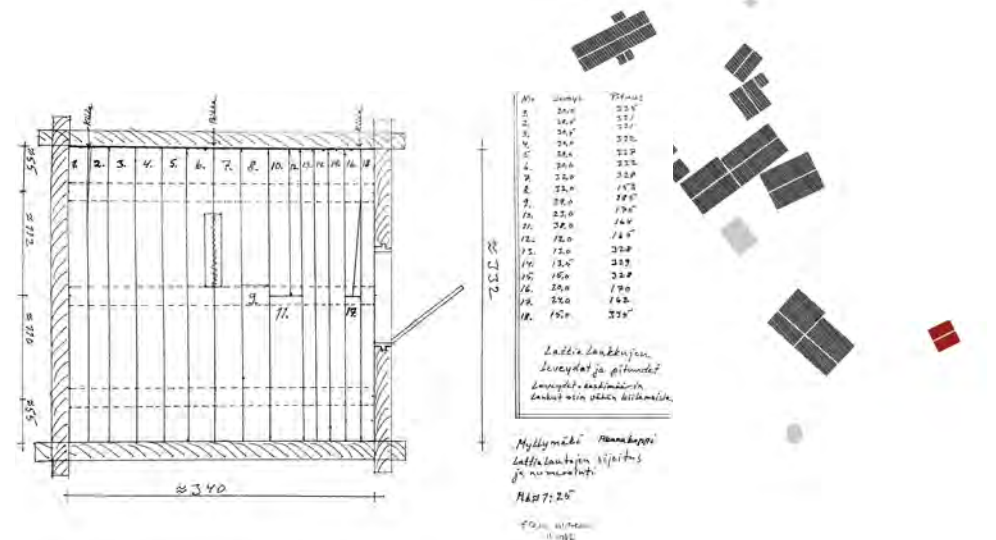
1980-luvun alussa akanakopin vesikate oli tuhoutunut ja alapohja

- 1 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.
- 2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

sekä alimmat hirret olivat lahonneet.³ Maaperää kuivattiin avaamalla rakennuksen vieressä ollut oja ja raivaamalla ympäristöä.⁴ Akanakopin alimmat hirsikerrat upotuskyllästettiin K33-nimisellä yhdisteellä⁵ (kyseessä lienee kupari-kromi-arseeni-liuos).

Vuoden 1993 kuntoarviossa todetaan: ”Yleiskunto hyvä. Rakennus kohotettava ja ryhdistettävä. Pärekatto uusittava.”⁶

- 3 Panu Kailan päiväamäton 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.
- 4 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993 (toimintakertomus), MV käsiarkisto.
- 5 Muistio 30.9.1982, Kaila, MV käsiarkisto.
- 6 Törmi, Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993”. MV, käsiarkisto.

Piirustus akanakopin permannosta. Erkki Hiipakka, 1982, MV, Cavénin huoneen mappi. Alkuperäisten lankkujen kohtalosta ei ole tietoa.

Akanakoppi kesäkuussa 2015.

Akanakopissa on viskuri eli tuultokone, jolla puhdistetaan vilja pölystä, akanoista ja muista epäpuhtauksista. 2015.

Korjaukset kesällä 1995¹

Kalervo Virkki sekä rakennuskonservaattoriopiskelijat Satu Taivaskallio ja Risto Holopainen.

Rakennus oikaistiin ja nostettiin uudelleen asetetuille nurkkakiville. Taka- ja oviseinän alimmat hirret uusittiin. Lattiavuoliaiset uusittiin ja uudet lattialankut tehtiin veistetyistä halaspuolikkaista.

Kattorakenteesta uusittiin kaksi ruodetta ja kurkihirren lahonnut osa

¹ Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

korvattiin pystyyn kuivuneesta kuusesta tehdyllä hirrellä. Vuoliaisten kiinnitykset varmistettiin teräsnauloilla. Koko pärekatto ja osa aluslaudoituksesta uusittiin.

Ovi ja karmit kunnostettiin. Oven pienet kiinnitettiin takonauloin ja lautojen katajatapitus uusittiin.

Korjaukset 2014–15

Kesällä 2014 Lintukorpi Oy oikaisi rakennuksen rungon ja nosti sen uusille nurkkakiville.

Seuraavana vuonna Karin Päre ja Puu uusi pärekaton. Akanakopin alapinta on ajoittain kostea ja siinä kasvaa hometta:

”tuota juttua jo aattelin kesällä, että onpa turhan tiukka sisältäpäin tämä rakennus. Tuo homma johtuu siitä, että kun on satanut näin pitkään, se kattokin liikoo läpimäräksi, vaikka se ei varsinaisesti vuodakaan. Ja kun alapuolessa on umpinainen tila, eikä ilma

pääse vaihtumaan ollenkaan, niin siellähän on silloin kasvihuoneilmiö ja ilmanlämpökin on vielä reilusti plussalla, niin olosuhteet ovat homeelle otolliset. Katon likoamista vielä pahentaa loiva kattokulma. [...] Kun ollaan purettu tällaisia kattoja, niin melkeinpä kaikissa niissä on homeenjälkiä ja sientäkin. Se home ei näytä siellä leviävän juurikaan, koska ne olosuhteet eivät ole aina märät.”²

² Kari Siikasen sähköposti 24.11.2015.

Akanakoppi vuonna 1984. RHO 64473, MV, pääarkisto.

Akanakopin ovi vuonna 2020. Ovi kunnostettiin vuonna 1995.

Kurkihirren korjausta vuonna 1995. Kalervo Virkki.

Akanakopin ensimmäinen museoaikana tehty pärekatto. Risto Holopainen, 1995.

Akanakopin toinen museoaikana tehty pärekatto kesällä 2015.

AKANAKOPPI

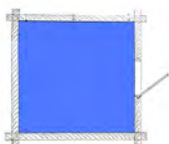
MV

Semaali

Epävarma

Ajoituskaavio: Vuosien 1976 ja 2013 välisenä aikana uusitut tai muokatut osat on merkitty sinisellä, vuosien 2014 ja 2018 punaisella. Punainen piste osoittaa hirsiseurannan kilven paikan.

Livady

Akanakoppi kuvattuna makasiinin ovelta vuonna 1974. KK7936:27. MV-MA, pääarkisto.

RAKENNELMAT

Vettä, tulta, kiviä ja kuoppia.

Rakennelmat

Yläpihan kivipaadet

Asuinrakennuksen ja liiterin välissä on ollut kivipino, joka on toiminut istuime-
na ja esimerkiksi korien alustana.

Kivipino kaatui ja koottiin uudestaan toistuvasti, kunnes vuonna 2020 kivipi-
nolle kaivettiin peruskuoppa kantavaan maahan asti. Kuopan pohjalle pantiin peti soramurskeesta, ja soramurskeen päälle aseteltiin tyynykivet perustuksiksi. Korjaustyön teki Lintukorpi Oy.

Kori kivipinon päällä vuonna 1954. 3055-118, MV, pääarkisto.

Kivet vuonna 1974. KK7936:21. MV-MA, pääarkisto.

Kaksi kuvaa yllä: Uusille perustuksille koottu kivipino vuonna 2020.

Halkoliiterin vieressä olleet kivet vuoden 1970 tienoilla. KK7936:103. MV-MA, pääarkisto.

Antennitolpat

Antennitolpat eli lakutangot pystytettiin 1930-luvulla asuinrakennuksen lounais-
päättyyn ja sikakopin nurkalle. Niiden väliin oli pingotettu antennijohto, jonka avulla Myllymäessä kuultiin radiolähe-
tyksiä. Tolpat oli tehty varjossa kasva-
neista hoikista kuusirungoista.

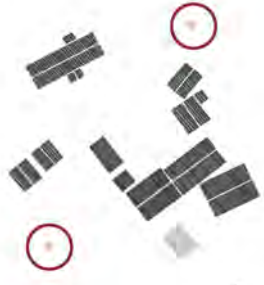
Asuinrakennuksen tolpan alaosa oli vielä vuonna 2018 paikoillaan. Maise-
manhoitoryhmä asensi uuden tolpan sikakopin nurkalle vuonna 2022.

Antennitolpat vuonna 1954. Det. 3055-126, MV, pääarkisto.

Kaivot

Myllymäessä on kaksi kaivoa: hirsi-rakenteinen ylä- eli pihakaivo ja lautarakenteinen ala- eli vanha- eli saunakaivo.

Pihakaivo pohjoisesta vuonna 1954. KK3055-127, DET., MV, pääarkisto.

Pihakaivon jäänteitä kaivetaan esiin kesällä 2019. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy.

Saunakaivo

Maa-aineksilla peittyneen kaivon jäänteet tutkittiin ja kaivon rakenteiden uusimista varten laadittiin piirustukset vuonna 2017.

Kaivon reunalle itäneen järeän kuusen juuret olivat vaurioittaneet kaivon rakenteita, ja vaikka kuusi kaadettiin ja kanto jyrsittiin vuonna 2017, vaikeuttivat juuret edelleen kaivon rakenteiden palauttamista.

Lintukorpi Oy kunnosti kaivon rakenteet vuonna 2019. Suunnitelmapiirroks-

Saunakaivo vuonna 1974. KK7936:19. MV-MA, pääarkisto.

Pauliina Saarinen harjaa saunakaivon jäänteitä esiin kesällä 2017.

sesta poiketen kaivon uusitun yläosan lautakehikko toteutettiin hieman pienempänä siten, että se mahtui alkupeiraisen kehikon sisäpuolelle.¹

1 Raportti: Risto Holopainen, Lintukorpi Oy:n työt Myllymäessä 2019.

Saunakaivon jäänteitä vuonna 2017: kaivon lautaseinämää ja kannen soiroja.

Suuritöisin vaihe kaivon kunnostustyössä oli kaivon kiinni kasvaneen kuusen juurien raivaaminen rakenteiden tieltä. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

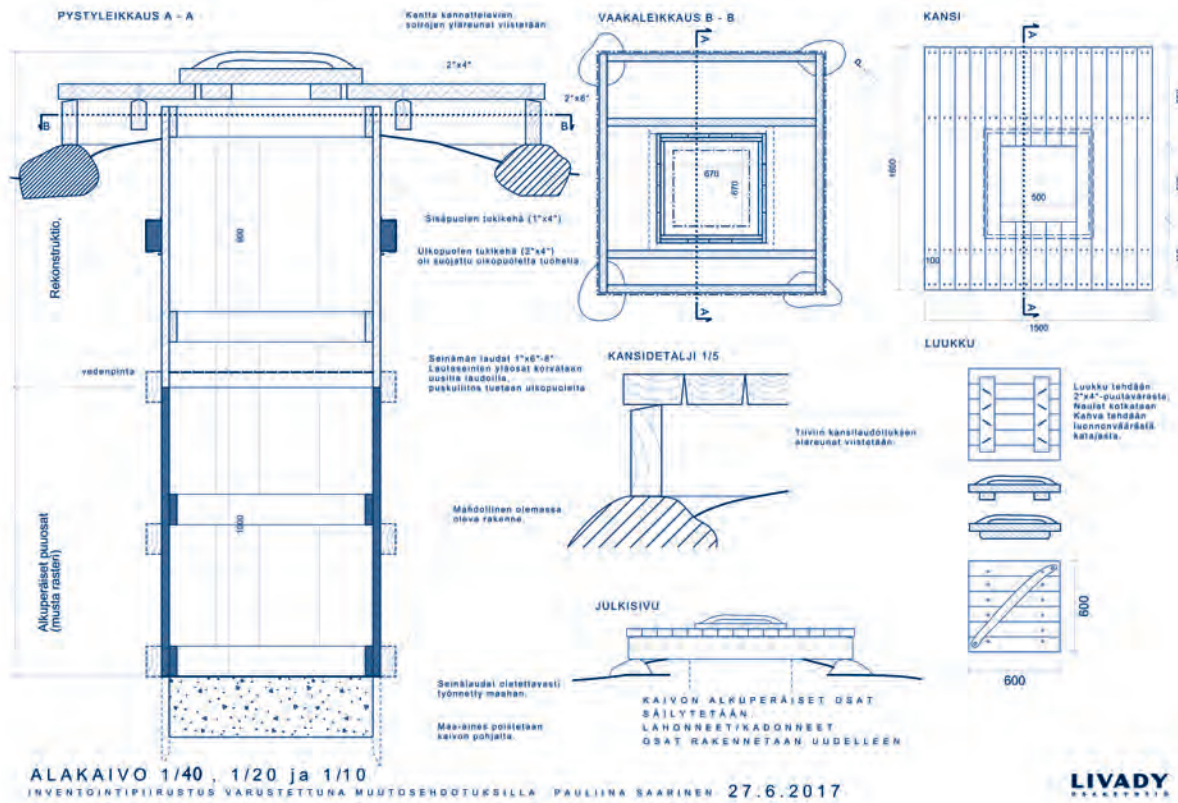
Saunakaivo oli peittynyt näkymättömiin vuonna 2015.

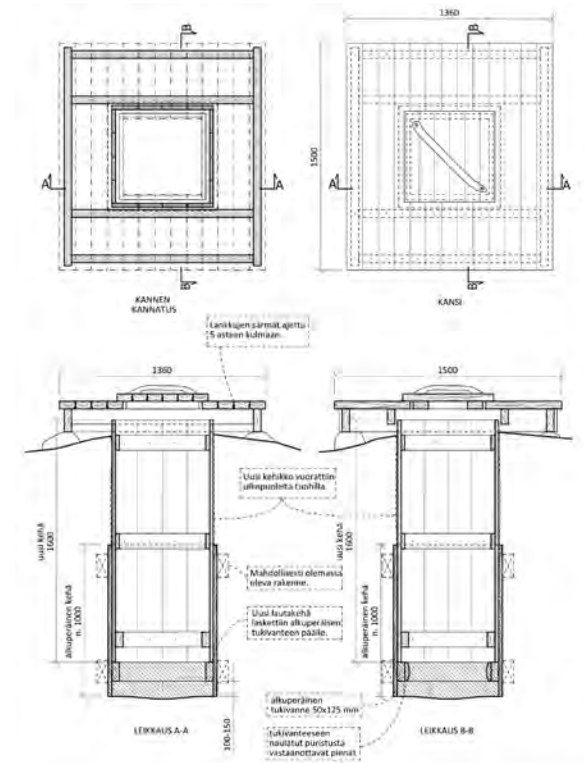
Kaivonkansien puutavara sahattiin siten, että soirojen väliset raot kasvavat alaspäin.

Saunakaivo tyhjennettynä ennen kunnostusta. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

LIVADY
 RESTAUROINTI

– Rakennelmat –

Vasemmalla dokumentointi- ja uusimispirstust vuodelta 2017 ja oikealla vuoden 2019 korjauksessa toteutunut rakenne. Piirustusten skaalaus 40 %.

Kunnostettu saunakaivo syksyllä 2019. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Saunakaivo syksyllä 2019 ennen kannen valmistusta.

Saunakaivo kunnostettuna toukokuussa 2020.

Pihakaivo kunnostettuna lokakuussa 2019.

Pihakaivo

Kaivossa on salvottu kehä ja parin tuuman vahvuisista soiroista koottu kansi.

Valokuvien perusteella näyttää siltä, että Museovirasto korjasi kaivon ainakin 1970-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Alkuperäistä kaivoa ei dokumentoitu tai dokumentit ovat hävinneet.

Pihakaivo korjattiin vuonna 1999 opiskelijatyönä¹ Kalervo Virkin toimies-sa työn ohjaajana.² Myöskään tässä yhteydessä ei edellistä rakennetta dokumentoitu. Järvitalon tekemä korjaus ja kaivonkehän alimmat, alkuperäiset osat dokumentoitiin kesällä 2017.

Lintukorpi Oy uusi kaivon kolmea alinta hirsivarvia lukuun ottamatta vuonna 2019. Korjaustyöstä on laadittu seikkaperäinen raportti.³

1 Työharjoitteluraportti, Marko Järvitalo, 1999, MV, käsiarkisto.

2 Myllymäen työmaapäiväkirja 1995–2001.

3 Raportti: Risto Holopainen, Lintukorpi Oy:n työt Myllymäessä 2019.

Yläkaivo vuonna 1974. KK7936:134. MV–MA, pääarkisto.

Pihakaivo kesällä 2014.

Kaivon kehää salvotaan Lintukorven verstaalla kesällä 2019. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy.

Pihakaivo 1980-luvulla. Kaivossa näyttäisi olevan pystylauta-vuoraus, joka on sittemmin kadonnut. RHO 57457, MV, pääarkisto.

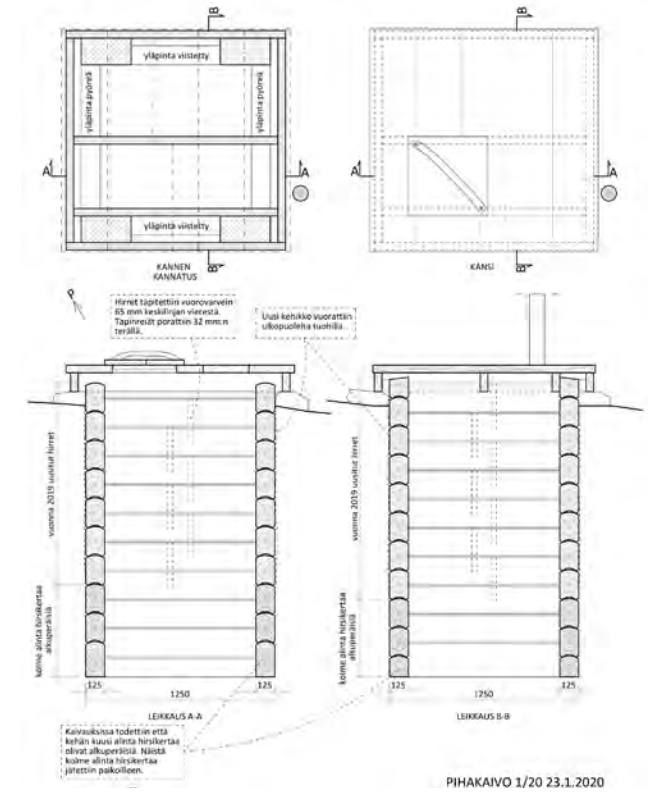
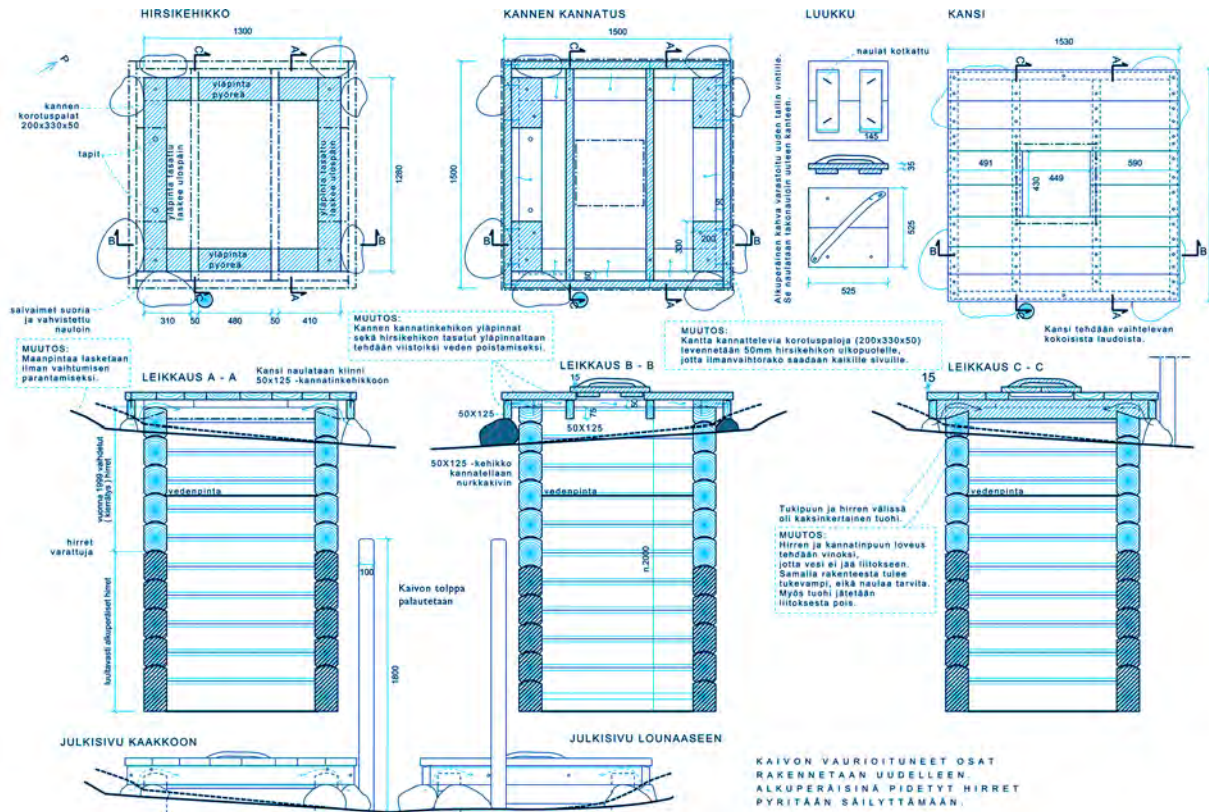
Yläkaivo vuonna 1974. KK7936:75. MV–MA, pääarkisto.

Kolme alinta varvia säästettiin. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Kaivo vuorattiin tuohella. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

– Rakennelmat –

Vasemalla dokumentointi- ja uusimispirstustus vuodelta 2017 ja oikealla vuoden 2019 korjauksessa toteutunut rakenne. Piirustusten skaalaus 40 %.

Kansirakenteet mahdollistavat kannen tuulettumisen. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Kaivo valmiina kannen kahvaa ja tolpan pystytystä lukuun ottamatta. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Kehän kolme alinta hirsikertaa säilytettiin vuoden 2019 korjauksessa. 2021.

Ojat ja leikkaukset

”Tarkastettiin ojitussuunnitelma, hyväksyttiin tehtäväksi vain [saunan] suojarakennuksen ympärille tulevat ojat. Koko rakennusryhmää kiertävä oja jätettiin tuonemmaksi.”¹

”Maakosteutta estettiin ojittamalla alue. Vuosina 1982-84 kaivetut ojat ja tehdyt maastonleikkaukset on dokumentoitu asemapiirrookseen.”²

Kosteusongelmat saatiin kuriin, mutta maisema ja pihakasvillisuus kärsivät vaurioita.”³

Vuoden 1995 maisemanhoitosuunnitelmassa riihen eteläpuolisen pellon ojaa ehdotetaan tukittavaksi: ”[...] on mahdollista kehittää alueesta avoin suoniitty.”⁴ Samana vuonna ainakin akanakopin itäpuolinen oja tukittiin purkujätteellä, jotta myös sinne saatai-

siin aikaan maisemanhoitotyötä helpotettava suoniitty.

Vuonna 2015 perattiin akanakopilta alapellolle johtavaa ojaa, jotta akanakopin maapohjaa saatiin kuivemmaksi. Alapellon ojaa padottiin vuonna 2017 alapellon soistamiseksi.

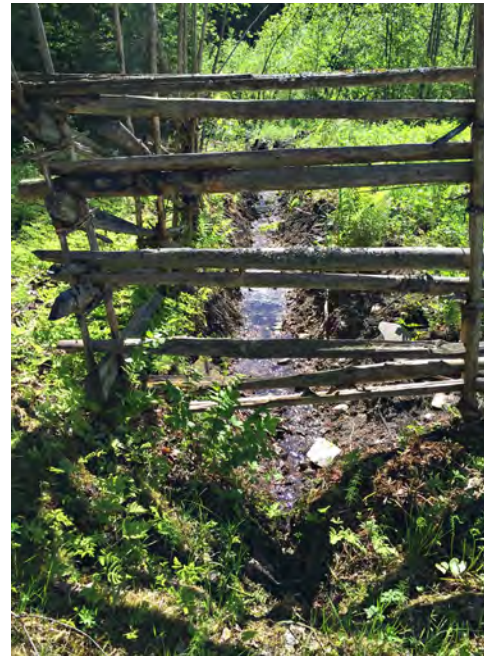
Vuonna 2017 tehty alapellon ojan pato.

- 1 Tarkastusraportti 8.10.1984. Kaila, Edgren, Linkola, Sihvo. MV, Cavénin huoneen mappi.
- 2 Ensimmäisen tilanhoitokunnan aikana ei asuinrakennuksen luoteispuolelle tehdyn leikkauksen lisäksi tehty muita oja. Panu Kailan sp-viesti 10.2.2016..

- 3 Ehdotus Myllymäen torpan alueen kehittämiseksi, 1993, Sihvo, Mattinen, MV, käsiarkisto.
- 4 Myllymäen torppa, Kasvillisuuden ja kulttuurimaiseman inventointi, Maisema- ja puutarhasuunnittelu Juha Prittinen, 31.5.1995.

Makasiinipelloilta alapellon suuntaan johtanut oja tukittiin makasiinin pärekattotyömaan jätteillä sekä makasiinista poistetuilla heinillä vuonna 1995. Risto Holopainen.

Alapellolle johtava, juuri perattu oja kesällä 2015.

Myllymäen torppa. Ojat ja leikkaukset 28.5.1984, Panu Kaila, värikoodit MH. Piirrookseen ei ole merkitty kaikkia oja ja ojen paikat ovat summittaisia.

Juoma-allas

Akanakopin ja suuren niitty-ladon väliseen suopainanteeseen on kaivettu kuoppa, jota lienee käytetty karjan juottopaikkana. ”Allas pidetään sammalpeitteisenä ja muu siihen kehittyvä kasvillisuus poistetaan.”¹

Vuonna 2016 juoma-allas palautettiin käyttökuntoon, jotta Myllymäkeen voitaisiin ottaa laiduntavaa karjaa.

1 Myllymäen torppa, Kasvillisuuden ja kulttuurimaiseman inventointi, Maisema- ja puutarhasuunnittelu Juha Prittinen, 31.5.1995.

Juoma-allas vuonna 2018.

Rumpu tai ehkä pikemminkin oja ja astinkivet vuonna 1974. KK7936:53, det.. MV-MA, pääarkisto.

Rumpu

Akanakopin vieressä kulkevassa ojassa on vanhan myllytien allittava tierumpu. Pirkko Sihvon mukaan mitään rumpua ei ollut, vaan oja oli avoinna tien kohdalla, ja siihen oli aseteltu astinkiviä.¹ Myös vanhoissa valokuvissa tien poikki näyttää kulkevan avo-oja.

Rumpu korjattiin vuonna 1995.² Rakenne avattiin lapiotyönä: vanha rumpu oli tehty siten, että ojan pohjalle oli laitettu kuusenoksapino, joiden päälle kivet ikään kuin holvattiin. Ojan vesi virtaa tien ali kuusenoksapinon läpi. Rumpu uusittiin vanhan mallin mukaan.³

Kesällä 2015 ojaa rummun molemmin puolin perattiin, ojan kaatoa parannettiin ja samalla rumpua puhdistettiin niin pitkälti kuin käsin ylsi.

1 Pirkko Sihvon haastattelu 21.9.2015.

2 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

3 Risto Holopaisen haastattelu syksyllä 2014.

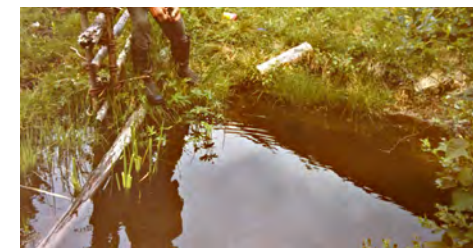
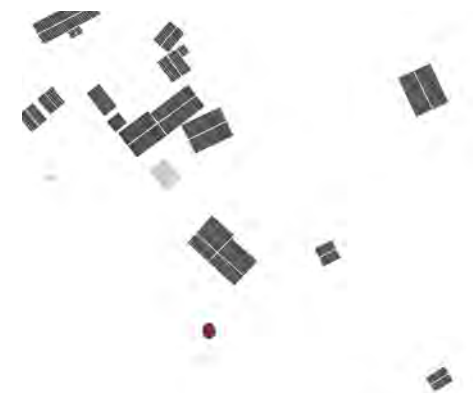
Lähde eli lammikko

Myllymäen lammikko on alapellolla, riihen eteläpuolella sijaitseva luonnonlähde, jossa vesi pysyy kirkkaana ja jäätymättä ympäri vuoden. Kalle piti lähteessä ensin haukea ja myöhemmin ahvenia.¹

Museoviraston aikana lammikkoon tehtiin laituri – ilmeisesti kahviveden ottamista varten.

Alapellon vesakonraivauksen yhteydessä vuonna 2017 päätettiin lähteen reunalle jättää joitakin puita suomaan varjoja lähteessä asuville sammakoille. Puiden kasvaessa niitä voi vähentää.

1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Lähde vuonna 1972. MV-MA, pääarkisto.

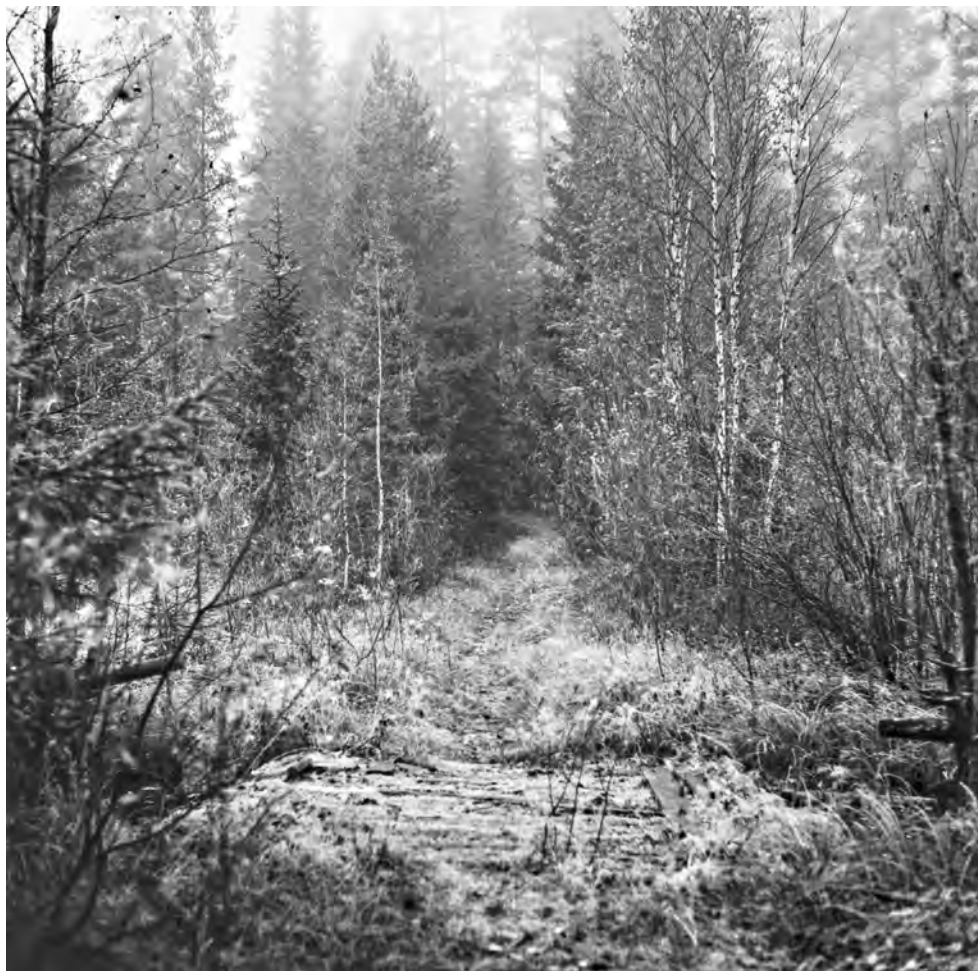
Aidan suojaama lähde vuonna 1954. 3055-146 det., MV, pääarkisto.

Lähde vuonna 2017.

Silta

Alla vasemmalla Myllypuron ylittävä silta etelästä ja oikealla pohjoisesta vuonna 1974. Sillan kansi on tehty palkkien päälle poikittain asetelluista puista, joita reunoilla sitovat pitkittäiset puut. KK7936:118 ja KK7936:119. MV-MA, pääarkisto.

Saloveden tieltä Myllymäkeen johtavalla tiellä on Myllypuron ylittävä silta, joka on tehty vierekkäin asetelluista hirsistä. Vielä 1990-luvulla sillan kansi oli tehty poikittaisista maloista tai kelleksistä, jotka oli liitetty toisiinsa naulaamalla niiden päälle varppeet lähelle kannen

reunoja.¹

”[...] Salkolanjärven ja Liesjärven Taipaleenlahden välissä oleva kanava kaivettiin 1800-luvun alussa. [...] ... kanava on edelleen olemassa, joskin

osittain umpeutuneena. [...] Salkolanjärven pinta laski kanavan kaivamisen jälkeen huomattavasti.²

”[...] 1920-luvulla kaivettiin kanava

1 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

2 (6.8.2004). http://www.somero.fi/vapaa-aika/luonnossa_liikkuminen/luontokohteet/lehdot_lahteikot_ja_puronvarret/

Tammelan Liesjärveen ja se kuivasi vähitellen Myllylammista lähtevän joen, joka nykyisin vain kapeana purona solisee entisen myllyn paikalla.”³

1940-luvulla Kymi-yhtiö ”lakaisi metsät tasaisiksi”.⁴ Uittojen helpottamiseksi Myllypuroa perattiin Myllylammista (Myllylampi) alkaen Loukon sillalle asti. Työt alkoivat vuonna 1923 ja päättyivät vuonna 1939.⁵

Myllyjoen kuivumisesta Myllypuroksi on siis osittain ristiriitaisia tietoja, mutta ilmeisesti Taipaleenlahden kanava oli tehty jo 1800-luvun alussa, mistä johtu-

en vesi Myllyjoesta väheni. Tämä lienee johtanut siihen, että Myllyjoen vanha mylly ei ole enää toiminut ja on rakennettu uusi vuonna 1839. Uutta myllyä on voinut käyttää enää tulva-aikoina.⁶

Korjaustöitä

Siltaa kunnostettiin vuonna 1998 ennen restaurointitöiden alkua.⁷

Kesällä 2014 sillan kanteen vaihdettiin kaksi uutta sahapelkkaa. Sillan kunto tulee tarkastaa joka kevät ennen Myllymäen torpan vuosittaisten kunnostustöiden aloittamista.

Janne Toivonen kunnostaa Myllymäen siltaa vuonna 1998. Kalervo Virkki.

3 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.

4 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.

5 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

6 Ks. Kalmbergin kartaston kartta vuodelta 1855 luvussa ”Vanhoja karttoja ja ilmakuvia”. Karttaan on nykyisen Myllylammien paikalle merkitty ”Isojärvi”.

7 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001

Kuvatietojen mukaan Myllypuron silta vuonna 1974. Pirkko Sihvon mukaan (Myllymäen torppa – elämää Pusulan Kärkölän erämaassa) valokuva on vuodelta 1954 ja esittää puron ylittävää porraspuuta Kankurinmaan ja Myllymäen torpan rajalla. KK7936:123. MV–MA, pääarkisto.

Sillan alla näyttäisi olevan yhden tai jopa kahden vanhemman sillan jäänteitä. Jäänteet saattaisivat olla peräisin vuoden 1974 valokuvassa näkyvän sillan kaltaisesta rakenteesta. 2018.

Tervahauta

Myllymäessä poltettiin kannoista tervaa 1800-luvun loppupuolella vuosittain. Tervahauta oli vuorattu tuohilla, joita myöten terva valui haudan pohjalle.¹ Toisen tiedon mukaan tervahauta oli käytössä vielä 1930-luvulla², kun taas toisen tiedon mukaan tervaa poltettiin viimeisen kerran vuonna 1926³. Tervan ohessa haudasta on mahdollisesti saatu syisiä, joita olisi myyty Högforsin ruukille.

Museovirasto esitti vuonna 1993 tutkimuskaivauksen tekemistä tervahautaan.⁴ Kaivausta ei liene tehty. 1990-lu-

vun lopulla Myllymäen etelämetsässä kolottiin mäntyjä tervan polttoa varten.⁵ Kolousta varten valmistettiin erityiset tikkaat, joita säilytetään suuressa niityladossa.

Tervahauta Yleisin tervahauta oli maahan kaivettu suppilomainen kuoppa, jonka keskikohdasta l. silmästä onteloitu tukki, kuurna l. kynä johti haudan sivuun rakennettuun katolliseen komeroon l. halssiin, missä olevasta kaukalosta l. tervakolasta terva kiulua ja suppiloa käyttäen pakattiin tynnyreihin. Hautaan ladotut tervakset peitettiin sammalilla, turpeilla ja mullalla, jotta palaminen tapahtui umpi-tilassa.
Toivo Vuorela, Kansatieteen sanasto. SKS, 1964.

- 1 Myllymäen torppa. Pirkko Sihvo, MV, 2000.
- 2 Myllymäen torppa. Pirkko Sihvo, MV, 2000.
- 3 Myllymäen tila, PK 2024 11, MV käsiarkisto.
- 4 Törmi, Laine, kuntoarvion / korjaustarveselvitys. 11/1993". MV, käsiarkisto.

5 Heimo Pajusen haastattelu, 21.1.2015.

Tervahauta kesällä 1995. Risto Holopainen.

Tiilimiilut

Myllymäen uunien ja savupiippujen tiilet on valmistettu Myllymäessä¹. Tiilentekopaikkoja lienee ollut ainakin kaksi: Pienen niityladon länsipuolella olevassa metsässä on pieni harjanne, jonka kylkeen on kaivettu kuoppa. Kuoppa on samalla paikalla, johon tiilenpolttopaikka on merkitty luvussa ”Pihapiiri metsän keskellä” olevaan, mahdollisesti Olli Cavénin laatimaan asemapiirrookseen. Toinen paikka on Myllytien varrella.²

Tiiliuunin rakentaminen rinteeseen tehtyyn kuoppaan helpottaa tiiliuunin vuorausta maa-aineksilla tiilenpolton loppuvaiheessa.

Tiilimiilu Tiilihauta tiilenpoltoissa käytetty varhainen tiiliuuni

Ilmakuivatut tiilet poltettiin entisaikaan tiilimiilussa, jota sanottiin myös tiilihaudaksi, koska se oli tervahaudan tapaan peitetty maalla, tai tiiliuuniksi vaikka siinä ei ollut kiinteitä muurauksia. Polton aluksi pari päivää kestäneen hikoilupolton aikana kaikki vesi saatiin tiilistä varovasti pois. Sen jälkeen varsinaisen polton aikana tulta pidettiin yllä useita vuoro-kausia. Tulen voimakkuus ja polttoaika olivat polttajan kokemuksen varassa. Polton tulos nähtiin, kun miilu oli viikon verran jäähtynyt. P. KAILA 1997.
Helamaa: Vanhan rakentajan sanakirja, SKS, 2004.

- 1 Myllymäen tila, PK 2024 11, MV käsiarkisto.
- 2 Olli Cavénin haastattelu 16.4.2018.

Piirros teoksesta: Toivo Vuorela, Kansatieteen sanasto. SKS, 1964.

Mahdollinen tiilentekopaikka lammashaan länsipuolella olevassa metsässä ja oikealla Myllytien poskessa, sillan pohjoispuolella olevan tienmutkan itäpuolella.

Ulkouuni

Joidenkin tietojen mukaan asuinrakennuksen etelänurkan¹ lähellä rinteessä oli ulkouuni, joka hävitettiin vuonna 1890², kun taas toisaalla sanotaan, että asuinrakennuksen länsipään rinteessä on ollut ulkouuni, jota käytettiin vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä.³ Uuni on siis joka tapauksessa ollut käytössä nykyisen asuinrakennuksen aikana, mutta sen tarkkaa sijaintia tai mallia ei tiedetä.

Ulkouuneja käytettiin monesta erisyystä: tupaa ei haluttu lämpiminä vuodenaikoina lämmittää liian kuumaksi, erillinen ulkouuni vähensi asuinrakennuksen tulipaloriskiä ja hyvällä säällä leivän paistaminen oli ulkona mukavampaa ja sujuvampaa.

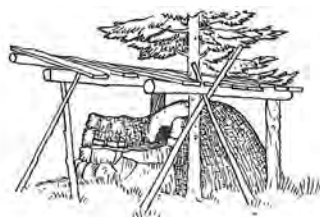
1 http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=959

2 Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

3 Myllymäen rakennushistoria, 22.12.1993, Sihvo, MV, käsiarkisto.

Ulkouuni Lopella vuonna 1954. KK3056:18, MV, pääarkisto.

Der Ofen im Freien

Abb. 341. Loppa SHä. Nach Alho 1896 S. 24.

Abb. 343. Urjala SHä. Nach einem Foto von V. Kyrölä 1937. KM 2363:470.

Abb. 347. Reuko SHä. Nach einem Foto von Auro Hirsjärvi 1938 und nach einer Zeichnung von R. Koivula 1938. KM 2250:54, 2363:710.

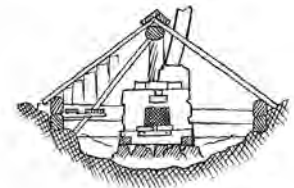

Abb. 348. Tammela SHä. Nach einem Foto von Esko Aaltonen, KM 1929:239.

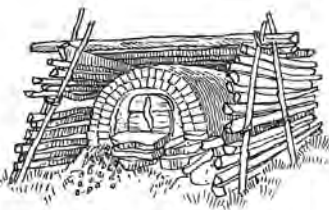
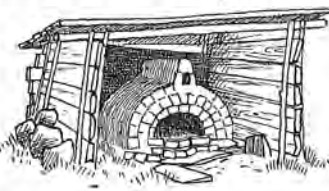

Abb. 349. Kalvola SHä. Nach einer Zeichnung von Osmo Vuoristo 1952.

Etelähämäläisiä ulkouuneja: Niilo Valonen: Zur Geschichte der Finnischen Wohnstuben, Suomalais-ugrilainen seura, 1963.

Myllypuron patoallas

Myllypuroon rakennetun patoaltaan valli sijaitsee rinteessä Myllylammin ja sillan välisellä puro-osuudella. Ei ole varmuutta liittyykö kyseinen pato vuonna 1839 rakennettuun vesimyllyyn vai 1940-luvun uittotöihin.

Patoallas sijaitsee museotilan ulkopuolella.

Myllypuro kulkee vanhan patovallin läpi. Myllypuron sillan ja Salovedentien välisellä puro-osuudella on muuta puroa voimakkaammin virtaava kohta, jossa Pirkko Sihvon mukaan mylly eli nykyinen akanakoppi alun perin sijaitsi. 2017.

Maakellari

Maakellaria lienee käytetty pääasiassa perunavarastona.

Maakellarin vesikatto rakenteineen oli sortunut 1970-luvun puoliväliin mennessä.¹ Jätteiden perusteella joko Museovirasto tai urakoitsija laati rekonstruktiosuunnitelman, jota noudatettiin melko vapautuneesti. Haapa-puinen uralautakate valittiin ilmeisesti lähinnä siksi, että sellaista haluttiin kokeilla.² Kesällä 2018 kate oli tullut käyttöikänsä päähän.

- 1 Panu Kailan päiväämätön 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.
- 2 Olli Cavénin ja Kalervo Virkin haastattelu 16.4.2018.

Korjaustyöt kesällä 1997³

Kalervo Virkki, Tarmo Makkonen, Mikko Castrén.

Romahtaneen maakellarin kuopasta löytyi ovi ja ”koristeellisesti veistettyjä lautoja”.

Koko maakellari rakennettiin uudestaan. Kehikko tehtiin paikalle tuoduista pelkoista, välipohja paikalla halotuista maloista. Haavat katteen lautoihin saatiin omasta ja naapureiden metsästä. Laudat sahattiin Katajan sahalla ja höylättiin käsin työmaalla.

Joko maakellarin ulko-ovi, välikaton ovi tai molemmat saatiin Sirénin puretusta riihestä.

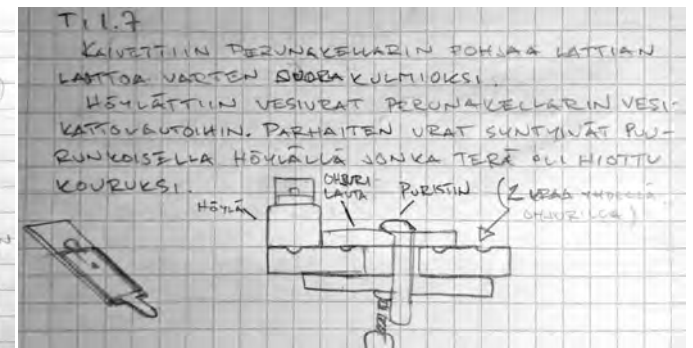
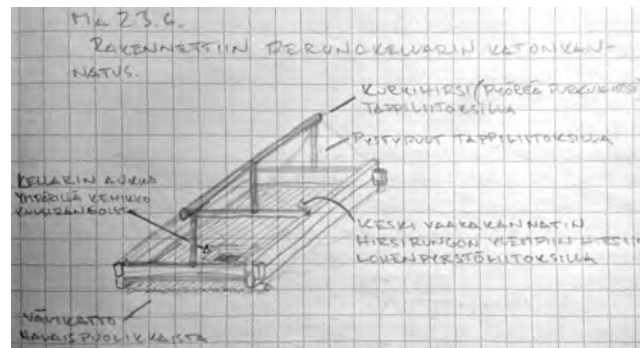
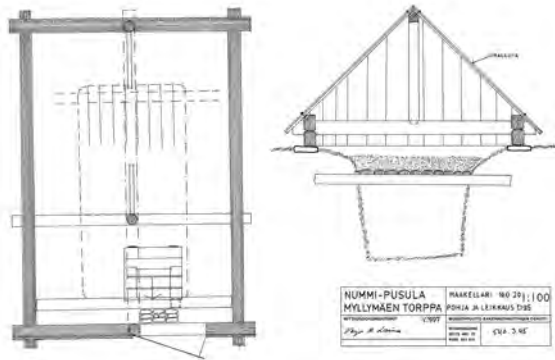
Korjaustyöt vuonna 2018

Kesällä 2018 maakellarin lautakatteen päälle asennettiin Onduline-bitumihuopakate. Samalla rakennuksen ympäriltä madallettiin maanpintaa siten, että hirsikehikko tuulettuu paremmin. Työt teki Lintukorpi Oy.

- 3 Myllymäen työmaapäiväkirja 22.5.1995–12.6.2001.

Maakellarin jäänteet vuonna 1984. Panu Kaila.

Museovirasto laati maakellarista kahdet ”mittausdokumentoinnit”. Toinen tehtiin vuonna 1996 ja toinen 1997. Yllä vasemmalla olevassa vuoden 1997 mittauspiirroksessa esitetty maakellari on rakenteellisempi ja piirustus lienee toiminut samalla rekonstruktiosuunnitelmana. Yllä oikealla otteita työmaapäiväkirjasta vuodelta 1997. Repro, MV, pääarkisto.

Maakellari kesällä 2014. Kellarin ympäristö oli metsittynyt ja haapapuisen lautakaton käyttöikä sitä myöten lyhentynyt.

Profiilibitumihuopakatetta asennetaan haapalautakatteen päälle kesällä 2018.

Kellarin rakennustyöt käynnissä vuonna 1997. Kuva vasemmalla: Kalervo Virkki. Kuva oikealla: RHO 118990, MV, pääarkisto.

Myllymäen sammutin on asennettu maakellarin päättyyn. Lintukorpi Oy, 2021.

AIDAT, PORTIT JA HAASIA

Aidalla rajattiin ne alueet,
jonne karjaa ei haluttu
päästää.

Aidat, portit ja haasiat

Luvun tekstit antavat yleiskuvan Myllymäen torpan museoalueen aitojen, haasioiden ja porttien tekemisestä. Rakenteet tehdään kuitenkin aina ensisijaisesti alkuperäisen, ennen vuotta 1976 otetuissa valokuvissa näkyvän mallin mukaan.

Aidalla rajattiin ne alueet, jonne karjaa ei haluttu päästää, kuten pihapiiri, viljelykset ja ympäröivät erämaat. Karja laidunsi näiden välissä eli väljällä. Myllymäessä pihapiirin ja viljelysten rajaamiseen aita on tarvittu vähän toista kilometriä, minkä lisäksi metsälaidunten aitaus on vaatinut vähintään toisen mokoman.

Vuoden 1976 kartoituksessa todettiin: ”Korjattavaa risuaitaa noin 200 m, portteja 5, haasiaa noin 100 m.”¹ Museoviraston oman tiedotteen mukaan vuosina 1998–2002 riukuaitoja, portteja ja veräjiä uusittiin neljän kilometrin verran.² Määrä kuulostaa aivan liian suurelta, eikä uusituista porteista tai veräjistä ollut enää vuonna 2014 havaintoja. Aitoja ei huollettu, joten vuonna 2014

1 Kustannusarvio, Kaila, 11.5.1976, MV, mappi Cavénin huoneessa.

2 <http://museovirastorestauroi.nba.fi/ muut-kohteet/myllymaen-torppa>.

suurin osa aidoista oli jälleen uusimisen tarpeessa.

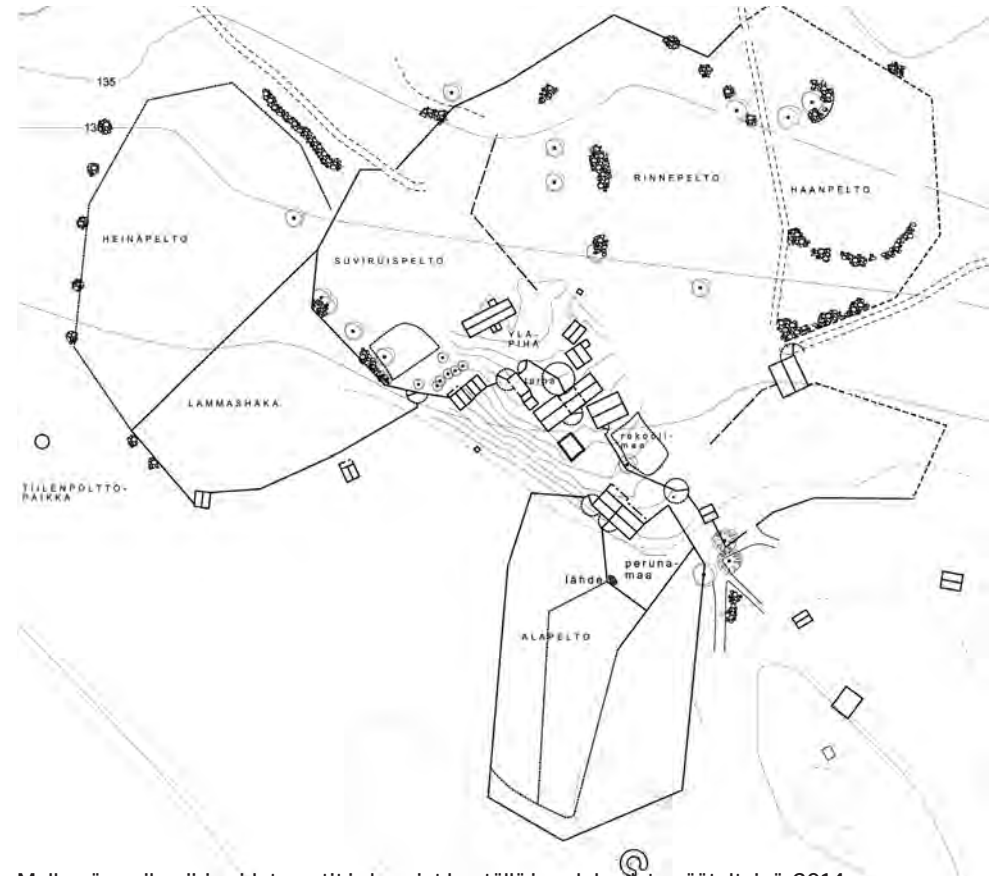
Kesällä 2014 ja 2015 Lintukorpi Oy uusi kymmenisen metriä akanakopin ja riihen välisiä aitoja.

Kalle ja Myllymäen pitkäjuoksuista pisteaitaa vuonna 1963. KK7936:111. MV-MA, pääarkisto.

Tutkija Pirkko Sihvo ja riihipihan aita vuonna 1974. KK7936:105. MV-MA, pääarkisto.

Myllymäen pihapiirin aidat, portit ja haasiat kentällä ja valokuvista pääteltyinä. 2014..

Riihipihan aita vuonna 1974. KK7936:36. MV-MA, pääarkisto.

Aidat

Aidan pano Myllymäen torpassa

Myllymäen piste- eli riukuaidat ovat erityisesti länsisuomessa käytettyjä, pitkäjuoksuisia aitoja. Ne koostuvat pystyistä seiväspareista ja vaakasuuntaan asetelluista aidaksista, jotka on pantu seipäiden väliin ja tuettu niihin kiinni vitsaksilla. Lisätukena käytetään poikittaissuuntaisia vinotukia eli varakkaita.

Pitkäjuoksuisessa aidassa aidasten pituus vaihtelee vajaasta kolmesta metrillä jopa kahteentoista metriin.

Aitojen tiiviys ja korkeus vaihtelee käyttötarkoituksen mukaan. Tarhan aidat ovat lähes umpinaisia ja reilu puolitoista metriä korkeita, kun taas peltojen ja niittyjen rajaamiseen on käytetty harvempia ja matalampia aitoja.

Kuusi soveltuu runkonsa muodon ja säänkestonsa vuoksi hyvin aitamateriaaliksi, ja sitä on runsaasti saatavilla. Aidaspuiksi kelpaavat myös haapa ja mänty, vitsaksiksi ja seipäiksi kataja.

Seipäiksi haetaan runkoja, joiden latvapään vahvuus ylimmän aidaksen kohdalla on vähintään tuuma. Osa Myllymäessä käytetyistä seipäistä on selvästi vahvempia, ja ne on yläpäästään sahattu poikki siten, etteivät ne juuri ole aita korkeampia. Seipäiden alaosa kuoritaan kokonaan noin 30 senttimetrin matkalta ja loppuosasta poistetaan 1–3 kuorisui-kaletta koko pituudelta, jolloin jäljelle jäävä kuori irtoaa ajan kanssa itsestään.

Seipään kärki teroitetaan ja maantasoon tuleva kohta hiillettään.

Myllymäessä seiväsparien väli vaihtelee epäsäännöllisesti metrillä puoleentoista ollen keskimäärin parin kyynärän luokkaa. Porttiauukkoja on vahvistettu lisäämällä aitaan ylimääräisiä seiväspareja aukkoa lähestyttäessä. Aidaksina on käytetty lähinnä pyöreitä, aisattuja riukuja. Aidaksina voi lisäksi käyttää kaikenlaista sopivaa puutavaraa: halkaistuja malkoja, liisteitä, kelleksiä ja lautoja.

Alimman aidaksen paksumpi pää pannaan alimman vitsaksen varaan ja kapeampi pää maata vasten siten, että aidas tulee kutakuinkin vaakasuoraan. Ensimmäiseen seiväspariin sidotaan ensimmäisen aidaksen yläpuolelle uusi vitsas, samoin kuin niihin seuraaviin seiväspareihin, joiden väliin ensimmäinen aidas ulottuu, ja vitsasten päälle pannaan uusi aidas ja niin edelleen. Jotta aidan päästä tulee tukeva, ensimmäiseen seiväspariin sidotaan vitsas jokaisen aidaksen alle, muihin riittää kolme tai neljä vitsasta.

Aitaa vasten asetetaan varakkaita, jotka estävät aita kaatumasta sivusuunnassa. Varakas tehdään samanlaisesta riu'usta ja käsitellään kuin seipäät. Myllymäessä varakkaita näyttäisi alun perin olleen ainoastaan tarhan aidassa. Jotta aidoista saadaan pitkäikäisempiä, varakkaita lisätään myös muihin aitoihin.

Yleensä varakkaita tulee vuorotellen eri puolelle aita jokaisen seiväsparin

kohdalle. Varakkaita voi myös laittaa vain joka toisen tai joka kolmannen seiväsparin kohdalle maaperän mukaan. Varakkaat työnnetään tukevasti maahan ja sidotaan seiväsparin ylimmällä vitsaksella. Mäenrinteeseen linjatun aidan varakkaat asetetaan vinoon myös siten, että ne estävät aita kallistumasta alamakeen.

Huolto

Aita saattaa hyvissä olosuhteissa kestää kymmeniä vuosia, tavallisemmin 10–20 vuotta. Ensimmäisinä lahoavat seipäiden ja varakkaiden alapää, mistä seuraa aidan kaatuminen.

Aitaa voi hoitaa vaihtamalla lahonneita seipäitä uusiin tai esimerkiksi tukemalla seipäiden alapäitä kivillä. Roudan nostamia seipäitä voi työntää takaisin maahan, ja aita hauduttavan kasvillisuuden voi syöttää vaikka lampaille. Kaatuneen aidan voi nostaa pystyyn, ja tukea uusilla apuseipäillä ja -varakkailla.

Yllä lammashaan ja oikealla tarhan vuonna 2016 uusittua aita.

Uutta aita vuonna 2016

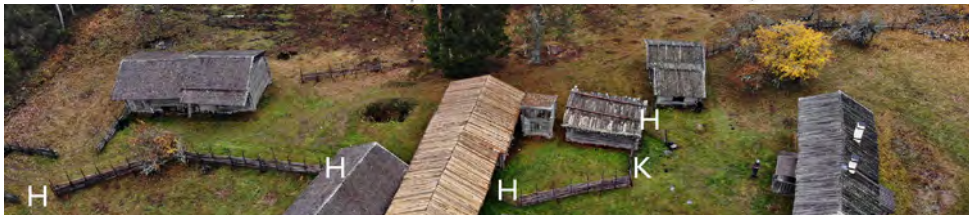
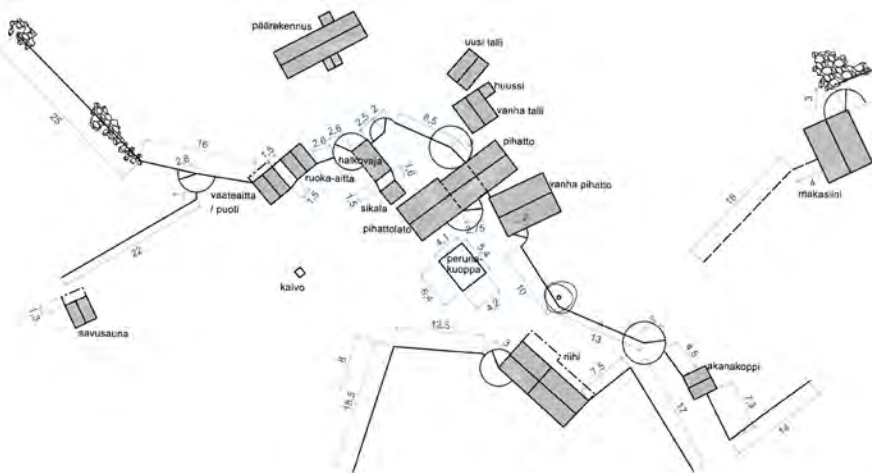
”Tuollainen normaali viiden metrin juoksulla oleva aita hyviin olosuhteisiin tehtynä maksaa alkaen 70 €/m. Hintaan vaikuttaa, että tarviiko aidan paikka ensin raivata, tarvikkeiden kuljetusmatkat ym, mutta näin nopeasti sanottuna pitkäjuoksuinen aita maksaa noin 90 €/m, hinnat alv 0 %.”¹

Aitoja uusittiin reilun 80 metrin verran kesällä 2016. Puolitoista metriä korkeiden aitojen hinnat olivat: 5 aidasta 70 €/m, 10 aidasta 120 €/m, 15 aidasta elisian pitävä aita 160 €/m.²

Aidat tehtiin kokonaan kuusesta, seipäät olivat aliskasvustoa ja ne oli hiilretty maantasoon yläpuolelta.

² Toivakka 26.5.2016, Karin päre ja puu, Kari Siikanen, 0400 232593.

Yllä vuosina 2015-2017 uusitut aidat ja portit. Hongoksen vuonna 2017 tekemät portit on merkitty H- ja Karin Päreän ja Puun vuonna 2016 tekemä portti K-kirjaimella. Kuvan vasemmassa laidassa Lintukorven

vuonna 2015 tekemää perunamaan aitaa. Muut aidat ovat Karin Päreän ja Puun vuonna 2016 tekemiä. Kuvan oikeassa yläreunassa, kivikasan päällä, on museoviraston 2000-luvun alussa teettämää aitaa.

Riihipihan aitoja ja rekooliimaan kriikunoita vuonna 1974. Riihipihan ja myllytien välissä on veräjä. MV-MA, pääarkisto.

Oikealla: Vuoden 2016 asemapiirroksessa pihapiiriin ylläpidettäväksi kaavaillut aidat, haasiat ja portit.

Alla pienen niittytylön kunnostustyömaan kaivauksissa esiin tullut hiiltetty aidan seipään kärki vuonna 2016 ja sen alla ote työmaapäiväkirjasta 22.5.1995-12.6.2001 (MV, pääarkisto).

Alla oikealla: Yleensä seipäistä ensimmäisenä lahoaa juuri maanpinnan yläpuolella oleva

osa, joten tämän osan hiiltäminen on kaikkein tärkeintä. Täsmällisen hiiltämiskohdan ennalta määrittely on hankalaa maaperän vaihdella savikosta kariksoon: Hiiltäminen myös haurastaa seivästä, joten seipään terävää kärkeä ei yleensä kannata hiiltää. Vaateaitan nurkan vuonna 2016 tehty aita oli kaatunut vuonna 2019 mahdollisesti jonkin törmäyksen vuoksi, mutta seipäät olivat myös jo lahonneet maanpinnan tasalta – hiiltämistä ei ollut ulotettu riittävän alas.

Vuonna 2016 uusittua riihipihan aitaa.

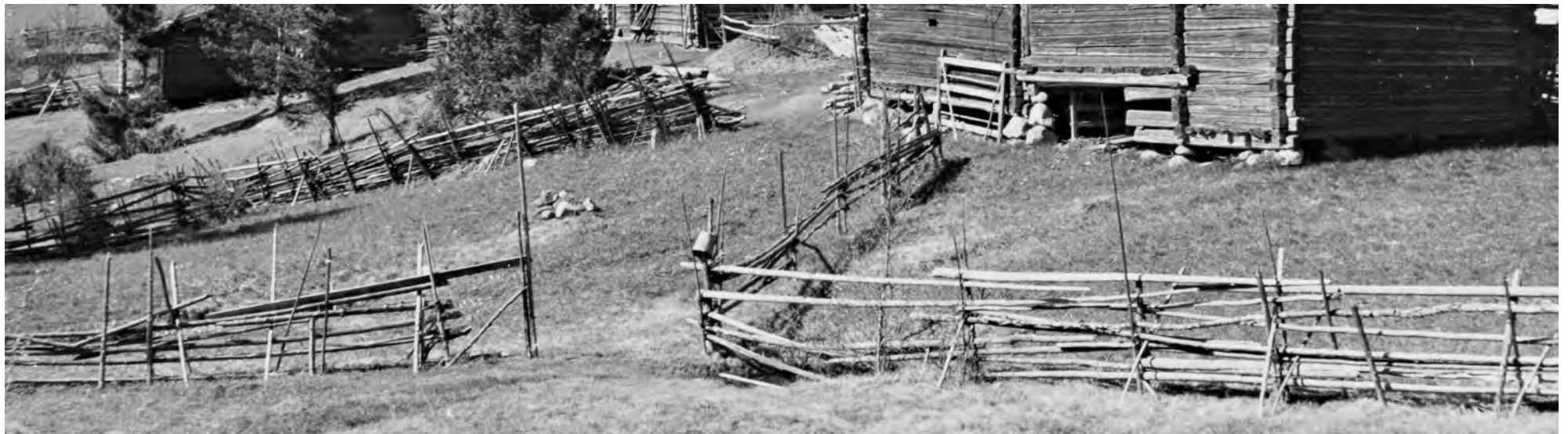
Alapellon aidat

Aitaus riihen lounaispuolella vuonna 1974. KK7936:15. MV-MA, pääarkisto.

Alapellon aitoja vuonna 1954. Yllä KK3055-147, MV, pääarkisto.

Alapellon aitoja vuonna 1954. KK3055-146, MV, pääarkisto.

Riihipihan aidat

Riihipihan aittaa vuonna 1954. 3055-152, MV, pääarkisto.

Perunapellon aittaa vuonna 1974. Aukon pielessä lienee veräjän malkoja. KK7936:45. MV-MA, pääarkisto.

Riihen kaakkoispäädyn perunamaan aittaa vuonna 1974. KK7936:40. MV-MA, pääarkisto.

Riihipihan aitoja vuonna 1974. Turun Sanomat.

Yläpihan tarhan aita

Yläpihan tarhan aita luultavasti 1950–60 lukujen taitteessa. Vasemmalla KK7936:31, oikealla KK7936:46. MV-MA, pääarkisto.

Yläpihan tarhan aita vuonna 1954. KK3055-118, det, MV, pääarkisto.

Aita ruoka-aitan nurkalla vuonna 1954. KK3055:119, det, MV, pääarkisto.

Lammashaan ja heinäpellon aidat

Aitaa vaateaitan nurkalla vuonna 1954.
KK3055:134. MV-MA, pääarkisto.

Lammashaan ja heinäpellon välistä aitaa vuonna 1974. KK7936:24. MV-MA, pääarkisto.

Aita heinäpellon ja lammashaan välissä vuonna 1974. KK7936:48. MV-MA, pääarkisto.

Portit

Valokuvien perusteella pihapiirissä näyttäisi olleen kymmenisen porttia. Vuonna 2016 näistä ei ollut paikoillaan säilynyt yhtään, mutta kolme alkupe- räistä porttia oli ripustettu pihattoladon lounaispäätyyn. Pihapiirin porttien lisäksi on metsälaidunten aidoissa täytynyt olla portit tai veräjät kaikkien teiden ja polkujen kohdalla. Pihapiirin ainoa veräjä lienee ollut rihipihan ja myllytien välissä.

Portit koostuvat kahdesta poikkileik- kaukseltaan ainakin osittain suorakul- maisesta, pystysuuntaisesta tolpasta ja vaakasuuntaisista, poikkileikkauksel- taan pyöreistä puolista. Puolien päät on sovitettu tolppiin porattuihin reikiin, ja rakenne on lukittu kiilaamalla puolien päitä. Portti avataan ja suljetaan nos- tamalla sitä ”nostotolpan” puoleisesta päästä ja kääntämällä sitä ”saranatol-

pan” varassa. Rakenne on joustava siten, että portti on mahdollista avata rinteeseen.

Saranatolpat on usein kiinnitetty rakennuksen seinään, jolloin saranana toimii teräspeltipanta, rautalanka tai luonnonväärä puulenkki. Aitaan kiinni- tetyssä portissa saranoita on tehty myös vitsaslenkeistä. Lähes kaikki portit on lukittu vitsaslenkillä. Ainoastaan solan portissa on takorautainen haka.

Sekä saranatolpalle että nostotol- palle on asetettu maahan lepokivet, joihin portti tukeutuu – nostotolpalle on lepokivi myös aukioloasentoa varten. Saranatolpan lepokiven on hyvä olla vähän kuppimainen.

Pelkästään aitaan tukeutuvan portin voi varustaa portintolpilla. Tolpat teh- dään kuorituista kuusimaloista, joiden alapäät hiilletään. Tolpat perustetaan maahan tehtyyn kivipesään, tuetaan kivien väliin ja kiinnitetään vitsaslenkil-

lä aitaan.

Jälkikäteen joitakin portteja on vah- vistettu lyömällä pystysuuntainen lauta portin keskelle puolien kylkeen. Vahvis- tus on saatettu naulata joko vain toiselle tai kummallekin puolelle. Lisäksi puolია on korvattu laudoilla – yleensä ylin tai alin lauta.

Karin Päre ja Puu uusi yläpihan tarhan portin kesällä 2016 ja Hongos valmisti neljä porttia marraskuussa 2017. Hongos valmisti portit paikanpääl- lä Myllymäen metsistä otetuista tarpeis- ta, Karin Päre ja Puu valmisti portin verstaallaan omista tarvikkeistaan. Yhden portin hinnaksi tuli molemmissa tapauksissa noin 450 euroa.

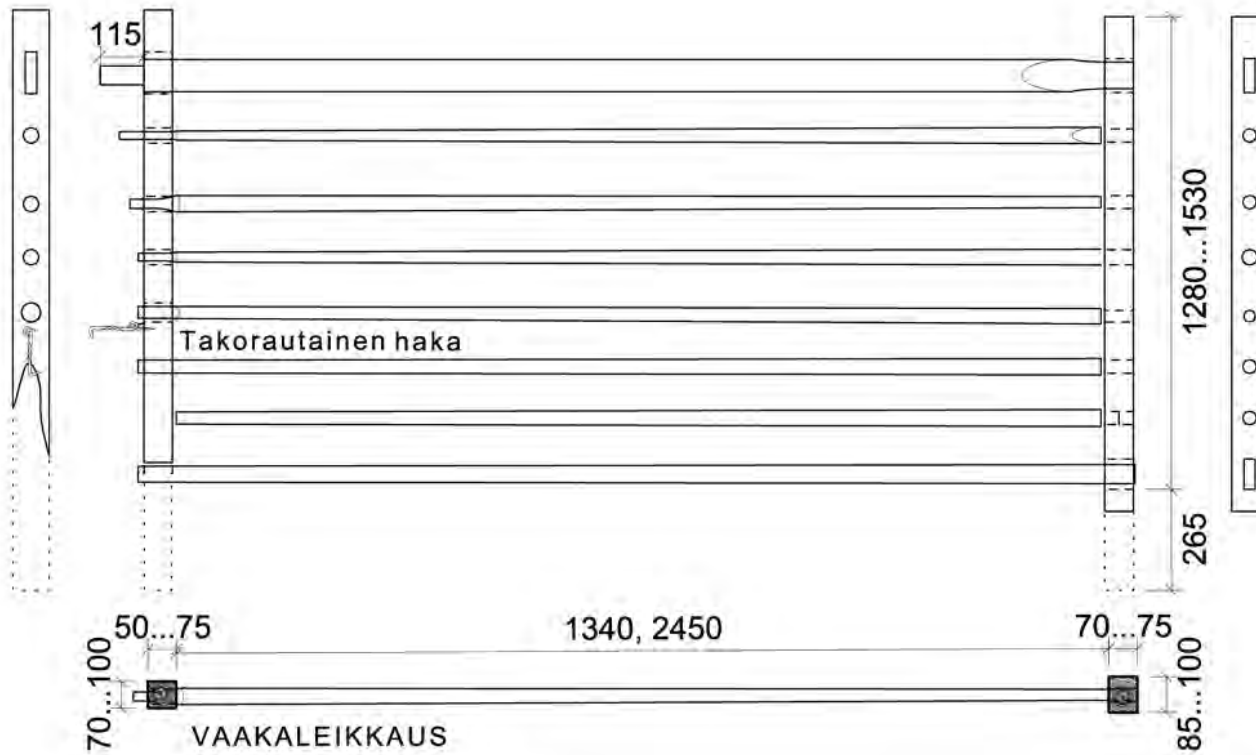
Puuliiterin ja ruoka-aitan välinen portti. Yllä vasemmalla luultavasti 1950–60 -lukujen vaihteessa (KK7936:16. MV–MA, pääarkisto), keskellä vuonna 1974 (KK7936:102. MV–MA, pääarkisto) ja oikealla vuonna 1954 (KK3055:126. Det. MV, pääarkisto).

Portteja ripustettuna pihattoladon lounaisseinälle 1990-luvun lopulla. RHO 118564. MV, pääarkisto.

Portti vanhan navetan nurkalla vuonna 1974. Saranatolppa kääntyy vanhan pihaton seinään kiinnitetyn teräspannan varassa. KK7936:23. MV–MA, pääarkisto.

Myllymäen porttijäänneiden inventointipiirros, 1:20, 19.11.2015, Livady. Suurin osa puolista on asennettu tyvipää saranapuolelle, mutta inventoiduissa porteissa oli ainakin yksi puola toisin päin. Puolien latvipään vahvuus on 24–34 mm ja tyvipään 40–44 mm. Molemmat päät on ohennettu liitokseen. Saranapäässä kaikki puolat on katkaistu pienan sivun kanssa tasaan, toisessa päässä puolien päät jatkuvat hieman pienan ohi ja ylimmän puolan pää muodostaa nostokahvan. Osa puolista oli päästään kiillattu pienaan.

Portti Ali-Seteriin johtavan tien suulla vuonna 1974. KK7936:49. MV-MA, pääarkisto.

– Aidat, portit ja haasiat –

Portti riihen länsinurkalla vuonna 1974. Saranatolppa on kiinnitetty vitsaksella portin tolppaan. KK7936:54. MV-MA, pääarkisto. Livady

Uuden pihatton etelänurkalla, pihatton välisessä solassa, on saranapuu, jossa on kolme saranatappia. 2015.

Riihipihan portti tarhaan vuonna 1974. KK7936:44. MV-MA, pääarkisto.

Viereisessä kuvassa näkyvän portin sarana pihatton nurkalla vuonna 1974. Portti on jo nostettu pois paikaltaan. MV-MA, pääarkisto.

Haasiat

Haasioita on käytetty heinän ja viljan kuivaamiseen. Vuoden 1974 valokuvissa näkyy kaksi haasiaa – yhteensä vähän toista sataa metriä. Myös osaa aidoista on ilmeisesti käytetty kuivaamiseen ja päinvastoin: haasioita käytettiin myös aitoina. ”Haasiat reunustivat vanhaa myllytietä.”¹

¹ Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Haasiat ovat rakenteeltaan harvoja, pitkäjuoksuisia aitoja. Haasia on aitaa kevyempi ja nopeampi rakentaa ja sitä on myös helppo jatkaa ja lyhentää tarpeen mukaan.

Haasian seiväsparit lyödään maahan parin kolmen metrin välein. Vitsaksia sidotaan jokaiseen seiväspariin kolme tai neljä kappaletta ja aidaksia saman verran. Varakkaat pannaan molemmin puolin jokaiseen seiväspariin – ei kuitenkaan tien puolelle.

Karin Päre ja Puu uusi makasiinin 22 m pitkän haasian kesällä 2016. Neliaisaisen haasian hinnaksi tuli 60 €/m.

Yllä vasemmalla makasiinin viereinen haasia ja riihipihan aita vuonna 2016 ja yllä oikealla vuonna 1974 (KK7936:17. MV-MA, pääarkisto).

Vuonna 2016 uusittua haasiaa, 2017.

Rinnepellon ja suviruispellon välissä olevan haasian seiväspareissa on kolme tai neljä vitsassidosta, joiden päälle aidakset on aseteltu vaakasuoraan. Jokainen aidas lepää molemmista päistään vitsaksen päällä siten, että peräkkäiset aidakset jakavat vitsaksen. Paikoitellen kahden aidaksen väliin on asetettu pönkä pitämään aidakset suorina. Yllä haasiaa Haukilammen tien suulla (KK7936:28, MV-MA) ja alla sama aita jatkuu pihapiiriin (KK7936:57, MV). Museoviraston pääarkisto, 1974.

– Aidat, portit ja haasiat –

Muita aitarakenteita

Aidakkeet

Aitoja kevyempiä, laadultaan ja käyttötarkoitukseltaan vaihtelevia rakenteita on viritetty rakennusten ja rakennelmien yhteyteen.

Ainakin saunan suojaseinämä, riihipihan perunakuopan aita ja ruoka- ja vaateaitan sekä sikakopin ja halkolierin väliset aidakkeet ovat pihapiirin kokonaisilmeen kannalta tärkeitä yksityiskohtia.

Piikkilanka-aidat

Pihapiirin ulkopuolisia pisteaitoja alettiin 1950-luvulta alkaen korvata piikkilanka-aidoilla. Piikkilanka-aitoja vedettiin ainakin alapellon ympärille sekä pihapiirin itäpuolen metsälaitumelle.

Piikkilanka-aitoja on varsinkin hämärässä vaikea huomata ja ne saattavat repiä metsässä kulkevia ihmisiä ja eläimiä. Aitojen poistaminen aloitettiin vuonna 2015 ja työtä on tarkoitus jatkaa, kunnes kaikki piikkilangat on kerätty pois maastosta. Paikoitellen piikkilankaa on jäänyt kasvavien puiden sisään, joka vanhoilla piikkilankalinjauksilla metsätöitä tehtäessä tulee ottaa huomioon.

Perunakuopan aita

Perunakuopassa säilytettiin perunoita yli talven. Kuoppia oli ainakin neljä: Tässä luvussa kuvattu riihipihan perunakuoppa, ns. maakellari ja kaksi muuta taapelin lähetyvillä.

Perunakuopan vesikatto rakenteineen oli sortunut 1970-luvun puolivälillä.

mennessä.¹ Museovirastossa esitettiin perunakuopan rekonstruointia vuonna 1993 ja todettiin: "...malli löydettävissä".² Tällä ehkä viitattiin vuoden 1954 valokuviiin.

Kesällä 2014 perunakuopasta poistettiin siellä kasvaneet puut. Kuoppa aidattiin vuonna 2019.

Saunan päätykatoksen alle, lounaan puoleisen seinän jatkoksi, on asetettu vaihtelevan vahvuisia seipäitä ja haljaksia peseytymisen tai vilvoittelun suojaksi. Suojaseinämä nojaa yläpäästään päätykatoksen konsoliin, alapään levätessä maata vasten. KK3055-151, 1954, MV, pääarkisto.

1 Panu Kailan päiväämätön 1980-luvun raportti, MV käsiarkisto.

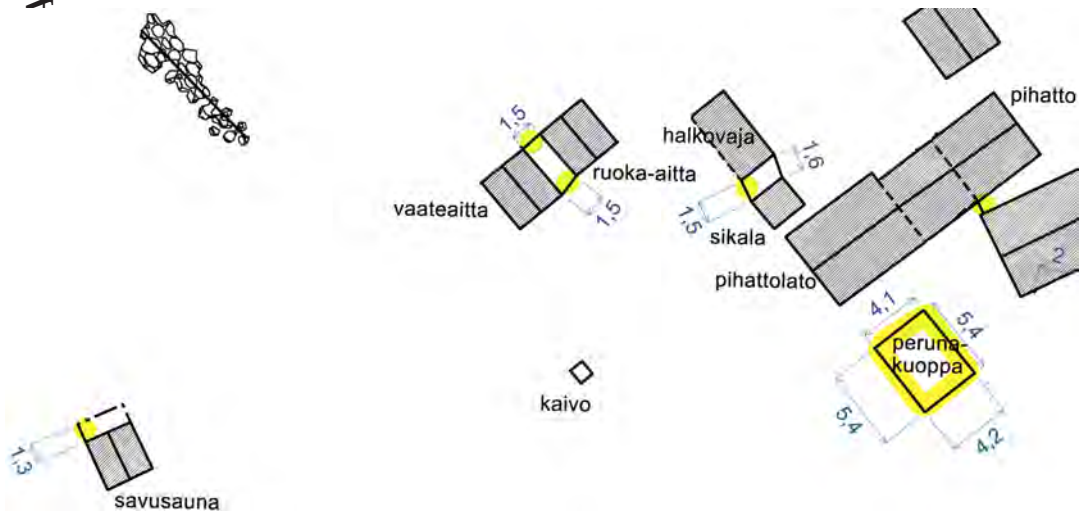
2 Suunnittelija Törmi, työmestari Laine, kuntoarvio / korjaustarveselvitys. 11/1993". MV, käsiarkisto.

Salvainten koloihin työnnetty varppeet toimivat aitana ruoka- ja vaateaitan välissä. Det., KK7936:72. 1974, MV-MA, pääarkisto.

Halkovajan ja sikakopin väli on tukittu laudoituksella. Laudat on päistään naulattu tolppiin, joista toinen on antennitolppa. KK3055-134, det., 1954, MV, pääarkisto.

Piikkilanka-aitaa kuvion numero 3 länsipäässä kesäkuussa 2015. Tämä osuus poistettiin syksyllä 2015.

Perunakuopan aita uusittiin vuonna 2019. Työn teki Karin Päre ja Puu..

Alla ja oikealla: Perunakuoppa vuonna 1954. Kuoppa oli aidattu riihipihalla laiduntavien lampaiden takia. Aitauksen nurkkatolppina on seiväsparit, joiden vitsassidoksiin on kiinnitetty malkoja aidaksiksi. Riihen puoleisella sivulla näitä aidasmalkoja on yksi, muilla kaksi. Aidan korkeus on reilu metri. KK3055-146 ja oikealla KK3055-139, MV, pääarkisto.

VESIKATOT

MYLLYMÄEN
RAKENNUKSISSA ON
AINA OLLUT AIDOT
PUUKATTEET.

Torpan pihapiiriä syksyllä 2018. Vuosina 2017-2018 uusittiin kolme kuvassa kellertävänä erottuvaa malkakattoa: etualalla näkyvä laaja uuden pihaton ja pihattoladon katto sekä taustalla näkyvät saunan ja pienen niitty-ladon katot.

Asuinrakennuksen kuistin vuonna 2015 uusittu katto on jo harmaantunut samoin kuin asuinrakennuksen ruokakellarin vuonna 2017 uusittu lautakatto.

Sikakopin pärekate kellertää lehti- ja havunneulaspeitteen vuoksi – se uusittiin vasta vuonna 2019.

Malkakatto¹

Myllymäen kaikki katot uusittiin vuonna 1939.²

Kaikki katot uusittiin myös 1990-luvun lopun restaurointihankkeen aikana.

2010-luvun lopulla uusittujen malkakattojen keskimääräinen neliöhinta oli 500 € (alv. 0 %).

Malkakaton tärkeimmät osat ovat aluskate, vedeneristeenä olevat tuohet ja malat. Malat pitävät tuohet paikoillaan,

suojaavat niitä ja siirtävät lumikuorman vuoliaisille.

Malkakattomallit

Myllymäen malkakatot voi jakaa kolmeen eri ryhmään:

HARJAPUIKOLLINEN MALKAKATTO

Asuinrakennuksessa, vaateaitassa, ruoka-aitassa, uudessa tallissa sekä vanhassa tallissa on harjapuiikolliset, räystäshirrellä varustetut malkakatot.

TÄYTTEELLINEN MALKAKATTO

Saunassa on harjapuiikollinen, räys-

täshirrellä varustettu ja lämmöneristetty malkakatto. Riihessä lienee ollut samankaltainen katto sillä erotuksella, että harjapuiikkojen sijaan päällimalat on kannatettu räystäskoukokuilla.

RÄYSTÄSKOUKULLINEN MALKAKATTO

Halkoliiterissä, uudessa pihatossa ja pihattoladossa sekä pienessä niittyladossa on räystäskoukulliset malkakatot.

² Myllymäen torppa, Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Pirkko Sihvo, Museovirasto, 2000.

Saunan täytteellinen malkakatto avattiin katon uusimisen yhteydessä vuonna 2017. Ylinnä sama katto lokakuussa 2018.

Uuden pihaton ja ladon räystäskoukullinen malkakatto uusittiin kesällä 2018.

Kuvat yllä ja alla: Asuinrakennuksen harjapuiikollisen malkakaton räystäsrakenteita. 2014.

Maalipuuksi valitaan korpikuusi, jotka olivat kuitu-
 korvanaita, suorapuisia, väriltään ja makuultaan
 korpikuusi.
 Maalit tehdään tarkkaan ohutusta ja kuorituota
 korpikuusta kiveä kirkkaalla. (Myyntimies myös
 sahaamalla). Maalityö ei kireytille.
 Tyypillisin 4-5 tuumaiset reungat kallehintaan - pöytäket
 Maite paksimmat suljää 60mm -> valjäämiksi

Satopäät veistettiin ja koon pöytäketta pöytäketta kää-
 kääntämällä, muuten rak. kääntämällä
 Tämänä jalk. korvattiin maalilla siitä yhti stähki
 katoasta
 Maalit tehdään maledellimman värillä-vaivaa,
 ei kuitu päällekkäin, jos sivuina on epävarmuutta
 ne veistettiin pöytä ketta varjettiin auringalta, ei niillä
 vedeltä, etelän puolelta lape tuomilla aies torppaa-
 Maalit vedettiin väliin katojensa kelin, kirkko tapin
 k. kovan avulla.

Tuohinpuu katto kivi "kämien län", maalipuu pöytäketta
 muutama 3-5 ketta vanhoja. Tuohit kääntä kääntä
 Tomian

Ilmeisesti Maire Heikkisen Myllymäen torppaa varten laatima malkakatto-ohje vuodelta 1978. MV, käsiarkisto.

Tuohinipun levyjen käpristyneet reunat on sahattu pois, jotta tuohien käpristyminen valmiissa katteessa ei pääse alkuun. 2018.

Kuvat yllä ja alla: Saunan katon reunavitsasten päät on työnnetty päällysmalkojen alle. Päällysmalkojen koholle jääminen on estetty painokivillä. 2018.

Alla: Pienen niittyladon vuoliaisten vaurioituneet päät saatiin räystäään alle suojaan tukemalla räystäät vanhojen vuoliaisten kylkeen asennettuihin apurakenteisiin.

Uusien koukkujen kohdalta vanha tuohitus puretaan asennuksen ajaksi pois ja ladotaan asennuksen jälkeen takaisin. Pihattolato, 2018.

- Vesikatot -

Räystäskoukullinen malkakatto

Räystäskoukullisen malkakaton alimman kerroksen muodostavat vuoliaisten päälle asetettu aluskate ja aluskatteen lomaan asennetut räystäskoukut. Niiden päällä ovat tuohet ja tuohien päällä malat, joiden alapäätt nojaavat räystäskoukkujen varassa lepäävään räystäslautaan.

Räystäskoukut ja -laudat

Räystäskoukut estävät yhdessä räystäslautojen kanssa malkoja valumasta katolta alas. Räystäskoukut tehdään kuusesta tai katajasta, jonka juuret muodostavat rungon kanssa lähes suoran kulman.

Koukuissa on sivuseinien ylimmän hirren hammastettuihin loviin istuvat lovet, joka estävät koukkuja liukumasta alas. Lisäksi koukut on naulattu yhdellä naulalla vuoliaiseen.

Räystäslauta lovetaan koukkujen kohdalta siten, että se istuu tukevasti niiden varassa eikä käänny malkojen painosta väärään asentoon.

Räystäslaudat ja koukkupuut mitoitetaan ennen 1990-lukua otettujen valokuvien mukaan.

Aluskate

Aluskatteen asentamisessa on tärkeintä, että tuohille saadaan kauttaaltaan tasainen ja yhtenäinen alusta ilman kuoppia, koholla olevia oksia tai teräviä reunoja.

Aluskate asetetaan koukkupuiden väliin harjalta räystäälle asti yhtenäise-

nä, ilman jatkoksia. Tuohien alustaksi tulevat siis paitsi aluskate myös koukut ja hirsikehikon päätykolmioiden yläpinnot. Aluskate koostuu yleensä maloista tai laudoista, ja sen paikoillaan pysyminen varmistetaan kevyesti naulaamalla.

Aluskate ei nojaa räystäslautaan vaan aluskatteen ja räystäslaudan väliin jätetään kämmenen levyinen rako, josta vesi pääsee valumaan alas.

Tuohikate

Tuohet kannattaa latoa aluskatteen päälle tyynellä säällä, jotta ne pysyvät paikoillaan ilman kiinnikkeitä. Myös poutapilvistä on etua, sillä auringossa ja sateessa tuohet käpristyvät.

Tuohet ladotaan syyt veden valumisen suuntaisesti ja valkoinen ulkopuoli alaspäin. Näin tuohilevyjen reunat eivät käpristyessään estä veden juoksua. Räystäällä alimman kerroksen voi latoa valkoinen puoli ylöspäin, jolloin tuohet käpristyessään tukevat ylempiä räystäälle ulottuvia kerroksia.

Tuohet limitetään sekä vaaka- että pystysuunnassa. Jo ladottujen tuohien päälle pannaan tarvittaessa painoksi esimerkiksi laudanpätkiä, kunnes latomus ulottuu harjalle asti ja malkoja voidaan nostaa paikoilleen. Ylin tuohirivi ulotetaan harjan yli.

Vanha käyttökelpoinen tuohikate pyritään aina säilyttämään. Katetta uusittaessa vanhan tuohituksen päälle tehdään uusi tuohitus, jota ei limitetä vanhan tuohituksen kanssa. Uusi tuohi-

tus tehdään vähintään nelikerroksisena, jolloin tuohilevyjä tulee katolle kaikkiaan yleensä kuudesta kymmeneen kerrosta.

Räystäskoukkujen käyttöikä voi pidentää suojaamalla ne räystäällä tuohilevyillä.

Malat

Kestävimmat malat saadaan talvikaatona suurempien puiden varjossa hitaasti kasvaneista suorista aliskasvustokuisista. Malat mitoitetaan kuhunkin rakennukseen vanhojen valokuvien perusteella.

Malkojen päät katkotaan kirveellä, jolloin pistemäinen kosketuspinta räystäslautaan edistää rakenteen kuivumista, eivätkä katkaisupinnat ime niin paljoa kosteutta. Malkojen halkaisu ja kuorinta kannattaa tehdä tuoreeltaan. Työssä käytetään kirveitä, puukiiloja ja kuorimarautaa.

Malat asetellaan lepäämään mahdollisimman tasaisesti tuohien päälle. Tuohien on pysyttävä paikallaan, eikä vettä kerääviä painanteita saa muodostua. Tuuli pyrkii nostamaan erityisesti päätyräystäitä, joten sinne on hyvä panna painavimmat malat. Muutoin erivahuiset malat sommitellaan katolle siten, että kokonaisuus vastaa vanhoja valokuvia.

Halkaistut malat pannaan katolle pyöreä pintapuoli alaspäin, jolloin ne suojaavat paremmin tuohia auringonvalolta ja rakenne tuulettuu hyvin.

Reunimmaiset malat asetetaan halkaisupinta tuohia vasten, jolloin räystäänpitimenä toimiva vitsas ei katkea niin helposti. Malkojen asettelussa ja valinnassa tulee koko ajan kiinnittää huomiota siihen, että tuohet eivät pääse käpristymään.

Risto Holopainen kunnostaa vanhaa uuden pihaton tuohitusta kesällä 2018 ennen uuden latomista: vanhan tuohituksen tulee muodostaa tasainen alusta uudelle. Käpristyneimmät vanhat tuohet poistetaan tai niiden käpristynyt reuna leikataan pois. Uutta tuohitusta ei limitetä vanhan kanssa.

Uusi juurikoukku tasakertaan vastaavine pykälineen. Lintukorpi, 2014.

Aluskatteen yläpinta samassa tasossa päätykolmioiden yläpinnan kanssa. Tuohien tuenta räystäällä päätykolmion kohdalla ratkaistaan tapauskohtaisesti. 2018

Päätyräystäällä osa tuohista ladotaan siten, että ne käpristyvät räystään suojaksi. 2018

Pienen niityladon katto ladottiin pystyvarveina nelinkertaiseksi. Pystyvarveina latomisen etuna on se, että tuohet saadaan nopeammin malkojen alle. 2017.

Harjapuikollinen malkakatto

Harjapuikollisessa malkakatossa vastakkaisien lappeiden malat kytetään harjalla toisiinsa puisella puikolla niin, että malat riippuvat harjalta.

Räystäshirsi

Rakennusten sivuseinien yläosaan on asennettu aluskatteen jatkeena toimiva räystäshirsi, joka tukeutuu päätyjen tasakertahirsien päiden muodostamien konsoloiden varaan.

Riihessä ja ruoka-aitassa hennon räystäshirren notkahtaminen on estetty välituella.

Aluskate

Aluskatetta ei kiinnitetä mitenkään, vaan se lepää vuoliaisten päällä nojaten alapäästään

joko räystäshirteen tai hirsikehikon sivuseinien ylimpään hirteen.
Reunoilla käytetään leveitä haljaksia, joiden avulla päätyräystästä saadaan ulotettua vuoliaisten suojaksi.

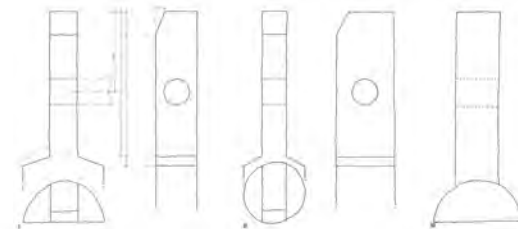
Tuohikate

Päällysmalat asetetaan katolle pareittain, joten tuohien ladonta aloitetaan yhtä aikaa molemmilla lappeilla.

Sivuräystäillä on tärkeää huolehtia siitä, että reunimmaisat tuohilevyt ulottuvat reilusti räystäshirren yli ja suojaavat sitä kastumiselta. Ne voi naulata räystäshirteen huopanauiloilla, koska muuten ne pyrkivät rullaantuaan työntymään malkojen alta pois.

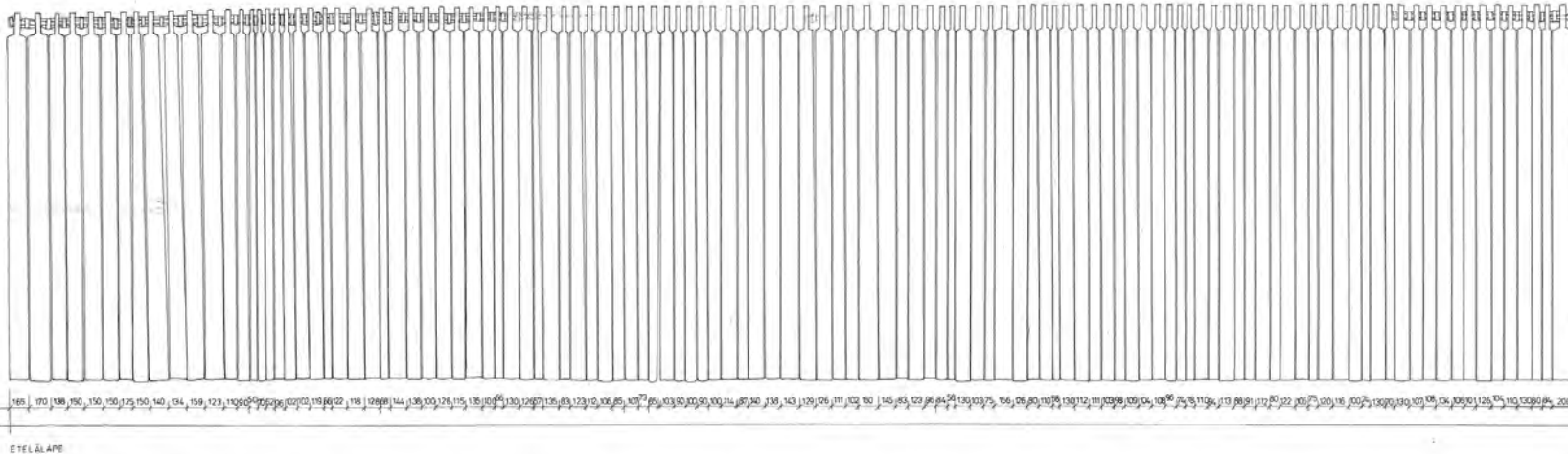
Yllä Asuinrakennuksen ja aittojen harjapuikollisia malkakattoja lokakuussa 2018. Alla Asuinrakennuksen räystäshirren tukeutuminen konsoliin rakennuksen itänurkalla, 2014.

MATERIAALI: SUORASTI KASTUA
MALKATYYPIT:
I HALJASPUIKAS LEVEYS 100-150
II REUNIMMAREN HALJAKON LAPPELLE 150-200
III PUOLEN ID 50-100
IV KIERO HALJASPUIKAS
EI VEISTETTYÄ LUKKIA

LUTEN PUNIKUNNAN 1:20	
MVLLYMÄKI PUSULA	T 02
MALKATYYPIT	1:10
MIETTY	11.12.2014
PIISET	10.12.2014
REKONSTRUKTION SUUNNITTELU	10.12.2014
ALAN	10.12.2014

Vasemmalla ja alla: Mittauspiirustus asuinrakennuksen päällysmaloista vuodelta 1980. Alla 1:50 (orig. 1:20), yllä 1:10 (orig. 1:1). MV, pääarkisto.

ETELÄLAPE

1:50 kpl malkakatto
alun 1980-1

Malat ja harjapuikko

Puikkoon ripustetaan vuorotellen kummankin lappeen malka, molemmilta puolilta vähintään yksi. Työ sujuu helpoimmin, jos käytetään noin kyynärän mittaisia puikkoja, mutta puikko voi olla parimetriäkin pitkä. Harjapuikot tehdään kuusen oksasta tai katajanrungosta. Sopiva vahvuus on reilu pari senttiä. Puikkoja jatketaan siten, että niiden päät veistetään litteiksi, jolloin puikkojen päät limittyvät ja kiilautuvat keskenään. Päädyissä rakenne lukitaan kiilalla tai kannallisella puikolla. Malkapareiksi on hyvä valita samantyyppiset rungot, jotta malat saadaan lepäämään lappeella mahdollisimman tasaisesti ja suoraan. Malat lovetaan harjalla vastakkaisen lappeen malan kanssa. Räystäällä malkojen kärjet teoritetaan tippanokiksi.

Malkojen risteyskohtaan porattavan reiän paikka määritellään siten, että sen kohtisuora etäisyys katonharjasta on jokaisen malan kohdalla sama. Näin malat asettuvat tuohien päälle mahdollisimman tiiviisti.

Malkakaton päätyräystäiden kiinnitys

Myllymäessä käytetyin konsti estää tuulta nostamasta ja rikkomasta päätyräystäitä on sitoa räystäsvuoliaiseen kiinnitysaksella tai, kuten vanhassa tallissa ja saunassa, koukkupuulla. Samalla saadaan estettyä reunimmaisten malkojen vierähtäminen katolta alas.

Yleensä vitsakset on naulattu malkoihin ja vuoliaiseen tai kehikkoon – koukkujen kanssa lienee käytetty tappeja. Asennus tulee tehdä siten, ettei vitsas tai koukku juoksuta vettä rakenteisiin.

Alla vasemmalla Ruoka-aitan harjapuikon pää ja oikealla Vanhan tallin päätyräystäiden kiinnitys juurikoukulla vuoden 1954 valokuvassa. KK3055:136 (det.), MV, Pääarkisto.

Aittojen räystäsvitsaksia. Oikealla vitsas on taivutettu malkojen alle: tämä aiheuttaa helposti malan nousemisen irti tuohikatteesta, jonka voi korjata panemalla kiven malan päälle painoksi. 2014.

Vuonna 2018 puuliiterin painomalat oli sidottu vitsaksilla vuoliaisiin. Vuonna 2020 painomalat asennettiin juurikoukkujen varaan.

Pärekatto

Myllymäen huussissa on suojakatteen alla säilynyt alkuperäinen, ennen museoaikaa tehty pärekatto. Huussin pärekatto on tehty nelinkertaisena kuusipäreistä ja aloitus räystäällä on ladottu seuraavasti: 1. täyspitkä vastapäre, 2. puolikas päre, 3. täyspitkä päre, 4. täyspitkä päre (alhaalta lueteltuna).

2010-luvun lopulla pärekaton keskimääräinen neliöhinta oli 100 € (alv. 0 %).

Pärekattourakkasopimus 10.4.2015

Urakka koskee oheiseen asemapiirroksen merkittyjen rakennusten pärekattojen uusimista.

Urakan kokonaishintaan sisältyvät kaikki rahat, telineet ja materiaalit, purkujätteen poiskuljetus, kaatopaikkamaksut sekä työn dokumentointi ja raportointi – toisin sanoen kaikilta osin valmis pärekatto kaikkine töineen ja tarvikkeineen.

Katteet tehdään kolminkertaisina tiukkasyisestä, talvikaadetusta kuusesta. Vanhat ruodelaudoitukset pyritään säilyttämään kokonaisuudessaan. Urakoitsija on velvollinen keskustelemaan pärekaton rakennedetaljeista

museoalueen restauroinnista vastaavan suunnittelijan kanssa. Mahdollisiksi lisätöiksi hyväksytään esimerkiksi ruodelautojen uusimiset ja Kansallismuseon ohjeistamat irtaimiston suojaukset.

Urakoitsija sitoutuu urakkahintaa vastaan tekemään kaikki urakkasopimuksen sekä lainsäädännön edellyttämät työt ja toimenpiteet, suorittamaan tarvikkehankinnat ja luovuttamaan työn valmiina tilaajalle. Urakoitsijan on suoritettava työnsä ammattitaidolla, huolellisesti ja hyvää rakentamistapaa noudattaen. Urakoitsija on velvollinen huolehtimaan siitä, että museorakennukset, irtaimisto tai ympäristö eivät vahingoitu työmaan aikana. Tilaajan on varattava eri työvaiheita varten urakoit-

sijalle kohtuullinen aika. Tilaajan on myötävaikutettava sopimuksen täyttämiseen niin, että urakka voi valmistua sopimuksessa mainitussa ajassa ja muutoin sovitulla tavalla. Urakoitsija laatii työilleen aikataulun hyvissä ajoin, jotta esimerkiksi Kansallismuseon konservaattorit ehtivät hoitaa tarvittavat esinesiirrot. Työn tulee olla kaikilta osiltaan valmis 11.9.2015 päivään mennessä. Viivästyssakko on kultakin työpäivältä 0,1 % arvonlisäverottomasta urakkahinnasta, kuitenkin enintään 50 työpäivältä.

Urakkahinta maksetaan kahdessa erässä: 1. erä, kun ensimmäinen pärekatto on saatu valmiiksi. 2. erä, kun urakka on hyväksytysti suorit-

Akanakopin elokuussa 2015 tehty pärekate lokakuussa 2018.

Karin Päre ja Puun elokuussa 2019 uusima Vanhan pihaton kate saman vuoden lokakuussa.

tu loppuun. Maksuaika on 21 päivää, viivästyskorke voimassa olevan korko- lain mukainen. Urakan takuuaika on 24 kuukautta koko urakkasuorituksen vastaanotosta.

Urakoitsijan on ennen sopimuksen allekirjoittamista toimitettava tilaajalle ALV- ja ennakonpidätysrekisteriote sekä selvitys verojen, ennakonpidätystilitysten, sosiaaliturvamaksujen ja eläkemaksujen suorittamisesta.

Tätä sopimusta koskevat mahdolliset erimielisyydet ratkaistaan ensisijaisesti osapuolten keskinäisten neuvottelujen avulla. Mikäli yhteisymmärrystä ei saavuteta, riitaisuudet jätetään Helsingin käräjäoikeuden ratkaistaviksi.

Tätä sopimusta on kaksi samansi-

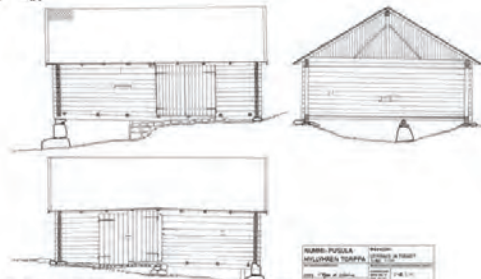
sältöistä kappaletta: toinen tilaajalla ja toinen urakoitsijalla.

Työmaan vastaavana työnjohtajana toimii Kari Siikanen. Siikanen vastaa myös työmaan turvallisuuden yleisjohdosta. Rakennustyön ajan urakoitsijalla tulee olla kattava vastuuvakuutus.

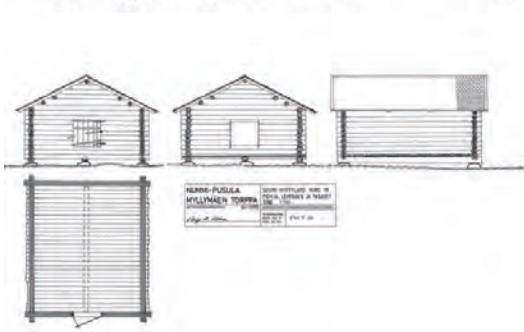
Työmaalla ei ole sähköä eikä vettä. Työmaalle johtava kärrytie ei sovellu raskaalle kalustolle, ja tiellä tarvitaan reilu maavara. Tilaaja varmistaa ennen töiden alkamista, että Myllypuron yli johtava silta kestää tarvikkeiden kuljetuksen työmaalle. Työmaalla on ulko- huussi. Työkaluja voi työmaan aikana säilyttää kohderakennuksissa, mutta tilaaja ei järjestä kohteeseen vartiointia.

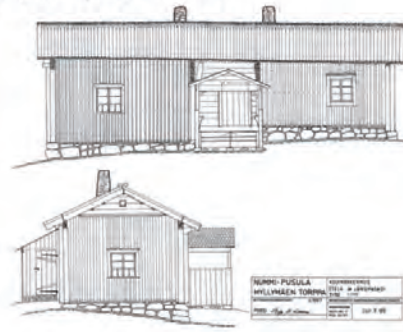
Akanakoppi, kattopinta-ala 30 m².

Makasiini, kattopinta-ala 90 m².

Niittylato, kattopinta-ala 36 m².

Päärakennuksen kuisti, kattopinta-ala 7 m².

Karin Päre ja Puu teki pärekatot päärakennuksen kuistiin, akanakoppiin, suureen niittylatoon sekä makasiiniin neljässä päivässä 17.-20.8.2015.

Työn aikana sää pysyi aurinkoisena eikä sadetta ollut lainkaan.

Työmaa oli järjestetty siten, että kaksi henkeä oli jatkuvasti katolla joko purkamassa tai rakentamassa kolmannen hoitaessa kaiken muun työmaahan liittyvän oheistoimen, kuten päreen toimittamisen katolle ja jätteiden kuljetuksen.

Katolla olijoista toinen latoi päreet linjalautaa vasten ja toinen naulasi ne kiinni (joka toisen päreen päältä, jolloin naula meni aina kahden päreen läpi).

Linjalauta oli naulattu katolle päreen läpi muutamalla pärenaulalla ja se oli varustettu kankaasta tehdyllä "heltalla" joka esti naulaamattomien päreen valumisen linjalaudan alle.

IRTAIMISTO

Jos esineistö jää hoitamatta,
se tulee vääjäämättömästi
häviämään ruosteen,
hyönteisten ja lahosienten
vuoksi.

Irtaimisto

Lahjoittajan toiveena oli, että Myllymäen tila säilytetään kokonaisuutena.¹ Kiinteistön siirryttyä Senaatti-kiinteistöille esineet jäivät edelleen Suomen kansallismuseon omaisuudeksi.

Esineistö antaa hyvän kuvan 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun omavaraisesta, pienimuotoisesta torpan taloudesta. Esineistössä näkyy Myllymäen asema puutavarayhtiön omistaman kantatalon torppana, jonka päivätyöt suoritettiin metsätöinä.² Työkaluista voi muun muassa päätellä, että kaikki huonekalut, ikkunat, ovet ja erilaiset tarvekalut rekiä ja vaunuja myöten on todennäköisesti tehty itse. Myllymäessä ei kuitenkaan ole koskaan ollut pajaa,

1 Myllymäen tilanhoitokunta 1977-1993, toimintakertomus, MV, käsiarkisto.

2 Myllymäki, esineistö, koneella kirjoitettu allekirjoittamaton ja päiväämätön muistio, MV, käsiarkisto.

Pirkko Sihvo luetteloimassa esineistöä 1980-luvun alussa. Kansallismuseo.

joten terästyökälyt, helat ja esimerkiksi kärryjen pyörät on jouduttu ostamaan.

Myllymäessä on esineistöä 1800-luvun alkupuolelta 1970-luvulle. Irtaimisto inventoitiin, luetteloiitiin ja suurelta osin myös valokuvattiin vuosien 1979–1984 välisenä aikana. Esineitä on kaiken kaikkiaan yli 2800 kappaletta ja niistä on luetteloitu 2391 kappaletta kansatieteellisten kokoelmien päänumerolle 10655. Luetteloiutuihin esineisiin on punaisella lakalla maalattu niiden numero siten, että päänumeron sijaan on merkitty pelkkä M-kirjain.

Luetteloiduista esineistä on tehty kortit, joissa on lyhyt kuvaus esineestä ja valokuva – osaan korteista on merkitty myös esineen sijainti. Kortit ovat kolmessa laatikossa Kansallismuseon esinekortistossa. Sittemmin esineistä on tehty myös digitoitu luettelo, johon on skannattu korteissa olevat valokuvat.

Tekstiilit on varastoitu Museoviras-

Myllymäen esinekortit ovat kolmessa laatikossa Kansallismuseon esinekortistossa. Esinekortteista on tehty museotietojärjestelmä Muskettiin digitoitu luettelo, johon on skannattu suurin osa korteissa olleista valokuvista.

ton keskusvarastoon Orimattilaan ja paperitavara sekä kirjat kulttuurihistorian osaston kansatieteen yksikköön. Vuonna 2019 Kansallismuseo pakkasi asuinrakennuksesta pois muun muassa astioita ja lääkkeitä.

Jos esineistö jää hoitamatta, se tulee vääjäämättömästi häviämään ruosteen, hyönteisten ja lahosienten toimesta. Toivottavaa olisi, että esineistön ennaltaehkäisevään konservointiin voitaisiin panostaa nykyistä enemmän. Tämä tarkoittaisi ensisijaisesti ruosteen sekä tuholais-, home- ja laho-ongelman torjumista. Ongelmia tuskin voidaan täysin poistaa, mutta irtaimiston säilymistä tuleville polville voidaan auttaa melko pienilläkin kustannuksilla.

Asettelu

Myllymäen esineistö on järjestetty paikoilleen 1980-luvun alussa. Ajatuksena tuolloin oli, että esineet pyritään

pääosin säilyttämään samoilla paikoilla, kuin ne olivat Kallen viimeisinä elinvuosina. Restaurointitöiden yhteydessä irtaimistoa on siirrelty ja alkuperäinen ajatus on jossain määrin hämärtynyt. Lisäksi ulkona säilytettyä esineistöä on osittain siirretty suojaan sisätiloihin. Vuonna 2000 ohjausryhmä esitti, että esineitä ei järjestettäisi liian museomaisesti vaan ne saisivat olla hieman epäjärjestyksessä.³

Huoltotoimet ja siivous

Siivous- ja huoltotyöt tehdään aina konservattorin johdolla. Perussiivous tehdään kerran vuodessa ainakin asuinrakennuksessa ja aitoissa: Tilat imuroidaan tai lakaistaan ja tarvittaessa myös pyyhitään nihkeällä rätillä seinä ja kattoja myöten. Lattioilta puhdistetaan

3 Muistio ohjausryhmän kokouksesta Myllymäessä 10.2.2000, Päivi Eronen. Museovirasto, pääarkisto.

Tuvan irtaimistoa vuonna 2012. MV, digitaalinen arkisto.

pääskysten ja lepakkojen ulosteet ja laipioista ampiaisten pesät. Lisäksi kunkin rakennuksen kunnostuksen yhteydessä, esimerkiksi vesikaton uusimisen jälkeen, suoritetaan siivous ja esineiden huoltokierros.

Pölyjen pyyhintä esineistä tehdään kaikissa tiloissa tarpeen mukaan ja ikkunoiden pesu tarvittaessa vanhoja lasiruutuja varoen.

Jos puuesineessä näyttää olevan elävä tuholaiskanta, tulee esine eristää muista esineistä välittömästi ja palauttaa paikalleen vasta puhdistuksen jälkeen.

Tiloissa olevien kiulujen, korien, tynnyreiden ynnä muiden suoraan lattiaa vasten olevien esineiden alle laitetaan pieniä puupalikoita korottamaan esinettä lattiasta. Jos hometta on kasvanut esineiden pohjaan, on korotusta lisättävä ja esine sekä alla oleva lattia pyyhittävä alkoholilla.

Teräsesineistä voidaan poistaa ruostetta ja pinta suojata aseöljyllä.

Kamarin vintillä olevaa esineistöä savupiipun korjauksen aikaan vuonna 2017.

Kimpiastioita riihessä vuonna 2014.

Mantan takki Myllymäessä vuonna 1974. KK7936:131, MV-MA, pääarkisto.

Jumit syövät makasiiniin sijoitettua ajokalustoa. Tammikuu 2015.

Lahon tuhoama jyvä keväällä 2018. Ks. sama jyvä vuonna 1974 luvussa Makasiini.

Irtaimiston suojausta pärekaton uusimisen yhteydessä elokuussa 2015. Katolta putoava jäte ohjattiin lautojen varaan lasketun pressun kautta ovensuuhun.

Vasemmalla kamarin kaakkoisikkuna vuonna 1984 (KK7936-3, MV, pääarkisto) ja oikealla vuonna 2014. Tuoli ja pöytä ovat paikoillaan, muutoin kamarin kalustusta on muutettu.

TUTKIMUSTA

**Myllymäki on valtion
tutkimus ja suojelukohde.**

Yhteenveto

1980-luvulla kirjattiin ylös ilmankosteutta ja lämpötilaa ainakin saunan vitriinissä. Mittarit on nykyään asemoitu asuinrakennuksen porstuaan.

Vuonna 1984 rakennusten seinistä otettiin seurantakuvia.

Vuonna 1999 tehtiin päärakennuksesta ja akanakopista puulustotutkimukset.

Vuonna 2014 tehtiin päärakennuksen julkisivujen pintakäsittelyistä materiaalitutkimus ja vuonna 2015 tutkittiin kamarin uunin pintakäsittelyjä.

Riihen maaperätutkimus tehtiin vuonna 2016.

Vuonna 2018 otettiin puulostonäytteet Ruoka-aitasta, Tuvasta ja Riihestä – Riihen ja Ruoka-aitan tulokset saatiin kesällä 2020.

”Myllyniityllä puron lähellä oli lampailla koottu- ja lehdeksiä varten otsallinen kerppulato, joka on nykyisin Liesjärven kansallispuistossa kerppulatona.” Teksti ja kuva: Pirkko Sihvo: Myllymäen torppa – Elämää Pusulan Kärkölän erämaassa. Ladon siirtämiseen johtaneista syistä ei ole selvyyttä.

Kerppulato on merkitty nuolella oikealla olevaan otteeseen Puolustusvoimien topografi-kunnan ilmakuvasta vuodelta 1948.

Museoviraston tutkija Myllymäessä vuonna 1974. KK7936:130. MV-MA, pääarkisto.

Lustoajoitukset

Ote vuoden 1999 selosteesta

159:1-8.FIU3101-FIU3115, Zetterberg, Pentti, Joensuu yliopisto.

Ajoitustulokset ja niiden tulkinta

Taulukon sarakkeessa 'lkm.' on annettu mitattujen vuosilustojen lukumäärä, seuraavassa sarakkeessa oikealle on annettu lustojen keskipaksuus millimetrin sadasosina ja seuraavissa kolme tilastollista tunnuslukua lustosarjoille: keskihajonta, 1-asteen autokorrelaatio

sekä keskiherkkyys. Seuraavassa esitetävät rakennusajankohdan dateerukset lähtevät siitä perusolettamuksesta, että hirsii ei ole varastoitu pitempiä aikoja ennen niiden käyttöä rakennusmateriaaliksi.

Akanakoppi

Kaikki akanakopin viisi näytettä voitiin ajoittaa. Vuodentarkka ajoitus puun kaatoajankohdalle saadaan vain näytteestä FIU3115; puu on kaadettu vuoden 1838 kasvukauden päättymisen (elo-syyskuu) ja seuraavan vuoden 1839 kasvukauden alkamisen (touko-kesäkuu) välisenä ai-

kana. Myös näytteessä FIU3114 alkupe-
räinen kuorenlainen pinta oli jäljellä, mutta sen kaatoajankohtaa ei kuitenkaan voida ajoittaa vuoden tarkkuudella, kuten ei myöskään kolmea muuta akanakopin näytettä. Tämä johtuu siitä, että näiden näytepuiden (FIU3111-14) paksuuskasvu oli puiden ikääntyessä muuttunut kitukasvuksi ja lukuisia vuosilustoja jäi puuttumaan viimeisten vuosikymmenien ajalta. Tällaisten puuyksilöiden tarkkaa kuolinajankohtaa ei ole mahdollista määrittää, vaikka itse lustosarja voitaisiinkin ajoittaa. Näissä tapauksissa kaatoajankohta voidaan kuitenkin melko tarkkaan rajata: FIU3111 aikavälille 1816-1845, FIU3113 aikavälille 1831-1840 ja FIU3114 aikavälille 1834-1843. Näiden kolmen hirren ajoitustulokset ovat siis kaikki ristiriidattomat tarkkaan ajoitetun näytteen FIU3115 kanssa. Sen sijaan näytehirren FIU3112 ajoitustulos poikkeaa oleellisesti muusta materiaalista. Hirressä viimeinen vuosilusto on aikavälillä 1816-1820.

Päärakennus

Savupirtin näytteissä FIU3102 ja FIU3104 on alkuperäinen kuorenlainen pinta jäljellä ja niiden kaatoajankohta

voidaan määrittää vuoden tarkkuudella. Molemmista näytteissä viimeinen vuosilusto on muodostunut kesällä 1849. Tämän ajankohdan jälkeen, talvikaudella 1849/1850 ennen vuoden 1850 kasvukauden alkamista puut on kaadettu. Myös näytteessä FIU3101 viimeinen vuosilusto on samalta kesältä 1849. On kuitenkin mahdollista, että tästä näytehirrestä on kuorittaessa vuosilustoja kadonnut. Niiden määrä on korkeintaan viisi. Kahdessa näytteessä FIU3103 ja FIU3105 alkuperäinen kuorenlainen pinta on kadonnut veistämisestä, kulumisen tai lahoamisen takia, joten niistä puuttuu vähintään yksi, mutta enintään viidestä kymmeneen vuosilustoa. Savupirtin rakennusajankohta on siis kesä 1850. Kamarin kaikissa kolmessa ajoitusnäytteessä on alkuperäinen kuorenlainen pinta jäljellä, joten ne voidaan ajoittaa vuoden tarkkuudella. Kaikki kyseiset hirret (FIU3106, FIU3107 ja FIU3109) ovat peräisin puista, jotka tulivat kaadetuiksi talvikaudella 1878/1879. Kamarin näytteistä jäivät ajoittamatta FIU3107 lyhyen lustosarjan takia sekä FIU3110 puuaineksen lahonneisuuden takia. Ajoitustuloksen mukaan kamari on rakennettu kesällä 1879.

N:o	Näyte	Sijainti kohteessa: ¹	Sp. ²	lkm	mean	s.d.	a.c.	m.s.	Vuodet	Pt. ³	Puun kaatoaika ⁴
01	hirsii	savupirtin ja etelisen väliseinä ENE hk. 5	2	182	52.1	27.3	.840	.205	1668-1849	3A	1849 jälkeän 0-5
02	hirsii	savupirtin ja etelisen väliseinä ENE hk. 4	2	181	69.0	31.5	.831	.202	1669-1849	2A	talvikausi 1849/1850
03	hirsii	savupirtti SSE hk. 9	2	144	70.4	18.2	.678	.171	1701-1844	3A	1844 jälkeän 1-10
04	hirsii	savupirtin ja etelisen väliseinä ENE hk. 8	2	192	57.0	30.0	.902	.186	1658-1849	2A	talvikausi 1849/1850
05	hirsii	savupirtin ja etelisen väliseinä ENE hk. 9	2	186	71.9	32.6	.848	.189	1662-1847	3A	1847 jälkeän 1-5
06	hirsii	uusitupa/eteinen väliseinä WSW hk.5	2	126	80.1	29.7	.766	.166	1753-1878	1A	talvikausi 1878/1879
07	hirsii	uusitupa/eteinen väliseinä WSW hk.4	2	108	81.1	37.5	.912	.151	1771-1878	1A	talvikausi 1878/1879
08	hirsii	uusitupa/eteinen väliseinä WSW hk.3	2	86	132.0	102.8	.855	.171	?-?	1A	---
09	hirsii	uusitupa SSE hk. 8	2	161	65.9	32.0	.893	.180	1718-1878	2A	talvikausi 1878/1879
10	hirsii	uusitupa SSE hk. 2	1	-	-	-	-	-	-	-	---
11	hirsii	akanakoppi NW hk. 4	1	279	41.5	31.1	.912	.243	1537-1815	3A	1815 jälkeän (1-30)
12	hirsii	akanakoppi NW hk. 2	1	276	40.8	24.9	.925	.211	1540-1815	3A	1815 jälkeän (1-5)
13	hirsii	akanakoppi SE hk. 1	1	287	43.2	21.6	.860	.200	1544-1830	3A	1830 jälkeän (1-10)
14	hirsii	akanakoppi SE hk. 6	1	272	33.4	23.8	.929	.248	1562-1833	1A	1833 jälkeän (1-10)
15	hirsii	akanakoppi SE hk. 5	1	175	74.9	36.5	.880	.184	1664-1838	1A	talvikausi 1838/1839

1: s. = seinä, hk. = hirsikerta alhaalta lukien.

2: puulajit; 1 = mänty (*Pinus sylvestris*), 2 = kuusi (*Picea abies*),

3: pinta; 1 = kaarna, 2 = alkuperäinen, 3 = pintapuu, 4 = sydänpuu

Yhtä lukuun ottamatta kaikki pääarakennuksen näytteet ovat kuusta. Näyte FIU3110 sekä kaikki akanakopin näytteet ovat mäntyä.

Ote vuoden 2020 selosteesta

Tuomas Aakala, Dendrokronologit, 7.6.2020
lustoajoitus@gmail.com Puh: 050 306 2605

Johdanto

Puulajit määritettiin puun poikkileikkauksen anatomian perusteella. Lustonleveydet mitattiin kultakin kairanlastulta käyttäen Coorecorder-ohjelmaa. Ajoitus tehtiin tilastollisesti CDendro- ja COFECHA-ohjelmistoja käyttäen.

Ajoitukseen käytettiin eteläsuomalaisia männyn^{k1} ja kuusen^{k2} kronologioita, jotka ennakkotiedon perusteella kattavat hyvin todennäköiset näytteiden lustojen muodostumisvuodet.

Testisuureen ja näytteistä saatavilla olleen ennakkotiedon perusteella ajoitustuloksia voi pitää luotettavina. Kairanlastujen perusteella on kuitenkin mahdoton varmuudella arvioida, ovatko viimeiset lustot puun pinnasta. Ajoit-

tustuloksia tulee siten tulkita niin, että rakentamiseen käytetty puu on kaadettu tai kuollut aikaisintaan viimeisen luston muodostumisvuonna.

Ajoitustulokset

Molempien rakennusten näytteistä kaksi oli mäntyä ja kaksi kuusta. Mäntynäytteissä oli ajoitusta varten riittävästi lustoja (142-237) ja ne myös ajoittuivat hyvin. Kuusinäytteissä oli selvästi vähemmän lustoja (52-89), ja neljästä näytteestä ainoastaan runsaslustoisimmalle saatiin luotettava ajoitustulos.

Ruoka-aita (vilja-aitta)

Ruoka-aitan mäntynäytteet ajoittuivat vuosiin 1836 (näyte 1; $t = 5,1^X$)¹ ja 1839

(näyte 2; $t = 6,1$). Näytteen 1 pinta oli rikkonainen, ja siitä näyttäisi puuttuvan ainakin joitain lustoja. Näytteen 2 pinta oli ehjempi, joskin sitä on kairanlastusta vaikea arvioida varmuudella.

Kuusinäytteissä (näytteet 3 ja 4) oli ajoitusta varten liian vähän lustoja (65 ja 52), eikä näille saatu ajoitustulosta.

Riihi

Riihen neljästä näytteestä molemmat mäntynäytteet ja toinen kuusinäytteistä saatiin ajoitettua.

Mäntynäytteet ajoittuivat vuosiin 1852 (6, $t = 7,4$) ja 1857 (5, $t = 6,0$) ja kuusi-näyte vuoteen 1856 (8, $t = 5,0$).

Näytteiden pinta vaikutti kairanlastuilta arvioituina kohtalaisen ehjältä. Etenkin kuusinäytteiden pinta vaikutti hyväkuntoiselta, minkä perusteella ajoittunut kuusinäyte (8) olisi kasvukauden aikana kaadetusta puusta.

Näyte	Kohde	Sijainti kohteessa	Puulaji	Lustoja	Ensimmäinen lusto	Viimeinen lusto	Näytteen pinta	Kaatoajankohta
1	Vilja-aitta	Permantohaljas, näyte 1	mänty	142	1695	1836	Rikkonainen, joltain lustoja puuttuu pinnasta	Vuoden 1834 jälkeen
2	Vilja-aitta	Permantohaljas, näyte 2	mänty	237	1603	1839	Todennäköisesti ehjä	n. 1839
3	Vilja-aitta	Seinähirsi, kaakkoispaäty	kuusi	65	-	-	Ehjä	Ei ajoitu
4	Vilja-aitta	Ovenpieli, luode	kuusi	52	-	-	Ehjä	Ei ajoitu
5	Riihi	Permantohaljas	mänty	226	1632	1857	Todennäköisesti ehjä	n. 1857
6	Riihi	Haltijapalkki, pintanäyte	mänty	223	1630	1852	Todennäköisesti ehjä	n. 1852
7	Riihi	Seinähirsi, koillissivu	kuusi	80	-	-	Ehjä	Ei ajoitu
8	Riihi	Seinähirsi, lounaissivu	kuusi	89	1768	1856	Ehjä	n. 1856

1 Xt -arvo on ajoituksen luotettavuuden arviointiin käytettävän tilastollisen testisuureen arvo. Luotettavan ajoituksen raja-arvona käytetään usein lukua 3,5. Luotettavuus on kuitenkin aina kokonaisarvio, josta tilastollinen analyysi on vain yksi osa.

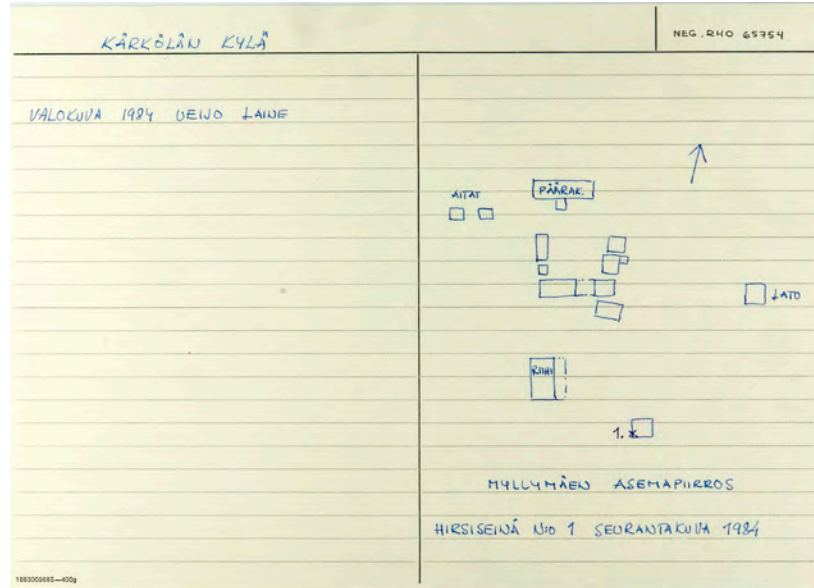
Ruoka-aitan mäntynäytteet otettiin lattiahalkjista: vasemmalla näytteen 2 ja oikealla näytteen 1 ottopaikka. Muut Ruoka-aitan näytteet otettiin seinähirsistä, jotka kaikki näyttävät tehdyn nuorista kuusista.

Myös riihen seinähirret on tehty nuorista kuusista ja niistä otetuista näytteistä vain toinen (8) ajoittui (kuva vasemmalla). Keskellä ja oikealla on kuva permantohaljaksesta, josta toinen mäntynäyte (5) otettiin. Näyte 6 otettiin riihen lattian haltijapalkista, joka on mahdollisesti ollut kelo.

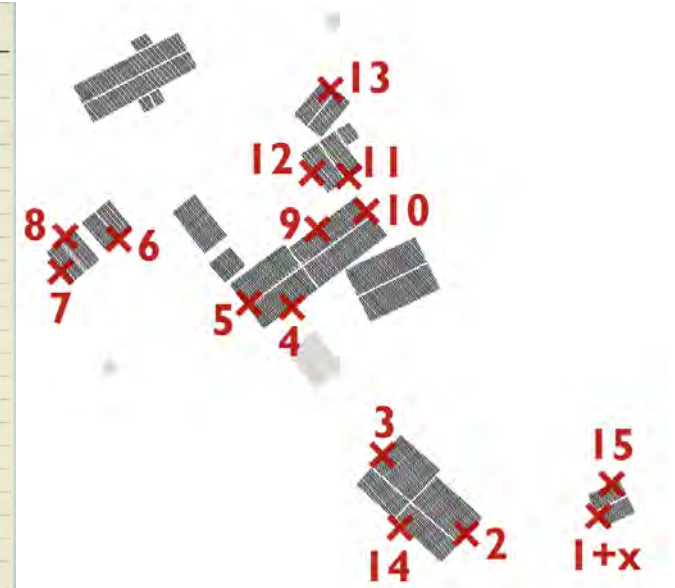
Hirsiseuranta

Vuonna 1984 Myllymäen rakennusten seinistä valittiin viisitoista kohtaa, joista otettiin seurantakuvat. Kunkin seurantakuvan paikasta tehtiin merkintä asemapiirrokseen ja paikka merkittiin seinään kuparilapulla, johon on stansattu asemapiirroksen merkintää vastaava numero. Kuparilaput on kiinnitetty teräsnauloilla, jotka olisi syöpymisen vuoksi hyvä vaihtaa ruostumattomiin nauloihin. Ajan saatossa sekä ruostuvat naulat että kuparilaput ovat antaneet oman värinsä puun pintaan.

Vertailukuvat on otettu vuonna 2016 ja ne löytyvät edellisestä Myllymäen torppan restaurointikirjasta (Senaatti-kiinteistöt, Helsinki, 2019).

Hirsiseuranta 1984. Arkistokortin takapuolella on sijaintipiirros. RHO65754. MV, pääarkisto.

Yhteenveto hirsiseurannan sijaintipiirroksista.

Hirsiseuranta 1984. Arkistokortin etupuolella on valokuva hirrestä ja numerolapusta. RHO65754. MV, pääarkisto.

Detaljikuva hirsi n:o 8, hirsiseuranta 1984., MV, pääarkisto. Oikealla sama kohta vuonna 2014.

Riihen pohjatutkimus 2016

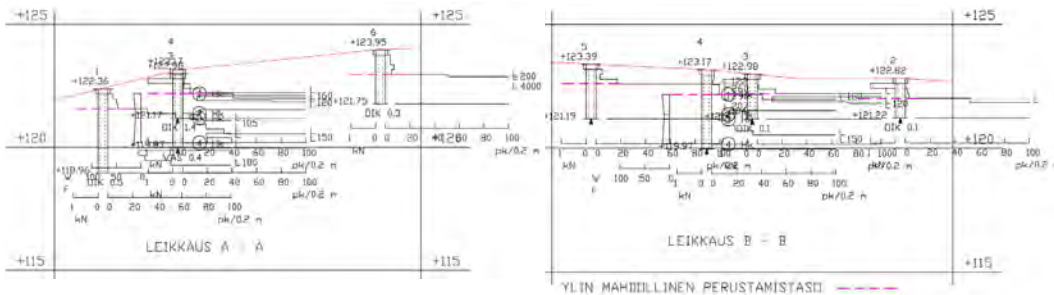
GeoUnion Oy on suorittanut tontilla lokakuussa 2016 pohjatutkimuksen Marko Huttusen, Livady Oy:n toimeksiannosta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää peruskorjattavan riien kohdalla maaperäolosuhteet ja perustamistapa. Maaperä- ja perustamisolosuhteiden selvittämiseksi on rakennuspaikalla suoritettu painokairauksia 6 pisteestä sekä otettu häiriintynyt maanäyte pisteestä P4. Näytteistä on tehty silmämääräinen maalajiarvio ja tutkittu vesipitoisuus. Kairauspisteet on mitattu paikalleen ja vaaittu. Vaaituksen korkeutena on käytetty GPS- mittauksessa saatua korkeutta. Tontti on mitattu maastomallimuotoon. Mittaukset on sidottu tasokoordinaatistoon ETRS-GK25 ja korkeusjärjestelmään on N2000. Pohjatutkimustulokset on esitetty piirustuksissa GEO 9724-1...GEO 9724-3.

POHJASUHTEET

Tutkimusalue sijoittuu Myllymäen torpan alueelle. Peruskorjattavan riirakennuksen alueella maanpinta laskee voimakkaasti etelän/lounaan suuntaan. Rakennus on perustettu kivistä rakennettujen pilarimaisten perustuksien varaan, jotka ovat painuneet epätasaisesti vuosikymmenten aikana. Rakennusalueella humuksen alapuolella on 0,5...0,8 m tiiveydeltään vaihteleva siltinen hiekkakerros. Tämän alapuolella on hiekkaa. Pohjaosiltaan maaperä on hiekkamoreenia. Maanpinnan korkeus tutkimusalueella vaihtelee tasoväleillä 122,36...+123,95. Kairaukset ovat päättyneet 1,60...3,40 metrin syvyydelle maanpinnasta moirenissa olevaan tiukkaan maakerrokseen tai maakerroksessa oleviin kiviin tai kallioon. Tulokset perustuvat painokairauksiin. Pohjavedenpintaa ei havaittu tutkimusten yhteydessä. Pohjamaa on rakennusalueella routivaa.

PERUSTAMINEN

Esitämme rakennuksen oikaisemista ja vanhojen perustusten poistamisen sen jälkeen rakennuksen perustamista uusille perustuksille, maanvaraisesti tiiviin hiekkamoreeni kerroksen varaan. Maapohjan geoteknisenä kantavuutena voidaan käyttää 260 kN/m².

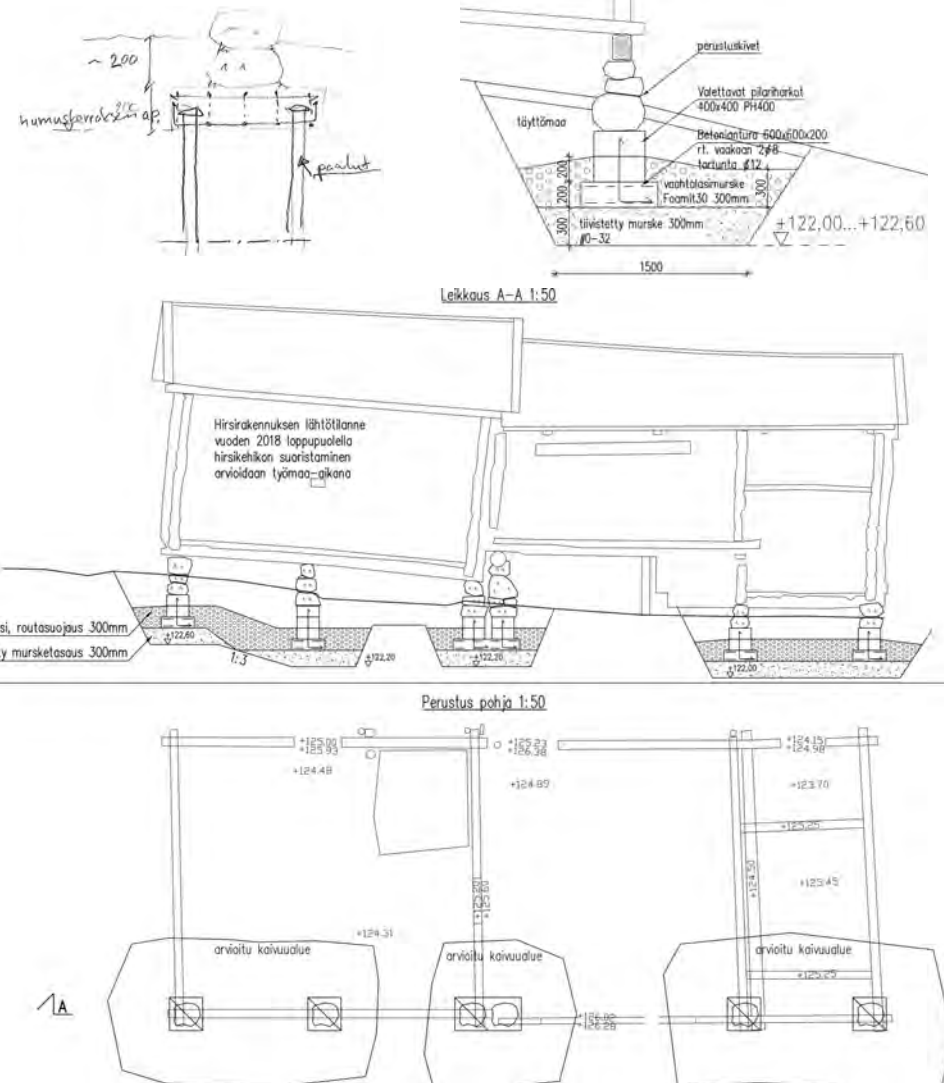

Yllä ja vasemmalla GeoUnionin pohjatutkimus- ja perustamistapa aineistoa. Oikealla HP Insinöörien ruuvipaaluunon ja alustavia suunnitelmia Riihen perustamistavasta.

Riihen alustava perustamissuunnitelma 2019

Samaan aikaan, kun Riihen perustamistapaa pohdittiin, HP Insinöörit, Museoviraston Päivi Eronen ja Livady tekivät suunnittelu yhteistyötä myös Seurasaa-

ren Antin talossa, jossa rakennuksien perustamisessa päädyttiin käyttämään ruuvipaaluja ja vaahtolasia. Myllymäessä ruuvipaalut ja eristeet päätettiin kuitenkin jättää pois.

- Tutkimusta -

Pintatutkimukset 2014 ja 2015

Tutkijakonservaattori Hanne Mannerheimo (Livady)

Torpan ulkoseinät ja ikkunat

Ikkunoiden osalta tutkimusta tarvittiin, koska pahimmin vaurioituneista puitteista jouduttiin kunnostuksen yhteydessä poistamaan ulkopinta ja julkisivulaudoituksen osalta, koska pintakäsittelyä ei ollut aiemmin huomioitu. Tavoitteena oli selvittää sideaineet sekä pigmentit.

Tulokset on esitelty tarkemmin varsinaisen raportin työkirjassa.

Näytteet

Ikkunoista kerättiin kuusi ja ulkoseinän valkoisesta maalipinnasta yksi irtonäytettä. Lisäksi laboratorioon vietiin irrallinen, torpan sisätiloista löytynyt, oletettavasti alkuperäinen kamaripuolen ikkunanpuite.

Tutkimusmenetelmät

Kaikille näytteille suoritettiin mikroskoopi stereomikroskoopilla pintavalossa ja mielenkiintoisten kohtien valokuvaus mikroskoopin läpi. Seinäpinnan näytteelle numero 7 tehtiin lisäksi karbonaattitesti koeputkianalyysinä suolahapolla. Ikkunoiden sideaineille tehtiin FTIR-ATR analyysit sekä tätä edeltävä preparointi asetonissa.

Alkuaineiden tunnistus tehtiin näyt-

teistä numerot 5 (punainen ikkunan sisäpinta) ja 7 (valkoinen seinämaali).

Lisätutkimuksiin lähetettiin irtonäytteet irrallisen ikkunapuitteen sisä- ja ulkopinnasta. Tämä sideainetutkimus suoritettiin Nucleus Mass Resonancen avulla Kreetan yliopistossa prof. Apostolos Spyroksen johdolla.

Tulokset

Ulkoseinäpinnassa on valkoista kalsiumkarbonaattipitoista kalkkimaalia, jossa on paikoin seassa hiekkaa.

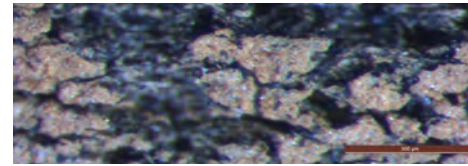
Tuvan ikkunoiden värillisissä osissa ja lasituskitissä on sideaineena ainakin pellavaöljyä. Keltaista pigmentti on mahdollisesti rautaoksidihydroksidia eli keltaokraa.

Irrallisen puitteen ulkopuolella ei ole jäämiä öljysideaineesta – puunsyiden välistä löydettiin punaisia fragmentteja, mutta ne saattavat olla kasvustoa. Sisäpuolelta analysoitiin hartsin lisäksi pitkälle hajonnut öljysideaine.

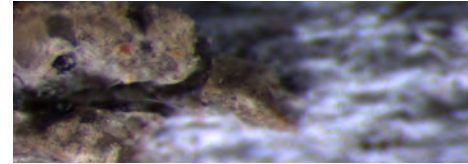
Kamarin kaakkois-ikkunan näytteesä numero 5 löytyi rautaa ja lyijyä.

Yhteenveto

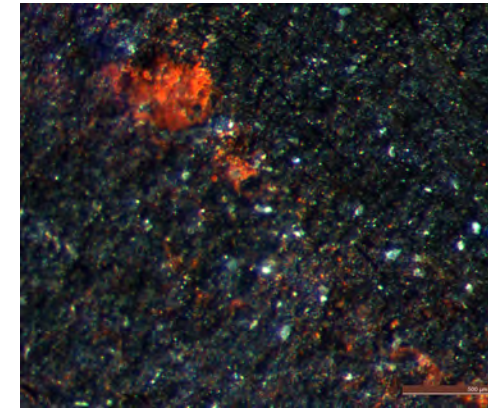
Valkoinen on kalkkimaalia, keltainen ja punainen ovat pellavaöljymaaleja. Kamarin ulkopuitteiden ulkopuolelta ei löytynyt sideainetta. Kaikista näytteistä analysoitiin hartsia, joka voi olla puun omaa pihkaa. Punaisina pigmentteinä lienee käytetty lyijymönjää ja pu-naokraa, keltaisena keltaokraa.

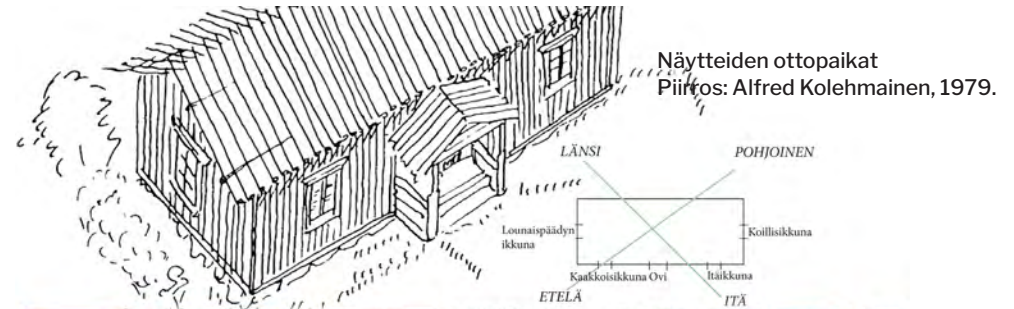
Tuvan ikkunoiden ulkopinnat on maalattu keltaokran värisiksi pellavaöljymaalilla.

Torpan julkisivun kalkkimaalissa on runkoaineena hiekkaa.

Kamarin ikkunapuitteiden sisäpinoilla on punaista pellavaöljymaalia, jonka pigmentteinä on rautaoksidipunainen ja lyijymönjä.

Näytteiden ottopaikat
Piirros: Alfred Kolehmainen, 1979.

Lounaispääty

Lounaispäädyn vanhempi ikkunapuite. Puitteesta tutkittiin sekä maalattu sisä- että maalaamattoman näköiset ulkopinnat.

Näyte 1.

Näyte 2.

Näyte 3. (tippalista, pellin alla)

Kaakkoisikkuna

Itäikkuna

Näyte 7. (seinän valkoinen maalipinta)

Näyte 4. (ikkunan maalattu sisäpinta)

Näyte 5. (ikkunan maalattu sisäpinta)

Näyte 6. (ikkunan maalattu ulkopinta)

KAMARIN PYSTYUUNI

Tutkimus tarvittiin uunin krakeloituneen pinnan kunnostussuunnittelua varten. Tulokset on esitelty tarkemmin varsinaisen raportin työkirjassa.

Näytteet ja analyysimenetelmät

Analyysejä varten kerättiin yksitoista näytettä. Näytteet mikroskoipoitiin ja osa valokuvattiin mikroskoopin läpi. Mikroskopoinnin perusteella valittiin kaksi edustavinta näytettä sideaineanalyysiin, jotka suoritettiin mikroskoopipi-FTIR -analytiikalla. Tekniikalla saadaan tunnistettua tiettyjä epäorgaanisia ja lähes kaikki orgaaniset komponentit, kunhan komponenttien pitoisuus näytteessä on tarpeeksi suuri.

Tulokset

Uunin pinnassa on 2–4 kellertävän sävyistä kalkkipitoista, alkydisideaineista

Näyte numero 1: Pinnalla olevat kaksi kerrosta sisältävät hieman alkydisideainetta ja huomattavan määrän kalkkia (CaCO₃) sekä kvartsihiekkää. Kyseessä voi olla jokin moderni kivipinnalle tarkoitettu alkydimaali. Kerrosten yhteispaksuus on noin 80–120 µm. Harmaa paksu kerros on jotain kalkkipitoista tasoitetta. Alimmat kerrokset ovat kalkkimaalia, joista pohjalla oleva kerros (krs 1.) sisältää myös kipsiä (CaSO₄). Kipsin läsnäolo saattaa viitata kalkkimaalin kipsiintymiseen, jolloin kerros olisi joskus ollut pintana ja rikinoksidien vaikutuksen alla. Maalikerroksissa, kerroksia 3, 4 ja 5 lukuun ottamatta, on havaittavissa jonkin verran keltaisia ja oransseja pigmenttipartikkeleita.

Näyte numero 8: Poikkileikkausnäytekuvassa erottuu 4–5 pinnoitekerrosta. Kerros numero 1 vastanee näytteen 1 kolmatta kerrosta. Kolme pinnalla olevaa kerrosta sisältävät hieman alkydisideainetta ja huomattavan määrän kalkkia sekä kvartsihiekkää. Kerrosten yhteispaksuus on noin 80–120 µm. Toinen hyvin ohut valkoinen pinnoitekerros sisältää hieman alkydiä ja runsaasti kalkkia. Kerroksessa on myös kvartsihiekkää, jota käytetään modernien maalien täyteaineena.

maalikerrosta. Uunin yläosassa kaikki alkydisideainepitoiset kerrokset ovat vaalean kellertäviä tai valkoisia, alaosassa alimmat ovat tummemman keltaisia.

Alkydisideaineisten kerrosten alla on paksuhko harmaa kalkki- ja hiekkapitoinen tasoitelaastikerros, jonka alla on uunin ylä- ja keskiosassa vaaleankeltaista kalkkimaalia 2–4 kerrosta.

Pinnoitekerrokset krakeloituvat erityisesti uunin ylä- ja keskiosassa, joissa on kalkkimaalikerroksia alkydimaalikerrosten alla. Näytteissä ei havaittu uunin alaosan alkydimaalikerrosten alla kalkkimaalikerroksia, mutta paikoin alaosassa on rappausta, jossa on suuria runkoainekappaleita. Osassa näytteistä oli mikrobikasvustoa ja nokea sekä pinnassa että pohjassa.

Näytteet numero 1 ja 8 valittiin mikroskopoinnin ja sijainnin perusteella tarkempaan sideainetutkimukseen. Loput näytteet (näytteitä 6 ja 10 lukuun ottamatta) dokumentoitiin valokuvaamalla poikkileikkeet mikroskoopin läpi.

Näyte numero 1

krs	kuvaile	sideaine ja täyteaineet
6.	vaalea kellertävä pintakerros	alkydi, kalkki, kvartsi, titaanivalkoinen
5.	valkoinen kerros	alkydi, kalkki, kvartsi
4.	valkoinen kerros	ei saatu luotettavasti analysoitu
3.	harmaa, paksu tasoitelaasti	kalkkia ja silikaatteja mm. kvartsi (=hiekkää)
2.	vaalea, hieman kellertävä kerros	kalkki
1.	vaalea, hieman kellertävä kerros	kalkki, kipsi, kvartsi

Näyte numero 8

krs	kuvaile	sideaine ja täyteaineet
5.	vaalea kellertävä pintakerros	alkydi, kalkki, titaanivalkoinen
4.	valkoinen kerros	ei saatu luotettavasti analysoitu
3.	oranssi kerros	alkydi, kalkki, kaoliini, kvartsihiekkää
2.	valkoinen kerros	ei saatu luotettavasti analysoitu
1.	harmaa, paksu tasoitelaasti	kalkkia ja silikaatteja mm. kvartsi (=hiekkää)

LIITTEET

“Mäen kumpareelle
rakennettua yksihuoneista
savutupaa asui 1800-luvun
alussa Nylkkyri-Kalle.”

Myllymäen torppa

RKY

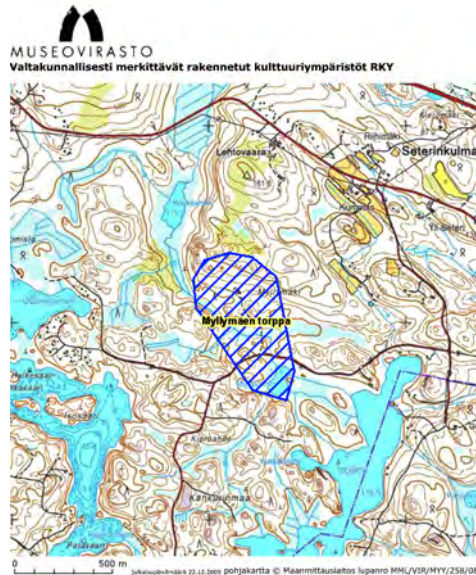
Päivi Tahvanainen, Länsi-Uudenmaan kulttuurimaisemainto.

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, 1990.

Kuvaus

Myllymäen torpan pihapiiri lukuisine rakennuksineen on parhaiten säilyneitä kansatieteellisiä kokonaisuuksia maasamme.

Myllymäki eli Lövkullan torppa sijaitsee Nummi-Pusulän pohjoisimmassa kylässä Kärkölässä, metsäseudulla ja kaukana muusta asutuksesta. Mäen rinteessä sijaitsevan aution torpan pihapiiri on umpihipamainen. Torpan rakennuskanta koostuu viidestätoista rakennuksesta, joita ovat savutuvan

lisäksi uusi ja vanha talli, pihatto-lato, uusi pihatto, sikala, kanakoppi, puuliiteri, vilja-aitta, vaateaitta, savusauna, käymälä, vaja sekä suuri ja pieni niitty lato. Pihapiirissä on myös perunakuoppa ja kaksi kaivoa.

Myllymäen hirsirakenteinen rakennusryhmä on luontevasti tarpeen mukaan kasvaneena säilyttänyt 1800-luvun torpalle ominaiset piirteet. Pihapiirin rakennukset on rakennettu pääasiassa 1800-luvun lopulla tai rakennettu ja korjattu entisten purettujen rakennusten paikalle samalla tekniikalla kuin alkuperäiset. Vain asuinrakennus on vuorattu. Katot ovat malka- ja pärekattoja. Rakennusryhmän eteläpuolella on metsässä tervahaudan jäännökset. Rakennukset sijaitsevat lähekkäin melko ahtaalla tontilla, pellot välittömästi ympärillä. Läpiajettava pihatto-latorakennus jakaa rakennusryhmän kahtia ylä- ja riihipihaan.

Historia

Myllymäki oli Lövkullan talon torppa. Högforsin ruukki osti 1899 Lövkullan talon metsineen ja torppineen. Ruukin tilan torppana Myllymäki suoritti taksvärkkinsä metsä- ja uiittotöinä. Suurten hakkuu- ja uiittotöiden aikana työmiehet majoitettiin Myllymäen tiloihin. Torppa lunastettiin itsenäiseksi tilaksi 1922.

Myllymäki on saanut nimensä sijaintinsa mukaan. Mäen kumpareelle rakennettua yksihuoneista savutupaa

asui 1800-luvun alussa Nylkkyri-Kalle. 1870-luvulla torpan vuokraajiksi tulivat Pusulan Jäljän talon poika Justus Adolfs-son, jonka aikana torppa laajennettiin siihen asuun, jossa se on tänä päivänä. Yksihuoneinen savutupa muutettiin uloslämpiväksi ja sitä vastapäätä rakennettiin toinen takkauunillinen tupa. Rakennus sai säännöllisen paritupa-muodon, jonka tilat jakoi läpikuljettava porstua. Oveen maalattiin uudistustyön muistoksi vuosiluku 1881. Vilja-aitan lisäksi rakennettiin vaateaitta eli puari, riihtä laajennettiin luuvalla ja kaksikerroksisella survilla. Ylä- ja riihipihan jakajaksi rakennettiin pihatto-lato. Asuinrakennuksen etelänurkan lähellä rinteessä oli ulkouuni.

Torppa on ollut Museoviraston omistuksessa vuodesta 1980. Myllymäen tila on suuruudeltaan n. 12 ha. Torpan rakennuksia on kunnostettu perinteisiä materiaaleja ja työtapoja käyttäen.

Lisätieto

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö II. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriö. Ympäristönsuojeluosasto. Helsinki 1993.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=959 valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

kopioitu 20.8.2014, mh

Myllymäen torpan pihapiiri ja metsää lokakuussa 2018.

Museovirasto restauroi

Myllymäen torppa, Nummi- Pusula

Myllymäen torpan viimeinen asukas hoiti pihapiirin rakennuksia vanhaa vaalien ja perinteisiä työtapoja noudattaen. Kun Museovirasto sai valmiiksi mittavat konservointi- ja restaurointityönsä, täytti testamentin laatijan toive säilyttää Myllymäki alkuperäisessä asussa myös tuleville sukupolville. Restauroinnin myötä saatuja puurakentamisen tietoja ja kokemuksia voidaan hyödyntää vastaavanlaisissa projekteissa myös tulevaisuudessa.

Ainutlaatuinen kokonaisuus

Nummi-Pusulan syrjäisellä metsäseudulla sijaitseva Myllymäen torppa kuului aluksi 1700-luvulla perustetun Löfkullan tilan alaisuuteen. 1800-luvun lopulta lähtien Löfkulla metsineen ja torppineen oli Högforsin ruukin omistuksessa, kunnes Myllymäki vuonna 1922 lunastettiin itsenäiseksi tilaksi.

Vuodesta 1926 lähtien torppaa isännöi Kaarle Nummela, Myllymäen Kalle, joka eleli Myllymäessä koko ikänsä vaatimattomia elämäntapoja noudattaen ja vanhoja työtapoja vaalien. Vuonna 1976, Kalle Nummelan kuoltua, lahjoitti perikunta hänen viimeisen tahtonsa mukaisesti Myllymäen rakennukset irtaimistoinen Museovirastolle. Tilan rakennukset on suojeltu valtion raken-

nusten suojelusta annetulla asetuksella.

Mäen rinteessä sijaitsevan Myllymäen torpan pihapiiriä reunustaa parikymmentä rakennusta. Paritupaisen asuinrakennuksen lisäksi tilaan kuuluu mm. kaksi tallia, sikakoppi, pihatto, savusauna, riihi sekä puuliiteri ja kaksi aittaa. Rakennusryhmä on laajentunut vuosien saatossa luontevasti tarpeiden mukaan säilyttäen 1800-luvun torpalle ominaiset piirteet. Myllymäen Kalle korjasi rakennuksia vanhaa vaalien, ja uudet rakennukset tehtiin entisten purettujen tilalle alkuperäisiä työtapoja ja materiaaleja käyttäen. Rakennustarpeet saatiin torpan omista metsistä ja lähialueilta. Kaikki rakennukset ovat hirsirakenteisia, katot ovat malja- ja pärekattoja, ja lämmöneristeenä on käytetty turvetta. Myös uunien ja piipujen muuraamiseen tarvittavat tiilet poltettiin itse.

Restaurointivaihtoehtoja punnittiin tarkoin

Myllymäen torpan rakennusten, irtaimiston ja ainutlaatuisen elämäntavan dokumentointi oli käynnistynyt jo ennen rakennusryhmän siirtymistä Museoviraston haltuun. Aluksi rapistumaan päässeet talot suojattiin väliaikaisin aaltopeltikatoksien ja tyhjilleen jääneisiin rakennuksiin järjestettiin riittävä tuuletus. Tutkimus- ja dokumentointitöiden rinnalla tutkittiin Museovirastossa periaatteellisia restaurointivaihtoehtoja torpan säilyttämiseksi.

Autenttisuus on aina koettu yhdeksi

Myllymäen keskeisimmistä arvoista. Kohteen restauroinnissa etsittiin sellaisia ratkaisumalleja, joissa rakennukset voitaisiin säilyttää tuleville polville mahdollisimman koskemattomina. Rakennusten suojaamiseksi tutkittiin myös erilaisia suojarakennusvaihtoehtoja, ja koehankkeena tehtiin savusaunan ympärille teräs- ja muovirakenteinen suojarakennus. Käytäntö on osoittanut, että puurakenteiden tuhoutumista voidaan toki suojarakentein hidastuttaa, muttei suinkaan pysäyttää silloin, kun kohde on ulkotilassa ja luonnonvoimien armoilla. Kun Museovirastolle avautui EU-rahoituksen myötä mahdollisuus mittavampien kunnostustöiden tekemiseen, käynnistettiin 1995 Myllymäen restaurointiprojekti. Restauroinnin tavoitteena on pidetty niin materiaalien kuin työtapojen ja maisemakokonaisuuden autenttisuuden vaalimista.

Perinteiset työtavat olivat käytössä

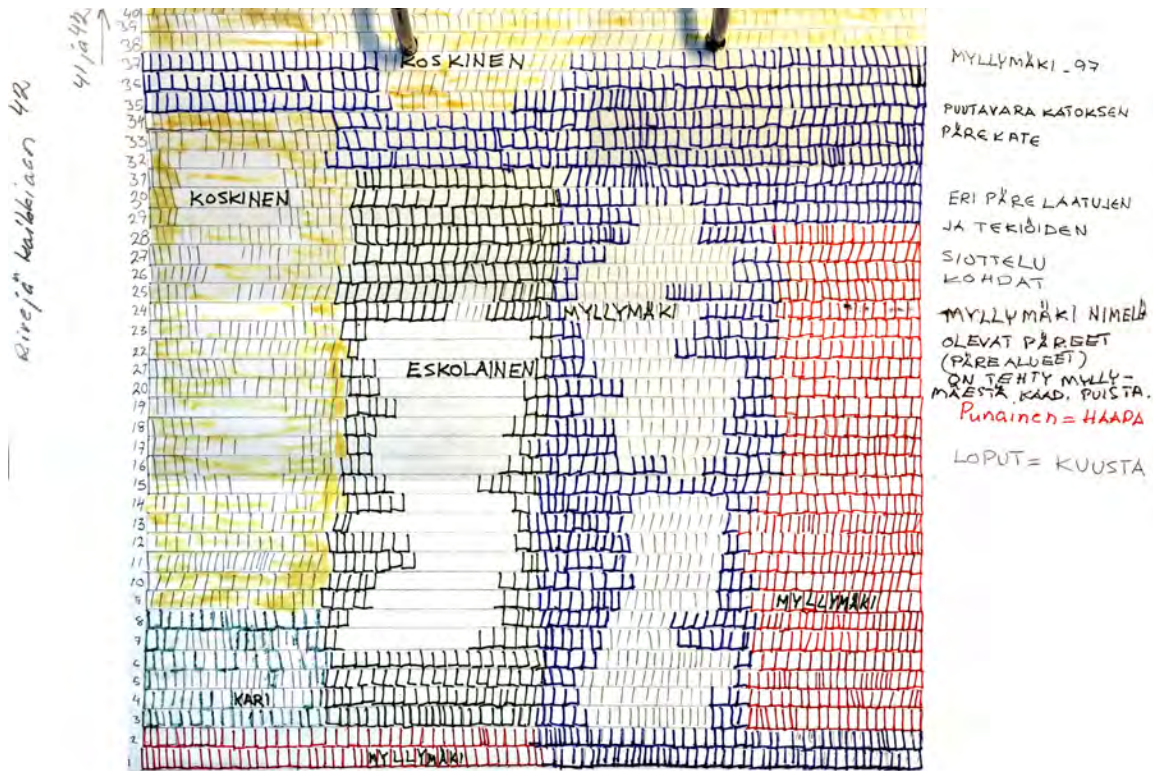
Kaikki Myllymäen tilan rakennukset vaativat korjausta. Alkuperäisiä rakennusosia pyrittiin säilyttämään mahdollisimman paljon, rakennusosia uusittaessa käytettiin omalta tilalta saatuja rakennusmateriaaleja. Erityistä huomiota kiinnitettiin perinteisten, juuri Myllymäen torpalle ominaisten käsityötapojen vaalimiseen. Useimmissa rakennuksissa oikaistiin hirsirunkoa, vaihdettiin alimpia, lahonneita hirsjiä ja uusittiin huonokuntoisia malja- tai pärekattoja. Huonokuntoisimpien raken-

nusten, kuten vanha pihaton ja puuliiterin hirsikehikko jouduttiin purkamaan kokonaan ja kokoamaan uudelleen puuosien ja perustuksen kunnostuksen jälkeen. Maanviljelyksen loputtua tilan pihapiiri ja metsäalueet ovat olleet vaarassa kasvaa umpeen. Niittyjen reunustaman piha-alueen avoin ilme on säilytetty niittämällä ja metsäaluetta raivattu vesakosta. Metsistä saatava puutavara on hyödynnetty rakennusten korjaustöissä. Kun Myllymäen torpan restaurointi saatiin valmiiksi vuonna 2002, oli tilan ympäristössä kiertäneitä riukuaitoja, portteja ja veräjiä palautettu eheyttämään maisemaa yhteensä 4 km.

Myllymäen korjaustyöt ovat lisänneet perinteisen puurakentamisen tunteen ja auttaneet puurakennusten korjaus- ja konservointimenetelmien kehittämistä. Myllymäki toimii myös jatkossa Museoviraston puurakentamisen seurantakohteenä ja kaikki tehtävät työt ja työvaiheet dokumentoidaan huolellisesti.

Vuonna 2001 Myllymäen pihapiiri varustettiin opastauluilla ja alueen rakennuksista ja historiasta laadittiin opasvihkonen. Vuosien 1998-2001 aikana Myllymäen torpan korjaustyöt on toteutettu osittain Euroopan aluekehitysrahaston rahoituksen turvin, osittain opetusministeriön ja Museoviraston budjettirahoituksella.¹

1 23.5.2009 päivätty teksti sivustolta: <http://museovirastorestauroi.nba.fi/muut-kohteet/myllymaen-torppa>

Museoviraston kattopärekokeen pärekartta. Koe keskeytettiin, koska viereisestä haavasta tuli liian suuri lehtikuorma ja katos päätettiin siirtää muualle (Olli Cavénin haastattelu, 2018).

Museoviraston tekemiä korjaustöitä vuosituhannen vaihteesta kuvattuna vuonna 2014. Kaksi vasemmanpuoleista kuvaa: Riihen nurkan korjauksessa käytettiin kierrätysshirttä. Oikealla: Riilessä oli 1900-luvun alkupuolella tuohikatto, joka päällystettiin olkikatteella 1930-luvulla ja uusittiin pärekatteena ilmeisesti 1960-luvun alkuun mennessä. Pärekattoa 1990-luvulla uusittaessa kattoon jätettiin jäämiä edellisistä katteista.

Livady

MYLLYMÄEN TORPAN KEHITTÄMINEN

Käynti Myllymäen torpalla 12.8.1997 rakennuskonservaattori Olli Cavénin johdolla.

- Torpalla olisi kesäasukas tai -asukkaita, joka pitäisivät eläimiä, niittäisivät ja hoitaisivat pihapiirine.
- Joko paikattu vahtimestari, jolla olisi luontoisena mahdollisuus asua perinteisellä tavalla Myllymäen pihapiirissä ja huoltorakennuksessa tai
- halukkaita asukkaita voisi etsiä joko alan opiskelijoiden ja työntekijöiden parista tai ekologiseen elämäntapaan ja perinteiden vaalintaan liittyvistä seuroista ja yhdistyksistä.
- Asukasta varten tulisi pihapiiriin ulkopuolelle rakentaa modernisti varustettu mutta vaatimaton asuinrakennus, jonka julkisivu olisi muihin rakennuksiin sopiva.
- Torpalle voitaisiin vuokrata mm. hevosia ja lampaita.
- Torpan käyttö voisi olla yhdistettävissä Kulosuonmäen kaivokseen ja Högforsin valimoon suuntautuvaan matkailuun hiiltä tuottaneena torppana.
 - Paikkaa mainostettaisiin tietyille kohderyhmille.
 - Kerran tai pari kesässä järjestettäisiin pieni tapahtuma, jolla kohennettaisiin miljööä tai hankittaisiin rakennusmateriaalia (esim. tervan poltto). Tapahtuman/työn luonteen mukaan siitä voitaisiin tiedottaa eri alojen opiskelijoille tai työntekijöille. Esimerkiksi kansatieteen opiskelijat voisivat yhtenä vuonna järjestää torpan esineistön. Torpan ylläpito ja perinteisten työtapojen koulutus yhdistyisivät parhaalla mahdollisella tavalla.
- Myllymäestä ei tehtäisi museota, eikä siellä myytäisi pääsylippuja tms.
- "Talo elää tavallaan, vieras kulkee ajallaan." Vahtimestari päästäisi vierailijoita sisään tilauksesta sekä ollessaan paikalla.
- Maaillamatkailua kehittävät tahot saattaisivat olla kiinnostuneita torpan käytön kehittämisestä.

Torpan kehittämissajatuksia miettivät korkeakouluharjoittelijat

Hanna Galtat (Rakennushistorian osasto)

Tytti Nieminen (Merimuseo)

Jaakko Simola (Kansatieteen toimiston suomalais-ugrilainen yksikkö)

Ritva Sivonen (Kansatieteen kuva-arkisto)

Ideoimassa olivat mukana myös arkkitehdit Juhani Risku ja Riikka Jouhikainen Karkkilan Högforsilta.

Ideariihen muistio vuodelta 1997.

Metsätyöt vuosina 2016–2018

Vuonna 2015 Myllymäen pihapiiri oli pahoin metsittyä. Hakkuiden lähtökohdaksi otettiin 1950-luvun maisemati-lanne. Hakuu-työt alkoivat tammikuussa 2016 ja saatiin päätökseen marraskuussa 2018.

Alkuvaiheen laajemmista hakkuista vastasi Länsi-Uusi-maan metsänhoitoyhdistys. Hakuun tuotto oli negatiivi-nen: Senaatille jäi 2500 euroa maksettavaksi hakkuukuluja, minkä lisäksi tuli karkeasti arvioituna noin 5000 euron ku-lut puunajosta aiheutuneiden maastovaurioiden korjaami-seen. Työ oli sovittu tehtäväksi maan ollessa jäässä, mutta metsänhoitoyhdistys ei pystynyt organisoimaan hakkuita leudon talven melko lyhyeen pakkasjaksoon: käytännössä puunajo tehtiin kokonaan sulan maan aikana.

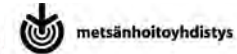
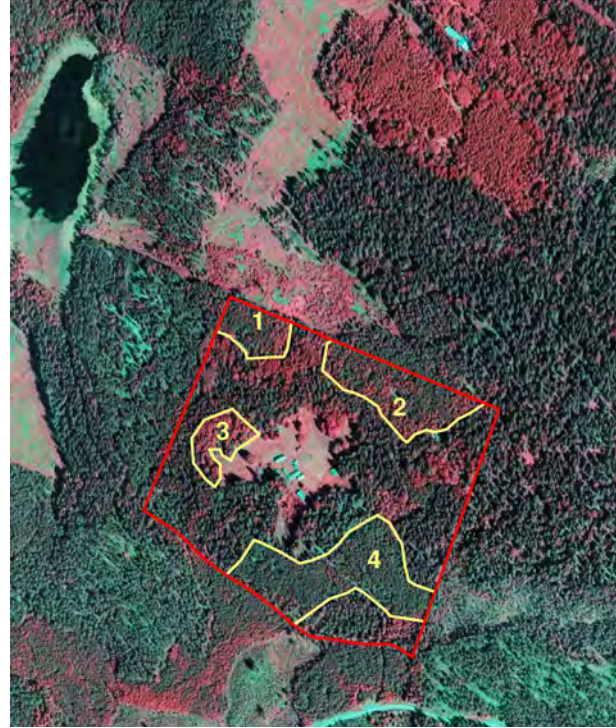
Metsänhoitoyhdistyksen hakkuiden jälkeen Suomen Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri suoritti pihapiirin reunoalueita täsmentävää puunkaatoa. Lopuksi Kanta-Hä-meen asennuspalvelu kaatoi kaksi pihapiiriin jäänyttä kookasta puuta ja jyrsi kannot pois.

Metsänhoitoyhdistyksen laatima hakkuusuunnitelma syksylt 2015.

Senaatti-kiinteistö/ Jarkko Sinda
PL 236
00530 HELSINKI
040-6615537
© Maanmittauslaitos, lupa nro 186/MML/13

Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa
Kunta: 444 Lohja
Kylä: 529 Kärkölä
Tila: 3-49 MYLLYMÄKI
Kp: 335206, 6723167 Karttalehti: L4213L

TYÖMAAKARTTA
21.10.2015
Ms: 540 637 277 4,2 ha
Työmaa: 03-637-108D-15 4,2 ha
1:5000

Leimausseleste

Sopimus-/ Työnumero
03-637-108D-15 21.10.15 (1)

TÄLLÄ ASIAKIRJALLA EI TARKOITETA METSÄLAIN MUKAISTA LEIMIKKOSUUNNITELMAA, JOS ALUEELLA ON HAVAITTU ERITYISEN TÄRKEÄ ELINYMPÄRISTÖÄ, NE ON RAJATTU KARTALLE SUUNTAAN ANTAVASTI.

Myyjä	Metsänhoitoyhdistys	Puukauppa	Sertifiointi
Y-tunnus: 1503388-4	Yhteisö	Kuoppakaipa	3äsen ryhmäsertifioinnissa
Nimi	Senaatti-kiinteistö/ Jarkko Sinda Lintulahdenkatu 5 A	MHY valtakirjalla	Tarjouksen voimassa jättopäivä:
Osio	Puusin	Metsänkäyttöluoto: sohy metsäkeskustelulle 21.10.2015	
PL 236	040-6615537	Puukauppaohjeen sijainti	Kylä: 529 Kärkölä
00530 HELSINKI		Kunta: 444 Lohja	Tilan nimi: MYLLYMÄKI
Ally-asema	Ennakkopäätyys-%: 20,00%	Tilan RH: 0003:0049	
Alv-rek.			

Suunnitellun puukaupan hakkuukiviot

Loh	Kuvio	Ala	Maaperä-	Erityisen tärkeä	Puusto	Hakkuutiedot	Raiv.	Korjuu-	Metsäk.
ha	luokitus	ha	elinympäristö	elinympäristö	ki	m ² /ha	tarve	kelp.	matka, m
444 529 0003:0049	MYLLYMÄKI								
277	1,0	0,5	1 1 3 10	0	02	177	Ensiharvennus/alah.	Talvi	0
Noudatetaan mh-suositusten: tasakäälharvennusmalleja.									
444 529 0003:0049	MYLLYMÄKI								
277	2,0	1,2	1 1 3 10	0	02	177	Ensiharvennus/alah.	Talvi	0
Noudatetaan mh-suositusten: tasakäälharvennusmalleja.									
444 529 0003:0049	MYLLYMÄKI								
277	4,0	2,0	1 1 3 10	0	02	177	Ensiharvennus/alah.	Talvi	0
Noudatetaan mh-suositusten: tasakäälharvennusmalleja.									
444 529 0003:0049	MYLLYMÄKI								
277	3,0	0,5	1 1 3 10	0	04	228	Käyttömuodon muut	Talvi	0
Jääkä käyttökohtaus (mahdollinen viivasteluun luvut): Perinnemetsäkalvot. Tärkeistä avatu! maisemaa. Vanhaa joutoa.									

Suunnitellun puukaupan hakkuukertymä

Loh	Kuvio	H-tapa	Ala	Mät	Kut	Kot	Mäk	Kuk	Kok	Mut	Muk	Enp	Yht	Hakkuukertymä
ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	m ² /ha
277	1,0	Ensiharve	0,5	0	0	0	25	0	0	0	0	0	25	50
277	2,0	Ensiharve	1,2	0	0	0	67	0	0	0	0	0	67	56
277	4,0	Ensiharve	2,0	0	0	0	100	10	10	0	10	0	130	65
277	3,0	Käyttömu	0,5	0	0	0	0	0	0	0	117	0	117	234
Yhteensä			4,2	0	0	0	192	10	10	0	127	0	339	81
Talvi			3,7	0	0	0	192	10	10	0	10	0	222	
Ensiharvennus yht.			3,7	0	0	0	192	10	10	0	10	0	222	60
Talvi			0,5	0	0	0	0	0	0	0	117	0	117	
Käyttömuodon muut			0,5	0	0	0	0	0	0	0	117	0	117	234

Vasemmalla puunajon aiheuttamaa maastovauriota ja oikealla Myllymäestä kaadettuja puita Salovedentien varrella odottamassa kuljetusta.

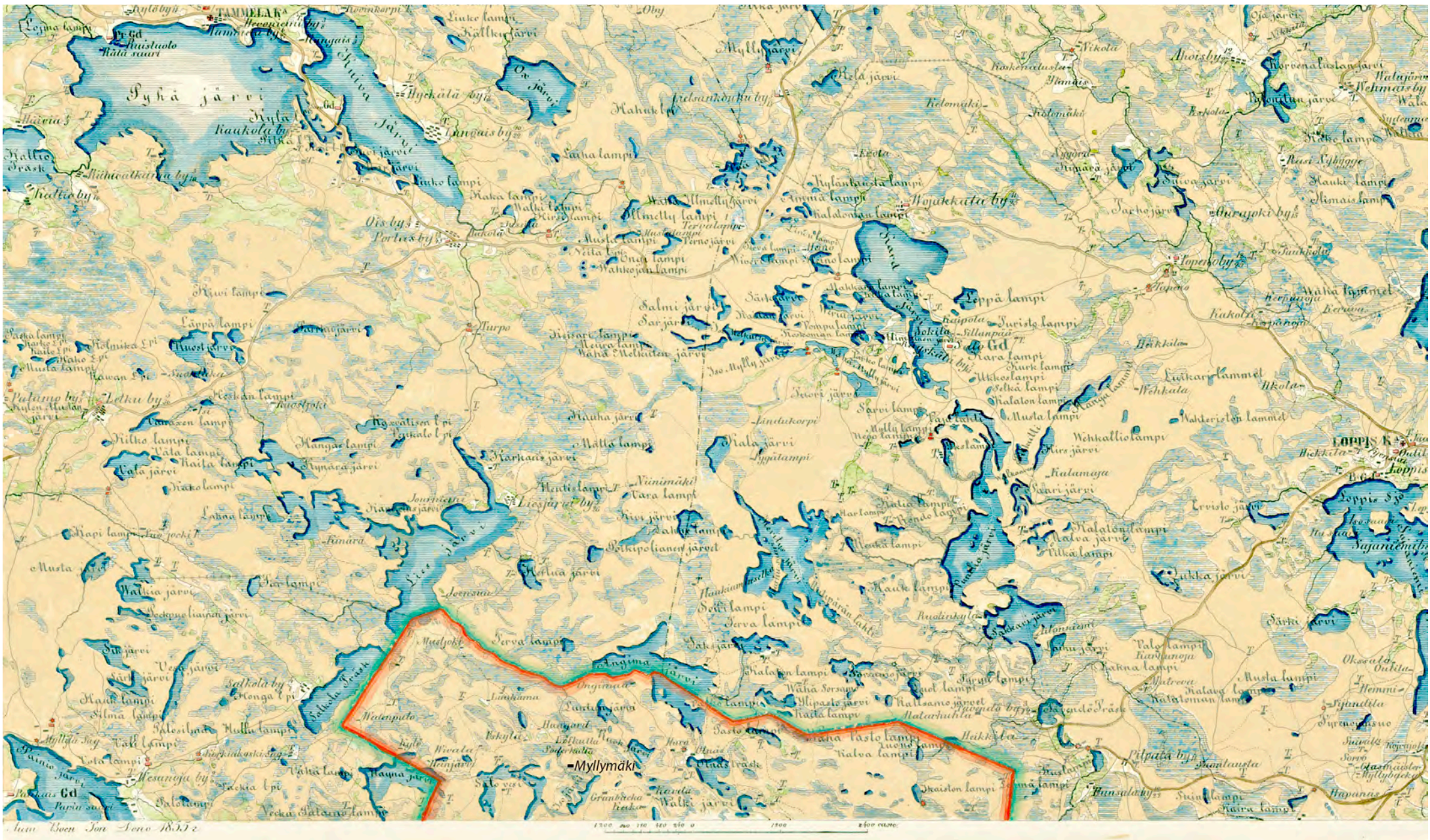
Vanhoja karttoja ja ilmakuvia

Kartta vuodelta 1811, Kansallisarkisto.

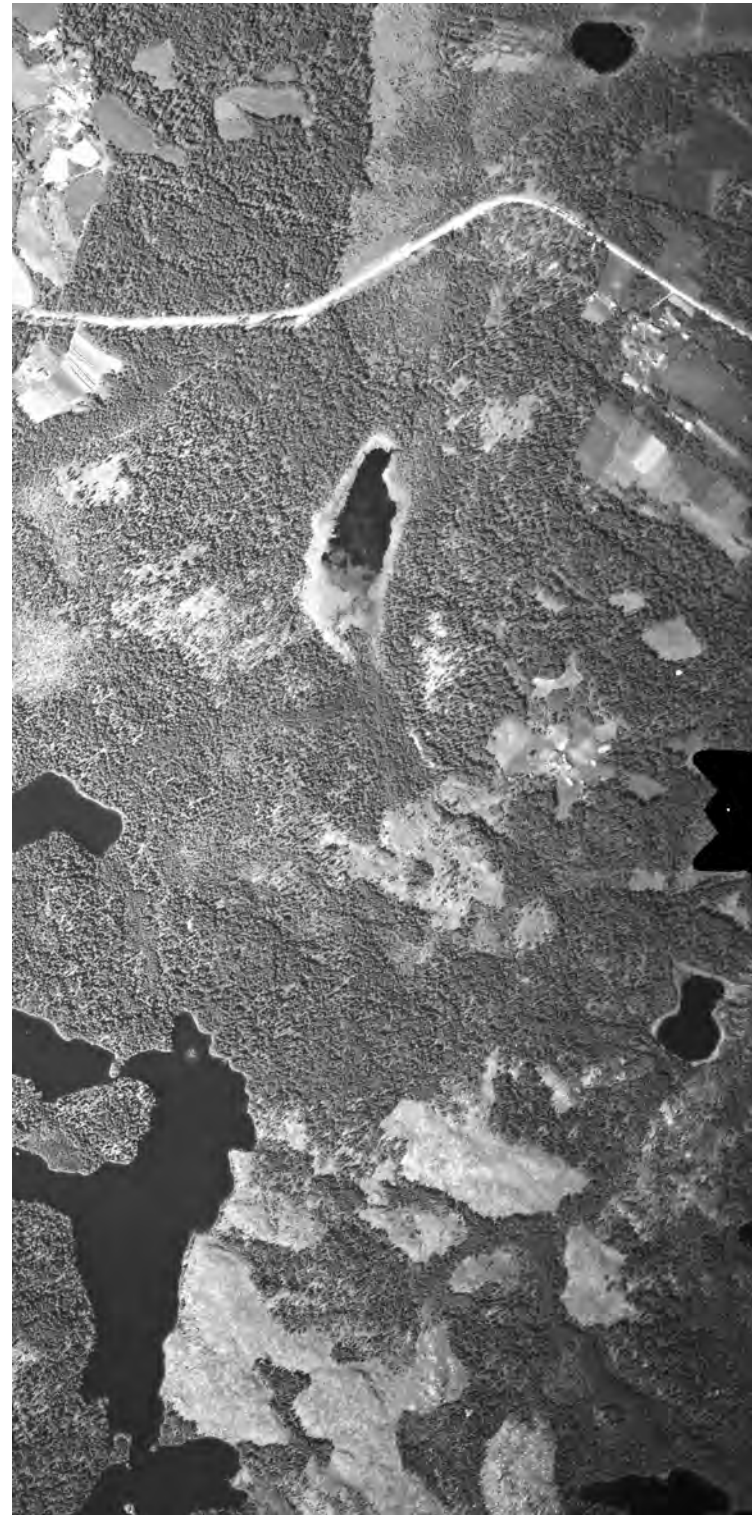

Suomen taludellinen kartta vuodelta 1922.

Kalmbergin kartaston kartta vuodelta 1855, Myllymäki lisätty kartan alareunaan Uudenmaan puolelle. Kansalliskirjasto tai -arkisto.

Oikealla Puolustusvoimien topografikunnan ilmakuva vuodelta 1948 ja Maanmittauslaitoksen ilmakuva vuodelta 1956.

Livady

Piirustusluettelo¹

- Signum: 540030003 Vanha signum: 540:3:3, ase-mapiirros, mittauspiirustus, Koko: 63x87 cm, Piirtäjä: Laine V., Jama E., 1978, Kunto: hyvä

- Signum: 540030004 Vanha signum: 540:3:4, asuinrakennus, asuinrakennuksen malkakatto, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 86x34 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1980, Kunto: hyvä

- Signum: 540030005 Vanha signum: 540:3:5, mal-katyyppi, mittauspiirustus, Koko: 86x34 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1980, Kunto: hyvä

- Signum: 540030006 Vanha signum: 540:3:6, asemapiirros, perspektiivi, Koko: 60x73 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030007 Vanha signum: 540:3:7, makasiini, makasiini, perspektiivi, Koko: 21x30 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030008 Vanha signum: 540:3:8, sauna, sauna, perspektiivi, Koko: 30x26 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030009 Vanha signum: 540:3:9, ikku-nakalteri, mittauspiirustus, Koko: 65x33 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1982, Kunto: hyvä

- Signum: 540030010 Vanha signum: 540:3:10, saunan suojarakennus, pohja ja leikkaus, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 66x35 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030011 Vanha signum: 540:3:11, saunan suojarakennus, korkeuspisteitä, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 66x47 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., Jama E., 1983 Kunto: hyvä

- Signum: 540030012 Vanha signum: 540:3:12, sauna, perspektiivi, Koko: 24x33 cm, Piirtäjä: Heikkinen M., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030013 Vanha signum: 540:3:13, paa-nukattokoe, fasadi ja leikkaus, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 125x36 cm, Piirtäjä: Kaila P., Schildt H., 1986, Kunto: hyvä, pieniä repeämiä

- Signum: 540030014 Vanha signum: 540:3:14, pi-hapiiri ja pellot, asemapiirros, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 105x96 cm, Piirtäjä: Jama E., Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030015 Vanha signum: 540:3:15, suojakatos, asemapiirros, leikkaus, Koko: 63x72 cm, Piirtäjä: Kunto: hyvä

- Signum: 540030016 Vanha signum: 540:3:16, rakennuksia, suojakatos, fasadeja, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 92x48 cm, Piirtäjä: Hirvonen

1 Myllymäen torppa (1402), Museovirastossa paperille tehdyt piirustukset, luettelo kopioitu syyskuussa 2015 Museoviraston sisäisestä verkosta (K-asema). Lisäksi on Arkkitehtitoimisto Livadyn laatimia piirustuksia, joista tärkeimmät löytyvät tästä kirjasta.

T., Jama E., 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030017, Vanha signum: 540:3:17, vaaituskartta, Koko: 88x52 cm, Piirtäjä: Hirvonen T., Jama E., 1983, Kunto: hyvä

- Signum: 540030018, Vanha signum: 540:3:18, rakennuksia, fasadeja, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 39x30 cm, Piirtäjä: Kunto: hyvä

- Signum: 540030019 Vanha signum: 540:3:19, suojakatos, suojakatos, suunnittelupiirustus, Koko: 62x30 cm, Piirtäjä: Kunto: hyvä

- Signum: 540030020 Vanha signum: 540:3:20, suojakatos, suojakatos, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 52x30 cm, Piirtäjä: Parhamaa E., 1991, Kunto: hyvä

- Signum: 540030021 Vanha signum: 540:3:21, suojakatos, leikkaus, detaljeja, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 30x51 cm, Piirtäjä: Parhamaa E., 1991, Kunto: hyvä

- Signum: 540030022 Vanha signum: 540:3:22, suojakatos, pohja, suunnittelupiirustus, Koko: 56x30 cm, Piirtäjä: Parhamaa E., 1991, Kunto: hyvä

- Signum: 540030023 Vanha signum: 540:3:23, suojakatos, eteläfasadi, suunnittelupiirustus, Koko: 42x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030024 Vanha signum: 540:3:24, suojakatos, pohja, suunnittelupiirustus, Koko: 66x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030025 Vanha signum: 540:3:25, suojakatos, länsifasadi, suunnittelupiirustus, Koko: 58x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030026 Vanha signum: 540:3:26, suojakatos, pohja, vaihtoehto 1, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 89x66 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030027 Vanha signum: 540:3:27, suojakatos, eteläfasadi A, vaihtoehto 2, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 47x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030028 Vanha signum: 540:3:28, suojakatos, eteläfasadi B, vaihtoehto 2, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 47x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030029 Vanha signum: 540:3:29, suojakatos, länsifasadi, vaihtoehto 2, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 67x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030030 Vanha signum: 540:3:30, suojakatos, pohja, vaihtoehto 2, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 68x30 cm, Piirtäjä: , 1985, Kunto: hyvä

- Signum: 540030031 Vanha signum: 540:3:31, suojakatos, pohja, leikkaus, suunnittelupiirustus, Koko: leveys x korkeus 56x30 cm, Piirtäjä: Parhamaa E., 1990, Kunto: hyvä

- Signum: 540030032 Vanha signum: 540:3:32, asuinrakennus, pohja, leikkaukset, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x44 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030033 Vanha signum: 540:3:33, per-runakuoppa, pohja, takafasadi, leikkaus, lautakatto,

mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030034 Vanha signum: 540:3:34, sikolätti, no 5, pohja, leikkaus, ovifasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 54x29 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030035 Vanha signum: 540:3:35, pieni niittylato, no 18, pohja, leikkaus, sivu- ja ovifasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 54x35 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030036 Vanha signum: 540:3:36, suuri niittylato, no 19, pohja, leikkaus, sivu- ja ovifasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x35 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030037 Vanha signum: 540:3:37, riihi, no 15, fasadit, mittauspiirustus, Koko: 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030038 Vanha signum: 540:3:38, vanha pihatto, no 14, pohja, leikkaus, fasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1996, Kunto: hyvä

- Signum: 540030039, Vanha signum: 540:3:39, riihi, pohja, leikkaukset, mittauspiirustus, Koko: 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030040 Vanha signum: 540:3:40, makasiini, pohja, päätyfasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030042 Vanha signum: 540:3:42, savusauna, pohja, leikkaukset, fasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030041 Vanha signum: 540:3:41, makasiini, leikkaus, sivufasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030042 Vanha signum: 540:3:42, savusauna, pohja, leikkaukset, fasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 63x45 cm, Piirtäjä: Laine V., 1995, Kunto: hyvä

- Signum: 540030043 Vanha signum: 540:3:43, asuinrakennus, pohja, itäfasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1997, Kunto: hyvä

- Signum: 540030044 Vanha signum: 540:3:44, asuinrakennus, etelä- ja länsifasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1997, Kunto: hyvä

- Signum: 540030045 Vanha signum: 540:3:45, maakellari no 20, pohja, leikkaus, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1997, Kunto: hyvä

- Signum: 540030046 Vanha signum: 540:3:46, uusi pihatto ja lato, pohja, fasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030047 Vanha signum: 540:3:47, uusi pihatto ja pihattolato, fasadi, leikkaukset, pihattoladon ovi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030048 Vanha signum: 540:3:48, vanha talli ja huussi, pohja, leikkaus, fasadi, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030049 Vanha signum: 540:3:49, uusi talli, pohja, leikkaukset, fasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030050 Vanha signum: 540:3:50, halkovaja, pohja, leikkaus, fasadit, mittauspiirustus- Koko: leveys x korkeus 60x43 cm , Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030051 Vanha signum: 540:3:51, vaateaitta, vilja-aitta, pohjat, leikkaukset, fasadit, mittauspiirustus, Koko: leveys x korkeus 60x43 cm, Piirtäjä: Laine V., 1998, Kunto: hyvä

- Signum: 540030052 Vanha signum: 540:3:52, asemapiirros, mittauspiirustus, Koko: 63x53 cm, Piirtäjä: Laine V., 2004, Kunto: hyvä

Lähteitä

Muinaistieteellinen toimikunta dokumentoi tilan rakennuksia 1950-luvulla. Myllymäki on ollut Museoviraston tutkimuskohteena vuodesta 1974 ja korjauskohteena vuodesta 1977 lähtien.

ARKISTOT

Museoviraston pääarkisto, Sturenkatu 2a:

- Dia- ja valokuvia 1990-luvulta sekä vuosien 1995–2001 restauroinnin työmaapäiväkirjat.
- Museoviraston käsiarkisto (hajotettu?) 2017: Toimintakertomuksia, raportteja ja muistioita Myllymäen ylläpidosta vuosina 1976–96.
- Piirustusarkisto: mittauspiirustuksia 1970–2000-luvuilta.
- Kansallismuseon kansatieteen osaston arkistolaatikko 3055-3056, Pusula: valokuvia vuodelta 1954.
- Sininen arkistolaatikko Nastola–Nummi-Pusula: valokuvia 1970-luvulta.

Suomen kansallismuseo, Mannerheimintie 34
Kulttuurihistorialliset kokoelmat, esinekortisto:
Valokuvilla varustetut esineluettelot.

Museoviraston digitaalinen arkisto, viitteessä tämä tarkoittaa Museoviraston sisäisestä verkosta ("K-asema") syyskuussa 2015 saatua aineistoa.

KIRJALLISUUTTA

- Pirkko Sihvo: Myllymäen torppa – Elämää Pusu-lan Kärkölän erämaassa, Museovirasto, 2000.
- Kolehmainen et Laine: Suomalainen talonpoikaistalo, Otava, 1979 (ss.244–281)
- Museovirasto: Myllymäen torppa, 2001.
- Valonen: Zur Geschichte der Finnischen Wohnstübten. Suomalais-ugrilainen seura, 1963.
- Huttunen: Myllymäen torpan restaurointikirja. Senaatti-kiinteistöt, 2019.
- Myllymäen torpan riihen ja ruoka-aitan dendrokronologinen tutkimus. Tuomas Aakala, Dendrokronologit, 2019.
- Senaatti-kiinteistöt, digitaalinen arkisto (BEM).

HAASTATTELUT

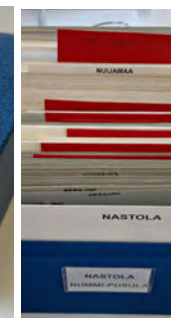
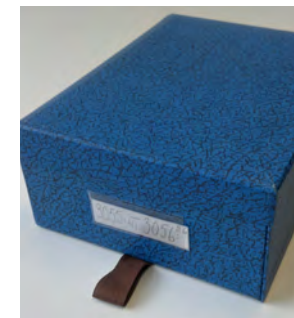
Pirkko Sihvo (21.9.2015), Arto Koskinen (marraskuu 2015), Päivi Maaranen (syyskuu 2015), Heimo Pajunen (21.1.2015), Risto Holopainen (lokakuu 2014), Olli Cavén ja Kalervo Virkki (huhtikuu 2018), Panu Kaila (huhtikuu 2018)

NETTI

www.rky.fi
www.museovirasto.fi
www.livady.fi

Vasemmalla Kansallismuseon esinekortistihuone, jonka pöydälle on nostettu Myllymäkeä käsittelevät esinekorttilaatikot vuonna 2014.

Oikealla Museoviraston pääarkiston arkistolaatikoita kuvattuna vuonna 2014. Vasen laatikko sisältää vuoden 1954 valokuvat ja oikean puoleisessa on kuvia 1970–90-luvuilta.

Vasemmalla Museoviraston käsiarkistossa olleen Myllymäki-aineiston mapit vuonna 2014. Aineisto on sittemmin hajotettu.

Oikealla olevat kolme kuvaa: Myllymäki-arkistoa (MA) säilytetään Museoviraston pääarkistossa. Arkistoon sisältyvät valokuvat on jaettu kolmeen osaan, joista kaksi on vanhoissa valokuvapaperikoteloissa ja yksi ruskeassa arkistokotelossa. Vasemmalla olevassa kuvassa näkyvät kaikki kolme rasiaa, keskellä on pienempi valokuvakotelo avattuna ja oikealla näkyy ruskean arkistokotelon sisältöä.

TYÖSUUNNITELMA

**Kunkin rakennuksen
kunnostuksen yhteydessä,
suoritetaan sisätilan siivous
ja esineiden huoltokierros.**

PTS 21.1.2023

Kiinteistön korjaus- ja ylläpitotyöt suunnitellaan jatkuvasti usean vuoden ajalle. Tätä suunnitelmaa kutsutaan pitkän tähtäimen suunnitelmaksi (pts).

Toistaiseksi pitkän tähtäimen suunnitelmat eivät ole toteutuneet, sillä korjausvelkaa on kertynyt enemmän, kuin siihen on budjetoitu rahaa. Korjausvelka kustannetaan Museoviraston Senaatti-kiinteistöille maksamasta vuokrasta, mutta vuokra on määritelty liian matalaksi.

Vuosittaiset toimenpiteet

Maisemanhoitotyöt on selostettu luvussa "Maisema".

Korjaustöistä laaditaan raportit.

Urakoitsija hoitaa kunnostustöiden aikaisen dokumentoinnin.

Suunnittelija päivittää Myllymäen restaurointikirjan urakoitsijalta saadun ja itse tuottamansa aineiston perusteella.

- Eläinten asumukset ja sotkut poistetaan rakennuksista (ampiaiset, herhiläiset, linnut, nisäkkäät).
- Tuohikattojen päätyräystäiden kiinnipitimet tarkastetaan ja tarvittaessa uusitaan.
- Rakennusten lukot öljytään.
- Myllypuron sillan kunto tarkastetaan ja tarvittaessa siltä kunnostetaan ennen kesän töiden aloitusta.
- Huoltohuussin makki tyhjennetään ja huussi siivotaan sekä varustetaan vessapaperilla ja kuivikkeella.
- Sammutin tarkastetaan.

Pienen niitty-ladon malkakaton uusimista vuonna 2017. Kuvassa Janne Rämö ja Ari Nieminen.

Päivi Eronen tarkastamassa suuren niitty-ladon pärekattotyömaata elokuussa 2015.

Rakennus- ja raivausjättekokko Heinäpellolla syksyllä 2019. Risto Holopainen, Lintukorpi oy.

VUODEN 2023 TYÖT 80 000 €

Vanha talli ja huussi 40 000

- Sontaluukun uusiminen
- Lattian kunnostus
- Huussin kunnostus
- Huussin pärekaton uusiminen
- Malkakaton uusiminen
- Suojaseinän rakentaminen

Rakennusten huoltotyöt 10 000

- Vuosittaiset huoltotyöt
- Akuutit korjaukset
- Ruoka-aitan portaan uusiminen
- Asuinrakennuksen sammuttimen päivittäminen

Maisemanhoito 20 000

- Korjausvelkät
- Ylläpitotyöt

ARK 10 000

- Suunnittelu-, valvonta-, tutkimus- ja dokumentointityöt

VUODEN 2024 TYÖT 120 000 €

Ruoka- ja Vaateaita 40 000

- Malkakattojen uusiminen
- Ruoka-aitan vetimen uusiminen vaateaitan jäänteen ja valokuvan mukaan.

Makasiini 20 000

- Perustuksen ja lattiarakenteen kunnostus

Akanakoppi 10 000

- Oven kunnostus
- Perustuksen uusiminen

Rakennusten huoltotyöt 10 000

- Vuosittaiset huoltotyöt
- Akuutit korjaukset

Maisemanhoito 20 000

- Korjausvelkät
- Ylläpitotyöt

ARK 20 000

- Suunnittelu-, valvonta-, tutkimus- ja dokumentointityöt

VUODEN 2025 TYÖT 120 000 €

Asuinrakennus 80 000

- Malkakaton uusiminen
- Antennitolpan asennus

Rakennusten huoltotyöt 10 000

- Vuosittaiset huoltotyöt
- Akuutit korjaukset

Maisemanhoito 20 000

- Korjausvelkät
- Ylläpitotyöt

ARK 10 000

- Suunnittelu-, valvonta-, tutkimus- ja dokumentointityöt

VUODEN 2026 TYÖT 120 000 €

Asuinrakennus 30 000

- Porstuan takaoven suojarakenteen uusiminen ja porstuan siivous
- Tuvan pintojen konservointi
- Lääpän paperoinnin uusiminen
- Kamarin savupiipun pellinnyörin korjaaminen
- Kivijalan kunnostus

Uusi talli 30 000

- Malkakaton uusiminen
- Rakenteen jäykistäminen

Uusi pihatto 8 000

- Ikkunoiden kunnostus

Sauna 2 000

- Vanhan portaan kunnostaminen ja palauttaminen paikoilleen.

Rakennusten huoltotyöt 10 000

- Vuosittaiset huoltotyöt
- Akuutit korjaukset

Maisemanhoito 20 000

- Korjausvelkät
- Ylläpitotyöt

ARK 20 000

- Suunnittelu-, valvonta-, tutkimus- ja dokumentointityöt

– Työsuunnitelma –

Näkymä Löfkullaan lähtevän tien suulta
toukokuussa 2017.

Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Näkymä heinäpellolta pihan suuntaan
kesäkuussa 2018.

Suuri niittylato oikaisti ja nostettiin syksyllä
2019. Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Risto Holopainen, Lintukorpi Oy, 2019.

Kuusimetsän kuvailu numero 9, 2019.

Myllymäen talousrakennuksia lokakuussa 2018.

Suuri niittylato oikaisti ja nostettiin syksyllä
2019.

Tarha ja sikakoppi lokakuussa 2018

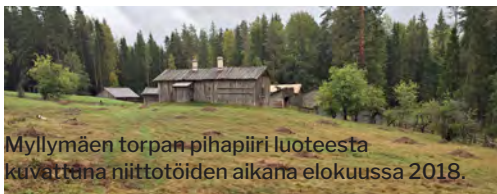
galleria

Pihaton ja ladan vesikaton kunnostustyöt käynnissä vuonna 2000. Raimo Aut

Sikakopin vintille on varastoitu kopin vanha ovi ja osa karmista. 2015.

Myllymäen torpan pihapiiri luoteesta kuvattuna niittotöiden aikana elokuussa 2018.

Kunnostukseen käytetyt hirret lienevät vanhoja saunan tai riihen hirsiiä. 2014.

Alapelto etelästä noin vuonna 1970-luvun alkupuolella. KK7936:61. MV, pääarkisto.

Näkymä suviruispellolta lounaaseen vuonna 1974. KK7936:18. MV-MA, pääarkisto.

Näkymä Löfkullaan lähtevän tien suulta vuonna 1974. KK7936:25. MV-MA, pääarkisto.

Yläpihaa 1960(?)-luvulla. KK7936:46. MV-MA, pääarkisto.

Myllymäen rakennusryhmä pohjoisesta vuonna 1954. 3055:128, MV, pääarkisto.

Pihapiiri pohjoisesta vuonna 1974. KK7936:128, MV, Pääarkisto.

galleria

Kalle Myllymäen talomuseo on eteläsuomalaisen, 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alun pienviljelijän elintapojen tutkimusta varten autenttisenä säilytettävä tilakokonaisuus.